

Bibliothèque numérique

medic@

Hippocrate / Martin, Jean. Ioannis Martini Doctoris medici Parisiensis, professoris Regii, et Mariae Medicae Christianissimae Reginae Archiatri, Commentarius in librum Hippocratis de aere, aquis et locis

Parisiis, apud Petrum Menard, 1660.

Cote : 5850

IOANNIS
MARTINI
DOCTORIS

MEDICI PARISIENSIS,
PROFESSORIS REGII, ET MARIÆ
Medicæ Christianissimæ Reginae Archiatri,

COMMENTARIUS IN LIBRUM
Hippocratis de Aere, Aquis et Locis.

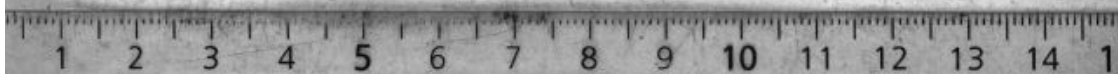

*Philippus
Jungius Doct.
Ordin.*

PARISIIS,
Apud PETRUM MENARD, iuxta terminum Pontis
D. Michaëlis, sub signo Boni Pastoris.

M. DC. LX.

NOBILISSIMO
CLARISSIMOQUE VIRO D.
IACOBO COVSINOT,

IN VTROQUE REGIS CONSISTORIO
Secretiori Confiliario, Archiattrorum Comiti
dignissimo, & Regio Medicinæ
Professori veterano.

Renatus Moreau Medicinæ Professor Regius S. P. D.

QUOD animum religione promissi exoluo,
auctormihi es, & fundus, Spectatissime
& Eruditissime CVSINOTE. Nonus
excurrit annus, ex quo Ioannis Martini
subtilissimi & fidelissimi Hippocratis in-
terpretis commentarios in librum *τῆς ἰατρικῆς τέχνης* publi-
ci iuris feci; data fide me pleraque alia eius in diuinum Se-
nem monumenta editurum. At nisi tua liberalitatis atque hu-
manitatis foret, nulla mihi aut absoluenda fidei, aut expun-
gendi debiti spes alluxisset, exemplarium inopia, quæ nulla
erant ad manum nisi deprauata, turpissimè exarata vel
multis numeris mutilata. Quæ cum tibi innotuissent, Pa-
rente tuo *τῶν μαθητῶν* parario continuo duorum Co-

a ij

dicum fecisti copiam, quorum alter Parentis de tota Asclepiadarum familia benemeriti manu descriptus, alter magna diligentia & labore è Lotharingia petitus fuit. Sed nec sumptibus haud pœnitendis pepercisti, quo respublica literaria hoc pretioso cimelio frueretur. Ex quo profectò non solum me singulari studio & beneficio, sed posteros omnes amplissima benignitate & gratia deuinxisti. Fecisti tamen conuenienter Eruditioni tuæ, Dignitati, Gloriæ. Etenim cum sis optimis artibus & nobilissimis disciplinis imbutus atque perfectissimè instructus; ad ceteros nolueris earum diuitiarum riuulos non corriuari quarum plenissimos latices ebibisti: magnorum fluuiorum instar, qui ubi aquas plenis alueis excepere, easdem partim apertis, partim cecis ductibus in proximos agros deponunt. Medicinam non tantum intelligo, cuius imperium administras, & in qua Princeps & Rector fuisti designatus; sed integram philosophiam, mathesim uniuersam, Theosophiam, historiam, seriemque rerum omnium, Polymathiam, Philologiam denique, quarum circulum tam accuratè & exactè complexus es, ut si extinctæ illæ artes iacerent, & ex hominum memoria penitus deletæ, possent tua industria & opera denuo excitari & instaurari. Dignitas autem tua, ut in arte Medica summa est, sic etiam cum integritate, bonitate, beneficentia est coniuncta. Est quidem illa virtutis tua præmium, sed est quoque humanitatis comes, quæ in choro virtutum sedet: quasi necesse sit eum, qui honore & dignitate omnes antecellit, in omnes esse beneficentissimum. Neminem autem futurum puto, qui de ista liberalitate gratias non sit acturus: quod nemo sit, qui te in suprema auctoritate constitutum aspiciat cum liuore. Adscendisti ad illam per varios temporum & officiorum gradus quo modo omnis inuidia, male-

uolentia, offensus, & omnis similitudo excluditur. Ex priuato docendi munere, ad publicum & regium magna animi contentione & egregia facundia translatus fuisti: deinde uero inter Medicos regia familia electus, continuoque Liberiorum Regionum valetudini regenda praepositus, cum tandem locum occupasti, qui non nisi emeritis, & ab uno quoque ciuium ordine comprobatis Archiatris debetur. Exoptandum nobis esset, & votis omnibus expetendum, ut in illa Archiatrorum Comitua, quam tanto merito suscepisti diutissime consisteres. Neque enim quicquam utilius esse potest Regi nostro Christianissimo, quem haecenus ab omni morborum labe immunem conseruasti: nihil acceptius populo uniuerso, qui salutem regiam tua salute tutam & securam ducit: nihil eruditae hominibus optabilius, qui & ab otio tuo litterario, & à bibliotheca plurimis Manuscriptis codicibus refertissima pleraque doctrinae monimenta expectant. Sed illa adhuc habentur in omnium spe & expectatione: quae nunc autem prodeunt mea quidem cura, sed tua munificentia in fructu sunt & emolumento. Nec ea debuerunt inter pretiosam & eruditam suppellectilem diutius à te asseruari; ne obstructum ires luminibus Gloriam, quae tibi ad aeternitatem viam parat. Eam tuo nomini conciliabit Hippocrates cui hanc lucem faeneraris. Plurimi enim ad hunc diem librum eius *Ἐὶ ἀπὸν*, &c. notis & commentariis illustrarunt; sed qui sunt eruditione, facundia, ingenij perspicacitate, iudicio, methodo & ordine Martino nostro longè inferiores. Est hic liber facundissimus multiplici rerum varietate plenissimus; in quo naturalis philosophia cum Astronomia & Astrologia, Cosmographia cum Ethica & Politica, Medicina denique ubique cum Philologia permixta est. Non alibi apud veteres de Aëre, de Ventis, de Aquis, de terrarum pro-

prietatibus, de Gentium & populorum naturis potiora & veriora continentur. Et si Platonem, si Aristotelem, si Academicos & Peripateticos excutias & examines, ex hoc fonte limpidissimo ac fecundissimo eos omnes hausisse deprehendes. Non alio libro maior Hippocrates, non alio illustrior, non alio diuiniore: ex quo illum varias regiones obuiisse, longasque peregrinationes Medicina faciunda gratia, & arcanorum naturae indagandorum suscepisse constet. Cuiusmodi observationibus raris & admirandis per te nunc fruimur, (Vir Illustriss.) sed emendatis, explicatis, illustratis. Cum enim singula Hippocrates more suo nuda quadam, simplici & succincta breuitate delineauerit, non pauca interuenere obscura, dubia, incerta, ambigua, quibus noster Interpres lucem, splendorem, auctoritatem & dignitatem inspirauit. Est igitur quod meo omniumque Medicorum nomine, tam pretiosum munus accepti gratias referamus, verbis quidem perexiguas, animis vero ingentes. Interim felicissimam & saluberrimam vitam tibi exopto, quo quidem voto epistolam obsigno. Vale. Lutetiae è Bibliotheca nostra decimo Kalendas Octob. 1645.

EX AVTHORE FERIARVM
forensium & Elogiorum illustrium togatorum
Galliae ab anno 1500.

Io. Martinus Paris. Archiaterus celeberrimus an. 1604.
mens. Octob. vnusque è quatuor disputationis
Fonbellaquanæ arbitris an. 1600.
mens. Iul.

Bellissima, heu, quàm plurimis intercidunt,
Quasi somnium, vmbraque, cum sepulchro, littera!
Medice Schola quis nouit astrum permicans;
Martinum, & artem, Græca, Hebraïcæque protinus.
Non stupuit? urbica regna tenuit per diu:
Quartus fuit certaminis magni arbiter,
Sedente quod Principe, tuente & Gallico
Conuentu, obiuere duo verè dispares
Athlete, acerba ad dissidia cultus sacri,
Perronius, & Mornaius, Fonbellaque?
Accitus hinc ad regie valetudinis
Curam domesticam, fructus est premiis;
Aulæque honoribus, animo ut lubnit diu:
Domus fuit denique Camanarum omnium
Assueta statio, sem veniret Graculus,
Seuque Hebraïsmorum sciens passim aduena:
Quid hoc? obiit; & vmbra iamque nominis
Vana superest, secum intulit cuncta tumulo.

SYNOPSIS PARTIVM ET AR-
ticulorum, in quos hic liber distribuitur.

Continet autem quatuor partes seu sectiones.

1. est de Aëribus.	P. 1
2. De Aquis.	P. 49
3. De Temporibus.	P. 89
4. De Locis.	P. 113
- Prima pars de Aëribus continet quatuor Articulos.
1. Est de Aëris affectionibus inter ortum & occasum.	p. 8. l. 14.
2. De Aëris affectionibus inter ortum & occasum æstiuum.	p. 21. l. 14.

3. De Aëre versus Meridiem. p. 21. lin. 41
 4. De Aëre versus Septentrionem ubi exponuntur morbi secundum annitēpestates, sexus & ætates. p. 28

Secunda pars de Aquis dividitur in undecim Articulos.

1. Est de incommodis palustris Aquæ. p. 49. & 58
 2. De petrosæ incommodis. p. 58. l. 27
 3. De commodis Aquæ salubris. p. 59. l. 13
 4. De utilitatibus Aquæ Orientalis. p. 59. l. 21. p. 65
 5. De malis Aquæ falsæ. p. 59. l. 27
 6. De malis Aquæ meridionalis. p. 65. l. 11
 7. De usu Aquarum. p. 65. l. 16
 8. De pluviæ Aquis. p. 66. l. 36
 9. De Aquis ex niue ac glacie. p. 76
 10. De Aquis calculum generantibus. p. 77. l. 29
 11. De calculorum generatione. p. 81

Tertia pars de Temporibus duos habet Articulos.

1. Est de Notis anni salubris. p. 89
 2. De morbis secundum comparisonem tempestatum inter se. p. 100

Pars quarta de Locis comprehendit nonem Articulos.

1. Est de Asia generatim. p. 113
 2. De Monocephalis. p. 124
 3. De Phasianis. p. 125. l. 16
 4. De Asianorum moribus collatorum cum Europæis. p. 131
 5. De Europæis in genere. p. 133. l. 16
 6. De Septentrionalibus hominibus. p. 141
 7. De Scytharum morbis. p. 148
 8. De Europæorum moribus collatorum cum Asianis. p. 157
 9. De varietate hominum penes regiones & terras. p. 158. lin. 18

IOANNIS MAR.

IOANNIS MARTINI

DOCTORIS MEDICI

PARISIENSIS,

In Hippocratis librum de Aëribus, Locis, & Aquis
Annotationes.

PRÆFATIO DE HIPPOCRATIS doctrina & methodo.

QUONIAM exactè scribendi rationem
sequutus est Hipp. *stylo, modo, materia
subiecta & methodo. Stylus* in eo duplex
copiosus & concisus. Copiosus in li-
bris *ἡ διέξοδος*, id est, in quibus expli-
cato dicendi genere suam sententiam exponit. Con-
cisū dicendi genus continetur in libris *κατ' ἀφορισμοίς*,
in quibus per sententias breues Medicinæ theoremata
demonstrat. Duo supersunt, materia subiecta atque
methodus. *Methodus* omnis consistit in quatuor, ar-
te, artifice, subiecto, fine. *Artem* instruit Hippocra-
tes tribus libris, de arte, de veteri Medicina, & de
præceptionibus: *Artificem* instruit duobus de Medico
& de Medici ornatu. *Subiectum* est humanum cor-
pus, de quo tria tantum quæri possunt, de principiis,
de partibus, de ortu. *Principia* sunt, vel omnino pri-
ma, ut elementa quatuor: vel ad hominem prima, ut
semen & sanguis menstruus. De omnino primis & hu-

A

P R Æ F A T I O.

moribus disputatur in libro de natura humana: De partibus similaribus in libro de ossibus, nervis & arteriis. Partes exponuntur in iisdem libris, & libro de corde & carnibus. Ortus in libro de nat. pueri, de septimestri, octimestri partu, de superfœt. Principia quoad generationem in libro de genitura. *Finis Medici sanitas est, quæ adest, vel abest: si adest, conservanda: si abest, recuperanda. Præsentem conservandam docet libris de alimento, de salubri diætâ, de diætâ. Si abest, recuperanda est profligatione morbi. Ad morbi profligationem tria necessaria sunt, Ἀγνῶσις, ᾠκνῶσις, ἰατρικὴ.* *Diagnos* morbi duplex est, nempe morbi communis toti hominum generi, & proprii. Proprius morbus est duplex, unus partis, alter sexus. Diagnos morbi communis exponitur in libris de locis in homine, de morbis, de affectionibus internis. Morbi vero proprii sexui, in libris de virginalibus, de morbis mulierum, de sterilibus. Diagnos morbi, qui parti proprius est, in libris de visu, de dentibus, de hæmorrhoidibus, de vulneribus capitis. Omnis prognos triplex tantum est, teste Galeno in præfat. com. 2. in 3. epid. Vel enim prognos est signorû, quæ semper vera sunt, vel quæ interdum: vel virorumque. Semper vera continentur tribus prognostici. Interdum vera libris duobus prorrhethici. Vtraque in Coacis animadversionibus. Therapeusis omnino triplex, per medicamentum, diætâ, chirurgiam. De medicamentis scribitur in libro de purgantibus medicamentis, de affectionibus internis, de morbis, de morbis mulierum, de sterilibus, de humoribus. Diætâ sectionibus quatuor libri de victu acutorum

exponitur. Chirurgia libris de fracturis, articulis, hæ-
morrhoidibus, capitis vulneribus. Et quoniam mor-
bus (vt genus) certas continet sub se species, eas non
omisit Hippocrates. Morbus enim omnis, vel est spo-
radicus, id est, erraticus, vel epidemius, vel pestilens,
vel endemius. Morbi sporadici tractantur libro de vi-
ctu acutorum: Epidemij & pestilentes libris epide-
miorum: Endemij, id est, morbi cuiusque regionis
propriū atque vernaculi hoc libro declarantur, secun-
dum aëris, aquæ, & locorum diuersas temperaturas.

De inscriptione libri αἰὲρ αἰῶν, &c.

Melius iste liber inscriberetur *de aëribus*, quàm *de aëre*. Vt enim terra significat globum vniuersum, ter-
ræ vero dicuntur distinctæ in hoc globo regiones. Sic
aër est illud omne, quod à Luna ad nos vsque inane
patet: Aëres autem sunt totius corporis aërei tempe-
ratura distinctæ partes. Nec abhorrendum à dictione
tanquam barbara, cum Vitruuius *primo Architect.* di-
xerit, quosdam esse aëres salubres, quosdam pesti-
lentes: & Lucretius lib. 4.

Aëribus binis quoniam res confit utroque.

ARGVMENTVM LIBRI.

SCOPUS Hippocratis est in hoc libro exponere generaliter
causas omnes morborum endemiorum, tum sigillatim
perstringere, qui quarum regionum sunt morbi. Ea enim
semper fuit ratio scribendi Hippocratis, vt vniuersalibus
particularia subiungeret. Methodus huius libri est resolu-
toria, quia semper incipit ab iis quæ composita sunt, & per
partes examinat. Partes huius libri sunt quatuor: Prima

A ij

de aëribus, secunda de aquis, tertia de tempestatibus anni, quarta de locis. Aëris tractatio continet quatuor partes: Prima est de aëris affectionibus inter ortum & occasum. Secunda inter ortum & occasum aestivum. Tertia à meridie. Quarta à septentrione aërem distinguit: Morbique exponuntur secundum anni tempestates, sexus & aetates. Tractatus aquae continet novem partes. Prima est de incommodis palustris & glacialis aquae. Secunda de petrosae incommodis. Tertia de commodis aquae salubris. Quarta de malis aquae salsae. Quinta de utilitatibus aquae orientalis. Sexta de morbis aquae meridionalis. Septima de usu aquarum. Octava de pluvia. Nona de aqua qua calculum generat. Tractatus de temporibus duas habet partes. Prima est de notis anni salubris. Secunda de morbis secundum comparisonem tempestatum inter se. Tractatus de locis pertinet ad Aphros, Asianos, & Europaeos, non omnes, sed eos tantum, quorum magna est inter se mutatio.

De procemio.

Galenus in praefatione comm. 1. in 1. epid. tres omnino facit causas morborum: ea quae offeruntur, exercitia quae obimus, & res externas. In hac autem praefatione docet Medicum quinque esse necessaria; cognitionem tempestatis anni, venti, aquae, terrae, dietae. Tempus, ventus, terra pertinent ad ea quae extrinsecus occurrunt. Aqua ad ea quae offeruntur. Dieta tam ad ea quae offeruntur, quam ad exercitia quae obimus.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΕΡΙ ΑΕΡΩΝ, ΥΔΑΤΩΝ,

ΤΟΓΩΝ.

HIPPOCRATIS

LIBER DE AERE, AQUIS,

ET LOCIS.

TEXT.
I.

ΗΤΡΙΚΗΝ, ὅστις
βούλεται ὁρθῶς ζῆτεῖν,
τάδε χρὴ ποιεῖν. πρῶ-

τον μὲ ἐθυμέεσθαι τὰς ὥρας
τῷ ἔτει, ὅ, τὴ διώκεται ἀσφαλ-
εῖσθαι ἐκαστῇ. οὐ γὰρ εὐίκοιεν
οὐθέν, ἀλλὰ πολὺ ἀσφάλλουσιν

TEXT.
III.

αὐταὶ τὰ ἐαυτῶν, ὅ, ἐν τῇσι
μεταβολῇσι. ἔπειτα δὲ τὰ πνέ-
ματα, τὰ θερμά τε, καὶ τὰ ψυ-
χρά. μάλιστα μὲν, τὰ κοινὰ πᾶ-
σιν ὁμοειδέσιν. ἔπειτα δὲ, καὶ

TEXT.
III.

ἐν ἐκάστῃ χώρῃ ὁπιοῦσα ἔόντα.
διὸ δὲ καὶ τῶν υδάτων ἐν

VIGVNQVE ar-
tem medicam inte-
grè adsequi velit,
primum quidem temporum
anni rationem habere debet,
quantum potentia quodlibet
eorū valeat: (non enim simi-
le quicquam in illis existit,
verū differunt inuicē pro-
pter varias quæ in eis fiunt
mutationes.) Deinde vento-
rum calidorumq; & frigido-
rum maximè, qui ex his om-
nib. hominib. sunt cōmunes,
& mox qui in vnaquaque re-
gione sūt indigenæ & proprij.
Neque vero negligentiorē se

A iij

HIPPOCRATIS LIBER

circum aquarum facultates cognoscendas exhibere convenit. Quemadmodum enim gustu differunt, & pondere & statione, sic quoque virtute alia aliis longè præstant. Quare si quis ad urbem sibi incognitam perveniat, circumspicere oportet, eius situm, quo modo scilicet ad ventos & solis exortus iaceat. Non enim æquales vires sunt, ad Septentrionem sitæ, & vergentis ad Austrum: neque eius quæ solem exorientem, & quæ eundem occidentem spectat. Hæc itaque diligenter oportet perferutari, ac simul quo modo habeant circa eam aquæ: numne palustribus utantur & molibus, aut duris, & ex sublimi loco prolabantibus, & seaturientibus ex petris, siue falsis, & crudis. Terra etiam ipsa consideranda, nuda ne sit & aquis carens, aut densa & aquosa, & an concava sit & æstuosa, vel alta & frigida. Hominum insuper diæta perquirenda qua maxime capiantur: an bibuli sint & lurrcones, & ocio dediti, aut exercitiis variis utentes, & tolerantibus laborum, ciborumque plus adpetentes quam poculorum. Ex his enim si-

θυμίσασθαι τὰς δυνάμεις. ὥστε γὰρ ἐν τῇ πόλει ἀφ' ἑαυτοῦ σιν. 7 καὶ ἐν τῇ σπιρῳ, 8 οὐτω καὶ ἡ δύναμις ἀφ' ἑαυτοῦ πολὺ ἐκείνου. ὥστε ἐς πόλιν ἐπειδὴ ἀφίκηται τις, ἥς ἀπειροῦς ἐστὶ, ἀφ' ἑαυτοῦ γὰρ πλεονέχουσιν αὐτῆς, ὅπως κέεται, καὶ πρὸς τὰ πνεύματα, καὶ πρὸς τὰ ἀναπλάσσει τὸ ἥλιον. οὐ γὰρ τ' αὐτὸ δύναται, 9 ἥ τις πρὸς βορέην κέεται, καὶ ἥ τις πρὸς νότον. 8 οὐδ' ἥ τις πρὸς ἥλιον ἀνίσταται. οὐδ' ἥ τις πρὸς δύοντα. ταῦτα δὲ ἐν θυμίσασθαι ὡς κέεται, καὶ τῷ ὑδατὶ 10 πρὸς, ὡς ἔχουσιν. καὶ πότερον ἐλῶδες 11 γέρονται καὶ μαλακοῦσιν, 12 ἢ σκληροῦσι τε καὶ ἐν 13 μετέωρον, ἢ ἐν πετρωδέων. εἴτε αἰλύκοισι, 14 καὶ ἀπεράμνοισιν. καὶ πλεονέχουσιν, 15 πότερον ψιλὴ τε καὶ ἀνυδρὸς, ἢ δασύα, 16 καὶ ἑφυδρὸς, καὶ εἴτε ἐν 17 κοίλῳ ἔσται καὶ πνιγνὴ, εἴτε μετέωρος, καὶ ψυχρὴ. καὶ πλεονέχουσιν 18 τῷ ἀνδραπόδων οἰκίῃ ἢ δόνται. πότερον φιλοπό-ται, 19 καὶ ἄριστοι, καὶ ἀταλάπαροι, ἢ φιλογύμνασθαι 20 τε καὶ φιλόπονοι, καὶ ἐδωδοὶ, καὶ ἀποται. καὶ ἀπὸ ποντίων γὰρ VIII.

TEXT
IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

- ΕΙΣΤ. ὁ θυμὸς ἐκαστα εἰ γὰρ ²¹ τῶ-
 ΙΧ. τα εἰδὲν τίς καλῶς, μάλιστα μὲν,
 πρῶτα. εἰδὲ μὴ, τὰ γὰρ πλεῖστα,
 οὐκ αἰ ἀπὸν λαμβάνει εἰς πόλιν
 ἀφικνεύμενοι, ἥς δὲ ἀπειρος ἦ,
 οὔτε νοσήματα ὀπιχόμενα, οὔτε
 τῶν κριῶν ἢ φύσις ὁκοίη τίς ἐστίν.
 ὥστε μὴ ἀπορέεσθαι ὅτι τῇ γε-
 ραπείῃ τῶν νοσούντων, μὴ δὲ ἀφα-
 μίρτομένη, αἰ εἰκὸς ἐστὶ, γίγνεται,
 ὡς μὴ τίς τῶντα πρόσθεν εἰ-
 Χ. δὼς πρόσθεν τίς ἦ. πρὶ ἐκασ-
 τῶν δὲ χρόνου προσείοντος καὶ τῶ
 εἰσάγει λέγει δὲ, ὁκοίη τε νοσή-
 ματα μέλλει ²² πᾶσι κρινα πλὴν
 πόλιν καταγρήσιν, ἢ θέρους, ἢ χι-
 μῶνος. ὁκοίη τε ἴδια ἐκαστῶ
 κίνδυνος γίγνεται, ὅτι μετα-
 ΧΙ.βολῆς τῆς ἀφαιτίας. εἰδὼς γὰρ τῶν
 ὠρέων τὰ μεταβολὰς, ²³ καὶ
 τῶν ἀστρον ²⁴ ὀπιτολὰς τε καὶ
 διεστίας, καὶ ὅτι ἐκαστον πυτῶν
 γίγνεται, προσδεῖν δὲ ὅ ἐπος,
 ὁκοίη τι μέλλει γίγνεται. οὕτως
 ΧΙΙ. αἰ τίς ἐρευνώμενος καὶ παραγινώ-
 σκων ²⁵ τοῖς χρόνοις, μάλιστα δὲ
 εἰδὲν πρὶ ἐκαστου, καὶ τὰ πλεῖστα
 τυχερῶς. ὅτι ὑμῖν, καὶ κατ' ὅρδον

sit futurus : hoc namque modo si quis rimatus fuerit, ac
 præcognouerit temporum occasiones, maximè de singu-
 lis sciet, ut plurimumque sanitatem adsequetur, & recta via

gula sunt inuestiganda. Nam
 qui hæc omnia probè, quan-
 tum fieri potest, cognoue-
 rit, aut horum plurima, cum
 latere non possunt, quum
 in urbem etiam ignotam si-
 bi peruenerit, neque mor-
 bi regioni peculiare & pa-
 trij, neque communis re-
 gionis natura, quæcunque
 tandem ea fuerit, ut non
 possit in cognoscendis mor-
 bis dubius hære, aut erra-
 re, sicubi ad morborum me-
 dicationes adhibeatur. Quæ
 ambo illis euenire solent,
 qui non prius prouidi hæc
 diligenter cognouerunt. Qua-
 re qui ea studiosè rimatus
 fuerit, vniuscuiusque tem-
 poris, ac anni futuri con-
 stitutionem prædicere po-
 terit, qui videlicet morbi
 communi affectione ciuita-
 tem sint inuasuri, tum æ-
 state, tum hyeme, & quæ-
 eunque pericula vnicuique
 sint timenda ex diætæ ac
 victus immutatione. Quum
 enim temporum mutatio-
 nes, & astrorum ortus ac
 occasus obseruauerit, quem-
 admodum singula horum
 eueniant, prænoscet uti-
 que & de anno, qualis hic

3 HIPPOCRATIS LIBER

procedet, non minima artis suæ gloria. Quod si cui hæc sublimiora videantur, is si ab hac sententia discedat, discet sanè non minimam partem conferre ad artem medicam ipsam Astronomiã sed omnino plurimam, quum vnà cum temporibus & ventriculi in hominibus mutentur. Quomodo autem singula quæ diximus scrutari ac explorare oporteat, deinceps dicam manifestè. Quæcumque quidem ciuitas ad ventos sita est calidos, (puto autem eos qui inter brumalem solis exortum, itidemque occasum perflant) huic hi venti sunt peculiare. A septentrionalibus autem ventis tuta ac protecta ea ciuitas existit. Aquæ verò eius multæ & subfalsæ sunt, & necessariò non sublimes, æstate quidem calidæ, hyeme frigidæ. Et quæ quidem vrbes bene sitæ sunt ad solem, & ad ventos, & aquis bonis vtuntur, hæ minus à talibus mutationibus afficiuntur. Quæ vero aquis palustribus & lacustribus vtuntur, & non bene sitæ sunt ad ventos, & ad solem, hæ magis. Et si quidem æstas sicca

ἐλείοισι χεῖρονται καὶ λιμνῶδεσιν, κείνται τὸ μὴ καλῶς τῷ πνεύματι, καὶ τῷ ἡλίῳ, αὐταὶ δὲ μᾶλλον. καὶ μὲν ³⁶ τὸ θερμὸν αὐχμηρὸν ^{XVII} ^{fuerit,}

φέρειτο ἢ ἐλάττωσατο τῇ τέλει. εἰ δὲ δοκεῖ τις ταῦτα μετατρέχειν ^{XIII} ^{τα εἶναι}, εἰ μεταστῇ τῆς γνώμης, μάθοι δὲ ὅτι οὐκ ἐλάττωσεν μέγας ²⁶ συμβάλλεται ἀφρονομία ἐς ἡντεκὺν, ἀλλὰ πλεονέχουσι. ἀμα γὰρ τῶν ²⁷ ὥρησιν, καὶ αἱ κοιλίαι ²⁸ μεταβάλλουσιν τοῖσιν ἀνθρώποισιν. ὅπως δὲ χεῖρ ἕκαστα τῶν παρὰ φύσιν ἐκπαίει καὶ βασανίζει, ἐγὼ φράσω σαφέως. ἥτις μὲν πόλις πρὸς τὰ πνεύματα κείται τὰ θερμὰ. ταῦτα ²⁹ δὲ ἔσται μετὰ τὴν τῆς χεῖρ μερῆς ἀνατολῆς τῷ ἡλίῳ, καὶ τῶν δυσμενῶν τῶν χειμερινῶν, καὶ αὐτὴν ταῦτα τὰ πνεύματα ἐστὶ ξυνομα. τῶν δὲ ἀπὸ τῶν ὀρεῶν πνεύματι, σκέπη. ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἐστὶ, ταῖς ὕδασι ³⁰ πολλὰ ³¹ ὕφαλα, καὶ αἰάλη ³² μὴ ³² μετέωρα, τὸ μὲν θερμὸν, ³³ θερμὰ, τὸ δὲ χιμῶνος, ψυχρὰ καὶ ὀκρόσται μὲν τῶν πόλεων, ^{XV} κείνται γὰρ καλῶς, τῷ ἡλίῳ καὶ τῶν πνεύματι, ὅδοι τε χεῖρονται ³⁴ ἀγαθοῖσιν, αὐταὶ μὲν ἔσονται ἀφ' ἀνόνται τῶν ποιουμένων μεταβολέων. ὀκρόσται δὲ ³⁵ ὕδασι τε ^{XVI} ^{καὶ} ^{XVII}

37 γίνονται, θάσσον παύονται 38 αἱ
 νοσοῦσι. ὡς δ' ἐπομβριν, πολυ-
 χρενοὶ 39 γίνονται. καὶ φαγεδαί-
 νας 40 κοινῶς ἐγίνεατο, ἀπὸ πά-
 σης παρὰ φύσιν ὡς ἔλκεος 41 ἐ-
 γίνονται. τὸ δ' ἡμῶντος 42 ἵ-
 κροσ, ποῖς τε αἰδεσφόποις 43 τὰ
 κεφαλαῖς ὑπερὶ ἐχθρὸν καὶ φλε-
 γματώδεις, τὰς τε κοιλίας αὐ-
 τῶν πυκνὰ ἐκπαράσσονται 44
 ἀπὸ τῆς 45 κεφαλῆς τῆς φλέγ-
 ματος ὅτι κατὰ ῥέοντος. τὰ τε 46
 εἶδεα ὅτι ὁ πληθὺς αὐτῶν αὐτο-
 νώτερος ἐστίν. ἐσθίειν 47 οἱ οὖν ἀ-
 γαστοὶ εἰς ὅσον πίνειν. ὁκόσοι μὲν
 48 γὰρ κεφαλαῖς ἀσθενέας ἔχουσιν, οὗτοι αὖ εἰσὶν ἀγαστοὶ πίνειν. ἢ
 γὰρ κραυπάλῃ 49 μᾶλλον πιεῖται.

fuerit, citius sedantur mor-
 bi: si vero pluuiosa, diutur-
 ni fiunt: & phagedænas ad-
 edentes ex omni occasio-
 ne oboriri verisimile est, si
 vlcus fiat. Si vero hyems fri-
 gida sit, homines capita hu-
 mida ac pituitosa habere par-
 est: & ventres ipsorum fre-
 quenter exturbari pituita à
 capite influente: & formas
 ipsorum vt plurimum debi-
 liores esse: ipsosque ad e-
 dendum ac bibendum non
 appositos esse. Nam qui ca-
 pita debilia habent, non fue-
 rint boni potores. Crapula
 enim magis grauat.

IN CONTEXTVM ANNOTATIONES.

TEXT.
 I.

ΑΣ ὅρας πῶς ἐστίν.] Ad benè curandum quinque ne-
 cessaria sunt; morbidignotio, medicamenti selectio,
 modus agendi, medicamenti propinatio aut prohi-
 bitio, administratio cibi, de quibus possumus pe-
 tere indicationem ab anni tempestate. Æstas enim
 indicat febris speciem, *per aph. 12. lib. 1.* Indicat se-
 lectionem medicamenti, vt quia bilis dominatur æstate, sit medica-
 mentum cholagogū. Indicat modum agendi, *per aph. 4. lib. 4.* Indicat
 prohibitionem, *per aph. 5. lib. 4.* Administratur cibus secundum quanti-
 tatem, qualitatem, vtendi modum. Quantitatem declarat anni tem-
 pestas atque qualitatem, *per aph. 15. & 18. lib. 1.* Vtendi modum à paro-
 xismo.

2 αὐτὰ πῶς ἐσὶν.] Duplicem notat differentiam tempestatum anni;
 alteram essentiae, alteram secundum accidens. Essentia tempestatum
 consideratur secundum suam natiuam temperiem, secundum quam

B

10 HIPPOCRATIS LIBER

hyems frigida humida, ver temperatum, æstas calida sicca, autumnus ficans, in calore & frigore inæqualis dicitur. Et hoc modo considerantur anni tempestates ab Hippocrate, ab aph. 10. lib. 3. ad aph. 25. Differentia per accidens est, quando propter variatam aëris temperiem anni partes de sua symmetria decedunt, vt si contingat hyemem esse austrinam & calidam, ver autem boreale & frigidum. Et hoc modo considerantur anni tempestates ab Hippocrate ab aph. 11. lib. 3. vsque ad aph. 15.

TEXT. 11. 3 ἐπιτα δὲ τὴν ἀνέμω.] Galenus in prefatione comm. 1. in 1. epid. ait nos simul & semper omnibus iniuriis aëris esse obnoxios: quoniam inspiratione & perspiratione semper ipsum recipimus. Ventus autem Hippocrati in libro de flatibus & 2. de diat. est aëris fluxus & vnda. Quam definitionem Galenus retinet ad part. 13. sect. 3. lib. de humoribus, aitque ventum esse aëris vndam & fluxum cum incerta motus redundantia. Quam definitionem etsi Aristoteles cap. 4. lib. 1. meteor. videtur improbare, tamen probl. 2. sect. 26. eandem retinet, & probl. 34. huius motus causam astris attribuit. Facit autem ventorum consideratio ad cognitionem morborum & curationem, vt patet ex historia Hippocratis, qui vocatus ab Illyriis, vt pestem auerteret, vbi rescivit per legatos qui venti flarent, nempe meridionales, cō profectus non est, quod mederi morbo nemo posset.

4 τὰ δὲ ἀνέμω π. & τὴν ἰσχυρά.] Bimembris tantum ista diuisio est, quoniam Hippocrates vbicumque de ventis loquitur, de Austro tantum & Aquilone mentionem facit, quoniam hi soli & maximas, & maximè diuturnas mutationes efficiant. Primum patet, quoniam hi venti præditi sunt qualitativis actiuis. Secundum autem, quoniam vbi plurimæ aquæ, ibi plurimi & diuturniores venti, vt scribit Aristoteles cap. 4. 2. meteor. Secunda ratio diuturnitatis petitur ex Aristotele probl. 37. sect. 26. vbi ait ventos contrarios ad lineam perpendicularem sibi oppositos minùs durare, quoniam alter ab altero superetur. Tales autem sunt venti ab ortu & occasu. Qui autem non ad lineam opponuntur, sed laterales sunt, hi diutius durant. Tales autem sunt qui flant à polis.

5 καὶ τὰ πᾶσι κοινὰ ἀνέμω.] Ventos communes definit Gal. ad part. 13. sect. 3. lib. de humor. qui apud omnes eodem nomine vocantur: proprios autem, qui vel certæ tempestati anni, vel certo loco conueniunt. Communes sunt salubriores, proprij morbosiores, quoniam inæqualiter corpus afficiunt, cum nec totum aërem commoueant, nec toto die spirent, sed vt plurimum mane. Aëtius tetrabibl. 1. serm. 3. cap. 163. Hi enim venti proprij, vel à terra sunt, vel ab aqua, vel à mari. Si à terra, ficciores sunt; si à mari, hyeme & vere sunt salubriores, non æstate; si ab aqua, eaque sit fluuiialis, salubres sunt æstate, noxij hyeme. Si vero sit palustris, stagnans aut lacustris, semper sunt mali. Qui proprij sunt tempori, sunt Etesia, qui flant mense Iunio: Ornithia qui Februario, Fauonius qui Martio.

6 *ἡ δὲ τῶν ὕδατων.*] Septem possunt esse causæ, cur aquarum con- TEXT.
siderationem habere oporteat: Nam immutant aërem, excitant ven- III.
tos, irrigant terras, nutriunt plantas, quæ nobis futuræ sunt alimen-
to; bibuntur, extrinsecus per abluionem apponuntur, præparationi
ciborum inferuiunt. Ideoque Aristoteles *probl. 14. sect. 1.* inquit co-
piofiorē esse aquā vsum quā cæterorum eduliorum. Et *probl. 13. e-*
iusdem sectionis, inquit grauiorem esse aquarum mutationem quā aë-
ris, quoniam cedit in alimentum. Et Auicennas diuturniora facit in-
commoda ex aquis, quā ex aëre. Aëris autem incommoda pertinent
magis ad vitales facultates & animales, aquæ vero ad naturales.

7 *ἡ δὲ τῶν ὕδατων διαφύρουσι.*] Galenus *cap. 4. lib. 1. de simpl. medic. facult.*
tribus sensibus aquas diiudicat, gustu, visu, & olfactu. Sed quemad-
modum Galenus *ad aph. 17. lib. 3.* notat ab Hippocrate per auditum
reliquos sensus esse intellectos, sic etiam hic per gustum. Adde quod
hic sensus inter omnes præstat.

8 *ἡ δὲ τῶν ὕδατων.*] Non debemus intelligere pondus stateræ, sed
pondus ipsarum qualitatum, quemadmodum exponit Gal. *ad aph. 26.*
lib. 5. Si enim leuitatem aquæ metitur Hippocrates ex facili caloris &
frigoris receptione, pondus non est de lance intelligendum. Et Plinius
cap. 3. lib. 31. inquit omnes aquas eiusdem ferè semper esse ponderis,
quod attinet ad quantitatem. Aut si ad pondus, id est, ad quantitatem,
ipsam referre volumus, vt fecit Corn. Celsus *cap. 18. lib. 2.* ex aquis
pondere paribus eam seligemus, quæ citius calefcat & refrigeretur.

9 *ἡ δὲ τῶν ὕδατων.*] Ex *aph. 15. sect. 3.* siccitates sunt im- IV.
bribus salubriores. Et ex *aph. 17.* eiusdem libri Aquilonis maximè pro-
prium est corpora roborare. Quæ igitur vrbes spectant Orientem &
Septentrionem, salubriores sunt, quoniam sicciore, si modò fuerint
in excelso loco & minimè nebuloso: vt exempli causa, hæc nostra ciui-
tas, (Lutetia) etsi propter decliuem situm & flumen habet aërem hu-
midiorē, tamen quoniam ad Orientem & Septentrionem patet, idcir-
co salubris est, & quoniam totus meridies montis oppositu coercetur.

10 *ἡ δὲ τῶν ὕδατων.*] Omnis aqua vel oritur à terra, vel descendit à cæ- V.
lo. Eius quæ à cælo sex sunt species, pluuia, nimbus, grando, nix,
pruina, ros. Sed Hippocrates hic meminit tantum aquarum à terra ma-
nantium, & earum septem facit species. Est enim palustris, mollis, du-
ra, ex sublimi, petrosa, falsa, cruda.

11 *ἡ δὲ τῶν ὕδατων.*] Hippocrates *lib. 3. de morbis*, vniuersum hoc
theoremata facit, *talis ventriculus, tale & vniuersum corpus.* Ex Auicenna
lib. 1. fen. 2. doct. 2. cap. 16. palustres aquæ & stagnantes, & omnes quæ
quiete torpent, ventriculis sunt inimicissimæ, ideoque in consensum
corpora rapiunt. Et cum omnis putredinis tres sint principes causæ,
teste Gal. *ad part. 1. sect. 3. lib. 3. epid.* calor, humor, quies: hæc omnes
causæ in paludes concurrunt, quæ diu morantur, & à putrente terra
originem habent, teste Auicenna *ibidem.* Galenus item *ad part. 10.*
sect. 4. lib. 6. epid. requirit in aquis ne limosæ sint: palustres autem
omnes sunt canosæ. B. ij.

12 καὶ μαλακοῖσιν ἢ σκληροῖσιν.] Aquas molles intelligit suaves, & quæ mediocrem coctionem adeptæ sunt. Harum hanc notam tradit Galenus *ad part. 10. sect. 4. lib. 6. epid.* si quæ in his aquis elixantur, citò coquantur, præcipueque ciceres. Erunt igitur aquæ duræ, in quibus nihil nisi longo intervallo coquitur.

13 ἐκ τῶν μετώρων.] Omnis terra de qua manant aquæ, consideratur secundum substantiam, situm, colorem. Substantia est quintuplex, cænosa, cretosa, petrosa, sabulosa, glareosa. Cænosa & cretosa terræ aqua semper est mala. Petrosa, si modò saxa rubra sint, semper bona: rubeus enim color in saxis est index bonæ temperatæ terræ, ut inquit Plinius. Glareosa semper tenuis, ideoque faciliè transcolatur. Sabulo duplex, fœmineus, qui mollis & lenis, & eius aqua tenuis: masculus, qui durus & asper, & eius aqua bona, quia sicca & p̄tra. Terræ color consideratur in nigredine, & terræ nigræ semper aqua bona, sed pauca. Situs est vel campestris, vel montosus. Campestris terræ aqua multa, sed mala. Montosa verò bona, quoniam montes à solaribus radiis semper repurgantur. Vide Vitruvium *cap. 1. lib. 8. Architect.* Plinium *toto libro 31.*

14 ἐκ ἀλυσῶν.] Aquæ redduntur salæ duobus modis, ut colligere possumus ex Aristotele *cap. 3. lib. 2. meteor.* Aut enim alienæ materiæ admixtione aqua redditur salæ, ut quæ aqua per cineres percolatur: aut eius quod dulce est evaporatione, hoc modò mare salum est, quoniam quicquid in eo dulce est à sole attrahitur. Vnde notat Plutarchus *quest. 9. lib. de caus. naturalib.* hyeme minùs mare esse salum, quoniam sol minus attrahit. Quod autem attinet ad aquas crudas, eas ipsas appellat, quæ cænosa sunt, ut distinguantur à mollibus & duris: quod molles aquæ dicantur, quæ magis humectant; duræ verò, quæ terrenæ cuiusdam siccitatis participes sunt. Siquidem ex Galeno *cap. 3. lib. 2. de temper. omne quod humidum est, molle est: & omne quod siccum, durum.*

15 καὶ τὸ πῶς πόσιον φάσιν &] Vitruvius *cap. 4. lib. 1. Architect.* inquit solitos esse urbium conditores vernaculas loci hostias immolare, ut ex ipsarum visceribus de loci temperamento coniecturam facerent. Quod si viscera reperirent corrupta, id ab aquis & alimentis dependere credebant, proinde ab ædificatione cessabant. Rectè igitur Hippocrates terrarum hic diuisionem attigit secundum temperiem & situm. Secundum temperiem, quod sit sicca vel humida, estuosa vel frigida. Secundum situm, quod sit concava vel alta. Nuda autem dicitur terra, quæ propter nimiam siccitatem plantas producere non potest, ut docet Galenus *cap. 5. lib. 2. de temper.* huiusque regionis homines & parui sunt & ficei.

16 ἡ δασύς καὶ ἰσχυρός.] Terram possumus appellare *ἰσχυρὰ*, quæ non omnino immersa est aquis, aliàs nullas plantas produceret, ut patet ex *lib. 2. de temper. cap. 5.* sed quæ maiorem habet sufficientem ad excitandas & nutriendas plantas. Huius interpretationis ratio ducitur ex eod.

TEXT.
VI.

Hippocrate, qui leuemillum & cutaneum sudorem miniméque criti-
cum, appellat *ἐφιδρώσαν*.

17 *καὶ ἐπὶ τοῖς καλοῖς.*] Vitruuius *cap. 4. lib. 1. Architect.* prohibet eo
in loco ædificari ciuitates, quo calidi flatus emanant, quia calore cor-
pora dissoluuntur, quemadmodum frigore confirmantur. Vnde pro-
nunciatum illud Hippocratis *epid. 6. Hominem calidum, in regione fri-
gida calidiorem reddi.* Concaua autem omnis regio, propterea quod re-
cipit defluentes à montibus pluuias, aduentante calore magis æstuat,
quod humiditatis pabulum illi non desit: & cum hæ regiones concaua
aërem habeant humidum, ideo minus diffantur corpora, & suppres-
sione biliosarum serositatum morbi nascuntur.

18 *καὶ τὸ διὰ τῆς διαίτης ἀσθενείας.*] Ex cognitione diætæ septem utilita-
tes capimus. Primum cognoscimus causam morbi, vt in homine gulo-
so cacochymiam: tum morbum ipsum, tum rationem purgandi, exer-
cendi, sanguinis mittendi, cibandi, & vsus cibi. Nam qui ex cacochy-
mia cruda in morbum deuenit, purgandus non est crudo adhuc mor-
bo: non exercendus, non inanendus sanguine, vt docet Galenus *ad
part. 12. sect. 1. lib. de humor. & ad part. 15. sect. 2.* Quis cibus offerendus,
à diætâ dependet, *per aph. 50. lib. 2.* Quomodo offerendus, id est, bisne
an semel, *per aph. 17. lib. 1.* Est autem omnino ratio cibandi triplex: aug-
mentum virium, conseruatio, & diminutio. In sanis possumus augere
vel conseruare vires: In ægris, si longus est morbus, conseruare: si
acutus, modicè diminuerè, & in hac diminutione conseruare. Gal. *ad
aph. 4. lib. 1.* Hic autem Hippocrates duplici exemplo duplicem ponit
diætâ in sanis, prauam vnam, laudabilem alteram. Præua est homi-
num edacium, bibacium, otiosorum. Bona est eorum, qui ab exerci-
tio plus appetunt cibi, quàm potus.

19 *ἐφιδρώσαν.*] Hi sunt eiusmodi, quorum hepar amplum est & cali-
dum, plurimum enim bibunt: vnde Aristoteles in *physiognom.* magnam
amplitudinem ab umbilico ad pectus signum voracitatis ponit. Quibus
autem est ventriculus frigidus, vel qualitate sua, vel cum acido humo-
re, hi sunt edaces. Nam, vt inquit Galenus, *ad part. 20. sect. 4. lib. 6.
epid.* omnia appetentiam excitant, quorum ea vis est, vt sanguinem
tunicarum ventriculi in arctum constringant. Vide Gal. *cap. 7. lib. 1. de
caus. sympt.* 20 *ἢ ἐφιδρώσαν.*] Exercitium proposuit, quoniam debet cibos
præcedere, vnde Hippocrates *part. 22. sect. 4. lib. 6. epid.* *Exercitatio
salubris, non saturitas cibi, promptitudo ad labores.* Rationem videtur red-
dere *part. 10. sect. 5. eiusdem,* quod articulis & carnibus labor debeat, *lib. 2. de diæt. in-
exercitatorum.* carnes semper humidæ sunt. Cur autem labor præcede-
re debeat, rationem reddit Hippocrates *part. 34. sect. 5. lib. 6. epid.* ne
videlicet vlcera erumpant in eutem ab acri humore ipsam erodente. Ex
hac ratione vitæ triplex confurget utilitas, articulorum robur, caloris
innati incrementum, motio spirituum. A primo immunitas à morbo,

B iij

à secundo melior concoctio & distributio, à tertio excrementorum evacuationio. Vide Paulum Æginetam *lib. 1. cap. 16.* & Gal. *cap. 14. lib. 1. de sanit. tuend.*

- TEXT. 21 *εἰ δὲ πῶς.*] Vbi exposuit Hippocrates, quæ Medico necessaria erant ad cognitionem, nunc manantem inde utilitatem ostendit, nempe quod non errabit Medicus in curatione: quoniam intelliget morbus ne sit curabilis, an non. Et cum ex Hippocrate *in libro de arte morborum* duo sint genera, vnum apertum, quod est cutaneum, vt exanthemata; alterum obscurum, quod est in profundo corporis: Ad huius cognitionem requiruntur coniecturæ generales de aëre, ventis, aqua, terra. Erit autem morbus vernaculus, si dependeat ab halicibus terræ, quod cognoscimus quando quadrupedes primæ afficiuntur. Erit autem morbus epidemius, si ab aëre: quod cognoscetur, cum volucres primæ lædentur. Aëtius *retrahibili 2. serm. 1. cap. 95.*
- X. 22 *ἐν τῇ πρῶτῃ πάλιν πάλιν.*] Galenus *in præfat. comm. 1. in 1. epid.* hunc locum citat, appellatque morbos vniuersales, quorum causa est communissima, nempe aër: morbos autem sporadicos siue dispersos, qui à diæta originem trahunt. Cuius rei exemplū est apud Gal. *cap. 1. lib. de enchym. & cacochym.* Quod si victus quo vtimur, ab aëre, aqua vel terra communem labem acceperit, tum à diæta manabunt morbi vniuersales: sic enim apud Hippocratem *part. 13. & 14. sect. 4. lib. 6. epid.* in Æno ex leguminibus crurum debilitas, nempe crassis humoribus contractis, per abscessum eò detrusis; & ab eruo genuum dolores.
- XI. 23 *εἰδὲς δὲ τὸ πρῶτον τὰς μεταβολὰς.*] Immutationes tempestatum anni considerantur duobus modis, vel in successione, vel in alteratione. Successio est cum tempestas tempestati succedit, & distinguuntur sua germana temperie, quo modo considerantur ab Hippocrate *ab aph. 20. ad 25. lib. 3.* Alteratio sit tribus modis, defectu, excessu & alienatione. Defectu, vt si æstas sit tepida, quæ debet esse calida, *aph. 6. lib. 3.* Excessu, vt si æstas sit summè sicca, *aph. 7. lib. 3.* Alienatione, cum anni tempestas induit contrarias suæ germanæ temperiei qualitates, vt *aph. 13. lib. 3.* si æstas sit frigida & aquilonia, quæ debet esse calida.
- 24 *ἀπὸ τῶν ἀστρον.*] Hippocratis disciplinæ consentaneum non est estimare ab astris in hæc inferiora demitti morbos, quoniam omnes actiones fiunt per calidum, frigidum, humidum & siccum: Quæ qualitates cum sint elementares, in astris reperiri non possunt. Sed quotiescunque Hippocrates astri meminit, numerandi causa, annique tempestates distinguendi tantum fecit, vt author est Galenus *ad part. 1. sect. 1. lib. 1. epid.* Cum igitur vult ortus occasusque syderum considerari, hoc facit, vt distinguamus annum in partes suas. Hoc autem ex Hippocratis disciplina, sic fit *lib. 3. de diat.* Ver incipit ab æquinoctio verno, id est, quarto Idus Martij, siue duodecima Martij, ad ortum Vergiliarum vsque (qui est Calendis Maij;) Æstas incipit à Vergiliarum ortu vsque ad ortum Arcturi, qui est pridie Idus Septembres, (id est 12.

Sept.) Autumnus ab ortu Arcturi vsque ad occasum Vergiliarum, qui fit tertio Id. Nouembr. id est, nona Nouembris. Ab occasu Vergiliarum vsque ad æquinoctiū vernum est hyems. Ex anni autem tempestatibus ita descriptis Hippocrates *in libro de septimanis* annum vniuersum diuiderat in septem partes: hyemem scilicet in tres, sementem, solstitium & in sitionem: Æstatem in duas, quarum secunda pars incipiebat ab ortu Caniculæ & vocabatur *ἰπώεξ*, propterea quod tum horrei fructus murescerent; Gal. *ad part. 1. sect. 1. lib. 1. epid. & comm. ad aph. 14. lib. 3.* Ver autem & Autumnum sine diuisione, propter temporis breuitatem, reliquerat. Et quoniam ista omnis anni ratio ab ortu dependet & occasu, notandum est vtrumque dici tribus modis. Est enim quidam ortus cosmicus omnium stellarum, quæ cum sole oriente supra nostrum hemisphærium ascendunt. Est ortus chronicus omnium stellarum, quæ dum sol occidit, per orientem supra nostrum horizontem ascendunt. Est ortus heliacus earum stellarum vel signorum, quæ quoniam à sole remotiora sunt, videntur. Et Hippocrates ortum & occasum heliacum intelligit.

25. *ὅτι προγνωσκῶν τις καὶρός.*] Quam nos latinè occasione dicimus, Hippocrates tribus verbis tantum effert. Aliquando vocat *προφασιν*, vt *part. 10. sect. 1. lib. 1. epid.* Et est omnis causa externa morbi. Aliquando vocat *ἀφορμὴν*, vt *part. 18. sect. 3. lib. 6. epid.* Et tum est omnis materia, ex qua ducimus principium ad agendum. Aliquando vocat *καὶρός*, idque cum duplici significatione: Nam certa rei (quam exhibemus) quantitas, interdum est *καὶρός*, quo modo Hippocrates *in lib. de locis in hom.* tantam cibi quantitatem dare, quantam requirit corpus ad nutritionem, *καὶρός* vocauit. Interdum autem *καὶρός* est spatium breue temporis, quod ex agri viribus morbi que paroxysmo deprehendimus ad aliquid agendum opportunè. Quæ in significatione hic vsurpatur, & *aph. 1. lib. 1.* Quasi diceret Hippocrates, & quæ generaliter dicta sunt de temporibus, & quæ particulariter obseruari debent in morbis & aëris, Medico esse præcognoscenda.

26. *ὅτι ἐλάττω μέρει συμβάλλεται ἀστρονομία.*] Demonstrat Hippocrates Astronomiam esse Medico necessariam, quoniam cognitio mutationis ventris ab ea dependet. Ad summum Medicus ab Astronomia quinque habet utilitates: sanitatis & morbi cognitionem, dietæ, criseon, pharmacie, chirurgie. Primum patet ex Hippocrate *lib. de insomn.* In quo ait videre in somniis astra esse pura, signum esse futuræ sanitatis: videre autem sereno cælo astra debilitari, signum esse futuri morbi. Secundum patet ex Hippocrate *lib. 1. de diet.* vbi ait Astronomiam esse necessariam, vt cognoscamus defectiones & excessus in cibis. Tertium patet ex Galeno *totò lib. 3. de dieb. decret.* & præsertim *cap. 6.* Vbi inquit ex eo quod Luna congregitur cum funestis aut salubribus planetis, funestas aut salutare esse crises. Quartum & quintum valet ex hoc libro, cum inquit in magnis mutationibus, nec medicamentum esse propriandum, nec secundum, nec vrendum.

TEXT.
XII.

XIII.

ὅτι ἐλάττω μέρει συμβάλλεται ἀστρονομία.
Cognitio mutationis
ventris ab ea
dependet
Ad summum
Medicus ab
Astronomia
quinque
habet utilitates
sanitatis & morbi
cognitionem, dietæ,
criseon, pharmacie,
chirurgie.
Primum patet
ex Hippocrate
lib. de insomn.
In quo ait
videre in somniis
astra esse pura,
signum esse
futuræ sanitatis:
videre autem
sereno cælo
astra debilitari,
signum esse
futuri morbi.
Secundum
patet ex
Hippocrate
lib. 1. de diet.
vbi ait
Astronomiam
esse necessariam,
vt cognoscamus
defectiones &
excessus in cibis.
Tertium
patet ex
Galeno
totò lib. 3.
de dieb. decret.
& præsertim
cap. 6.
Vbi inquit
ex eo quod
Luna
congregitur
cum funestis
aut salubribus
planetis,
funestas
aut salutare
esse crises.
Quartum &
quintum
valet ex
hoc libro,
cum inquit
in magnis
mutationibus,
nec medicamentum
esse propriandum,
nec secundum,
nec vrendum.

27 *ἀνα τὸν χρόνον ἀναι.*] Ex mutatione tempestatis triplex spectatur in ventre mutatio; humoris, cibi, medicationis. Humores mutari docet Hippocrates *apart. 32. ad 35. lib. de humana nat.* Vbi vult hyeme pituitam, vere sanguinem, æstate bilem, autumnno melancholicum succum dominari. Ciborum mutationem ostendit *aph. 18. lib. 1.* Vbi vult æstate & autumnno cibi copiam ægrè ferri, hyeme & vere facilè: Cuius ratio dependet ab *aph. 15. lib. 1.* vbi vult & hyeme & vere ventres esse natura calidissimos. Item *lib. 4. de morb.* ait cibi copiam æstate grauius ferri, quia ventriculus calidus calidum aërem attrahit: hyeme autem facilius, quia ventriculus natura calidus frigidum aërem attrahit. Mutatio medicationis patet ex *4. lib. aph.* cum vult hyeme inferiorem ventrem purgandum, æstate superiorem. Nec verò tantummodo mutantur ventres singulis anni tempestatibus, verum etiam singulis diebus, ut docet Galenus *ad part. 38. sect. 1. lib. de humorib.* cum ait prima diei parte dominari sanguinem, secunda bilem, tertia melancholicum succum, quarta pituitam: sic & idem *loco citato* scribit primam diei partem esse veri similem, proximam æstati, tempus vespertinum autumnno, noctem hyemi. Quod in causa est, ut morbi autumnales acuti sint ac mortiferi, & hora vespertina vehementiores reddantur, & in suis accessionibus exacuantur.

28 *αἱ κενῆς.*] Galenus *ad aph. 20. lib. 6.* notat *κενῆς* sine articulo significare omnem in corpore cavitatem: quæ si sanguinis est hepatici, dicitur vena; si spiritui, arteria; si excrementi liquidi, cystis; si conceptus & generationis, matrix. At verò *κενῆς* cum articulo de ventriculis cerebri, de pectore, de ventriculo & intestinis intelligitur, ut hoc loco.

TEXT. 29 *ταῦτα αἱ ἔσται.*] Meminit tantum Hippocrates ortus & occasus, XIV. tam quia per hos solum tempora numeramus, quia omnis astorum in nos actio ab ortu & occasu est: Agunt enim astra solo motu & lumine, quorum utrumque adest in ortu, utrumque deest in occasu: hinc mutationes maximæ. Incipit autem Hippocrates à situ pessimo ciuitatis. Nam Galeno *cap. 4. lib. 1. de temper.* temperamentum calidum & humidum, pessimum est: tale autem est in meridionali plaga, cuius hic periphrasim ponit. Nam ab ortu brumali flat vulturnus, siccus quidem, sed tepidus: ab occasu flat africanus, calidus humidus: inter utrumque est auster, qui etsi origine sua frigidus est & siccus, tamen quia ad nos non peruenit, nisi traiecto mari meridionali, ob id fit calidus & humidus. Huiusmodi ciuitatis Arelatensis situm describit Valleriola *enarrat. medic. lib. 3. enarrat. 1.*

30 *τὰν ὑδατῶν πολλὰ.*] Per poros enim terræ penetrans vapor, ibique frigore densatus plurimas aquas gignit. Aëritem qui hic natura sua crassus est, facile resoluitur in aquam: & præter hæc hic pluit largo imbri.

31 *καὶ ὑπάρχει.*] Aristoteles *sect. 23. probl. 25.* inquit regionis meridionalis terras semper marino humore aspergi, & ob id hic esse salas aquas.

aquas. Præterea terræ meridionales à sole falsæ fiunt. Ex Plinio autem *cap. 4. lib. 31.* qualis terra, talis semper aqua.

32 *ἡ μὲν μὲν ὕδατος, ἡ δὲ χυμῶντος ψυχρὰ.*] Cur aquæ hic non sint profundæ, duplex ratio est. Prima quod calor ambientis ad extimam terræ superficiem aquas educit. Secunda petitur ex Aristotele *cap. 1. lib. 2. meteor.* quod omnes terræ meridionales sint demissiores, & ob id aquæ semper innatant.

33 *ἡ δὲ ὑπὸ Σίριος θερμὰ, ἡ δὲ χυμῶντος ψυχρὰ.*] Aquæ regionis meridionalis tales sunt quadruplici ratione, loci, aëris, venti & aquæ. Ratione loci, quoniam ex Aristotele *cap. 12. lib. 1. meteor.* quæ regiones calidæ sunt, in iisdem propter contrarietatem vehementissime frigus viget: & quia hæ aquæ sunt in superficie terræ, ob id non sentiunt vim antiperistaseos, quoniam semper terræ superficies respondet constitutioni tempestatis. Ratione aëris, quoniam crassus est, ideoque conceptum, siue calorem, siue frigus diutissime seruat. Ratione aquæ, quoniam immobilis est, ideoque semper æstate calet, & hyeme friget: quod non fieret æstate, si moueretur: quo enim aqua rapidior est, eo frigidior. Ratione ventorum, quoniam auster in regione meridionali noctu non flat, ideoque nox semper frigidior maiorem facit in aqua immobili impressionem, ut docet Aristoteles *probl. 11. sect. 26.* Cur autem in meridionali regione auster non flat, rationem reddit Aristoteles *probl. 53. eiusd.* quod auster vrgeat cum sol niues & glaciem resoluit.

34 *ὅσα δὲ πρὸς τὰς ἀγὰς ἀγὰς.*] Vitruvius *cap. 5. lib. 8. Architect.* dat has TEXT.
aquæ bonæ notas, si sit profluens & aperta, si post ebullitionem nihil XV.
limosum aut arenosum in aheno relinquat, si quæ peruenierit, sine mucositate sit, & si incolæ sint robusto corpore, colore nitido, cruribus non vitiosis, oculis non lippis.

35 *ὅσα δὲ πρὸς τὰς ἀγὰς π.*] Auicennas *lib. 1. fen. 2. doct. 2. cap. 16.* inquit paludes esse sine motu, aut si quem habeant, eum esse tardum, nec ab aquæ virtute, sed ab eius multitudine dependere, ideoque palustres aquæ lacustribus sunt detiores: lacus enim & motum habet, & palude profundior est. Estque lacus triplex. Quidam contentus suis aquis se suo continet alveo. Quidam fluuios excipit & emittit, ut lacus Lemanus Rhodanum. Quidam est fluminis fons. Hæ duæ posteriores lacuum species laudabiles sunt & salubres, si bene se ad ventos habeant. Bene autem se habet ad ventum lacustris ciuitas, si qui ventus in ea frequentius fiat sit contrarius situi lacus: ut si lacus est meridionalis, boreas confert: si septentrionalis, auster. XVI.

36 *ἡ δὲ ὑπὸ τῷ Σίριος.*] Hippocrates hoc loco mentionem facit regionis XVII.
meridionalis, in qua pro quantitate & qualitate humorum excrementiorum morbi fiunt, ideoque meminit siccitatis tantum & humiditatis, quod ab illa sint excrementa pauca, ab hac multa, ut notat Galenus *ad particulam 8. sectionis 1. lib. 1. epid.*

37 *ἡ δὲ Σίριος αὐχμῶντος.*] Galenus *ad aph. 14. sect. 3.* inquit αὐχμῶντος nihil aliud esse, quam siccum & sine aquis. Et quamuis intelligatur præcipue de summa siccitate, tamen interdum ad moderatiorem siccitatem

refertur, vt notat Galen. *ad part. 4. sect. 1. lib. 1. epid.* Est autem αἷμα duplex, secundum Hippocratem *part. 15. sect. 3. lib. de humorib.* borealis scilicet & australis, cum videlicet auster siccus est, & appellatur αὐστηρία. Hic igitur siccitatem australem moderatam intelligere debemus, quia Gal. *ad part. 2. sect. 7. lib. 6. epid.* exponens aph. 15. lib. 3. quo scribitur siccitates imbribus salubriores, ait textum de moderata siccitate intelligendum, quoniam si fuerit in excessu summo, grauissimas affert noxas.

38 ἡρόων παύεται αἷ.] Qua forma dixit Hippocrates *ad aph. 14. lib. 3.* autumnum siccum conducere hominibus & mulieribus natura humidis. Eadem hic æstas sicca confert meridionalibus, quia corrigit humidum temperamentum. Erunt autem breues morbi & salutare qualitate & quantitate humoris, quoniam quales humores, tales morbi, teste Galeno *ad part. 14. sect. 3. lib. de humoribus.* Est autem humor qualitate biliosus, cuius proprium est coctioni prodesse, meatus excrementorum apertos efficere. Galenus *in lib. de denotatione dogmat. Hippocr. & Plac.* Adde quod humor omnis quod tenuior est & calidior, eò celerius excernitur, vt notat Galenus *ad prognost. 23. lib. 3.* Est autem humor quantitate paucus, quia quod siccum est excrementa digerit. Erit igitur morbus brevis & salutaris.

39 πολλοῦ χρόνου γίνονται.] Galenus *ad prognost. 23. lib. 3.* tres omnino facit causas diuturnitatis in morbis, si æger delinquat, si pars curatu difficilis afficitur, si multi humores & crassi. At verò cœlo pluuioso frigidi humores, crassi & multi dominantur in corpore, vt notat Galenus *ad aph. 16. lib. 3.* Erunt igitur morbi diuturni, quia natura multo tempore indigebit ad coctionem humoris.

40 ἐφ' αἰσθητὰς καὶ ὡς ἐστὶν αἷμα.] Phagedæna dicuntur vlcera depascencia & cutim & carnem subiectam, vt definit Galenus *ad part. 29. sect. 3. lib. de humoribus.* Distinguuntur autem phagedæna & nomæ, teste Galeno *capite primo lib. sexti de compos. medicament. per genera*, quod phagedæna sit vlcus cum tumore sine putredine, noma vero sit vlcus sine tumore cum putredine. Causæ vero phagedænarum sunt perennis humoris affluxus & temperamenti in parte corruptio, authore Galeno *ad aph. 45. lib. 6.*

41 τὸ ἄλκος ἐστὶν αἷμα.] Hippocrates *ad part. 13. sect. 3. lib. de humorib.* inquit ab austro fieri vlcera madentia in ore & pudendis. In ore, quoniam hæc pars plurimum humoris habeat & glandulas, à quibus humoris perennis generatio suggeritur. In pudendis, quoniam hæc partes natura sunt humidæ calidæ sine difflatione, ideoque faciliè putrent, teste Galeno *ad aph. 21. lib. 3.* Hippocrates autem *in lib. 2. prorrh.* ad prædicendum vlcus tria necessaria requirit, hominum speciem, vt si sine corruptis humoribus, cuiusmodi sunt meridionales; ætatem, vt si sint viri aut senes, phagedænas habebunt; locum, vt sunt axillæ, & in guina.

42 τὸ δὲ χεῖματος ἔχει, πύπ.] Proponit Hippocrates omni sexui com-

munia quatuor incommoda ex hyeme frigida : ea autem sunt caput humidum, alui profluuium, natura hominum debilis, cibi potusque fastidium.

43 *πῶς τὸ κεφάλαιον παύει*] Duobus modis humores in capite esse possunt, per congestionem, vt cum dixit Galenus *comm. ad part. 7. sect. 2. lib. 1. epid.* ab aëre frigido coaceruari humores; & per fluxionem, vt cum dixit Hippocrates *lib. 4. de morbis, & in lib. de gland.* caput, quoniam sit instar cucurbitæ humores pituitosos attrahere. Cerebrum igitur quoniam sua natura frigidum est, ab aëre frigido læditur, & pituitosum redditur: à calido autem leuatur, quoniam vi caloris digeruntur humores. Galenus *comm. ad aph. 18. & 22. lib. 5.*

44 *ὅτι τὰ ἐξ αὐτοῦ αἵματι τῆς κεφαλῆς.*] Scripsit Hippocrates *part. 15. sect. 3. lib. 3. epid.* vrinas aliquando esse turbatas. Et Galenus exponit, turbari nihil aliud esse, quam cum mordicatione & dolore excerni. Quod fit & hoc loco, tam quia hæc pituita putredine salsa sit, quam quia nimia frigiditas morsum humorum affert, vt notat Philotheus *ad aph. 42. lib. 6.*

45 *τῆς κεφαλῆς.*] Galenus *cap. 11. lib. 1. crisiar, & ad prognost. 13. lib. 2.* duplicem facit deiectionem. Vna est excrementum ventriculi & chyli. Altera est excrementum humorum totius corporis, quoniam ventriculus per hepatis venas toti corpori communicat, vt scribit Galenus *ad prognost. superius positum.* Communicat autem capiti per gulam. Caput igitur, si debilem habet expultricem facultatem, patitur apoplexias, epilepsias & parotidas. Si verò habet expultricem facultatem fortem, aut se exonerat in oculos, & fiunt ophthalmiæ; aut in aures, & fiunt purulentæ: aut in nares, & est coryza; aut in os, & fit catarrhus; aut in asperam arteriam & pulmonem, & fiunt tusses & tabes; aut in ventriculum, & diarrhææ, vt notat Hippocrates *in lib. de gland.*

46 *τὰν εἰδῶν.*] Per εἰδῶν, id est, formas intelligit Hippocrates constitutiones corporum secundum bonam vel malam habitudinem, vt patet ex lib. 2. *protrh.* in quo facit hominum formas quasdam bonas, quasdam malas. Bonæ sunt, si homines fuerint leues, bonis visceribus præditi, nec duri, nec carnosii. Malæ sunt, si homines fuerint pallidi, si humidi, cuiusmodi sunt homines meridionales, vt docebit Hippocrates ad finem huius libri.

47 *ὅτι τὸ αἷμα τῆς κεφαλῆς.*] Quotiescunque chyli & primæ coctionis excrementum vitiosum est, ventriculus malè habet: At quotiescunque deiectio humorum totius corporis, qui per ventriculum expurgantur, mala est, non necesse est ventriculum malè habere, vt docet Hippocrates *in lib. de gland. & Gal. ad progn. 13. lib. 2.* Vt igitur doceat Hippocrates ab assidua fluxione ventriculum in consensum rapi, inquit homines malè esse comparatos ad cibum & potum. Sic idem author *part. 13. sect. 3. lib. 3. epid.* cum aluo turbata coniungit cibi fastidium. Item *part. 29. sect. 2. lib. 1. epid.* Et Galenus *in comm.* causam fastidij ait esse portionem fluxionis, quæ in ventriculum decumbebat: illa enim faciebat,

vt nullus esset fluctionis sensus, sine quo nulla fames, teste Galeno *cap. 7. lib. 1. de symptomatum causis*.

48 ὁκόσι μὲν τὸ κεφαλὴν ἀδυνάει. Immodicus enim omnis vini usus hoc habet commune, vt nervos & mentem feriat, teste Galeno *ad agrum 8. sect. 2. lib. 3. epid.* ideoque vinum promptè replet nervos, & conuulsionem facit, *peraph. 5. lib. 5.* Cum igitur proprium sit partis debilis primò & plurimum affligi, qui sunt capite debili, non sunt ad vinum accommodati.

49 ἢ τὸ κρατὶ μᾶλλον πίνει. Galenus *ad aph. 5. lib. 5.* crapulam definit omnem capitis à vino grauitatem, quia κάρλιον πίνει, id est, caput percellit. Et Aristoteles *probl. 17. sect. 3.* crapulam à temulentia distinguit, quod hæc mentem alienet, illa constante mente dolorem adferat.

MOrbi vero hi ipsis vernaculi sunt. Primum quidem mulieres morbosæ ac fluxionibus obnoxix sunt: deinde multæ steriles sunt ex morbo, non à natura, & frequenter abortiunt. Pueris verò incidunt conuulsionēs ac anhelationes, quæ morbus puerorum, & sacer esse putantur: viris autem dysenterix, & alui profluuia, & febres lenes, diuturnæ hybernæ, & pustulæ nocturnæ multæ, & hæmorrhoides in sede. Pleuritides autē & peripneumonix, & febres ardētes, & quicunque acuti morbi putantur, non multū proueniunt. Non enim fieri potest, vt isti morbi vigeant, vbi alui liquidæ existunt. Lippitudines verò oboriuntur humidæ, non graues, nec diuturnæ: si non ex mutatione temporum morbus

NΟσήματα δὲ τὰδε ἔπι-
χώρα ἐί). τῶτον μὲν
ταὶ γυναῖκες νοσεύουσιν καὶ ῥόω-
δεις ἐί). ἔπειτα πολλὰς ἀτόκους
καὶ ῥόους καὶ οὐ φύσιν, ἐκ-
πτερώσκειται τε πυκνά. τοῖσι τε
παῖδῶσι ἐπιπίπτειν σπασμοὺς καὶ
ἀσθματα ἀνομήζουσιν ὁ παῖδον
ποιεῖν, καὶ ἱερὸν νοῦσον ἐί). τοῖ-
σι δ' ἀνδράσιν, δυσεντερίδας, καὶ
διάρροίας, καὶ ἡπιάλους, καὶ
πυρετοὺς πολυχρόνους χιμει-
νοὺς, καὶ ἐπινυκτίδας πολλὰς, καὶ
αἱμορροΐδας ἐν τῇ ἐσθῇ. πλὴν
εἰπὶδες δὲ καὶ τῶν περὶ μόναι καὶ
καὶ σπῆλαι, ἃ ὁκόσα ὀξεία νοσήματα
νομίζονται, ἔκ ἐλγίνονται πολλὰ. ὁ
γὰρ οἶον τε, ὅθεν δὲ κοιλίας ὑγραὶ
ἔωσι, πᾶς νοῦσος ταύτας ἰσχύει.
ὁφθαλμίας τε ἐλγίνονται ὑγραὶ
καὶ οὐ καλεπαί, ὀλιγοχρόνιοι,
ὡς μὴ τι κατάχρη νόσημα πᾶν

TEXT.
XIX.

ΤΕΧΤ.
XX.

ποῖνοι ἐκ μεταβολῆς · καὶ ἐχ-
 τὸν τὰ πενήκοντα ἔτη ὑψο-
 βάλλωσι, κατὰ ῥοὶ ὑπερμερόμοι
 ἐκ τῆ ἐκκαφάλου πῶς πληκ-
 τικὴς ποίεοις τοῖς ἀνθρώποις,
 ὁκότῃ ἐξάφνης ἡλιώδωσι ἢ
 κεφαλῶν ἢ ῥιγώσωσι. Ταῦτα μὲν
 τὰ νοσήματα αὐτέοισιν ὑπερ-
 εἰά ὄντι. χωρὶς δὲ ὧν πὶ πᾶν-
 κοινον κατὰ τὴν νόσημα ἐκ με-
 ταβολῆς τῶν ὠρέων, καὶ τοιού-
 μετέχοισιν. ὁκότῃ δὲ αἰπκέον-
 ται τοιούτων πρὸς τὰ πνύματα
 τὰ ψυχρὰ μεταξὺ τῶν δυσημῶν
 τῶν θερινῶν τῶ ἡλίου, καὶ τῆς
 αἰατοῦ τῆς θερινῆς, ἢ αὐτῇσι
 ταῦτα τὰ πνύματα ὑπερ-
 ὄντι. τῶν δὲ νότου καὶ τῶν θερινῶν
 πνύματι σκέπη. ὧς ἐχὼ πρὸς
 τῶν πόλεων τοιούτων. πρῶτον μὲν
 τὰ ὕδατα τὰ σκληρὰ τε καὶ ψυ-
 χρὰ, ὡς ὅτι ὁ πληθὺς γλυ-
 χήνεται · τοῖς δὲ ἀνθρώποις ἐ-
 πόνοις τε καὶ σκελιφεῖς ἀνάν-
 κη εἶναι. τοῖς τε πλείους τὰς κα-
 λίας ἀπεράμους ἔχον καὶ σκλη-
 ροὺς τὰς χεῖρας. τὰς δὲ ἀμύνει
 ῥωτέας. χολώδεας τε μάλλον
 ἢ φλεγματίας εἶναι. τὰς δὲ κα-
 φαλὰς ὑψηλὰς ἔχουσι καὶ σκληρὰς. ῥηγματῆται πὶ εἶσιν ἐπὶ τῷ
 πλῆθει.

C iij

IN CONTEXTVM ANNOTATIONES.

Noniam in *lib. 1. de morbis mulierum*. Hippocrates morbis vniuersalibus ætatis atque hyemis subiungit vernaculos, quod per certas tempestates non describit, quia in omni eueniunt, sed præcipuè in ea quæ suæ intemperiei est accommodatior per *aph. 19. lib. 3.*

TEXT.
XIX.

Πρῶτον μὲν τὰς γυναῖκας. Incipit Hippocrates enumerationem morborum vernaculorum à mulieribus, quoniam hæc natura humidiores in humida regione præcipuè afficiuntur. Sunt autem *ῥέματα*, quæ in alia atque alia parte fluxionem patiuntur, nimiamque per vomitus, aut deiectiones excretionem. Et hanc affectionem Galenus *lib. 5. aph. 1. de morbis mulierum* appellat. Cornelius item Celsus meminit quarundam febrium, quas Græci *ῥέματα* appellant (ipse interpretatur fluentes) in quibus per vomitum & deiectionem nimium de humoribus excernitur.

ἡ μήτηρ ἀνέκτο. Omnis sterilitas fit, aut oris vteri vitio, aut ipsius vteri & ligamentorum eius, aut coryledonum, aut mensum. Os vteri vitiosum est tribus modis; morbo, vt si scirrhus, vel inflammatione durum fit, *aph. 53. lib. 5.* prolapsu, vt si foras exciderit, 2. *de morbis mulierum*; & mala conformatione: Quæ mala conformatio quadruplex est. Aut enim os vteri clauditur per se, aut extraneo pondere, vt omento pinguiore, *aph. 46. lib. 5.* Aut os vteri est auersum, aduersum, distortum, *lib. 1. de morbis mulierum* & de sterilibus. tumque impeditur quominus fiat seminis exceptio: curatioque huius malæ conformationis eo scopo molienda, vt os vteri rectum fiat, 1. *de morbis mulierum*. Vteri vitio sunt mulieres steriles rursus tribus modis intemperie, de sua sede dimotione, morbo. Intemperies si est summa, non fit conceptio; si mediocris, & mulier cum viro contrariæ temperaturæ coëat, fiet conceptio. Galen. *comment. ad aph. 62. lib. 5.* Humiditas, quæ genituram extinguit, & tum postera aut tertia die vterus semen reiecit, caputque cum vtero curandum, *lib. 3. de morbis mulierum*. Frigiditas cum densitate, quia secundinas gignere non potest; & si gignit, ob corporis vteri densitatem agglutinare non potest; & si agglutinat, ob paucos menses nutrire non potest fœtum. Postremæ intemperies sunt siccitas & calor, quæ duo semen corrumpunt, & tum sexta aut septima die excernitur, 1. *de morbis mulierum*. Et in his vniuersum corpus curandum iubet Hippocrates *ibid.* Dignoscunturque hæc omnes intemperies suffitu, qui tum ad caput, os & nares peruenire non potest, vt notat Galenus *ad aph. 62. lib. 5.* Dimouetur vterus de sua sede, teste Hippocrate *lib. 2. de morbis mulierum*. quatuor modis; ascensu, descensu, inclinatione, prolapsu. Ascendit ad caput, cor, diaphragma, hepar, lienem: Descendit ad pudendum, veli-

cam, coxam, inguina: Inclinat ad latus & ad lumbos: Prolabitur, ea quæ foras sit procidentia. Morbus in vtero fit duobus modis, per *συμπάθειαν* & *προπάθειαν*. Per sympathiam, vt si acutè ægroter ægra, *aph. 31. lib. 5.* si aluus multum fluat, *aph. 34. lib. 5.* si febre corpus extenuetur *ibid.* Per protopathiam, vt si in ipsius corpore sit morbus, vt erysipelas, *aph. 43. lib. 5.* Vitium in cotyledonibus est, si mucore plenæ sint: tum enim vterum grauant, & propter obstructionem sanguinem sufficientem non suggerunt ad nutritionem fœtus, *aph. 45. lib. 5.* Vitium in mensibus est quintuplex, si nimium profluant, *aph. 60. lib. 5.* si auerantur ad mammas, *aph. 52. lib. 5.* si multi, si pauci, si vitiosi. Et vitiosi sunt quinque modis, si biliosi, pituitosi, melancholici, purulenti, sefiosi. Hæ omnes causæ ad quatuor capita referuntur; inopiam excipiendi, concipiendi, nutriendi, gerendi. Quæ igitur natura excipere non possunt, vt si os auersum habeant, & natura rursus concipere non possunt, ob natiuam vteri intemperiem, de qua *aph. 62. lib. 5.* hæ vocantur natura steriles. Quæ verò & semen excipiunt, & concipiunt, sed gerere aut nutrire non possunt, hæ dicuntur morbo steriles, vt hæ mulieres, quia humidiores vterum habent, & alui profluuiis sæpissime laborant, fœtum non gerunt.

ἐκπαύειν δὲ τὴν μήτραν.] Hippocrates in *lib. de nat. puer.* inquit abortum fieri quotiescunque ex violenta aliqua affectione fœtus rumpens membranas exit. Violentæ autem istæ affectiones in meridionali regione sunt aër frigidior, *per aph. 12. l. 3.* frequens alui profluuium, & ligamentorum vteri laxitas, à capitis pituitosa defluxione; tum mensium paucitas & prauitas.

μεινὸν δὲ τοῦ σώματος.] Mulieribus pueros subiungit, quod hi sint humidiore & debiles, proindeque facilius afficiantur. Galenus autem hunc textum citans *part. 5. sect. 1. lib. 6. epid.* inquit post particulam *μεινόν*, subintelligendum esse *μεινότερον*, vt sit hic Hippocratis sensus: Incidunt pueris conuulsiones & asthmata, quæ duo puerilem morbum efficiunt, quem sacrum morbum esse putant, id est, epilepsiam. Et Hippocrates in *lib. de sacro morbo*, ait in paroxysmo epileptico sanguinem, qui cum spiritu solebat ad caput ferri, obstructione coerceri, ideoque pulmonem repletum angustiores reddi, vnde asthma & locutionis priuatio (*ἀσθμα* Hippocrati dicitur.)

καταρρεῖ δὲ ἀσθμα.] Pars omnis quæ debilior est primum afficitur, puerorum autem nerui debiles sunt & caput, vt docet Galenus *comm. ad part. 24. sect. 2. lib. 1. epid.* ob id conuelluntur. Adde quod dentium dolores, vigilæ & ex voracitate cruditates conuulsionis causam augent. Galenus *ad aph. 25. lib. 5.* Asthmatis autem tres omnino sunt causæ, calor immodicus, vt in hominibus qui exercentur; tuberculum in pulmone, vnde dixit Hippocrates *aph. 46. lib. 6.* *Qui ex asthma gibbi sunt, ante pubertatem moriuntur;* & angustia pulmonis, quæ fit vel repleta regione, quæ est inter thoracem & pulmonem; vel repletis pulmonis arteriis, vel inflammato pulmone, aspera arteria, larynge.

Galenus *ad aph.* 34. lib. 4. Pueris igitur ob repletas pulmonis artērias inter tempus pubertatis, & dentium fit asthma, id est, crebra & difficilis respiratio. Galenus *ad aph.* 26. lib. 3.

Ἐπειὴ ῥῆσι τῷ.] Pueri post septimum mensem incipiunt esse epileptici, si nascantur interlunio, si concipiantur fluentibus mensibus, & si caput nimis humidum habeant, quod fit teste Hippocr. *in lib. de sacro morbo*, cum caput in sua conformatione non repurgatur. Differtque hic morbus ab apoplexia, quod in hac sit omnimoda priuatio motus & sensus; & à conuulsione, quod conuulsio sit partis, epilepsia totius corporis.

πῶς δὲ αἱ ἀρχαὶ, διακρίνεται.] Hippocrates in enumeratione morborum qui viris contingunt, semper progreditur à grauioribus ad mitiores. Et quoniam dysenteria & diarrhœa ab iisdem causis fiunt, nempe à pituita & bile, teste Hippocr. *in lib. de affect.* ob id coniunxit, virisque assignauit, quod in hac ætate bilis flaua generetur. Distinguuntur autem inter se, quod dysenteria sit cum exulceratione, diarrhœa autem cum sola mordicatione, quæ coctionem vel distributionem impedit. Galenus *ad aph.* 30. lib. 3.

Ἐπειὴ αἱ ἐν τῷ πυρετῷ ποικίλονται.] Vbi pituitæ vitreæ pars putruit, pars sine putredine in venis est, tum fit febris epiala, ab ἐπιπάλω, id est, mitefco, quia mitis est, in qua simul & in eadem parte calor & frigus sentitur. Et in hoc differt à λεπτεπιά, in qua extima frigent, intima vruntur. Arabes tamen febrem epialam pro leipyria sumunt. Febres autem hæ longæ dicuntur quotidianæ, quas Gal. *ad part.* 21. lib. 6. *epid.* periculosas appellat, ob longum tempus, in quo metus est, ne vires deficiant.

Ἐπειὴ αἱ ἐν τῷ πυρετῷ ποικίλονται.] Corn. Celsus pustulas appellat pessimi coloris tum vlcerosæ sanie, quæ & noctu gignuntur, & noctu magis excruciant, quia noctu per coctionem alimenti, calor auctus excrementa dilatat sub cutim, quæ die per vigilias diffiantur.

Ἐπειὴ αἱ ἐν τῷ πυρετῷ ποικίλονται.] Hippocrates *in lib. de hamorrh.* ait fieri hæmorrhoidas, cum bilis & pituita ad intestini recti venas decumbunt, & putrefactæ ipsas calc faciunt: venæ autem calefactæ à vicinis attrahunt, & impletæ sanguinem melancholicum profundunt. Galenus *ad aph.* 11. lib. 6.

πῶς δὲ αἱ ἀρχαὶ, διακρίνεται.] Hippocrates *part.* 26. *sect.* 3. lib. 6. *de hum. morib.* & *part.* 37. *sect.* 3. lib. 6. *epid.* inquit hæmorrhoidibus laborantes, nec pleuritide, nec peripneumonia, nec aliis fortè corripit morbis. Et Auenzoar *in epistola ad Regem*, ait nullis corripit morbis, quibus alius est humida. Quia igitur viri meridionales diarrhœas & hæmorrhoidas patiuntur, ob id his morbis acutis obnoxij non sunt. Tertia ratio additur ex *aph.* 33. l. 3. quod qui acidum eructant, id est, pituitosi, cuiusmodi sunt meridionales homines, rarò pleuritide tentantur, tum quia costarum membrana solida est, proinde per ipsam non penetrat: tum quia hæc pituita salsa est, & reuulsoriam deiectionem facit.

Ἐπειὴ αἱ ἐν τῷ πυρετῷ ποικίλονται.] Καύσις, id est, febris ardens, duas habet in corpore sedes, venter.

ventriculi & hepatis primas venas, teste Galeno *ad part.* 20. *sect.* 2. *lib.* 1. *epid.* & inflammationem cerebri, teste Galeno *part.* 18. *comm.* 1. *in* 1. *prorb.* Symptomata duo habet pathognomonica; ardorem ingentem, & sitim perpetuam. Fit ubi venula arefacta ichores biliosos ad se attraxerint, teste Hippocr. *part.* 1. *sect.* 4. *lib.* de *vitt. acut.* Cum igitur meridionales homines habeant semper venas madidas, & pituita plenas, nullos ichores biliosos attrahere possunt.

[*ἁκῶτα ὀξεία νοσήματα.*] Acuti morbi, teste Galeno *ad aph.* 19. *lib.* 2. duo sunt genera. Vnum, cum humores calidiores per vniuersum corpus diffusi accenduntur, vt in febre continua. Alterum, cum humores in partem aliquam impacti morbum efficiunt. Huius generis rursus duæ species sunt; vna sine febre, vt apoplexia; altera cum febre, vt pleuritis. Qui sine febre sunt, non sunt propriè acuti, teste Galeno, *cap.* 9. *lib.* 3. de *difficult. respirat.* Qui cum febre, habentque vehementem, velocem & periculolum motum, hi propriè dicuntur acuti, & sunt, teste Hippocrate *lib.* 1. de *morbis*, causus, phrenitis peripneumonia angina, vna, id est, gurgulionis inflammatio, pleuritis. Et *particula* 8. *lib.* 1. de *vittus ratione in morbis acutis* lethargum adiungit.

[*ὅταν δὲ καμία ὕδα.*] Hippocrates demonstrationem affert, cur meridionales homines acutis morbis raro corripiantur, propterea quod aluum humidam habeant: aluus enim humida facit, vt melius degatur, *per aphorismos.* 53. *lib.* 2. Sed ex Galeno *ad prognost.* 14. *lib.* 2. duplex est aluus humida. Vna, quæ fit per impedimentum distributionis cibi, & hæc crebro cum stridore, & in pauca quantitate fit, estque semper mala. Altera fit, cum iecur & lien reliquumque corpus per venas mesaraicas in intestina repurgantur: eaque bona est, si vniuersim fiat & raro. Et hanc intelligit hoc loco Hippocrates, laudabilisque est, etiam si cruda, quoniam ex Galeno *ad part.* 1. *sect.* 1. *lib.* de *humorib.* crudus humor si liquidus est, euacuatur tuto, antequam à calore febrili accendatur. Et Galenus *in libris de alimentis*, aluum humidam cruditatum medelam vocat.

[*ὀφθαλμία π.*] Ophthalmia duplex. Vna sicca, in qua nihil per poros excernitur, eiusque est humor biliosus & paucus, teste Galeno *ad aph.* 12. *lib.* 3. Alia est humida, in qua aliquid excernitur, eiusque humor pituitosus est, naturaque sua longa est. Sed quia, *per aph.* 17. *lib.* 6. lippientem alui profluuium corripere bonum est, idcirco pituitosa ophthalmia apud meridionales sunt breues. Fiunt autem ophthalmia apud ipsos, quoniam austro impletur caput: Omni autem repleto capiti ophthalmia molestæ sunt, *per aph.* 11. *lib.* 3.

[*ὅταν μὴ κατὰ τὴν φύσιν.*] At breues futuras ophthalmias, nisi aëris vitio contingant. Nam Hippocrates *part.* 6. *sect.* 2. *lib.* 1. *epid.* narrat ophthalmias humidam, crudas & longas fuisse. Cuius rationem reddit Galenus, quod flatus ventorum essent continui, quod multum frigus dolorem oculi ingeneraret, & quod humoris perennis generatio fieret.

D

26 HIPPOCRATES DE AERE, AQUIS, ET LOCIS.

ἐκ τῆς πύλης.] Hippocrates *aph. 31. lib. 3.* Inquit sensibus fieri destillationes, propterea quod eorum caput facile refrigeratur. Ex his autem destillationibus cur paraplegia fiant, patet ex *aph. 57. lib. 6.* apoplexias fieri à quadragesimo anno ad sexagesimum. Est autem apoplexia & paraplegia eadem materia.

ἐκ τῆς πύλης.] Hippocrates *part. 1. sect. 7. lib. 6. epid.* meminit destillationis multiplicis, ex qua nonnullis rursus, aliis angina, quibusdam paraplegia fiebant, quæ est, ut testatur Galenus *in comm. ubi 2.* aliqua corporis pars, propter obstructionem nervorum ab humore crasso, motu & sensu priuata est, quod fit frigido cælo, nativo calore debili, adeo ut nec vomitu, nec hæmorrhagia capitis excrementa repurgari possint, ut testatur idem Hippoc. *part. 59. sect. 2. lib. 1. epid.* Fit autem paraplegia duobus modis, primario & per se, & per successionem: omnes enim apoplectici si euadunt, fiunt paraplectici. Gal. *in comm. ad part. 59. sect. 2. lib. 1. epid.*

ἐκ τῆς πύλης.] Galenus *ad part. 1. sect. 7. lib. 6. epid.* ponit quatuor causas immutationis in nobis; aptitudinē naturæ, ætatem, genus & conditionem vitæ seruilis aut libere. Hic ad viros quinquagenarios tres causæ referri possunt, aptitudo naturæ debilis, ætas & genus, siue sexus. Cum enim viri frequentius domo exeant, & exponantur iniuriis æris, idcirco à sole vel frigore læduntur magis, ut ibidem notat Hippoc. Sol igitur cerebrum calefecit, ipsum calefactum humores fursum attraxit, attractos sol liquauit, ipsi liquati decubuerunt in partem aliquam nervosam, vnde paraplegia. Contra verò frigus, teste Hippocrate *lib. 2. de diata.* cerebrum humectauit, ibique humorum concretionem fecit, tum cerebro compresso eorundem facta est in aliquam partem expressio, teste Galeno *ad aph. 12. lib. 3.* vnde paraplegia.

TEXT.
XX.

ἐκ τῆς πύλης.] Ut Hippocrates meridionalium, sic nunc septentrionalium constitutionem exponit ab aquarum duritie, robore hominum, ventris inferioris siccitate, superioris humiditate fluxili, & capitis robore.

τὰ πύματα ἐπὶ τῇ πύλῃ.] Ventos intelligit tres, ut patet ex Galeni descriptione *ad part. 13. sect. 3. lib. de humoribus.* Quorum primus est ab oriente, & dicitur Aquilo; alter est ab occasu, & vocatur Caurus; tertius est à polo, & est Aparctias siue Septentrio.

τὰ πύματα ἐπὶ τῇ πύλῃ.] Auicennas optimas ait esse aquas, quæ feruntur ad orientem æstium, & ad septentrionem: malas autem quæ ad meridiem & occasum. Aquæ enim orientem spectantes, à repido calore solis coquantur, & dulces, id est, potabiles redduntur: Galenus enim *cap. 4. lib. 1. de simpl.* aquam potabilem & dulcem semper coniungit. Et *cap. 6. eiusd.* quam aquam dulcem dixit, paulò post potabilem appellat. Dulce enim fit, quotiescumque humidum aqueum à temperato calore cum sicco terrestri coniungitur. Et ex Galeno *cap. 37. eiusd.* dulcia sunt, quæ cum voluptate assumpta, implent: quæ ve-

ro sine voluptate implent, illa vocantur pinguia. Hic igitur aquæ dure dicuntur fieri dulces, cum à sole coquantur, & ad potum habiles redduntur.

crurus π & ουριπύς.] Id patet ex aph. 17. lib. 3. Vbi inquit aquilone corpora reddi coloratiora & expeditiora, id est, cum integris naturalibus & animalibus actionibus. Cum enim tum plurimum calor naturalis vigeat, ut antiperistalticos, facultates naturales bene habent: & cum corpus ab omnibus excrementis optime repurgetur, carnesque condensentur, facultates animales sunt vegetiores, quia secundum Hippocr. in lib. de affect. inter. quæ habent vim condensandi, illa roborant. Nec est quod quis obiciat, frigore densari cutim, & corporis diffinitionem impediri, cum Galenus aph. 17. lib. 1. aperte respondeat, sanos, urgente frigore copiosius expurgari per insensilem transpirationem, ægròs vero minus.

κακία.] Omnis deiectio dura est tribus tantum modis, aut assatis propter nimium calorem excrementis, ut in febribus, tumque sunt deiectiones *καυγαδωδεις*, id est, caprinis stercorebus similes; aut propterea quod hepar per venas mesaraicas omnem intestinorum humiditatem ex fugit; aut quia diutius in corpore excrementa retinentur. Gal. ad aph. 5. lib. 3. Duobus his posterioribus modis alius hominum septentrionalium fit dura: nam Aquilæ uniuersum corporis habitum exsiccat, siccatque partes à vicinis alimentum attrahunt, heparque tandem exhaustum ab intestinis humorem mutuatur, sicque faeces redduntur duræ, quia terrestres. Præter hæc, cum ex aph. 20. lib. 2. bile intestinalis mordicante liquida reddatur deiectio, septentrionaliumque hominum bilis sursum feratur, ut hic Hippocrates declarat, cum inquit. superiores ventres esse humidiores, intestinis ad excretionem non prouocatis excrementa morantur, & imora redduntur arida. Eiusmodi autem alius dura appellatur cruda, quoniam ex Galeno cap. 11. lib. 1. *κρίσιν*, omne excrementum tenue, album, inæquale, & humoris expers, incoctum, & crudum est. Si enim ex prognost. 17. lib. 2. sola mollis & constans deiectio cocta est, si ex progn. 47. lib. 2. omne quod suo sero destituitur, merum est; & omne merum, crudum: dura deiectio cruda fit oportet. Accedit vltima ratio ex part. 17. comm. 3. in 1. prorrh. Quandiu bilis cum sanguine sursum fertur, tandiu cruda in corpore redduntur omnia.

αὐτὴ νάρη, καὶ ὁ αὐτὸς.] Gal. exponens part. 14. sect. 2. lib. 6. epid. & part. 22. sect. 2. lib. de humor. inquit iecur esse corporis medium inter superiora & inferiora: stomachum autem, id est, os ventriculi superius, & hepatis gibba mediam naturam inter superius & inferius obtinere. Quæcunque igitur capacitates sunt supra iecur, dicuntur esse superiores ventres: quæ vero infra, inferiores. Sic & Galenus comm. in progn. 13. lib. 2. & 11. cap. lib. 1. *κρίσιν*, ventriculum & omnem regionem intestinorum, inferiorem ventrem appellat. Interdum tamen ventriculus facta ad intestina comparatione superior venter appellatur, ut cum di-

D ij

28 HIPPOCR. DE AER. AQVIS ET LOCIS.

cit Hippocrates *aph. 4. lib. 4. Estate superiorem ventrem, hyeme inferiore purgare oportet.*

χολόδαί τι ὑμῶν, ἢ ψευματίας.] Galenus *cap. 6. lib. 2. de temper.* inquit ex cute dignosci posse temperamentum totius corporis in regione temperata, sed in intemperata non item: meridionales enim extimis partibus calidissimi sunt calido externo, non natio; interioribus verò partibus calor innatus deest. Contrà septentrionalium hominum cutis est alba, nuda & sine pilis: tamen interiores partes plurimum calent, ynde redduntur animosi, audaces & temerarij. Cui consentit axioma Hippocr. 6. *epid. Frigidior, in frigida regione calidior eris.* Atque id intelligitur de sanis.

παρὰ δὲ κεφαλῆς ὕμνηξις ἔχεισι & σκληρότις.] Squalor, siue siccitas est duplex; cum calore vna, cum frigore altera. Siccitas cum calore firmum facit caput. Siccitas cum frigore leuissimum facit caput, quia ab omnibus excrementis optimè repurgatum: Atque id de eo frigore intelligendum, quod antiperistasin non superat. Alia ratio est ex Galeno *ad part. 3. sect. 1. & ad part. 25. sect. 6. lib. 6. epid.* In quibus partes capitis à multo & bono sanguine efformantur, in his & animales facultates & naturales potentissimæ sunt, reliquumque corpus robustum sequitur conformationem capitis. At septentrionalium hominum multus est & bonus sanguis, quoniam hi calido innato abundant, proinde caput optimè constitutum ipsis est. Adde quod durities capitis iniuriis externis facilius & potentius resistit.

ψευματίας.] Hippocrates *lib. 6. epid. part. 14. sect. 3.* inquit à frigore frangi venas, ob vasorum angustiam & densitatem. Et Galenus *cap. 8. lib. 4. de loc. aff.* inquit tunicas frigiditate duras fieri, & ad extensionem contumaces reddi, ideoque ob motum vehementem, humorum abundantiam vel solam, vel cum multo spiritu flatuoso & crudo rumpi. Galenus autem in libello *de dictionibus Hippocraticis*, inquit *ψευματίας* appellari eos omnes, quibus intus aliquid ruptum est. Sunt igitur septentrionales *ψευματίας*, quoniam frigore eorum vasa facile rumpuntur, præcipuèque vasa pectoris, propter varias tusses, quæ à frigido cælo excitantur, ut patet *ex 5. aphorism.* & Galeno *ad part. 8. sect. 1. lib. 1. epid.* ubi inquit frigido & sicco cælo pulmonem & pectus laborare.

MOrbi autem populares ipsis hi sunt, pleuritides, & quos acutos esse receptum est. Necesse est autem ita habere, quum alui duræ existant. Et suppurati multi ex omni occasione

ΝΟ σύματα ἢ αὐτίσιον ἔ- ΤΙΣΤ.
πιδημεῖ, πλερίτιδες τι XXI.
πολλὰ, αἱ τε ὄξυαι νομιζόμεναι.
νῶσι· ἀνάγκη ἢ ὥδε εἶχειν, ὁκότῃ
κρίλιν σκληρὰ ἐῶσιν. ἔμπυοί τε
πολλοὶ γίνονται ἀπὸ πάσης πύ-
σης.

φάσιος. πυντέου ὃ ἀπὸν ὅτι τῆ
σώματος ἢ ἐντασις καὶ ἡ σκληρό-
της τῆς κοιλίας. ὃ γὰρ ξηρότης
ρήγματις ποιέει, ἐ τῆ ὕδατος ἢ
ψυχρότης. ἐδαδὲν ὃ ἀσάκη τῆς
ποιάτης φύσις εἶ, καὶ οὐ πολυ-
πότας. οὐ γὰρ οἶον τε ἅμα πολυβό-
ροις τι εἶ καὶ πολυπότας. ὀφθαλ-
μίας τε γίνεσθαι μὲν διὰ χρο-
νους. γίνεσθαι ὃ σκληρός ἐ ἰαυ-
ρός, καὶ διὰ τὴν ρήγνυσθαι τὰ ὁμ-
ματα. αἱμορροίας δὲ ἐκ τῆς ῥι-
νέων τοῖσι νεωτέροις τελέχοντα
ἐτέων γίνεσθαι ἰαυρός τῆς θή-
ρεος, πάντε ἱερὰ νοσεύματα κα-
λὸν μῦθον, ὀλίγα μὲν τῶντα, ἰ-
αυρός δὲ. μακροβίοις δὲ τοῖς αἰ-
δεσίοις πυντέοις μᾶλλον εἰκός
εἶ ἐτέρων. πάντε ἔλκεα καὶ φλέ-
γματώδη ἐγίνεσθαι, ὅθεν αἰ-
ρεῖσθαι. πάντε ἦτα, ἀγριώ-
τεροι ἢ ἡμερώτεροι. τοῖσι μὲν αἰ-
δράσιν τὰ νοσήματα ἐπιχώρα
ἔστιν. καὶ χροῖς ἐκ τῆ πάσχοινον
κατὰ τὴν ἐκ μετεβολῆς τῆς ὁ-
ρέων. τῆσι ὃ γυναιξὶν ὡς τὸν
μὲν ἐρυφίαι πολλὰ γίνονται διὰ
τὰ ὕδατα ὄντα σκληρά τε ἐ ἀ-
πείρημα, καὶ ψυχρά. αἱ γὰρ
καθάρσεις ἐκ ἐπιγίνονται τῆς
ἐπιμυώων ἐπιτῆδαι, ἀλλὰ ὀλίγα καὶ πονηρά. ἔπειτα τῆς

fiunt. Huius autem causa est,
corporis extensio, ac ventris
duritia. Siccitas enim & a-
quæ frigiditas facit, ut va-
sa rumpantur. Edaces au-
tem tales naturas esse ne-
cesse est, & non multum bi-
baces. Non enim fieri po-
tèst, ut simul multum edant
ac bibant. Lippitudinesque
his fieri ex temporis inter-
uallo necesse est, duras au-
tem ac vehementes, & sta-
tim oculos rumpi. Sangui-
nis item ex naribus fluxio-
nes vehementes æstate fieri
iunioribus triginta annis:
Morbo etiam sacrosappel-
lato, paucos quidem, ve-
rum vehementes. Longæ ve-
rò vitæ magis quàm alios,
hos homines esse par est: &
ulcera non pituitosa obori-
ri, neque efferari: Mores
verò magis feros, quàm man-
suetos. Ac viris quidem hi
morbi vernaculi sunt: præ-
ter quam si quis omnibus
communis ex temporum
mutatione ingruat. Ex mu-
lieribus verò, primum qui-
dem multæ steriles fiunt,
propter aquas, quæ duræ
sunt ac crudæ, & frigidae.
Purgationes enim menstruæ
non contingunt commodæ,
sed paucae ac prauæ. Deinde

pariunt difficulter, & non valde abortiunt. Vbi verò pepererint, pueros nutrire non possunt. Lac enim ab aquarum duritia, ac cruditate extinguitur, & tabes frequentes à partu fiunt. Præ violentia enim ruptiones ac vulsuras habent. Puérilis autem hydropes in testibus fiunt, quandiu parui fuerint. Deinde ætatis progressu euanescent. Pubescunt autem serò in hac ciuitate. Et de calidis quidem ventis ac frigidis, & vrbibus ad hos sitis, hoc modo, velut dictum est, res se habet. Quæcunque verò ciuitates sitæ sunt inter æstiuos ad hybernos solis ortus, & quæcunque ex opposito harum, de his ita habet. Quæ quidem ad orientem sitæ sunt, eas par est esse salubripres, his quæ ad septentrionem conuersæ sunt, & his quæ ad calidos ventos sitæ sunt, etiam si sita diuina solam interfit. Primum enim moderatio est caliditas ac frigiditas. Deinde aquas, quæ ad solis ortus sunt, omnes splendidas esse necesse est, & odoratas, & molles, & amabiles oriri in

ποιοι χαλεπῶς, ὥς κτεταμένοι τὰ οὐ σφόδρα. ὁκτόν γ' ἔτεκον, τὰ παρὰ δ' αὖθις τοὶ πρὸς εἰσι. ὁ γὰρ γὰρ ἀποσβέννεται ἀπὸ τῆς ὑδατῶν τῆς σκληρότητος καὶ ἀπερμαίνης. Φησὶν ἐπὶ γένεσιν συχναὶ ἀπὸ τῆς ποικιλίας. ὡς γὰρ βίης ῥήγματα ἔχουσιν καὶ ἀσθενήματα. τοῖς δὲ παιδίοισιν ὑδρῶν πρὸς ἐλθόντων ἐν τοῖς ὀρχεσὶν ἕως μικρὰ ἢ. ἔπειτα παρὰ τοῦτο τῆς ἡλικίας ἀφανίζονται. ἡβῶσι τε ὁπότε ἐν ταύτῃ τῇ πόλει. περὶ μὲν οὖν τῆς θερμότητος πνέοντος ἐν τῇ ψυχρῶν, καὶ τῆς πόλεως τοιαύτων, ὡς ἔχει, ὡς παρὰ τοῦτο. ὁκτόν γ' ἔκονται παρὰ τὰ πνέοντα μεταξὺ τῆς θερμότητος αἰατολέων τῆς ἡλίου, καὶ τῆς χαλεπότητος, καὶ ὁκτόν τὸ ἐπὶ τῶν τοιαύτων, ὡς ἔχει, ὡς αὐτῶν. ὁκτόν μὲν παρὰ τὰς αἰατολέων τῆς ἡλίου κέονται, ταύτας εἰκὸς εἶναι ὑψηλότερας τῆς παρὰ τὰς ἀρκτοὺς ἐστραμμένων, καὶ τῆς παρὰ τὰ θερμά, ὡς ἐστὶν ὁ μεταξὺ τῆς παρὰ τοῦτο μὲν γὰρ μεταξὺ τῆς παρὰ τοῦτο ἔχει ὁ θερμὸς ἐν τῇ ψυχρῶν. ἔπειτα τὰ ὑδατὰ ἐκ τῆς πόλεως τῆς ἡλίου αἰατολέων ὅτιν, πόρτα γεμῶντα τὸ εἶναι ἡλικίᾳ, καὶ ὁπότε, καὶ μαλακῶν, καὶ ἐλαττωμένων ἐλθόντων ἐν

TEXT.
XXIV.TEXT.
XXV.

ταύτη τῇ πόλει. ὁ γὰρ ἥλιος κα-
λὺς, αἰθρῶν καὶ καταλάμπων.
Ὁ γὰρ ἐωθινὸν ἐκαστοτε αὐτὸς ὁ
ἥρ κατέχει, ὥς ὅτι ὁ πολὺς
τὰ τε εἶδεα τῆς αἰδέστων, ὅ-
χεα τε καὶ δόξαι βέλτερον,
ὡς μὴ πρὸς ἄλλῃ καλὺς.
λαμπρόφωτοι τε οἱ αἰδέστων
ὅρῳ τε ξυῶσιν βελτίους εἰσιν
τῆς πρὸς βορέαν, εἴωρ καὶ τὰ
ἄλλα τὰ ἐμφυόμενα ἀμείνω εἰ-
σιν, εἰσὶν τε μέλιστα ἢ οὕτω καί-
ματι πόλιν, ἥρι καὶ πλεονε-
κτοῦται τῇ θερμότητι, καὶ τῇ ψυ-
χρότητι τοῦτοματι ἐλάσσονα
μὲν γὰρ καὶ ἀσθενέστερα. εἰσὶν ὅ-
τοις οἱ τῆς πόλεως ὑπομνήσας
τοῦτοματι, τῆς πρὸς τὰ θερμὰ
τὰ πύματα ἐφραμμένον. αἱ
τε γυναῖκες αὐτοῖσι σαρικύ-
μοις εἰσὶ σφόδρα, καὶ πικροσι
ρηθίως. πρὸς μὲν ποταμὸν ὅδε
ἔχει. ἐκαστὴ δὲ πρὸς τὰς δύ-
σας κείνται, καὶ αὐτὴν εἰς σκέ-
πη τῆς πύματι τῆς ἀπὸ τῆς νοῖς
πνέοντων, τὰ τε θερμὰ πνύμα-
τα πρὸς ἑαυτὰ, καὶ τὰ ψυχρὰ ἀ-
πὸ τῆς ἀρκτων, αἰσθητὰ τὰ
ταῖς πόλιν ἵστον κέεσθαι νο-
στωτάτιον. πρὸς μὲν γὰρ τὰ
XXVI. ὕδατα οὐ λαμπρότατα. αἱ πον δὲ, ὅτι ὁ ἥρ ὁ ἐωθινὸν κατέχει,

hac ciuitate, Sol enim emer-
gens ac illustrans, ipsas casti-
gat. Matutinum enim tem-
pus ipse aer, vt plurimum
semper occupat. Et homi-
num formæ boni coloris
sunt, & magis floridæ, si
non quis alius morbus pro-
hibeat. Et clara voce prædi-
ti sunt homines, & ad iram
ac intelligentiam, præstan-
tiores septentrionalibus, si-
quidem & alia quæ in ipsa
nascuntur, meliora existunt.
Et ciuitas quæ hoc modo
sita est, maximè similis est
iuxta caliditatis ac frigidi-
tatis moderationem, & mor-
bi pauciores sunt, ac debi-
liores, similesque sunt mor-
bis, qui in ciuitatibus ad
ventos calidos conuersis o-
riuntur, & foeminae isthic
valde foecundæ sunt, ac fa-
cilè pariunt. Et de his qui-
dem ita habet. Quæ verò
ad occasum sitæ sunt, & ipsæ
à ventis ab oriente spiranti-
bus protectæ sunt, & tum ca-
lidi venti leniter afflant, tum
frigidi ab vris præterflant:
eas vrbes necesse est situ
morbosissimo positas esse.
Primum enim aquæ nō sunt
splendidæ. Causa verò est,
quod aer matutinum tempus

TEXT.
XXVI.

TEXT.
XXVII.

32 HIPPOCR. DE AER. AQVIS ET LOCIS.

ut plurimum occupat, qui aquae immixtus claritatem eius disperdit. Sol enim priusquam eleuetur, non illustrat. Aestate verò, mane quidem auræ frigidae spirant, & ros decidit. De cætero verò sol ad ipsas occidens, quam maximè homines percoquit. Quapropter etiam decolores ac infirmos esse par est, & ex omnibus prædictis morbis participare. Nulla enim re ab ipsis separantur. Verisimileque est ipsos graui voce præditos ac raucos esse propter aërem, eo quod impurus plerumque isthic est & morbosus. Neque enim ab aquilonaribus valde expurgatur. Non enim perseuerant venti. Qui verò perseuerant, ac ipsis incumbunt, aquosissimi existunt. Nam venti occidentales, similes sunt autumnò. Et huiusmodi ciuitatis situs est ad diei mutationes, eo quod multum temporis inter matutinum & vespertinum intercedit. De ventis quidem, qui commodi sunt, ac incommodi, ita se res habet.

πιτήδεια, καὶ ἀνεπιτήδεια ὡς

ὡς ὅτι ὁ πολὺ, ὅς τις τῶν ὕδα-
τι ἐκκαταμιγνύμενος ὁ λαμ-
πρὸν ἀφανίζει. ὁ γὰρ ἥλιος πρὶν
ἀνα- ὁρῶναι ὅτε ἐπιλάμπει.
τῷ δὲ ἥρεος ἔωθεν μὲν αὐραὶ ψυ-
χραὶ πνέουσι, καὶ δρόσοι πίπτου-
σιν. ὁ δὲ λοιπὸν ἥλιος ἐγκαταδύ-
ων, ὥστε μάλιστα διεφθί τινες αἰ-
θερῶν. δὲ καὶ ἀχρόους τε εἰ-
κὼς εἶναι, καὶ ἀρρώτοις. ἥν τε νο-
σεύμεν πρὸς τῶν μετέχειν μέρους
ἥν περὶ φημι, ὅθεν αὖ-
τίους ἀπικέκριται. βαρυφώνους
τε εἰκὼς εἶναι, καὶ βραγχώδεις δὲ
τὸν ἥερα, ὅτι ἀκάρτερος ὡς
ἐπὶ ὁ πολὺ αὐτοῖσι γίγνεται, καὶ
νοσηδης. οὐτε γὰρ ὑπὸ τῶν βο-
ρείων ἐκκρίνεται σφοδρά. οὐ γὰρ
πρὸς τοῖσι τὰ πρὸς μετὰ. αὐτὰ
πρὸς τοῖσι αὐτοῖσι ἐκ πρὸς-
κρίνεται, ὡς πρὸς τὸν ὅσον. ἐπὶ
τὰ ὅτι ὁ ἀσπίρης πρὸς μετὰ. εἰ-
κει εἶναι τε μετοπώρῳ μάλιστα ἢ
ἥσιν ἢ ποιότητι τῆς πόλιος καὶ
τῶν τε ἡμέρας μεταβολῆς, ὅτι
πολὺ ὁ μέσος γίγνεται τῷ τε ἔω-
θινῳ, καὶ τῷ πρὸς τὴν δειλίαν.
πρὸς μὲν πρὸς μετὰ, αὐτὰ τε ὅσον ἐ-
χέει.

TEXT.
XXVIII.

IN

IN CONTEXTVM ANNOTATIONES.

Nοσήματα δὲ αὐτίκων ἐπιδημιῖ τ᾽.] Describit Hippocrates morbos TEXT. XXI.
epidemios septentrionalium hominum, qui sunt omnes acuti morbi, suppurata & oculorum inflammationes, quorum maior pars à duritie ventris dependet.

παθὲντες πικρὰ, αἵτις ὀξείαι.] Omnes acuti morbi in septentrionalibus fieri possunt. Cum enim sint ventribus superioribus biliosi, phrenitides patientur. Et cum *ex aph. 11. lib. 7.* per translationem materiae à peripneumonia phrenitis possit fieri, sintque septentrionales peripneumonici, facile incident in phrenitidem, patienturque quoque καύσις, id est, febres ardentes, quoniam in venulis arefactis excitantur. Septentrionalium autem temperies ad siccius tendit. Et quoniam ab aëre frigido fiunt expressiones cerebri in partes subiectas per destillationem, inflammationes faucium & anginae, itemque peripneumoniae contingent. Quum autem pleuritis fiat, quoties vena caua cordi assidens ab humoribus prauis exoneratur in azygon, unde postea in venulas, quae nutriendis costis inseruiunt fluxio fit, ratione humoris, partitis, ventris & aëris facile pleuritidem septentrionales sentient. Sunt enim humore biliosi, sunt parte facile ad patiendum obnoxia, quoniam latus minimum carnis habet, vt scribit Hippocrates *lib. 1. de morbis*, unde statim à frigore rigorem sentit, & à rigore fit humoris in membranam compulsio. Sunt ventre duro, sunt aëre frigido, qui instrumenta respirationis facile laedit. Vnde scripsit Hippocrates *lib. 1. de affect. intern. & aph. 23. lib. 3.* pleuritides & peripneumonias hyeme maximè tueri.

ἀσθῆναι δὲ αὐτὴν ἵκνται.] Excrementa alui sola ex omnibus excrementis naturaliter constitutis foetent, propterea quod non dissolantur. Duras igitur venter propter excrementi morā fumos in caput eleuat, obstruensque mesaraicas venas totius corporis expurgationem per inferiora impedit, ideoque morborum omnium est seges, quoniam omne excrementum diutius in corpore retentum, nocet. Qua de re multa Galenus *cap. 1. lib. 9. de vs. part.*

ἐμπύει πικρὰ.] Omnis in quavis parte corporis puris collectio est ἐμπύημα. Proprie tamen qui vel in pulmonis vomica pus coërcet, vel in pectoris capacitate effusum habent, vocantur ἐμπύει. Gal. *progn. 68. lib. 2.* Fiunt arteria, pulmone, aut eius bronchiis aut venis ruptis, aut exulceratis per laborem, cursum, casum, plagam, vomitum. Hippocr. *in lib. de affect. intern.* aut per destillationem humoris ferini à cerebro. Empyema autem, aut primum est, aut alteri morbo succedit. Si primum est, fit ab ulcerato, vel rupto vase, aut pulmone. Si succedit alteri morbo, aut pleuritidi, quae intra dies 14. non repurgatur, *ex aph. 8.*

E

et 15. lib. 2. Et tum dolor sentitur in altero tantum latere. Gal. *progn.* 59. lib. 2. Aut succedit morbus peripneumoniz, & tum veriusque lateris dolor est, ut inquit Hippocrates in lib. de locis in homine, & Galenus *progn. citato*. Cognoscuntur febre lenta, quæ nocte grauior est quàm die; sudore præcipue circa pectus & caput, tussi sine copioso sputo, difficultate spirandi & pondere. Hippocr. *progn.* 59. 60. & 62. lib. 2. *ἡ νόσος αἰσθητὴς*] Galenus cap. 1. lib. de caus. procatart. ait has appellari αἰσθητὴς, siue occasiones, quia corporis debilitatem & in morbum propensionem declarant, & in corpora tantum infirma dominatum tenent. Pectus autem in frigida regione semper debile est, ideoque facile ab omni externa causa læditur.

τὸ σπλάγχνον ἰσχυρότερον] Gal. ad part. 14. sect. 3. lib. 6. epid. inquit: Quæ corpora latius extendi apta sunt, etsi quod in ipsis continetur multum est, tamen citra fracturam includitur: quæ vero præ duritia agere dilatantur, facile rumpuntur. Septentrionalium autem vasa frigore induruerunt, ideoque facile rupturam patiuntur, si ad dilatationem cogantur. At cum in corporibus nostris nunquam facultates naturales quiescant ab hæmatosi, appositione, agglutinatione & assimilatione: necessarium est septentrionales cum voraces sint supra modum, replere venas: quæ quia propter duritiem sequaces non sunt, & ad extensionem liberam præparatæ, sequitur ruptio. Gal. ad aph. 3. lib. 1. Ad hæc accedit, quod durus venter repletionem auger.

ἡ δὲ ψυχρὴ ἰσχυρότερος] Aqua frigida velut nix constringit sanguinem continentium valorum corpora. Gal. ad part. 14. sect. 3. lib. 6. epid. Ex nimia constrictione sequitur ruptio, unde dixit Hippocr. aph. 24. lib. 5. frigidum velut nix, venarum ruptionem molitur.

ἰσχυροὶ δὲ αἰσθητὴς τὰς πλείους νόσους] Septentrionales homines sunt voraces, quia calore innato calidissimi sunt, quia frigidum euacuat tunicas ventriculi, & constringendo appetentiam excitat, Gal. cap. 7. lib. 1. de sympt. caus. Quia plurima sit digestio & euacuatio per insensilem transpirationem, Gal. aph. 15. lib. 1. Quia quibus sunt vasa sicca & firma, hi potentius attrahunt, unde suctionis sensus maior, Gal. cap. 3. lib. 3. de sympt. caus. Et quoniam aquæ potus homines voraces reddit, Hippocr. part. 20. sect. 4. lib. 6. epid.

ἡ δὲ πλείστη] Sitis multiplex est focus, sed præcipue triplex, pulmo, ventriculus & hepar. Qui propter pulmonis intemperiem calidam ori communicatam sitiunt, hi aëris frigidi sola aspiratione leuantur. Gal. in art. par. Qui sitiunt vitio ventriculi, aut hepatis; aut sitiunt inopia humoris, aut copia caloris præter naturam à prauis humoribus excitati, ut hydropes. Qui sitiunt inopia humoris, potu leuantur. Qui copia caloris ab humore prauo, euacuatione leuantur. Sed notandum est ex Aristotele 2. de anima, famem esse appetitionem calidi & sicci, sitim autem frigidi & humidi. Cum igitur sint à contrariis causis fames & potus, septentrionales si sint edaces, non possunt esse sitibundi.

ἰσχυροὶ δὲ αἰσθητὴς τὰς πλείους νόσους] Ut pituitosis dysenteriz, sic etiam bi-

lios ophthalmia, & hæ ratione humoris debent esse breues. Sed quia septentrionalium est continua alui durities & bilis ad superiora perpetua eleuatio, & oculorum debilitas, idcirco perennis causarum actio longitudinem morbi adfert. Debiles autem esse septentrionalium oculos patet, quoniam aquilonis continuato frigore mordicantur, *ex aph. 17. lib. 3.* Tandemque res ad ruptionem venit, propter instrumentorum duritiem & humoris affluentis multitudinem.

αἰσθητικὰς δὲ ἐκ τῶν πρῶτων.] A morbis epidemiis ad endemios Hippocrates descendit, incipitque à viris, quorum quatuor ponit incommoda, hæmorrhagiam, epilepsiam, vlcera, mores agrestes: & beneficium vnicum longioris æui.

ἐκ τῶν πρῶτων τῶν νεωτέρων.] Hippocrates *part. 21. sect. 3. lib. 6. epid.* inquit sanguinis de naribus profusionem fieri his, qui aut subuirides sunt & nigri, id est, quibus bilis flaua cum atra miscetur; aut qui rubri sunt, & virides, aut subuirides, id est, quibus sanguis cum bile miscetur. Quo ex contextu patet biliosos homines esse hæmorrhagiæ obnoxios. Hæc autem fit tribus modis, teste Galeno *cap. 2. lib. 5. methodi*; aut per *ἀσθενίαν*, cum attenuatus sanguis per rarefactum vas sudoris instar transcolatur: aut per *ἀσυνέτην*, vbi aut vasis est imbecillitas, aut sanguinis magna copia, aut acris qualitas, quæ os venæ aperit: aut per *ἀσθενίαν*, cum vulnere, contusione, ruptione diuisa est est vasis tunica. In septentrionalibus prior modus non est, quia frigore crassescunt venæ. Secundus facile reperitur, quia multus est sanguis & acris. Item tertius, quia facili venæ rumpuntur. Cum enim septentrionales acutis morbis corripiantur, bilis sanguinem deurens eum ad caput eleuat, & venis ruptis sanguinis profluuium facit. Gal. *part. 66. sect. 2. lib. 1. epid.* Huius signa erunt colli capitisque dolor grauans, circa oculos splendores, hypochondrij contentio mollis, id est, sine inflammatione. Gal. *part. 55. sect. 2. lib. 1. epid. & prognost. 33. lib. 3.* rubor oculorum, *part. 45. comm. 3. in 1. prorr.* rubor faciei citra signum melancholicum. Gal. *part. 1. sect. 1. lib. de humor.* lachrymæ manantes sponte citra signum lethale. Hipp. *part. 8. sect. 2. lib. 1. epid.* Vtilitates inde manantes sunt, crises febrium ardentium; abscessuum cerebri, inflammationum lateris & hypochondriorum. Instrumenta per quæ fiunt hæ hæmorrhagiæ secundum Vesalium *cap. 14. lib. 3.* sunt venæ, quæ à iugulari externa, antequam cerebrum ingrediatur, toti faciei & alis nasi communicantur. Itemque arteriæ vtrinque tres à iugularibus, quæ vbi caluariam subierint, duos minimos ramos ad nares perducunt.

νεωτέρων.] Vbi vires valent, suntque humores calidiores, tum excretionem expectare oportet: vbi humores frigidi, viresque debiles, tum corruptionem, vel longi temporis coctionem: vbi humores frigidi cum virium robore, aut humores calidi cum virium debilitate, tum abscessum. Gal. *ad progn. 24. lib. 3.* At homines annorum triginta cum humorum caliditate robur facultatum habent. Igitur in his excretionem hæmorrhagicam fieri necesse est. Sed interdum Hippocrates trigessimum

E ij

quintum annum terminum hæmorrhagiæ facit, ut *progn.* 12. *lib.* 3. & *progn.* 33. *lib.* 1. Interdum vero trigessimum annum, ut *progn.* 28. *lib.* 3. Cuius rei rationem reddit Galenus, quod trigessimus annus sit primus progressus ad frigidiorē temperaturam; trigessimus quintus autem novissimus. Tum enim sanguis plurimus, facultas fortis, calor exuperans.

ἰτεξ νοσῶντα.] Scripsit Hippocrates in 2. *prorrh.* homines mundos reddi obnoxios epilepsiæ. At verò ex hoc loco septentrionales sunt obnoxij ulceribus, sunt etiam capite robusto: pauciores igitur in his epilepsiæ. Sed si contingant, fortes esse necesse est. Nam quemadmodum ex *aph.* 34. *lib.* 2. minus periculose ægrotant, quorum ætati, consuetudini & temperaturæ morbus est congener: sic etiam qui morbus alienus est à temperatura & ætate, violentior est, tum causa, tum symptomatum vehementia. At epilepsia morbus est alienus à temperatura virorum. Igitur in quos cadet, cum violentia cadat necesse est. Accedit autem morbos dici fortes, qui curati vix possunt, cuiusmodi est epilepsia, quæ post virilem ætatem excitatur. Nam Hippocrates in 2. *prorrh.* ostendit quatuor modis epilepsiam incurabilem esse. Primus est, si à pueritia inceperit, & ultra vigesimū quintum annum progressa sit. Secundus, si post vigesimum quintum inceperit. Tertius, si à qua parte humor ad caput mittatur, incertum sit. Quartus, si in senectute incipiat. Cur autem epilepsiæ viris contingant, illud à distinctione dependet. Est igitur epilepsia duplex. Vna per primariam cerebri affectionem, quæ rarò in viris septentrionalibus reperitur. Altera per consensum. Consensus autem ille fit, vel ab obstructione venæ cavæ, ut notat Galen. *sect.* 4. *lib.* de *victu acut.* Vel ab humore bilioso, os ventriculi mordicante, vel ab aura frigida & venenata, quæ ab aliqua corporis parte ad caput eleuatur. Galenus *cap.* 7. *lib.* 3. *loc. affect.* Vel à deprauata victus ratione, id est, cibo, potu, insolatione, imbribus, humi cubatu, ut notat Galenus *ad aph.* 29. *lib.* 3. Et hoc epilepsiæ genus frequentius in viros cadit, Hippocratesque inter morbos iuueniles recensuit.

μακροβίους δὲ νῆς ἀβροτέρους.] Aristotelis contraria est penitus opinio, qui in *lib.* de *longit. & brevit. vite* inquit in calida regione homines esse longioris æui, quàm in frigida: rationemque reddit *probl.* 9. & 10. *sect.* 14. quod in calida regione corpora sicciora sunt, & proinde diuturniora. Archigenes tamen stat à partibus Hippocratis, cum inquit Æthiopes trigesimo anno esse senes, septentrionales autem vitam producere ad centesimum & vigesimum. Sed cum ex Aristotele vita nihil aliud sit, quàm participatio calidi primi in facultate vegetante, ut scripsit in *lib.* de *respirat.* septentrionalesque propter antiperistasis plurimum habeant calidi primi intus conclusi, optimèque nutriantur, viuaciores sint oportet. Si etiam consideremus causas mortis, idem astruemus. Sunt autem hæ omnino quinque, contrarietas, excrementorum proventus, Aristot. in *lib.* de *longit. vite*, calidum insitum, quod in pri-

mariam humiditatem agit, Galenus in lib. de marasmo; immutatio corporis ab externis, & substantiæ triplicis continuatum effluuium. Gal. cap. 7. lib. 1. de elem. At septentrionales ab omnibus excrementis melius repurgantur, eorum corpora propter frigus minus resolvuntur, humiditatis primæ quamplurimum habent, & frigus cum habeat vim passionis, non tantam possidet in agendo efficaciam, quam calor. Proinde septentrionales magis sunt à mortis causis tuti. Galenus autem cap. 3. lib. 6. sanit. tuend. inquit consenescere nihil aliud esse, quam siccatum, esseque maximè diuturnum quod minime siccatum. Septentrionales autem sunt à sole remotiores. Igitur diutius humiditatem suam retinent.

ἡ ἡλικία αὐτῶν.] Vlcus est in omni parte non ossea erosio. Galenus cap. 6. lib. de constit. art. medic. Fitque duobus modis, vel depravati humoris affluxu, vel vase aliquo rupto. Gal. cap. 5. lib. 5. loc. aff. Cum igitur septentrionales sint obnoxii ruptionibus vasorum, ob id in ulcera incidunt. Sed ea non erunt efferata, quia & humor qui affluit non est multus, nec valde corruptus, & curatu facilis. Nam, ut scripsit Hippocrates in lib. de ulcerib. vlcus quod proximè accedit ad siccitatem, est sanum: quod ab ea longius remouetur, est morbidum, quoniam ad cicatricem perducere non potest, ut docet Gal. ad aph. 3. lib. 6. Septentrionalium autem habitus siccior est, & humores biliosi magis quam pituitosi, ob id vlcus in ipsis ad siccius tendit. Quod si ab erysipellate fieret ingens putredo, tum necessarium esset vlcus efferari corrosione & decidentia partis in qua esset: cuiusmodi feritatem descripsit Hippocrates part. 17. sect. 3. lib. 3. epid.

ἡ ἀσθένεια αὐτῶν.] Exponit Hippocrates incommoda propria mulierum & puerorum. Puerorum quidem duo, hydropes & tardam pubertatem. Mulierum verò quatuor, sterilitatem, difficilem partum, impotentiam nutriendi, & tabem. XXII.

ἡ φύσις αὐτῶν.] Galenus cap. 6. lib. 14. de vs. part. inquit mulierem factam esse frigidioris temperamento, ne vniuersum alimentum digereret, sed superfluum sanguinem cogeret, singulis mensibus excernendum, aut in fœtus alimentum reseruandum. Debent autem esse menses qualitate boni, quantitate sufficientes, & excernendi modo benè prodeunt. Sunt qualitate boni, si sanguini victimæ recens matæ respondeant. Sunt quantitate sufficientes, si per quatuor dies effluant. Excernendi verò modo benè prodeunt, si primis & vltimis diebus sint pauciores & tenuiores, intermediis autem crassiores & plurimi. Et eius conditionis mulier si paulò ante mensium eruptionem coëat, aut paulò post, concipit, quoniam os vteri aperitur, & omnia vasorum ora hiant, semenque attrahunt, & sanguinem ad fœtus nutritionem suggerunt. Hippocrates lib. 1. de morb. mul. Quæ autem mulieres sunt prauorum mensium, steriles sunt, quia prauis mensibus sero- sam genituram reddunt, & impellunt ut statim foras exeat. Hippocr. in lib. de sterilib. Sunt autem pauci menses, quando confertim non pro-

deunt, sed stillatim. Scillæ autem tres tantum causæ sunt, naturæ debilitas, sanguinis crassities, vasorum angustia & densitas. Gal. *ad parv.* 67. *sect. 4. lib. de vill. acut.* Quibus igitur mulieribus sunt pauci menses, earum vasa sunt semper plena. A pleno autem non fit attractio seminis virilis, nec emissio sui: & in plenis vasis superest aliquid sanguinis vitiosi, qui impedit quo minus genitura in vtero nutriatur. Hippocrates *in lib. de steril.* Proinde mulieres septentrionales sunt steriles, non natura, sed morbo, id est, affectione præua quam ab aquis contraxerunt.

ἡ φύσις χαλεπή.] Omnis difficilis partus est, vel à causis externis, vel ab vtero, vel à fœtu, vel à locis vtero adiacentibus, vel à muliere. Nam quotiescunque vterus & fœtus pari virium impetu in partum incumbunt, partus est facilis. Igitur aer frigidus, itemque aqua vterum constringunt, & duriorem reddunt: Duri autem facultas retentrix potentissima est. Vterus per se, si densior & arctior, minus idoneus ad extensionem. Fœtus, si grandior, aut si malè prodit. Loci adiacentes sunt intestinum rectum & vesica. Mulieris septentrionalis est alius dura à multitudine recrementorum, & vesica distenta à retentione vrinæ: proinde hæ duæ partes vterum coarctant, & minus obediunt. Mulier autem si debilis est, & difficilem habet respirationem à vitio pectoris, rursum vix parit: septentrionalium autem pectus & pulmo sæpè laborant à frigore. Addidit autem particulam *ἡ φύσις*, quia si mulier natura est paucorum mensium, numquam fecunda fit. Si morbo alicunde contracto, ut hic ab aqua, curatione fecundatur. Hippocrates *in lib. de sterilibus.*

ἡ φύσις χαλεπή.] Vterus contra abortum ita est à natura constitutus, ut villis rectis intestino recto arcte adhæreat, villis autem paulò laxioribus vesicæ, ne impediatur ventris in graviditate tumor. Circumdatur autem arctissimè ossibus pubis, & ilium, & osse sacro. Adhæret venæ caux & arteriæ aortæ per arterias venasque spermaticas. Alligatur supradictis ossibus & musculis lumborum per ligamenta. Continet in se omnia fibrarum genera, quibus simul vitur ad firmiorem fœtus retentionem. Quæ omnia, quoniam in septentrionali muliere sunt siciora, idcirco validiora. Accedit autem quod à cæteris iniuriis fit magis tuta: nam fit abortus extenuatione mammarum, *per aph.* 38. 38. 53. *lib. 5.* Fit extenuatione totius corporis, *per aph.* 44. At septentrionales plurimum nutriuntur, quoniam vi antiperistaseos plurimum caloris natini habent. Fit abortus alui profluuium, *per aph.* 34. At septentrionalibus est durus venter. Fit etiam, si lac à mammis effluat, *per aph.* 52. At septentrionalium habitus corporis est densus, vixque propter frigus angustæ, ideoque lac minus effluit. Denique si sunt obnoxie abortui septentrionales mulieres, id fit quoniam frequentius morbis acutis corripiuntur.

ἡ φύσις ἀδύνατος.] Lac cibum est perfectè coctus, ut definit Gal. *cap.* 22. *lib. 7. de us. part.* Et quoniam glandularum natura spongiosa diu succos retinet, habetque facultatem alteratricem potentissimam, ut

ait Galenus *ad part. 30. sect. 3. lib. de humorib.* Idcirco à glandulis albis succus albescit, vt concludit Gal. *aph. 39. lib. 5.* Sunt autem vtrinque duæ venæ, & totidem arteriæ, quæ per hypochondria diffusæ ad clauiculas vsque ascendunt, tum binæ ad singulas mammas affiguntur, id est, ad locum vi cordis calidissimum, vt ait Galenus, *cap. 8. lib. 14. de vs. part.* Vbi autem mulier grauida est, ab vtero pleno abdomen comprimitur, à qua compressione fit humoris pinguioris per venas in mammas expressio, vt ait Hippocrates *in lib. de natura pueri, & lib. de glandulis.* Quod si contingat vias carnis solidas esse & densas, lac parcius suggeritur, & sæpissimè ante tempus deficit, vt scribit Hippocrates *lib. 1. de morb. mul.* Huiusmodi autem esse septentrionales iam supra positum est.

¶ *ἡ δὲ γάλα.*] Lac moderatè humidum est, & temperatè calidum, id eoque alimentis totius substantiæ similitudine congruis promouetur. Quod si lac paucius sit qualitate biliosum, purgatione opus est ante alimenti administrationem: si pituitosum, sola calefactione. Cum igitur aqua ad temperamenti biliosioris symmetriam tantum valeat, vt medicamentum, teste Galeno *ad part. 17. sect. 3. lib. de vi<. acut.* cum aqua nec admota, nec pota humectet, ex eod. Gal. *ad aph. 13. lib. 4.* lac extinguit. Ideoque vniuersim pronunciat. *cap. 2. lib. 5. simplic.* Quæcunque plus quàm expediat, calefaciunt, desiccant, aut refrigerant, partim ipsius lactis qualitatem corrumpunt, partim quantitatem imminuunt.

¶ *ἡ φθίσις τῆς γάλακτος.*] Phthisis Hippocrati omnino quadruplex est. Prima à defluxione cerebri in pulmonem. Altera à defluxione cerebri in spinam dorsæ, vt ait Hippocrates *in lib. de inter. affect.* Tertia fit per successionem, vt si à pleuritide suppuratus intra quadraginta dies non repurgetur, *per aph. 15. lib. 5.* Quarta, & quæ propriè *φθίσις* apud Hippocratem est, fit rupto aliquo pulmonis vase: tum enim sanguis, si statim sputo non excernatur, mutatur in pus, *per aph. 10. lib. 6.* & ex puris acrimonia fit vlcus. Qui autem calidam & humidam regionem incolunt, hi sunt obnoxij phthisi à destillatione; qui vero summè frigidam, vt septentrionales, sunt obnoxij phthisi à rupto vase, teste Galeno *ad aph. 16. lib. 3.* Id autem ex abortu fit per sympathiam. Est autem sympathia duplex. Vna propter vicinitatem partium. Altera propter societatem, teste Galeno *ad ap. primum sect. 1. lib. 3. epid.* Thorax autem cum partibus genitalibus habet communionem generis per venas arteriasque communes; & præterea operis, id est, partus, quia difficilis respirationis mulier vix parturit, ideoque abortu facile fit in thorace vasis alicuius ruptio.

¶ *ἡ δὲ πύκνυνσις.*] Ex Hippocrate *lib. 4. de morb.* omnium corporis excrementorum liquidorum grauissimum & frigidissimum, est aqua. Ex Galeno *cap. 10. lib. 14. de vs. part.* testes laxi sunt & cauernosi, & in inferiore sede positi, Vnde efficitur facilem esse aquæ in testes delapsam, idque inter duas tunicas *adipis* & *ipulpidi*, aut inter *ipulpidi* & *testem*.

46 HIPP. DE AER. AQVIS, ET LOCIS;

Idque fit, quia hæc partēs facile frigore affectæ debilitantur, & pueri voraces facile pituitosi redduntur. Quod autem ætatis progressu hæc aqua euanescat, inde contingit, quod peculiaris iste hydrops citra hepatis affectionem malam generatur. Notatu verò dignum est ex Galeno *prog. 68. lib. 2.* quinque esse causas euanescentis tumoris salutariter, scilicet humoris tenuitatem, partis laxitatem, æris caliditatem, medicamentivim & firmitatem virium. Quoniam igitur ætate progrediente pueri robustiores fiunt, sicque facilius humores attenuant, idcirco tumor euanescit.

ἡλικία πρὸς τὴν πύξιν.] Pubertas incipit (vt plurimum) decimo quarto anno, ait Gal. *ad aph. 27. lib. 3.* extenditurque ad annum ætatis vigesimum quintum, *aph. 7. lib. 5.* Ad pubertatem autem tria videntur concurrere; motio seminis, quæ fit cum hircire incipiunt; ait Hippocrates *part. 25. sect. 3. lib. 6. epid.* tum menti lanugo, & pubis. Huius autem lanuginis ex collatione locorum Hippocr. & Gal. est duplex causa, seminalis humiditas & fuligo. Nam, inquit Hippocrates *in lib. de nat. puer.* semen à capite defluens menti cutim rarefacit motu suo & calore, humiditatemque suggerit in originem pilorum. Et quoniam seminis muliebri tantus motus non est, neque calor, idcirco mulieres mento sunt laues. Ex Galeno autem *cap. 5. lib. 2. temper.* si quod effluit è corpore halitus est, facile transit. Si humor, adhæret quidem, sed quia liquidus, facile intrò reuertitur. Si verò fuligo terrestris, adhæret in angustis meatibus, nec facile retrocedit, sicque longa fuliginum successione & mutua agglutinatione fit pilus. Quibus ex locis Galeni & Hippocr. colligere possumus substantiam pilorum esse à semine, substantiam & alimentum à fuligine. Et quia ex Galeno *aph. 27. lib. 3.* calidiores celerius, frigidiores tardius pubescunt, septentrionales qui propter ambientis frigus sunt, cutem molli & nuda, tardè pubescunt.

XXIV.

ἐκαστὴν τῶν ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ πνεύματος.] Cum sol semper moueatur inter duos tropicos, & æquinoctialem circulum, hinc fit vt triplex reperiatuor-tus. Horum trium moderatissimus est æquinoctialis, vt qui vernum tempus, inchoet. Hunc hic describit Hippocrates. Est enim æquinoctialis ortus inter verumque tropicum medius, eiusmodique regio sita est ad ventos, aquilonem; scilicet ab ortu æstiuo; vulturnum ab hyemali, & eurus ab æquinoctiali. Aristoteles tamen cæciam ventum facit flantem ab ortu verno, cuius virtus hæc est peculiaris, vt semper nubes congreget. Hi omnes venti, teste Plinio, *cap. 47. lib. 2.* septentrionalibus & occiduis sunt humidiores, sed in calore & frigore moderati.

XXV.

ἐκαστὴν μὲν τῶν πέντε τῶν ἀπλῶν.] Hippocrates septem ponit commoditates orientis, caloris & frigoris temperiem, aquarum excellentiam, hominum bonam habitudinem, vocem claram, morborum paucitatem, mulierum fecunditatem, & cæli salubritatem.

ὡς ἐπὶ τὴν πύξιν.] Ex hoc Hippocratis loco patet, vrbes ad hunc aut illum cæli cardinem sitas duobus modis considerari. Vel enim vrbs ad

ad orientem sita est, quoniam tota plaga orientalis est, vt India: & hæc ciuitas habet summam qualitatum temperiem, homines vitæ diuturnissimæ, & solum omnium rerum pretiosarum ferax. Vel ciuitas dicitur esse orientalis ratione proprii situs, vt si tuta sit à ventis meridionalibus aut occiduus, orientales autem habeat apertos. Quod idem dici potest de singulis in eadem vrbe domibus atque cubiculis. De quibus ita præcipit Vitruuius *cap. 7. lib. 6.* vt trichinia hyberna fenestras habeant ad occidentem, æstiuæ vero ad septentrionem, verna & autumnalia ad orientem. Bibliothecæ autem omnes ad orientem. Quæ igitur ciuitas solo situ orientalis est, distinguitur ab aliis solo aquarum bonarum discrimine, & peculiari ventorum salubrium afflatu.

περὶ τοῦ ἡλίου.] Nimia solis mora calorem efficit: minima autem frigus: temperata autem solis mora, quoniam communis est orienti, idcirco distinctionis indiget. Nam duplex est in sole calor. Vnus purus & cælestis, à quo omnis commoditas. Alter igneus & torridus, à quo putredines & morbi. Primus fit cum radij solis recti citra refractionem terram attingunt, idque fit tribus primis diei horis ab ortu, ideoque orientales vrbes saluberrimæ. Secundus fit, vbi solis radij refringuntur à terra ad mediam vsque regionem ætis, qualem calorem sentiunt meridionales, ideoque deterius degunt.

περὶ τῆς ἀρωματικῆς πλῆθους.] Aristot. *probl. 3. sect. 13.* inquit omne quod parce humidum moderato calore recaluit, atque recoctum est, odoratum reddi. Quæ causa est, vt plagæ ad orientem, cuiusmodi est Syria atque Arabia, omne genus aromatum ferant. Zona verò torrida propter nimiam siccitatem minus. Ad probationem huius theorematism Aristotelici Plinius *nat. hist. lib. 17. cap. 5.* affert experientiam de iride, cuius cornua in quas arbores defecerint, eas odoratissimas reddunt, quoniam nubecula torrida iridis efficiens, à calore solis tepido recocta, odorem foras emittit. Quæ & ratione aquæ orientales temperata humiditate si à sole puro subiguntur, odorem suauem habent, ideoque à Galeno *cap. 11. lib. 1. sanit. tuend.* fontes ad orientem spectantes omnibus præferuntur. Sed si bonas pronunciauit aquas idem Galen. quæ sunt sine sapore & odore, quomodo orientis aquæ & odoratæ erunt & bonæ? Respondere possumus ex Aëtio *retrab. 1. serm. 1. cap. 1.* quem admodum aqua debet esse saporis expers, & tamen laudatur quæ dulcis est, id est, quæ nullum habet gustum: sic etiam, etsi aqua laudatur, quæ sine odore est, tamen bene odorata commendabilis, id est, quæ nullam imprimit vehementem qualitatem odoratui.

περὶ τῆς ἰνδίας καὶ ἡνδωπίας.] Gal. *cap. 6. lib. 2. de temperam.* inquit in regione temperata ex temperie cutis coniecturam fieri de temperie totius corporis. Orientalis autem regio est maximè temperata, ideoque bonus color in cute boni humoris est index. Nam scripsit Hippocr. *part. 29. sect. 4. lib. 6. epid.* Quale est alimentum, talis est externus color. Et Galenus *ad part. 14. sect. 5. lib. 6. epid.* inquit colorem esse indicem humoris exuperantis, non deficientis. Et Hippocrates *part. 1. sect. 1. lib. de hu-*

F.

42 HIPP. DE AER. AQVIS, ET LOCIS,

morib. seipsum explicans inquit colorem esse humoris indicem, nisi intro facta sit humorum reciprocatio. Nam pituitosus dici non debet, qui metu pallet. Ideoque vniuersim dixit Galenus *cap. 4. lib. 4. sanit. tuenda*, si nec ambientis aëris violentia sit, nec aliqua perturbatio corporis aut animi, tuto ex colore de humoris dominio sententia ferri potest.

καρμώδης πη σι ἀδύρωτος.] Ad vocis efformationem tria requiruntur, inquit Galenus *lib. de dissect. vocal. instr.* causa efficiens, quæ est facultas animalis: materia, quæ est aër ad refrigerium cordis exsufflandus: & instrumenta. Instrumenta sunt quintuplicia; intercostales muscoli, qui exsufflationem & expirationem adiuuant: muscoli laryngis, qui eius motum: larynx, qui factus est cartilagineus, ut esset præcipuum vocis instrumentum, aëre durum corpus quatiens: nares, quæ sunt pro meatu: os, quod est receptaculum aëris, & cuius palatum concaueratum factum est ad repercussionem. Ex voce igitur diiudicare possumus de bona cerebri temperie, de partium thoracicarum moderata temperatione, & innati caloris quantitate. Primum patet ex Gal. *cap. 6. lib. 1. loc. aff.* Qui inquit animales actiones non statim ostendere partem affectam, quoniam hæc actio aliunde influit, & non insita est, proinde citra pectoris affectum vox corrumpi potest. Secundum patet, quoniam quibus est angusta arteria, iis est acuta vox: quibus nimium sicca, iis est aspera: quibus nimium humida, iis est rauca: quibus vitium est in musculis laryngis, iis est gracilis. Tertium patet ex *part. 24. sect. 4. lib. 6. epid.* ubi scribit Hippocrates. *Qui plurimum calidi innati habent, & vocalissimi sunt.* Idem *part. 78. sect. 2. lib. 1. epid.* frigidioris temperamenti ex voce coniecturam trahit, cum ait homines vocis gracilis & tenuis, id est, frigidiores homines in morbos incidisse. Et Galenus *cap. 67. art. par.* inquit magnitudinem vocis non esse primum à calore, nec exilitatem à frigore, sed quoniam vox sequitur naturale temperamentum, idcirco illius cognitio à voce duci potest. Ergo cum Hippocr. inquit orientales esse clara voce, tria significat: optimam esse cerebri constitutionem à qua vox dependet, thoracis bonam conformationem, oris & narium, à quibus vocis elaboratio est; & plurimum natuum calorem, quod requirit plurimum aëris ad sui temperationem, vnde vox validior.

ὀρλὴν ἔχειν πλεονέκτης.] A tribus animæ facultatibus tria habemus, inquit Galenus *cap. 5. lib. 5. de placit.* A cupiditate, voluptatem: ab ira, victoriam: à ratione, honestatem. Ira autem si naturalem suum statum seruauerit, nunquam rationi aduersatur, sed cum ea semper coniuncta est, ut inquit Galenus *cap. 6. eiusd.* Ut igitur denotet summam esse orientalium temperiem, iram cum intelligentia coniunxit. Nam ex Galeno in *art. par.* prompta comprehensio subtilitatem cerebri designat. Et qui sapientissimus est, idem est temperatissimus, ex Gal. *cap. 1. lib. 2. de temper.* Et qui vix irascitur, frigidus est: qui nimis, calidus est calore externo & igneo: qui moderate, temperatus est, ut docet Galé-

nus *ad part. 25. sect. 4. lib. 6. epid.* Et idem Hippocr. *aph. 13. lib. 1. ex ingenio* viuacior collegit multitudinem caloris innati.

ἵστικέ τι μάλιστα ἢ ὑπὸ καίματι πίσις.] Hippocrates *part. 25. sect. 6. lib. 6. epid.* inquit matutinum tempus respondere verno tempori, propterea quod tum subsolanus ventus orientalis flat. Cum igitur orientales eum toto anno habeant, ventisque & aëri annus respondeat, necesse est totum annum esse vernum. Et quia *ex aph. 9. lib. 3. ver saluberrimum* est, idcirco totus annus apud orientales erit maxime salutaris. Nec obest *aph. 6. lib. 3. vbi inquit. Cum aestas veri similis sudores in febris mult.* Nec *aph. 20. eiusd.* in quo plurimi morbi verni numerantur. In utroque enim est mentio morborum, quorum causa fuit humor, præcedentium tempestatum vitio collectus: hic autem nulla tempestas peccat.

ἅπ' ἰσοκύματα ἐλάσσον μίσις.] Aphorismus est *8. lib. 3. Cum tempestates suam naturam serauerint, morbi sunt constantes & boni indicij.* Cum igitur in oriente totus annus sit temperatus, morbi erunt faciles. Cum enim omnis morbus sit, vel à causis internis, vel ab externis, in corpore temperato nullæ sunt internæ causæ, quoniam optima est omnium partium æconomia. Externæ nihil possunt, nisi in corpore ad morbum præparato. Sed qui temperatus est, omnibus morborum causis coniunctè resistit, ideoque vix ægrotat: & si ægrotat, cum temperati corporis sit moderata raritas, facile sanescet. Nam, ut scribit Hippocrates *in lib. de alim.* homines rariore corpore saniores sunt, quamuis sint debiles; & à morbis facile conualescunt. Gal. quoque *cap. 12. lib. 7. meth.* ait omnem morbum esse magnum, vel vehementia causæ, vel symptomatum violentia, vel partis præstantia. Vbi omnia temperata sunt, nihil violentum, & partes principes robustissimæ sunt, proinde morbi erunt debiles & similes meridionalibus, id est, non acuti.

αἱ π' ἰσοκύματα.] Hippocrates *part. 11. lib. de nat. hum.* inquit, nisi calidum cum frigido, & humidum cum sicco mediocritatem & æqualitatem habeat, generationem non fieri. Item *aph. 62. lib. 5.* vult mulieres ex utraque oppositione caloris & frigoris, humiditatis & siccitatis temperatas, esse fecundissimas: propterea quod (ut ait Galenus *in commentario*) temperata mulier cum quouis coëat, semper fecundatur: Ratioque est ex Hippocrate *prorrh. 2.* quoniam mulieris temperatæ vterus est mollis, quod præcipuè requiritur ad generationem. Nam (ut inquit Galenus *cap. 2. lib. 2. de temper.*) ante seminis extensionem per vniuersum vteri corpus nihil in generatione effatu dignum fieri potest. At ex Galeno, *comm. ad aph. citatum*, siccitas vteri seminis emissæ extensionem impedit. Mollities ergo adiuuat. Adde quod ex eodem Hippocrate *2. prorrh.* mulieres tenues crassis, nigrae liuidis, albæ rubicundis fecundiores sunt. Cum igitur orientalis mulier sit temperata, & propter calorem solis ad corporis gracilitatem atque nigritiem magis tendat, erit fecundior.

ἅπ' ἰσοκύματα ἢ ἀπὸ τῆς νύκτος.] Quatuor rationes adferri possunt, cur XXVI.

F ij

44 HIPPOCR. DE AER. AQUIS ET LOCIS;

venti orientales ad occidentem non perueniant. Prima est à situ, quod niam oriens est superior mundi pars, occidens autem inferior, ex Aristotele *probl. 1. sect. 26*. Ideoque venti orientales sublimes, occidentalem plagam, tanquam in conualle positam, superuolant. Secunda à distantia, quod hæ duæ regiones opponantur per diametrum. Tertia à natura ventorum orientalium, qui multo sunt debiliores, quàm ut huc usque validi perueniant. Debiliores esse patet ex Galeno *ad part. 13. sect. 3. lib. de humorib.* cum inquit, quod sol non peruenit, ed ventos potentius spirare. Et ex Aristotele *cap. 4. lib. 2. meteor.* cum inquit solis propinquitate ventorum materiam dissipari. Quarta ratio est, quod cum plures sint aquæ ad meridiem & ad septentrionem, maiorque caliditas atque frigiditas, ibi plures & potentiores venti.

τίη θερμά πνεύματα.] Ex opinione Arist. venti mouentur per parallelos circulos, suntque validiores, quo propius ab ortu absunt, & quo angustius spirant. Id autem fit quotiescunque venti ad lineas contrarias perflant. Igitur cum boreas & auster ad orientem vel occidentem deerrarint, quia lineis rectis non opponentur, & instar fluminis per amplius spatium vagabuntur, leuiiores erunt, & proinde præterflabunt tantum.

ἀνίσκη ταύταις τῶν πόλεων.] Quoniam aer occidentalis regionis morbosior est, idcirco expedit homines cubiculis concludi. Nam etsi aer liber substantia sua concluso melior est, tamen vaporum corruptione deterior redditur, & motu validior redditus corpori maleficam qualitatem imprimit. Conclusus autem & igne, & suffitibus corrigi potest. Ideoque Hippocrates *part. 1. sect. 7. lib. 6. epid.* notauit viros & seruas frequentius in Thaso ægrotasse & obiisse, quod sæpius domo exirent: matronas rarius, quod cubiculis se continerent.

XXVII

ποῦντι μὲν τὸ τῶν ὕδατων.] Probat situm occiduum esse maximè insalubre, ducto ab aquis & sole argumento. A sole, quod toto matutino tempore absit, & pomeridiano vrat. Ab aquis, quod sint impuræ. Impuritatis autem duas adfert rationes. Prima est aeris toto matutino tempore nebulosi constitutio. Secunda, quod etiam æstate, quo tempore aqua debet esse limpidior, ipsa nunquam depuratur, quia matutinum tempus est subfrigidum & roris abundans, à quo fit admixtio alienæ materiæ.

αἴθρῃ δὲ πῖ δ' ὑπὲρ.] Qualis aer (inquit Plin. *c. 3. l. 31.*) talis aqua: sed in occidentali plaga totus aer est nebulosus ob magnam solis absentiam. Quod docetur *probl. 6. sect. 23.* vbi contendit Aristoteles aquam Ponticæ candidiorem & coloratiorem propter crassitudinem aeris: Egæi vero maris liquidioris & lucidioris, quod aer sit purior. Crassitiei autem aeris causa est frigiditas quæ ipsum condensat, & à ventis quies. Primum patet ex Galeno *part. 8. sect. 1. lib. 1. epid.* vbi inquit nubes recepto solis lumine esse rariiores & lucidiores, repudiato verò crassiores atque nigriores. Secundum patet ex Aristotele *probl. 34. sect. 26.* cum ait fauonium ventum occidentalem solis horis pomeridianis flare: tum

enim flant venti, cum sol aërem tepefecit, quod non fit in occidentali regione nisi sub meridiem.

ἡ δὲ ἡμέρα ὅταν ὁ ἥλιος ἀπὸ τοῦ μεσημέριος ἀφίκοιτο.] Sol exurgens aërem rarefacit, vapores tenues & aqueos dissolvit, crassos in pluuiam vertit, tenues & terrestres in auram: proinde aërem lucidum reddit. Sed si sol fuerit debilis, terraque humida, aërem obtenebrat. Quoniam vapor calore solis eleuatus, sed non dissolutus, imo in aëre medio relictus, rursus frigore mediæ regionis densatur, vnde nubes & caligo. Hæc igitur fieri necesse est versus occidentem, cum toto matutino tempore sol sit debilis.

ὅτι δὲ ὁ ἥλιος ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἴσους ἴσους.] Galenus *ad aph. 9. lib. 3.* exponens cur autumno morbi perniciosissimi sint, duas affert causas. Prima est, quod æstatem excipiat, in qua vires debiles & humores adusti. Secunda, quod eodem die calor sit & frigus: scriptum est enim *aph. 4. lib. eiusd.* Cum eodem die modò calor, modò frigus, autumnales morbi expectandi. Hoc apertius extulit Hippocr. *part. 2. sect. 3. lib. de humoribus*, cum ait: *Regiones quæ ad tempora malè affectæ sunt, tales morbos pariunt, quale fuerit tempus, cuius similitudinem referunt.* Verbi gratia, si eodem die frigus & calor fuerint, autumnales morbi creabuntur. Hic igitur Hippocrates docet æstatē apud occidentales esse autumnalem, quod mane frigeat, meridie caleat, post solis occasum rursus refrigeretur. Sed queri posset, cum occidens æquè exponatur austro ac septentrioni, cur potius spirat aura frigida quàm calida? Respondet Cardanus auras spirare pro conditione regionis.

ἡ δὲ ἡμέρα ὅταν ὁ ἥλιος ἀπὸ τοῦ μεσημέριος ἀφίκοιτο.] A sole duo tantum sursum eleuari possunt, exhalatio, à qua venti & ignea meteora; & vapor. Sed vapor duplex. Vnus frigidus humidus, qui si modicū eleuetur, pruina: si multū, niuem facit. Alter calidus & humidus, qui si plurimum extollatur, pluuiam facit: si parum, rorem. Vt autem ros fiat, teste Aristotele *cap. 10. lib. 1. meteor.* quinque necessaria sunt, vaporis eleuatio, calor (nam à frigore pruina); serenitas (nam nebuloso cœlo nihil eleuatur,) tranquillitas à ventis (nam ventus dispergit, & fauonius non nisi à meridie spirat apud occidentales;) loci planities, aut depressio, quoniam euaporatio è locis cauis, tum fluidis fit, & propter caloris debilitatem ad summos vsque montes non eleuatur: ideoque in summis montibus nunquam est ros. At occidens est inferior pars orbis. Sed Aristoteles *eodem loco* inquit rorem excitari in locis clementioribus. Erit igitur temperatus occidentalis locus. Sed Aristoteles hic loquitur ex comparatione locorum, in quibus ros, & in quibus pruina.

ὅτι δὲ ὁ ἥλιος ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἴσους ἴσους.] Gal. *ad aph. 11. l. 3.* inquirens, cur hyeme aquilonia, & vere australi atque pluuioso, in æstate febres contingant, inquit. *Cū imbris vernis & austro madescentia & humectata terra fuerit, æstasque repente aduenierit, tum necesse est à sole adurente calorem geminari, cuius humor est pabulum.* Cum igitur æstate matutinum tempus humidum sit & toridum, sol meridie accedens ardeat necesse est. Quod autem humor pabulum sit ionis, docet Aristoteles *cap. 7. lib. 2. de ort. &*

inter. quoniam omnibus elementis est vna subiecta materia.

ἢ ἀχρῖς πῖνός τῃ δ.] Galenus *ad part. 115. sect. 4. lib. de acut. vult. di-*
stinguit *ἀχρῖς* & *κακοχρῖς*, id est, homines decolores & pravi coloris.
Quod qui propter aliquam corporis affectionem non habent corpus
secundum naturam affectum, hi dicuntur esse pravi coloris. Quibus
autem deficit sanguis, hi dicuntur *ἀχρῖς*, siue *κακοχρῖς*. At quibus defi-
cit sanguis, id, sit hepatis & facultatum naturalium vitio. Igitur Hipp.
cum hic ait occidentales esse decolores, id est, pravi sanguinis (nam co-
lor est ab humoribus, non à solidis partibus, ait Gal. *cap. 4. lib. 4. sanis.*
euenda) indicat eos naturalibus facultatibus frequentius laborare.

ἢ πῖνός τῃ πῖνός τῃ δ.] Galenus *ad part. 115. lib. 4. de vult. acut.* inquit
corpore nostro ad morbosam affectionem comparato, ita vt propè com-
pleta sit, externum quippiam adueniens, eam manifestat. Cum igitur
occidentales laborent intemperie summa, necesse est omnibus morbis
esse obnoxios. Adde quod habent quandam similitudinem cum meri-
dionalibus, propter pomeridianum solis æstum; & cum borealibus,
propter summos hyemis & autumnii rigores.

XXVIII.

βραρυπνοῖς πῖνός τῃ δ.] Hippocrates inter symptomata in morbis eue-
nientia, vocis non minimam habuit rationem, vt *ægro 3. sect. 3. lib. 3.*
epid. *Ἀφροῖα* cum febre natiui caloris extinctionem denotat: sine febre,
plenitudinem cerebri, vt in apoplecticis, cui præscribit *venæ sectio-*
nem; aut à fluxione, laryngis debilitatem, vel neruorum recurren-
tium resolutionem vel obstructionem. Meminit & in *proth.* vocis
clangoræ & acutæ ex angustia arteriæ & siccitate. Item asperæ, ex im-
modica siccitate; & raucæ, ex humiditate vel frigore. Igitur & hoc
loco, cæteris omissis morbis, vocis grauis & raucitatis meminit, vt
per quam coniecturam facere possimus de cerebro, pectore, & testi-
bus: eiusque tres affert causas, æris impuritatem, ventorum humi-
ditatem, & autumnalem constitutionem.

πῖνός τῃ δ. βραρυπνοῖς δ.] Vox grauis duobus modis consideratur. Vel
secundum arteriæ constitutionem, vel secundum alieni humoris afflu-
zum. Primum patet ex Galeno *in art. parua*, cum ait grauem vocem
fieri à latitudine arteriæ, quæ latitudo est à calore: item à longitudine
arteriæ, vt notat idem Galenus *in lib. de voce & anhelitu, tractatu so-*
cundo. Et hæc *βραρυπνοῖς* non est incommoda. Secundum colligitur ex
eodem Gal. *loco nonisime citato*, cum ait grauem vocem fieri ab humidi-
tate. Ea autem fit à destillatione cerebri in arteriam: quæ si acrimo-
niam acquisierit, efficit tabis genus, quod Hippocrates appellat *σο-*
φισμα, id est, *ferinum*, in quo morbo homines habent, ferarum instar,
ungues recuruatos, vt notat Galenus *part. 17. sect. 2. lib. 6. epid.* Hoc
autem ferinum sæpissimè fit autumnno, teste Hippocrate *part. 14. sect. 1.*
lib. 6. epid. Est autem occidentalis constitutio tota autumnalis. Et quo-
niam ex eiusmodi destillationibus sæpe excitantur tussis aridæ, à qui-
bus per translationem humoris fiunt testium inflammationes, *ex part.*
12. & 13. sect. 1. lib. 1. epid. notat Hippocrates sub nomine *βραρυπνοῖς*, &

partes summas, id est, caput; & medias, id est, pectus, malè habere; & infimis partibus, id est, genitalibus periculum impendere.

§ *De raucitate.*] Ex Galeno raucitatis duas colligimus causas, humiditatem arteriarum ex destillatione *cap. 6. lib. 4. locorum aff. & frigidam in-temperiem, ex aph. 23. lib. 3.* At cum, teste Galeno *cap. 9. lib. 6. sanie. tuend.* multa capitis excrementa arteria aspera suscepit, fit raucedo: si fluxio perseveret, vox exilis. Et hæc affectio, quia non coquitur in senibus, *ex aph. 40. lib. 2.* his à raucitate periculum impendet. At ex Hippocrate *part. 15. sect. 4. lib. de vict. acut. & part. 38. comm. 2. in 1. prorrh.* homines rauci purgandi nunquam sunt, nec *ex aph. 23. lib. 3.* id est, quibus deficit sanguis. Igitur Hippocrates, qui has affectiones in occidentalibus designavit, tacite declarat curandi summa remedia purgationem, & evacuationem occidentalibus non convenire, & proinde eos periculosos laborare.

§ *De ventorum natura.*] Seneca in *natur. quest.* quadruplicem ventorum vsum assignat. Primus est commoda navigatio. Secundus pluviarum & siccitatis alterna vicissitudo. Tertius fructuum & segetum nutritio, & à superfluis repurgatio, quia venti satorum alimentum à profundo terræ ad extimam superficiem attrahunt. Quartus est aeris diffusio & conservatio. Cum enim aer sit natura calidus & humidus, facile putresceret, nisi diffilaretur. Et Hippocrates *part. 1. sect. 3. lib. 3. epid.* cum scripsit annum à ventis totum silentem, hanc ab impedita diffusione putredinis causam notavit. Idem Hippocrates in *lib. de morb. sacr.* hanc aeris repurgationem ventis borealibus attribuit, cum inquit eorum esse proprium aerem compingere, turbatumque & nebulosum excernere, illustriorem & pellucidum reddere. Vnde & ab Homero boreas appellatur *αἰθρῆς γένεα*, id est, serenitatis parens. Sed hoc cum distinctione est intelligendum: duobus enim modis agit boreas, frigore & motu; ideoque dixit Aristoteles *cap. 6. lib. 2. meteor. & probl. 64. sect. 26.* boream in locis suæ origini proximis nubilosum esse, quia frigore nubes magis inducet, quam repellat. In locis autem remotioribus serenum, quia impetu siue motu magis quam frigore agens nubes depellit.

§ *De ventorum nomine.*] Plinius *nat. hist. lib. 2. cap. 47.* ait ventos septentrionales, & his vicinum eorum esse frigidissimos, africanum & austrum esse humidissimos, eorum & vulturum esse siccos, vulturum & faonium tepidos: Et ad summum septentrionales & occidentales ventos orientalibus siccores concludit. Quomodo igitur erunt aquosissimi? Solutio dependet ex distinctione Avicennæ *lib. 1. fen. 2. doct. 2. cap. 10.* ubi inquit: *Venti occidentales si flent sub finem noctis, & sub diei principium, sunt crassiores & aquosi: si sub finem diei & noctis principium, sunt tenues & sicci.* Et Aristoteles *probl. 24. sect. 26.* ventos occidentales flare non ait nisi sub meridiem. Igitur ad conciliationem Plinij & Hippocratis dicemus, ventos occidentales origine esse humidissimos, progressu & fine siccos.

§ *De ventorum nomine.*] Videtur pugnare Avicennas cum Hippocrate *loc. cit.*

48 HIPP. DE AER. AQ. ET LOC. PARS I.

ait enim occidentales esse calore temperatos, & verno tempore similes. Quod & confirmari potest auctoritate Arist. *probl. 33. sect. 36.* ubi ait faonium ventum occidentalem serenum esse ac iucundissimum. Corn. quoque Celsus *cap. 1. lib. 2.* faonium saluberrimum appellat. Quod & confirmari potest auctoritate Plutarchi *quest. 34. lib. nat. caus.* vbi duas affert causas, cur faonius sit celerrimus. Prima est, quod aëre repurgato fiat: serenus igitur. Secunda, quod faonius frigidus calore solis longius & citius propellitur. Sed quod dixit Auicennas de similitudine occidentalis regionis & veris, ratione confirmari potest. Vt enim sol orientales manè illustrat, sic occidentales meridie: tantumque temporis videtur esse apud hos, ac apud illos. Sed pro Hippocrate respondet Aristoteles *cap. 6. lib. 2. meteor.* scilicet quod sol orientales citò illustrat, & tardè deserit; contra occidentales tarde illustrat, & citò deserit. Auicennasque similiter ait morbosissimam esse plagam occidentalem duabus de causis. Prima, quod aër sit crassus. Secunda, quod sol ad eam non perueniat, nisi cum tantum inualuerit, ut nimis calefaciat. Cuius rei causam supra diximus esse radiorum refractionem.

ITPO

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΕΡΙ ΑΕΡΩΝ, ΥΔΑΤΩΝ,
ΤΟΓΩΝ,

Δύττω νμύρω πώι υδάτων.

HIPPOCRATIS

LIBRI DE AERIBVS, AQVIS,
ET LOCIS;

Secunda pars, quæ est de aquis.

TEXT.
I.

ΕΠΙ ΔΕ Τῶν
λείπων υδάτων
βούλομαι διη-
γήσασθαι· ἅτε
ἔστι νοσήδεια, καὶ

ἀ υγιεινότερα. καὶ ὁκόσα ἀφ' ὕ-
δατος κακὰ εἶκος γίνεσθαι. καὶ
ὁκόσα ἀγαθὰ. πλεῖστον γὰρ μέρος
ξυμβάλλεται ἐς πλεῖ ὑγίαν. ὁ-
κόσα μὲν οὖν ἔστιν ἐλώδεια, καὶ

ÆTERTUM
de aquis deinceps
narrare
volo, quæ mor-
bosæ sint, &
quæ mala ab

aqua fieri verisimile est, itæque
quæ bona. Plurimā enim par-
tem conferunt ad sanitatem.
Quæcunque igitur palustres
sunt, & stabiles, & lacustres,

G

cas necesse est æstate esse calidas, ac crassas & olentes. Quum enim non defluant, sed aqua pluvia semper noua inferatur, & sol vrat, necesse est ipsas decolores esse, & prauas ac biliosas: Hyeme verò glaciatas & frigidas, ac turbatas præ niue & glacie, vt pituitosissimæ ac raucosissimæ existant. Bibentibus autem splenes semper sint magni ac pleni: & ventres duri, tenues ac calidi: humeri verò & clauiculæ, & facies attenuata. In splenem enim carnes colliquantur, quapropter graciles existunt. Edaces autem esse tales, ac siticulosos par est, ventresque tum supernos, tum infernos siccissimos habere, vt etiam fortioribus medicamentis opus habeant. Atque hic morbus ipsis, & æstate, & hyeme familiaris est. Ad hæc etiam hydropes plurimi ac lethalissimi fiunt. Æstate enim dysenteria multæ, ac alui profluvia incidunt, & febres quartanæ diuturnæ. Hi autem morbi prolongati, tales naturas ad hydropas deducunt ac occidunt.

ῥεος δυσεντερία τε πολλὰ ἐμπίπτοισι, καὶ διάρροια, καὶ πυρετοὶ τε τεταρταῖοι πολυχρόνιοι. ταῦτα δὲ τὰ ἰοσέματα μηκυέντα, καὶ ποικύλας φύσις ἐς ὑδρωπας καθίστησι, καὶ ἀποκτείνει.

ταῦτα ἀνάγκη. ὁ μὲν γὰρ ἥρεος ἐστὶ θερμὰ καὶ παχέα, καὶ ὀδμήν ἐχέοντα. ἀπὲς οὖν ἀπόρρητα εἶναι, ἀλλὰ τῷ περιμέλει ὕδατος ὅτι φερεμένην αἰεὶ νέου, τῷ τε ἡλίῳ καίοντος, ἀνάγκη ἀχρεοῦ τε εἶναι, καὶ πονηρὰ καὶ χολώδεια. τῷ δὲ χύμῳ νος, παρατρώδεται, καὶ ψυχρὰ, καὶ τιθολωμένη, ὑπὸ τε χύμῳ καὶ παχέων, ὥς τε φλεγματοδύστατα εἶναι. ὁ βραχυδύστατος. τοῖσι δὲ πίνουσι, σπληνῶς μὲν αἰεὶ μεγάλους εἶναι καὶ μισμωμένους. καὶ τὰς γαστέρας σκληρὰς τε καὶ λεπίας καὶ θερμὰς. τοῖς δὲ ὤμοις καὶ τὰς κνήδας, καὶ τὸ πρὸ σώπον καταλεπιδῶναι. ἐς γὰρ τὸν σπληνῶα αἱ ἄρκες ἐκωτῆκονται, ὥστε ἰσχυροὶ εἰσιν. ἐδάδους τε εἶναι τοῖς ποιουτέοις καὶ διψοῦσι. τὰς τε χυλίας ἐκροτάσας τε, καὶ τὰς ἀνῶ, καὶ τὰς κατωτέρων, ὥς τε τῇ φαρμάκων ἰσχυροτέρων δεῖσθαι. τῷτο μὲν νόσημα αὐτέοισιν ἐκώτερον φόν ἐστίν, ὁ γὰρ ἥρεος, καὶ χύμῳ νος. πρὸς δὲ τούτοις οἱ ὑδρωπῆς τε ὁ πλεῖστος γίνονται καὶ θανατωδίστατοι. τῷ γὰρ ἥρεος

TEXT.
II.TEXT.
III.TEXT.
IV.TEXT.
V.

Τὴν δὲ αὐτῶν αἰτίαν ἡ φύσις αἰ-
 TEXT. νεταί. τῶ δὲ χυμῶνος τοῖσι νεο-
 VI. τέροισι μὲν πᾶσι πνέμονίαι τε καὶ
 μακρῶν νοσήματα. τοῖσι δὲ ὁρ-
 σούτεροισι καὶ οἱ, ἀπὸ πλὴν τῆς
 κοιλίας σκληρότητα.

Et hi quidem morbi ipsis
 æstate fiunt. Hyeme verò
 iunioribus quidem peri-
 pneumonia & insaniam mor-
 bi: senioribus vero febres
 ardentes propter ventris du-
 rritiem.

IN CONTEXTVM ANNOTATIONES.

Περὶ δὲ τῶν λοιπῶν.] Ut mos est Hipp. generalia primum proponere, TEXT.
 tum specialia subiungere, & scopū suæ tractationis ostendere, ita I.
 & hoc loco facit. Quod enim dicit se declaraturum aquas, tam bonas,
 quàm malas, hoc genericum est. Quod autem subiungit se ostensurum,
 quæ quarum aquarum sint bona vel mala, hoc particulare est, & ad au-
 thoris scopum intelligendum pertinet. Subiungit autem, hoc pluri-
 mum conferre ad sanitatem, quoniam (vt ait Galenus cap. 3. lib. 4.
 meth.) causæ procaturæ, etiam si non faciant morborum curando-
 rum indicationem, tamen ad ipsorum cognitionem conferunt: Adde
 quod aqua in corpus assumpta, & non excreta, antecedens vel con-
 iuncta morbi causa esse potest, proinde indicare potest.

ἢ μὲν ἡ φύσις.] Innuit Hippocrates has aquas esse putridas æstate, TEXT.
 vi caloris externi, & humiditatis immobilis. Aristoteles enim probl. 21. II.
 sect. 2. inquit sudorem idcirco esse æstate promouendum, quod tunc
 temporis omnia facillimè putreant. Sed inquisitione dignum est, cur
 hæ crassescant æstate, tum quid istam sequatur crassitiem. Aristoteles
 enim cap. 2. lib. 2. de generat. animal. inquit semen idcirco non esse aquā,
 quod calore crassescat. Et in libro de sensu inquit aquam calefactam sa-
 poris esse expertem, quod omnis sapor sit in crassamento, aqua verò ca-
 lore non crassescat. Quod verum est de puris & simplicibus aquis, non
 de his quæ, vel cum terra, vel cum aquis miscentur, vt inquit Aristo-
 teles eodem loco de generatione animal. longèque apertius cap. 10. lib.
 4. meteorol., cum inquit aquas omnes quæ calore crassescant componi
 ex aqua & terra. Malus autem sapor sequitur istam crassitiem putren-
 tem: & quoniam æstiu caloris proprium est siccare; his actis, ingene-
 ratur siccitas, quæ cum putredine causa est odoris mali. Siquidem, vt
 ait Aristoteles in lib. de sens. odor est à sicco, putredo autem ab his lo-
 cis, quæ libertate perspirationis carent, vt inquit Arist. probl. 6. sect. 2.

ἢ ἡ ἀνάγκη.] Tribus de causis mouetur aqua. Primum quidem
 ad necessitatem, quoniam omnis aquæ origo est in superiore loco, pro-
 inde grauitate sua deorsum feratur necesse est: Mouetur quoque ad

82 HIPP. DE AER. AQVIS, ET LOCIS;

commodiorem hominum vsum, quoniam terras irrigat & fecundas reddit: sed præcipuè & maximè mouetur ad sui ipsius conseruationem: quoniam motu alium atque alium aërem recipit, & nunquam eadem est aqua, sed fluenti noua succedit, vt scribit Aristoteles *probl. 7. sect. 14.* Hic igitur Hippocrates causam putredinis assignat immobilitatem, vt & Aristoteles *probl. 7. sect. 13.* cum inquit quiete qualitatis interioris putredinem oriri.

ἀμὰ τὸ πρὸς τοῦ ὕδατος.] Aqua pluua (vt inquit Hipp. hoc libro) celerrimè omnium putret & malum odorem habet. Cuius rei rationem reddit Paulus Aegineta *cap. 50. lib. 1.* quoniam ex diuersissimis naturis constat, cum vapor pluuiarum materia à diuersissimæ temperaturæ variis corporibus educatur. Et Aristoteles *probl. 14. sect. 15.* inquit aquas sole percoctas esse insalubres, propterea quod nimium siccant. Quæ etiam causa est, cur hic Hippocrates has aquas appellauerit biliosas.

ἄχρᾳ πρὸς τὴν θάλασσαν.] Ex Aristotelis problemate 12. sect. 14. qui per mare nauigant, sunt coloratiores, propterea quod alium atque alium aërem mutant, & liberæ perspirationis est hilaritatem exhibere, contrà qui in paludibus degunt sunt decolores. Per tropum igitur metonymiæ dici possent paludes decolores, quia tales homines reddant. Proprie tamen hic locutus est Hippocrates, quemadmodum supra, cum diceret occidentales esse decolores, quod à sole vrantur. Ex Aristotelis autem *probl. 6. sect. 23.* natiuus aquarum color subpallidus est atque cæruleus: sed in stagnantibus aquis redditur subcandidus, propter crassitiem & immobilitatem. Eadem sunt biliosæ, propterea quod ex Aristotele *probl. 14. sect. 15.* siccæ sunt, & quia, ex Hippocrate *part. 40. sect. 3. lib. de victu acutor.* aqua in hypochondriis morâ faciens bilefcit.

τὸ δὲ χυμώδες παχυνόσθαι.] Aquæ calefactæ citius & diutius refrigerantur, sed diuersa ratione. Ex Aristotele enim *cap. 12. lib. 1. meteor.* si aqua calefacta pura est, citius refrigeratur, & gelu contrahit, quoniam attenuatur: sed quæ aqua impura est, quoniam constat duobus frigidis elementis aqua & terra, per calorem euaporato eo quod tenuius est, & magis aëreum, diutius gelu contractum retinet. Vnde scripsit Aristoteles *cap. 4. lib. 2. de part. animal.* terrea & humida, id est, aquea frigore concrefcere. Quæ postrema ratio in paludib. valet. Hæ autem à niue & gelu turbantur, sed diuersa ratione. A niue quidem, propter alienæ materiæ admixtionem. A gelu autem, quoniam (vt inquit Hippocrates hoc libro) per glaciem quod tenuius est in aqua consumitur. Corpus igitur aquæ palustris, quoniam crassius est, & quoniam solis radij hyeme debiliores, idcirco eiusmodi aquæ solis lumine ad recipiendam perspicuitatem accommodatæ reddi non possunt. Quæ vna causa est pelluciditatis, & aquarum, & aëris, vt contendit Gal. *6. epid. sect. 4. part. 10. & lib. 7. de decretis Hipp. & Plat. cap. 5.* Qui tamen degunt in palustribus locis, aquis vernaculis citra offensam vti possunt, si eas coquant, & vbi refrigeratæ fuerint, percolēt. Nam, (vt notat Gal. *ad part.*

10. *sect. 4. lib. 6. epid.*) aquæ coctæ refrigeratæ quicquid terrestre est sub-
sident. Et ut probat Aristot. *probl. 18. sect. 23.* aquæ salæ calefactæ & refri-
geratæ bibi possunt, quia salsedinis portio coquitur, & post refrige-
rationem subsident. Igitur percolatione purificabitur. Quod docet Gal.
cap. 4. lib. 1. de simpl. med. facult. Alexandrinorum exemplo rectè fieri
vasis terreis rarefactis.

πλεῖστα πνεύματα.] Hæ aquæ, quia frigidissimæ sunt, idcirco pituitosæ,
& quia frigidum est inimicum pectori, inde raucedo: tum etiam cum
ex Hippocr. *lib. 4. de morb. caput* instar cucurbitæ pituitam à ventricu-
lo attrahat, eius postea destillatione in fauces raucedo gignetur.

πῶς δὲ πνεύματα.] Hippocrates sequitur artificium propositum, & ubi do-
cuit aquarum palustrium malitiam, morbos aggreditur, incipitque ab
eo qui communior est, ut qui omni tempestate fiat, estque splenis tu-
mor scirrhusus cum superiorum corporis partium attenuatione.

καὶ τὸν σπλῆνα ἀπὸ τοῦ αἵματος.] Galenus *ad part. 33. sect. 3. in 1. prorrh.* ex-
ponit splenes magnos, eleuatos, tumentes vel inflammatos. Cuius rei
causa ab aquarum palustrium potione desumi debet ex natura lienis.
Lien enim, ut ait Galenus *cap. 15. lib. 4. de vñ paruum*, est natura laxis
& rarus factus, simis partibus hepar respiciens, plurimis munitus arte-
riis, ut raritatem suam seruet, & plurimum caloris habeat, atque ad-
eo beneficio caloris plurimos humores attrahat, & vi raritatis in se con-
tineat. Sic enim docuit Hippocr. *lib. 1. de mulier. morb.* comparatione
lanarum, & panni optimè contexti, omne rarum atque spongiforme,
plurimos humores attrahere, atque in se continere.

μυωμένους.] Si volumus interpretes hic sequi, legendum est
μυωμένους, id est, plenos. Ex Galeno autem *part. 30. sectione tertia*
lib. de humoribus; lien, pulmo & cerebrum quia caua sunt, fluxioni-
bus facile implentur. Vnde dixit Hippocrates *lib. 4. de morb.* splenem
& cerebrum partes maximè cauas morbis esse obnoxias, cum à suis
humoribus complures accesserint, tum etiam ab aliis quos excipiunt.
Aut legi oportet *μυωμένους*, id est, obstructos. Quæ lectio confirmari
potest autoritate Hippocratis *in libro de affect.* & Gal. *ad part. 4. sect.*
3. l. de humor. Ambo enim distinguunt lienem magnum à pituita & à bile:
quod qui à pituita est, minor reddi possit: qui verò à bile, consimili
magnitudine semper manet.

οὕτως π.] Quemadmodum Hippocrates supra cum de septentrio-
nalib. loqueretur, dixit ventres esse duos & crudos, propterea quod,
ut inquit Gal. *ad part. 27. sect. 5. lib. 6. epid.* sphincter frigore constri-
ctus faeces sursum repellit, & moram facere compellit. Sic hinc contrà,
propterea quod maximè viscera calent, & lien inflammatione tenta-
tur, excrementa torrentur. Sic & Gal. *ad prognost. 3. lib. 2.* inquit hy-
dropum ab inflammatione iecoris faeces esse duras & aridas propter in-
flammationem, & propterea quod iecur in peritonæi capacitate exu-
dat, & diutius excrementum moram trahit.

ῥαδιὰς.] Quod autem dicit hic aluos esse tenues, interpretes volunt

34 HIPPOCRATES DE AERE, AQUIS, ET LOCIS,

intelligendum de partibus umbilici, quæ propter atrophiam attenuantur. Sed cum ex Aphorismis 35. lib. 2. eiusmodi homines ad purgationes per inferiora malè se habeant, hincque velit Hippocrates validissima medicamenta propinari, non stat interpretatio, sed tenuitas ad excrementa quoque referenda est. Quomodo autem deiectio dura erit & tenuis, cum tenuis sit apud Hippocratem, quod corpulentiam nullam habet, ut notat Gal. ad prognost. 28. lib. 2. & cum Galenus cap. 11. lib. 1. de simpl. medic. durum tenui semper opponat? Respondemus, sæpissimè in ægrotis inæquales fieri deiectiones, unde pars ipsarum dura redditur, pars autem liquida biliosa. Sæpe etiam incipiente inflammatione, dum robustum est adhuc viscus, dura sit deiectio: sed inflammatione perfecta, debilitato viscere fit liquida.

τὸ δὲ ἰσχυρὸν καὶ τὸ χαλιδόν τε καὶ τὸ μεσώτερον.] Galenus ad part. 29. sect. 3. lib. 6. epid. attenuationem definit molis corporeæ subsidentiam. Cuius cum multæ sint causæ; inopia, exercitatio nimia, vigilæ, cogitationes, dolores, euacuationes, morbi colliquantes, tum illa hinc præcipuè valet, quod tenuis & serosus sanguis venarum & arteriarum sit, carnosique generis facultas nutriendi debilitetur. Hanc facultatem debilitari inde patet, quia refrigeratur. Refrigeratio probatur ex sententia Hippocr. part. 23. sect. 4. lib. 6. epid. ventriculo calidos esse carne frigidos, quia corrumpitur cibus, & in nidorosos vapores resolvitur, unde coctione deprauata carnes macrescunt. Sed cur ab his præcipuè partibus? Scripsit Hippocrates part. 29. sect. 2. lib. 6. epid. his quibus est lien κατὰ πρῶτον, id est, in extremitate tumens; genua & pedes, id est, partes inferiores calere, aures autem & nasum, id est, partes superiores frigesce. Galenus quoque ad prognost. 8. lib. 1. ostendit cur facies Hippocratica tertio die apparere possit, nempe quod partes superiores tenuiore sanguine nutrantur, & propter debilitatem retentricis facultatis, humorum tenuitatem, caloremque biliosum, ab his partibus attenuatio incipiat. Præter quas, teste Hippocrate in lib. de loc. in hom. epiploon in inflammationibus lienis colliquatur, & in eius capacitatem tota hæc pinguedo deponitur.

αἱ σπέρμας ἐκ τῶν νεφρῶν.] Galenus ad agrum primum sect. 3. lib. 3. epid. notat duplicem colliquationem; unam pinguedinis & humorum, cuius est index urina pinguis; alteram solidarum partium, cuius est index deiectio pinguis. Hæc postrema fit à vehementi calore, prior à mediocri. Cum igitur colliquatio superiorum partium, quemadmodum etiam excrementa serosa earundem, per venas ab hepate in ventrem diffluat, ut notat Galenus ad progn. 13. lib. 2. & cap. 7. lib. 1. de sympt. causis, lien ab ipso exhauriet. Nam, ut notat Hippocrates lib. 4. de morbis, lien à ventriculo omnes aquas, id est, omnes ichores sugit. Vnde pronuntiavit generaliter in libro de locis in homine, Ex iisdem rebus splen efflorescit, & universum corpus contabescit.

ἰσχυροὶ καὶ ἰσχυροὶ.] Videtur secum pugnare Hippocrates, qui cum de borealibus loqueretur, dixit, eosdem non posse esse voraces & bibaces.

Συμμετρίαν
αἱ, καὶ
καὶ ἰσχυροὶ.

Sed cum aquæ palustres hyeme frigidae sint, & aqua frigida sit vorax, tunc temporis voraces sunt. Et cum eadem aquæ æstate sint biliosæ, tunc erunt sitibundi naturaliter. Tamen per accidens vtrumque simul sentire possunt affectum: sitim quidem propter calorem ventriculi; famem verò propter magnitudinem lienis & plenitudinem, qua sit vt magna portio succi melancholici per vas venosum in stomachum deriuetur, vnde appetitus caninus.

ὅτι καὶ παλαιὰν ἰσχυρίαν.] Scripsit Hippocrates in lib. de purg. medic. quibus est aluus dura, his fortioribus catharticis opus esse, quia valida est retentrix facultas: vnde sit, vt sæpe in febribus calore vigente medicamentum nihil purget, & rapiatur in venas. Vnde Rondeletius cap. 2. lib. de ponderib. inquit Hispanos Perpiniani degentes fortium medicamentorum, non drachmis, sed vnciis purgandos, quoniam propter borealem constitutionem sint aluo sicca; ideoque eodem pharmaci genere sollicitandos: Parisienses autem leui, ob humiditatem loci.

ὅτι καὶ μόνον οἱ ὑδρωπῆς.] Inquit Hippocrates ad scirrhum lienis affectum hydrops sequi, cuius rei demonstratio habetur lib. I. de morb. mulier. Vbi singulis partibus plusquam oportet, affluxerit, & continere non potuerint, altera ad alteram humores superfluos transferat est necesse. Igitur ex aquæ palustris potu nimio, quem nec vomitus, nec alui deiectio sufficiens, nec vrina copiosa, nec sudor sequatur, lien iam tumidus & attrahere assuetus, per venas in omentum, & locos circa ventrem, atque crura superfluam humiditatem distribuet, vnde hydrops ascites. Cuius cum secundum Auicennam lib. 3. tract. 3. fen. 14. cap. 5. tres sint causæ; vna vitium *ἀνατομῆς* iecoris; altera vitium facultatis renum secreticis, qui vrinam non attrahunt; tertia tumor visceris & obstructio, hæc postrema ascitis est causa hoc loco.

TEXT.
IV.

ὅτι καὶ δίψης δύσμελαι.] Tres affert causas Hippocrates, cur hic hydrops sit lethalis; dysenteriam, diarrhæam, & febrem quartanam. Nec dissimili ratione videtur dixisse aph. 43. lib. 6. lienosis, id est, quibus lien obduruit, dysenteria longa superueniente, aquam intercutem aut lienteriam excitari, & homines emori: quia natiui caloris in iecore symmetria corrumpitur. Et cum dysenteria secundum Hippocr. in lib. de affect. primò bilem & pituitam, post sanguinem excernat, erit hydrops subsequens lethalissimus. Siquidem (vt inquit Hippocr. lib. 2. prorrh.) quicunque ex multo sanguinis sursum vel deorsum irrupentis fluxu hydropes sunt, lethalissimi sunt. Adde etiam quod dysentericus fluxus ciborum in hepar distributionem impedit, sicque destitutum alimento friget, & marcescit.

TEXT.
V.

ὅτι καὶ διάρρηξας.] Diarrhæam intelligit à bilioso humore superabundante, quem palustris aqua æstate biliosissima progignit. Hippocr. autem aph. 21. lib. 3. diarrhæam posuit inter morbos æstiuos. Et hæc confirmat, quod superius dictum est, ventres tenues illi dici, non à partium carnosarum macie, sed à deiectionum liquiditate.

ὅτι καὶ τὸ πλεονέκτην τοῦ χυμοῦ.] Hic duplex oritur difficultas. Prima,

36 HIPPOCR. DE AER. AQVIS, ET LOCIS,

quomodo quartanæ febres æstate hîc dicantur esse diuturnæ, cum dixerit *aph. 21. lib. 2. Quartanas autumnales longas, & præcipue quæ hyemem attingunt, æstivas vero breves*; cuius rei rationem reddit Galenus *part. 21. sect. 6. lib. 6. epid.* quod æstivæ quartanæ fiant ab humore adusto & acro, qui celerius mouetur; autumnales autem à sæculento sanguine crasso & frigido. Secunda difficultas est, quomodo *part. 4. sect. 3. lib. 1. epid.* quartanas dixerit omniū facillimas & securissimas; & *part. 7. sect. 6. lib. 6. epid.* magno morbo non corripi eos qui quartana laborant, & si ante eo correpti fuerint, liberari. Ad primam difficultatem oportet respondere, hîc febres quartanas æstate esse diuturnas, non vitio tempestatis, sed visceris. Nam (vt inquit Galenus *eodem in loco lib. 1. epid.*) febris nomen apud veteres accipiebatur pro morbo primigenio, non pro eo qui symptoma esset inflammationis, aut alterius tumoris præternaturam, vt hîc scirrhi. Ad secundam dicere oportet, febres quartanas simplices esse facillimas, sed cum scirrho coniunctas esse deterri-
mas.

ταῖς πύμας φέουσας.] Ex Hippocrate *lib. 2. prorrhethici* hydropis non lethalis sex signa sunt; Si homo sit bonis visceribus præditus, si benè coquat, benè spirat, sit sine dolore, sit toto corpore aquabiliter tepidus, nec partium extremarum habeat colliquationem: hic igitur hydrops cum bonis visceribus careat (est enim liene scirrhus); non benè coquat, (patitur enim alui profluvia); colliquetur, lethalis est.

TEXT.
VI.

τὴν δὲ χειμῶνα.] Vt æstate alius fluebat, ob bilis acrimoniam ab aquis palustribus: sic nunc alius dura est & cruda, ob earundem aquarum & ambientis frigiditatem. Et hanc ait esse causam Hippocrates, cur iunioribus fiant peripneumonix & senioribus febres ardentes: sic enim supra cum de septentrionalibus loqueretur, ventris duritiem morborum acutorum causam faciebat.

καὶ τὸν χειμῶνα.] Supra ostensum est peripneumonias esse morbos hyemales. Sed cur potius iuuenum? cum *ex aph. 30. lib. 3.* hæc hominum ætate constantium sint. Primum supponendum est, *ex prognost. 69. lib. 2.* peripneumoniā esse morbum, tam iuuenum, quàm seniorum. Et quia iuuenes hyeme calidiore sunt ventriculo, id est, temperatiore, meliusque coquant, interim autem ab aquis, & aëre frigidiore pulmo læditur, idcirco pars debilior citius affectum concipit. Tamen si ætate constans & iuuenis peripneumonia corripiantur, *ex eodem prognostico*, iuuenis facilius liberatur, quia melius expectorat.

καὶ χειμῶνα.] Hic duplex oritur difficultas. Prima, cur hyeme manix fiant, cum *ex aph. 20. lib. 3.* sit vernus morbus, & *aph. 22. eiusdem libri* sit autumnalis. Secunda, cur sit morbus iuuenum, cum Hippocr. *part. 59. sect. 2. lib. 1. epid.* natu maioribus insanix fiant, quia naturæ imbecillitas, nec vomitū, nec hæmorrhagia cerebri excrementa expurgat. Ad primum igitur, notandum est ex Galeno *ad part. 1. sect. 1. lib. 1. epid.* autumnum esse indiuisibilem, & duorum mensium tantum, cuius principium ætati respondet, & æstivos morbos habet: finis autem hyem

respondet,

respondet, vt notat Galenus *aph. 23. lib. 3.* Cum igitur hic ætate vigerent diarrhœæ & dysenterix, continuari oportebat primo autumnio: alio autem fluente non fiunt manix, cum *ex aph. 5. lib. 7. maniacis dysenteria sit bonum.* Igitur sub finem autumnii frigore aluus incepit indurari, cumque facta est humoris biliosi ad caput metastasis, & sic sub autumnii hyemisque principium manix vagabantur. Idque præcipue ætate iuuenili, propter humoris & temperamenti similitudinem. Nam, vt ait Galenus, *ad aph. 56. lib. 6.* mania fit à flaua bile adusta, aut à melancholico succo, qui malignam putredinem acquisiuit. Sunt autem phrenitis, delirium, mania affectiones mentis alienatæ. Sed phrenitis est continuum delirium, cuius symptoma sit febris: delirium autem incipit tantum vigente morbo, & cessat declinante, estque febrilis caloris caput occupantis symptoma: Mania autem est continuatum delirium sine febre, vt inquit Galenus, *part. 1. comm. 1. in lib. 1. prorrh.* vbi sub mania melancholiam comprehendit, quemadmodum Hippocrates *aph. 21. lib. 6.* Sed si velis accuratè distinguere, mania est cum ferocia, vt notat Galenus, *aph 53. lib. 6.* melancholia autem cum timore & tristitia, *ex aph. 23. lib. 6.*

nis de oprobriatione.] Quid intelligat Hippocrates per *oprobriatione*, ipsemet declarauit *part. 59. sect. 2. lib. 1. epid.* cum inquit, *in quibus iam color natiuus superatur.* Idem Hippocrates appellauit *neutropus prognost. 69. lib. 2.* Galenus autem interpretatur *semicanos & crudos senes*, medios inter florentes & verè senes.

ætem.] Rursum hic duplex oritur difficultas. Vna, cur febres ardentes hyeme. Altera cur ætate constantibus. Galenus enim *ad part. 18. sect. 3. lib. de humorib. & ad part. 16. sect. 8. lib. 6. epid. & ad aph. 34. lib. 2.* inquit febrem ardentem hyeme esse non posse, nisi magna sit præter naturam affectio. Tamen Hippocr. *part. 15. 16. 17. 18. 19. sect. 2. lib. 1. epid. & part. 61. 62. 63. eiusdem sect. & lib.* meminit febrium ardentium hyemalium, quæ leues erant, citra mortem, delirium & hæmorrhagiam. Sed ex Galeni commentariis in has auctoritates talis potest elici distinctio, febrem ardentem hyemalem esse duplicem. Vnam, quæ gignitur vitio humoris biliosi præcedente tempestate collecti, qui non euacuatus hyeme putruit. Alteram, quæ fit à deprauata diætâ, quod videlicet seniores, etiam si debilem habeant coctionem, tamen eadem diætâ vtuntur ac ætate florentes. Hic igitur tam diætâ deprauata, quam per aluum duram biliosa euacuatione suppressa febris ardens excitabatur, in primis hepatis & ventriculi venis humore putrefacto. Senioribus autem istud eueniebat, quoniam *ex aph. 30. lib. 3.* febris ardens inter morbos hominum ætate constantium numeratur, ob malam viuendi rationem. Et cum sit quadruplex febris ardentis crisis, diarrhœa, hæmorrhagia, icterus, ex Hippocr. *part. 66. sect. 2. lib. 1. epid.* & rigor criticus, *ex aph 58. lib. 4.* Rigor vix sperari poterat nisi in natura forti. Considerabatur diarrhœa ob aluum duram. Non fit hæmorrhagia ultra trigessimum quintum annum. Supererat igitur icterus, qui tamen minus

H

58 HIPPOCR. DE AER. AQVIS ET LOCIS;

securus est, ut & omnis abscessus, qui fit per decubitus humoris.

σκληρότητα.] Scripsit Hippocrates part. 28. sect. 5. lib. 6. epid. Venus quæ in ventre sunt, duras. Rationem reddit Galenus, quia refrigerat & exsiccat. Idem part. 27. sect. eiusd. lib. scripsit. Refrigeratio quæ in ventre sunt durat. Et Gal. in comm. inquit, non tam vi refrigerationis id fieri, quæ viuis nobis tanta esse non potest in intestinis, ut faeces induret, quàm vi siccitatis. Frigus enim diutius excrementa coërens facit ut exsiccetur. Et hæc causa est, cur hyeme alius sit dura.

Mulieribus autem tumores oboriuntur, & pituita alba, & vix in ventre concipiunt, ac difficulter pariunt, & foetus magnos ac tumidos: deinde ex alimentis tabescentes ac deprauati fiunt, & purgatio commoda post partum mulieribus non contingit. Pueris vero herniæ accedunt, & viris varices, & vlcera in tibiis. Quare fieri non potest, ut tales naturæ longæuæ sint, sed ante temporis aduentum fenescunt. Præterea fœminæ se in utero habere putant, & ubi partus tempus adest, ventris moles illa ac plenitudo euanescit. Hoc autem contingit ex aqua, quum vteri ex aqua concepta laborant. Atque has quidem aquas ad omnem rem improbas esse censeo. Secundo vero loco eas, quarum fontes è petris scaturiunt. Duras enim esse necesse est: aut isthic

δὲ ὅσων εἶεν αἱ πηγὰς ἐκ πιδέων. σκληροὶ γὰρ ἀναίτηται. ἢ ἐνθα

Tῆσι δὲ γυναῖξιν οἰδήματα ἐξίνεται. καὶ φλέγμα λευκόν. καὶ ἐν γαστρὶ ἔχοντες μύλιν. καὶ πικροὶσι χαλεπῶς. μεγάλα τε τὰ ἐμβρυὰ καὶ οἰδύοντα. ἔπειτα ἐν τῇσι ἐσθῆσι φθινώδεις τε καὶ ποτηρὰ γίνεται. ἢ τε καθαροὶ τῇσι γυναῖξιν ἐκὼς ὁππότε γέννηται μὲν τὸν τόκον. τοῖσι δὲ παιδιοῖσιν, καὶ λαί ὁππότε γίνονται. μέλιντα μὲν τοῖσιν ἀνδράσιν κίρσοι καὶ ἑλκῆς ἐν τῇσι κνήμησιν. ὥς τε τὰς ποικύδας φύσας, οὐχ οἷον τε μακροβίους εἶναι, ἀλλὰ παρρησιόσιν ἔχειν τοῦ τῶ ἰκνυμῆνός. ἐπὶ δὲ αἱ γυναῖκες δοκέουσιν ἔχειν ἐν γαστρὶ. καὶ ἐκτόμῳ ὁ τόκος ἢ, ἀφαιρίζεται ὁ πληρωμα τῆς γαστροῦ. τῆς τοῦ γίνεται ὑπὸ ὕδατος, ἐκτόμῳ ὑδρωπῆσιν αἱ ὑτέραι. τὰ μὲν ποικύδα ὕδατα νομίζω μοχθηρὰ εἶναι πρὸς ἀπομὴν γέννημα. δούτε κα

TEXT.
VII.

TEXT.
VIII.

TEXT.
IX.

TEXT.
X.

ΤΕΧΤ.
XI. ἔκον θερμὰ ὕδατα ἔστιν. ἢ σιδη-
ρος γίγνεται, ἢ χαλκός, ἢ ἀρ-
γυρος, ἢ χρυσός, ἢ σίον, ἢ συ-
ψήρεια, ἢ ἀσφαλτον, ἢ νίτρον.
Ταῦτα γὰρ πάντα ὑπὸ βίης
γίνονται τῷ θερμῷ. οὐ πολὺν ἔκ-
ποιούσης γῆς ὕδατα ἀγαθὰ γί-
νεται, ἀλλὰ σκληρὰ τε & κρυ-
πώδεα. εἰσρέεται χαλεπὰ· καὶ
πρὸς πλεονάζουσι ἐσθυ-
ρία εἶναι· ἀρίστα δὲ ὅκοντα ἔκ με-
τεώρων χωρίων ῥέει καὶ λυφῶν γεν-
ρῶν. αὐτὰ τε γὰρ ἔστι γλυκέα.
ἔστι λυκία. καὶ τὸν οἶον φέρειν ὀλί-
γον οἶα τε ἔστι. τῷ δὲ χυμῶνος
θερμὰ γῆς. τῷ δὲ θερμῷ ψυχρὰ.
οὕτω γὰρ ὡς εἶναι ἔκ βαρυτά-
των πηγῶν. μάλιστα δὲ ἐπαι-
νῶν, ὡς τὰ ῥεύματα πρὸς τῷ
ἀνατολῆς τῷ ἡλίου ἐρρώγασιν, καὶ
μᾶλλον πρὸς τῷ θερινῷ. ἀν-
αίσκη γὰρ θερμότερα εἶναι,
καὶ κρύωδεα, καὶ κοῦφα. ὅκοντα δὲ
ΤΕΧΤ.
XIII. ἔστιν ἀλυκία καὶ ἀπερμα, καὶ
σκληρὰ, πῶς μὲν πᾶσι πίνειν ἔκ
ἀγαθὰ· εἰς δὲ ἐνίαι φύσεις καὶ
ΤΕΧΤ.
XIV. νοσήματα, εἰς δὲ ἐπιτηδία ἔστι
ποιούτα ὕδατα πινόμια, πρὸς
ὧν φέρω αὐτὰ· ἔχει δὲ καὶ
πρὸς τοῦτων ὡδε.

vbi calidæ aquæ existunt,
aut ferrum nascitur, aut æs,
aut argentum, aut aurum,
aut sulphur, aut alumen,
aut bitumen, aut nitrum.
Hæc enim omnia præ vio-
lentia caloris nascuntur. Non
itaque ex huiusmodi terra
aquæ bonæ prodeunt, sed
duræ & æstuosæ, quæ diffi-
culter minguntur, & ad alui
egestionem contrariæ sunt.
Optimæ verò sunt, quæ ex
sublimibus locis ac terreis
collibus fluunt. Hæ enim &
dulces sunt & albæ, & vi-
num modicum ferre pos-
sunt: & hyeme calidæ fiunt,
æstate verò frigidæ. Tales
enim fuerint ex profundissi-
mis fontibus. Maximè ve-
rò laudare eas oportet, qua-
rum fluxiones ad solis ex-
ortus erumpunt, & præfer-
tim ad æstiuos. Necesse est
enim odoratas esse ac leues.
Quæcunque verò falsæ, &
crudæ ac duræ sunt, ad hoc
quidem ut omnes bibant,
non bonæ sunt. Sunt tamen
aliquæ naturæ & morbi, in
quibus tales aquæ in potu
commodæ sunt, de quibus
statim dicam. Habet autem
& de his hoc modo.

IN CONTEXTVM ANNOTATIONES.

TEXT.
VII.

Tην δὲ γυναικῶν] Describit nunc Hippocrates morbos mulierum proprios, tam ratione suæ intemperiei frigidaë, quam ratione sexus. Ratione intemperiei duos, œdema & anasarcam. Ratione sexus, quinque; difficilem conceptum, molestum partum, tumidum foetum, inopiam alimenti educto foetu, & lochiorum purgationem non bene procedentem.

οὐδὲν μάλιστα.] Intelligit tumores molles & doloris expertes, qui compressi digito cedunt, suntque diuturni, *exprognost. 34. lib. 1.* Sed si œdemata fiebant ad cutim, cur postea confurgebat hydrops anasarca, cum his abscessibus viderentur repurgari partes corporis interiores? Notatu dignum est, quod scribitur à Galeno *ad aph. 15. lib. 2.* abscessus videlicet duobus modis excitari: Aut enim vniuersa materia offendens à profundo corporis repurgatur in partes extimas, & hoc appellatur ab Hippocrate μετέκλισις, estque maximè salutaris hæc abscessus ratio: Aut sic expurgatur ad extima vitiosus humor, vt remaneat fomes & perennis eiusdem procreatio in corpore, hocque appellatur apud Hippocratem ἐπιγενεσις, & semper est mala; qualiter hic ex aquæ potu, refrigerato hepate & vniuersa corporis habitudine, excitabantur œdemata, ad quæ subsequēbatur anasarca.

ἐξ ὧν φησὶν Ἀβουκάρ.] Hippocrates *in libro de affectionibus internis* inquit à nimio somno, & ab aquæ potu gigni pituitam albam, quam facimus eam hydropis speciem quæ dicitur anasarca. Et in hac totum corpus tumet, venter incrassatur, pedes, femora, tibix, & scrotum inflantur, facies rubet, os siccum est, & sitit, spiratio frequens. Hic autem hydrops omnium est facillimus, partim quia venæ sectionem admittit, vt inquit Hippocrates in eodem libro, & Galenus *ad part. 21. sect. 4. lib. de viët. acut.* quàm etiam quia ventris profluuiò facillimè curatur, *ex aph. 14. lib. 6. & aph. 29. lib. 7.* Sit ne autem curabilis an non hic hydrops, iudicatur intra triginta dies.

μάλιστα πὲρ τῶν μέρους & οὐδὲν μάλιστα.] Huius rei meminit Hippocrates *in lib. de ost. part.* cum ait foetus in vtero morbo sæpissimè laborare, vnde contingit illos esse crassiores atque maiores quàm par sit, non ab incremento, sed à tumore œdematoso. Qui tumor, si intra dies triginta non defecerit, morbos parit, quoniam & alimentum & respiratio deterior redditur.

ἢ πὲρ καὶ τῶν μέρους.] Scripsit Hippocrates *in libro de natura pueri. & lib. 1. de mulierum morbis*, conformationem fœminæ esse quadraginta duorū dierum ad summum, masculi verò triginta: quo conformationis tempore mulier grauida potest esse menstrua. Ibidem Hippocrates inquit à par-

tu fœminæ purgationē lochiorum esse quadraginta duorum dierum, à partu verò masculì triginta. Quibus ex locis patet eundem esse lochiorum purgandorum numerum dierum, qui fuit conformationis. Tamen quæ fœminam peperit, si viginti quinque diebus: quæ verò masculum, si viginti purgetur, rursus extra periculum est. Si secus fiat, aut inflammatio in causa est, aut os vteri clausum, aut debilis facultas expultrix, aut sanguis crassior, aut venæ obstructæ: & tum vterus induratur, lumbi, latus, inguina, femora, pedes dolent, venter tumet, corpus horret, febris adest: aut translata ad caput materia aphonia fit atque conuulsio. Quod igitur harum mulierum venæ sint angustæ, sanguisque præ cotyledonum obstructione pituitosa, ac sua crassitie minus ad fluendum idoneus, non est bona à partu purgatio. Vnde & Hippocrates in libro de mulierum morbis, meminit mulierum lienosarum, quarum menses sunt hydropum similes, aut loturæ carniū. Sunt autem mulieres palustris loci lienosæ.

πῶς δὲ πύθονται.] Ex Hippocrate lib. 3. aphorismorum aphorismo 24. §. 6. 7. colligere est puerilem ætatem extendi vsque ad decimum quartum annum, diuidique in quatuor partes, quarum prima est recens natorum, secunda dentientium, tertia paulo prouectiorum, quarta accedentium ad pubertatem. TEXT. VIII.

κίχλα.] Galenus cap. 10. lib. de caus. morb. herniam ponit inter morbos vitiatæ positionis, cuius duas assignat causas, dilatationem peritonæi ab humiditate nimia, aut eiusdem ruptionem à distentione, vel violento motu: fitque hernia, vel in scrotum prolapsu epiploi, intestini, carnis, venæ, aquæ, atque flatus; aut ad inguen, vt in virginibus. Hic fit hernia à nimia humiditate aquarum epotarum.

ἀνδρῶν.] Galenus ad prognosticum 32. lib. 3. inquit nomen viri & mulieris ab Hippocrate non efferri solere nisi de perfectis, qui superarunt trigessimum annum.

κίρσι & ἰλκῆα.] Galenus ad part. 26. sect. 3. lib. de humor. ait varices esse venarum in femoribus & cruribus dilatationes à crasso & melancholico sanguine. Tamen Hippocr. in lib. de affect. intern. meminit varicis in pulmone. Et Galenus cap. 4. lib. de atra bile varices ait esse venas ad scrotum, crura aut aliam quamuis partem, copia succi melancholici tumefactas. Fiunt autem præcipuè in tibiis, partim quia humor grauis est, partim quia summa est harum partium cum ceteris per venam causam communicatio, partim quia crurum decliuus est situs, summaque debilitas caloris, quod crura procul sint à vitæ principiis. Hique varicosi abscessus sunt salutares, ex Hippocr. sect. 1. lib. 2. epid. quia infra, quia longissimè à ventre, quia remotissimè à morbo.

μακρογίης.] Ex Hippocr. lib. 1. de diat. duobus modis est vita brevis, fatali necessitate triplicis effluuij, & fortuitis accidentibus, cuiusmodi sunt in hominibus palustrium locorum lienis scirrhi, hydropes à dysenteria, diarrhœa, quartana: iuniorum peripneumoniæ & mania: seniorum febres ardentes hyemales: mulierum œdemata, leucophlegma-

62 HIPPOCR. DE AER. AQVIS, ET LOCIS,

tix, partus difficiles, purgationes lochiorum malæ; puerorum heretia, virorum varices & vlcera. Nam ex enterocele retentis interdum eo loci excrementis & fæcibus fit tumor immedicabilis. Varix autem si curetur, ut inquit Galenus *cap. 8. lib. de sect. ven. cont. Erasistr.* periculum affert hydropis, nephritidis, apoplexiæ, pleuritidis, iputi, vomitusque sanguinei. Si non curetur, fiet aliquando tantus humoris affluxus, ut quia pars huic excipiendo non est capax, fiat ad interiora palindrome.

TEXT.
IX.

in dē ai γυναικας.] Signa veri conceptus in ea quæ sterilis erat, sunt ex Hippocr. *in lib. de nat. muliebri*, primum, si pauci fiunt menses, nec ij solito purgationis tempore, mox repente multi, puri & fortes, atque id semel. In fœcundis autem, si macies totius corporis, color cum virore pallidus, respiratio crebrior, oris ventriculi dolor, ut inquit Hippocrates *lib. de mulier. morb.* si cauus oculus atque distractus, si eius album liuidius redditum sit, ut inquit Hippocr. *in lib. de steril. & lib. de supersar.* si os vteri citra duritiem clausum. *Aph. 51. lib. 5.* si menses non prodeunt, estque cibi fastidium sine horrore & febre superueniente, si mulier in coitu sensit vteri sui motum, inquit Gal. *cap. 3. lib. 3. nat. facult.* & *cap. 2. lib. 1. de semine.* Et si tu arte cognoscere vis graviditatem mulieris, nullam dormituræ propina: & si tormina sentit, gravis est, *ex aph. 41. lib. 5.* aut terra erythrea oculos subline: & si pharmacum intro in cute recipitur, prægnans est, ait Hippocr. *in lib. de nat. mulieb.* Hæ igitur mulieres propter tumorem ab vteri hydrope, & propter varium aquæ in vtero motum pueruli gesticulationis similem, ut inquit Hippocrates *lib. 1. de mulierum morbis*, putant se gravidas.

con. id est.] Propter aquarum deprauatarum potum palustris loci mulieres hydrope vterino corripuntur, qui secundum Hippocratis disciplinam in nouem species distribui potest, quarum duæ sunt à flatu, septem ab aqua. Hippocrates igitur *lib. 1. de mulier. morbis* meminit hydropis ex mensium suppressione, in quo fastidium cibi, lumborum grauitas, ventris prominentia falsum dant graviditatis argumentum: sed post tres menses erumpunt menstrua grumosa, carni corruptæ similia. Eodem libro est secundus vteri hydrops, in quo pauci menses & prauis, ventris tumor graviditati similis. Sed mammarum mollitie, lactis deprauatione, febre, rigore, oris vteri gracilitate & humiditate, iste tumor à vera graviditate distinguitur. Tertius est, ex paucioribus, deterioribus, & per longius tempus fluentibus menstruis: post quæ menstrua concipiunt, sed statim vnà cum fœtu corrupto aqua educitur. Quartus est, cum retentis mensibus mammæ attolluntur, clauiculæ & thorax attenuantur, pedes & venter tument, & aqua fœtus instar mouetur in vtero. Ex *lib. 2. de mulierum morbis*, educitur quintus hydrops, in quo menses prodeunt arenosi, cum vteri & venarum proximarum tumore, & ventris inferioris multa duritie. Item sextus, in quo quod effluit cruentum est, & saniosum, & mordicans. Rursum & septimus, in quo vteri flatuosi cum stridore & tumore, sed cum magno dolore &

febre. Ex libro de nat. mulieb. octauus hydrops vteri educitur, in quo fluunt menses deteriores, qui statim deficiunt cum tumore ventris, & siccitate mammarum, ore vteri gracili, calido, & aquoso. Superest ex eodem libro nonus ab vteri inflammatione, vnde vomitus, venter inflatus, cuius tumor crescit ad mensē vsque decimum; tum post decem menses venter aqua impletur, vnde ascites. Huic loco magis conuenit ea species hydropis, in qua mouetur aqua non secus quam fœtus.

diuina di.] Oribasius lib. 5. *collectaneorum* alui duritiem, pectoris debilitatem, herniam, hydropem, bröchocelen morbos facit ab aquis duris. Tales autem eas esse quæ ex petrosis locis manant, patet ex Galeno *ad part. 10. sect. 4. lib. 6. epid.* Inquit enimaquas Tyburtinas, quæ tubulis lapideis Romam deferuntur, esse crudas propter aquæ ductum: multò ergo magis propter originem tales erunt. Improbantur quoque fistulæ plumbeæ propter cerussam, quæ dysentericas facit affectiones & homines reddit decolores. Soli testacei canales laudabiliores habentur. Sed Auicennas contra sententiam Hippocratis lib. 1. *fen. 2. doct. 2. cap. 16.* videtur loqui, cum laudat petrosas aquas, quod terrena putredine non afficiantur, Sed hic loquitur Auicennas ex comparatione aquarum terræ impuræ, & terræ petrosæ.

TEXT.
X.

diuina diu.] Aliud argumentum deducit Hippocrates calidarum aquarum ex conditione terræ. Conditionem autem calidam esse probat à quatuor metallorum natura, & totidem rerum metallicarum vi. De rebus metallicis hic enumeratis quod calidæ sint, probatu facile est. Cum enim ex Galeno *cap. 1. lib. 3. temper.* ea omnia potestate calida dicantur, quæ vel facile ignem concipiunt, vel facile nos calefaciunt: Sulphur, quod ex Galeno lib. 9. *simpl.* fit à terra pingui impense calida & sicca, igneum est. Alumen (quod à virtute astringendi *cinerea* dicitur;) Bitumen, quod teste Galeno lib. 11. *simpl.* resiccat, & ordine secundo calefacit; Nitrum, quod vstione tenuius redditum desiccatur, digerit & attenuat: Hæc inquam omnia calida erunt. Sed de quatuor metallis quæstio est. Vitruuius enim *cap. 3. lib. 8. Architectura* aquas metallicas calidis opponit, & aurum, argentum, æs, ferrum, plumbum res durissimas & frigidissimas appellat, & morborum frigidorum effectrices. Atque id verum est ad tactum, & ad compactionem, quam vel frigus effecit, vel iuuat. Sed si consideremus generationem metallorum, atque principia, calida apparebunt. Primum enim in calidissimis locis, vt in Hispania, & India hæc plurima habentur. Principia autem horum metallorum duorum sunt generum. Nam si credimus Alberto Magno, cum omnium compositorum tria principia sint, sal, sulphur, & hydrargyros; metalla duobus istis postremis præcipue constant. Est autem hydrargyros impensæ caliditatis, si consideremus in eo spiritum sulphureum, cuius vi promptissimè penetrat. Sed Aristoteles *cap. ult. lib. 3. meteor.* inquit omnia fossilia ab exhalatione calida & sicca originem trahere: omnia verò metalla ab exhalatione calida

TEXT.
XI.

84 HIPPOCRATES DE AERE, AQUIS, ET LOCIS

humida, quæ in terræ visceribus compingitur & induratur. Igitur cum hæc omnia à principiis profluant calidis, aquas his in locis calidas esse necesse est.

¶ *ἡ μὲν δὲ.*] Hæ omnes aquæ propterea quod habent virtutem astringentem, idcirco & urinas & excrementa coërcent, & bilefcunt: tamen ratione medicamenti prodesse possunt, quemadmodum ratione alimentis nocere. Sulphureæ enim humores adurunt, febres cholericas accendunt, inquit Auicennas *tract. 5. lib. de remonendis à sanitate nocuentis*. Sed conferunt apostematibus iuncturarum, verrucis pendentibus, & vuluæ doloribus, inquit idem Auicennas *cap. 59. l. 2. tract. 2*. Aluminosæ pectus & vocem exasperant, sed vomitui, abortui, & sanguinis sputo profunt. Bituminosæ supra modum falsæ sunt, sed glutinandis vlceribus idoneæ sunt, inquit Galenus *11. simpl.* Nitrosæ idem præstant. Aquæ aureæ vi astringente cor vitalemque facultatem corroborant. Argenteæ palpitatiōni cordis conferunt. Ferreæ stomachum roborant. Aereæ colicam passionem curant, & renes expurgant.

TEXT.
XII.

¶ *ἡ δὲ οὖν φέρει.*] Hippocrates inter signa melioris aquæ ponit eius à vino contemperationem. Quod enim promptè ab aliò corpore afficitur, illud rarum est, & tenuium partium: ut hîc vinum per tenuitatem & mollitudinem aquæ bonæ promptè subit, & ipsi suam qualitatem imprimit. Cuius rei faciliorem interpretationem dat Galenus *cap. 9. lib. 1. de elementis*, dum elementorum in compositis mixtionem cum aquæ & vini perfusione comparat. Inquit igitur ista duo corpora vinum & aquam se in minima confringere, unde mutua ipsorum, actio, & passio, & qualitatū participatio: quæ tantò facilior est, atque promptior, quantò celerius se ad minimas particulas infringunt. Ut igitur vinum appellamus *ἐν ὀρεῶν*, quod ad minimum aquæ debilitatur: sic hîc Hippocrates dicit aquam paucum vinum ferre, quæ ad minimam eius affusionem vini gustum habet.

¶ *ἡ δὲ χυμώδης.*] Huius rei demonstrationem adfert Hippocrates in *lib. de nat. pueri*. Inquit enim, *omnia quæ à seipsis comprimuntur, calidiora sunt, quàm si rarè posita fuerint*. Quam propositionem illustrat triplici similitudine, fimi condensati, hordei madefacti, & vestium pellicearum compactarum, quæ se inuicem adurunt. Terra autem propter hyemales pluuias ab humore grauiore cōprimitur, hordei instar, quod madefactum calidius est: unde nullam perspirationem habens, spiritus intus continet, qui aquas augent, & calidas efficiunt. Contrà ætate vi solaris caloris terra rarefacta omnes spiritus exhalant, unde frigiditas ipsius profunditati innascitur, & aqua pro capacitate terræ rarioris paucior, facilè refrigeratur. Quod Hippocrates illustrat similitudine vtris semipleni, quem si perfores, & soli exponas, per euaporationem spirituum aqua refrigerabitur. Cui postremæ similitudini lucem affert *part. 10. sect. 4. lib. 6. epidemion*. Vbi Hippocrates ait aquam decoctam refrigerandam, sic operiendam esse, ut vas plenum non sit. Et

Gale

TEXT. *Quemadmodum Hippocrates bonas aquas inquit es-*
XIII. *se dulces, non quod gustu tales sint, sed potestate tantum, & per pri-*
uationem salsetinis: sic & hoc loco dicuntur esse odoratae aquae, non
quod habeant fragrantiam (sic enim sicciore essent, & minimè bonæ)
sed quod sint citra vehementem aliquam qualitatem, quæ sensum fe-
riat. Leues quoque dicuntur, partim quod propter tenuitatem partium
promptè calorem frigusque suscipiant, partim etiam quod epotæ nul-
lum faciant in hypochondriis pondus, sed distributione facili per om-
nes corporis partes ferantur.

TEXT. *οὐκ ἔστιν οὐδὲν.*] Galenus *cap. 11. lib. de ench. & cacochy.* inquit de a-
XIV. limentis neminem posse statuere, nisi qui distinxerit corporis habitudi-
nem raram & densam. Nam rarioris corporis homines sicciore, visco-
siores, & copiosiores egent alimento: densioris autem humidiores, te-
nuiore, & pauciores. Itaque aqua sicciore & durior raro corpori, humi-
dior & tenuior denso conuenit.

TEXT.
XV. Ο Κόσμων μὲν αἱ πυλῆς τῶς
ταῖς αἰατολαῖς ἐργοισιν.

ΤΩΝΤΑ ΜΕΝ' ΑΓΙΟΝ ΑΥΤΑ ΕΥΟΤΕΩΝ
 ΤΕΙΝ. ΔΟΛΠΕΡΑ ΔΕ ΤΗΝ ΤΑ ΜΕΤΑΞΥ
 ΤΗ ΧΕΙΡΩΝ ΑΙΑΠΟΛΕΩΝ ΤΕΙ ΤΗ ΗΛΙΟΥ

Text.
XVII.

TEXT.
XVIII.

TEXT.
XIX. πῶς πενήθ'. τοῖσι δὲ βορέοισιν
αἰμίνω. τουτέιοι ὃ παρέπει ὠδὸν
χρεέσθαι. ὅς τις μὴ ὑγαινὲ πε
καὶ ἔρρωται, μὴδὲν ἀφαιρήν.
ἀλλὰ πίνειν αἰετὶς ὁ πῦρον.
ὅς τις δὲ νοσίου ἐνεχε. βούλεται

Quæ quidem aquæ fontes suos ad orientes habent, hæ præ omnibus optimæ sunt. Secundum ab his locum habent, quæ inter æstiuos solis exortus ac hybernos emergunt; & magis hæ quæ ad orientes. Tertio loco sunt, quæ inter occasus æstiuos ac hybernos scaturiunt. Pessimæ verò quæ ad austrum, & quæ inter æstium ortum & occasum. Et hæ quidem ad australes partes valde præuæ sunt, ad boreales verò meliores. His autem hoc modo uti conuenit. Quisquis sanus est ac valet, is nullum discrimen faciat, sed semper eam quæ præsens est, bibat. Quicumque verò morbi gratia, eam quæ

66 HIPPOCRATES DE AER. AQVIS, ET LOCIS,

commodissima est bibere
volet, is si ita fecerit,
maximè sanitatem assequi
poterit. Quorum quidem
ventres duri sunt & idonei
ad hoc ut amburantur, his
dulcissimæ, & leuissimæ ac
splendidissimæ conducunt.
Quorum vero molles ven-
tres, & humidi ac pituitosi
sunt, his durissimæ & cru-
dissimæ ac subsalsæ aquæ
conferunt. Sic enim maxi-
mè resiccati poterunt. Quæ-
cunque enim aquæ optimæ
coctu sunt, ac facillimè liqui-
dæ sunt, eas par est & ven-
trem maximè exoluere ac
eliquare. Quæ verò crudæ
sunt, & minimè coctu bo-
næ, hæ magis constringunt
ventres ac resiccant. At e-
nim mentiuntur homines
de falsis aquis, propter
imperitiam, in eo quod
per alium secedere, eam-
que soluere putentur. Ma-
ximè enim contrariæ sunt
ad alui egestionem & se-
cessum. Sunt enim crudæ,
& coqui non possunt. Qua-
re venter magis ab ipsis
astringitur, quam eliqua-
tur. Et de fontanis quidem
aquis hoc modo res se habet.
De pluuiialibus autem, &
quæ à niue fiunt, ut habeat,
deinceps dicam. Aquæ igitur

ὅστις τὴν δειότατον πίνειν, ὧδε ἀρ-
ποιέων μάλιστα τυχάνοι τῆς υ-
γείης. ὁκίσων μὲν αἱ κοιλίαι
σκληραὶ εἰσιν, καὶ ξυσχέην ἀγα-
θαί τινι, ταυτίοσι μὲν τὰ γλυ-
κύτατα συμφέρει, καὶ κοιφώτατα
καὶ λαμπρότατα. ὁκίσων δὲ
μαλακαὶ αἱ νηδύες, καὶ ὑγραί
εἰσι, τὸ φλεγματώδες, ταυτί-
σι δὲ τὰ σκληρότατα καὶ ἀτετραμ-
νότατα, καὶ τὰ ὑφαλικά, οὕτω γὰρ
αὐτὸν ξηραίνειτο μάλιστα. ὁκίσει γὰρ
ὕδατα ὅτιν ἐψιν ἀείσει, καὶ τὰ
καχεϊώτατα, ταῦτα καὶ πλεῖν κοι-
λίῳ ἀφελύξιν εἰκὸς μάλιστα καὶ
ἀφελήκειν. ὁκίσει δὲ ὅτιν ἀτέ-
τραμα, καὶ σκληρὰ καὶ ἥκιστα ἐ-
ψιν ἀγαθὰ, ταῦτα δὲ ξυνίστησι
μᾶλλον τῇ κοιλίᾳ καὶ ξηραίνει.
ἄλλα γὰρ ψυστάμενοί εἰσιν οἱ αἰ-
δεσποὶ τῶν ἀλμυρῶν ὑδάτων
ποτὲ δὲ ἀπειλείν, καὶ ὅτι νομί-
ζεται ἀσχωρητικά. τὰ δὲ οἰασ-
τιώτατα ὅτιν ποτὲς πλεῖν ἀφελ-
ώρησιν, ἀτέτραμα γὰρ καὶ ἀνέ-
ψαμα, ὧς τε καὶ πλεῖν κοιλίῳ
ὑπὸ αὐτῶν σφραδαται μᾶλλον ἢ
τήκεσθαι. καὶ ποτὲ μὲν τῶν πε-
γνῶν ὑδάτων ὧδε ἔχῃ. ποτὲ δὲ
τῶν ὀμβρίων, καὶ ὁκίσει ἀπὸ χιόνος
φρεσὶν ὅπως ἔχῃ. τὰ μὲν οὕτω

TEXT.
XX.TEXT.
XXI.TEXT.
XXII.

ΤΕΧΤ. XXIII. ὁμοεια κυφοτάτα κὺ γλυκύτα-
τά ἐστιν, κὺ λεπτότατα, καὶ λαμ-
πρότατα. πλεοντε γὰρ ὁ ἥλιος ἀνάγει καὶ ἀναρπάζει τῆς
ὑδατος τὸ τε λεπτότατον κὺ κυφό-
τατον. διὸ γὰρ αἱ ἅλεις ποιεοῦσιν.
ὁ μὲν γὰρ ἀλμυρὸν λείπτειται
αὐτοῦ ὑπὸ παχέος κὺ βαρέος,
κὺ γίνεται ἅλεις. ὁ δὲ λεπτότα-
τον ὁ ἥλιος ἀναρπάζει ὑπὸ κυ-
φότητος· ἀνάγει γὰρ ὁ τοιοῦτο οὐκ
XXIV. ἀπὸ τῆς ὑδατος μόνον τῆς λι-
μυρῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς θα-
λάσσης· καὶ ἐξ ἀπορύτων οὐκ ὀκ-
τοῖσιν ὑπερὶ πᾶσι. ἔνεστι δὲ ἐν
πορπὶ χεῖματι· κὺ ἐξ αὐτῶν τῆς
ἀνδροπῆς ἀνάγει ὁ λεπτότατον
τῆς ἱμερῆδος ἐκ κυφοτάτου. τεκ-
μήριον δὲ μέγιστον ὅτιον ἀνδρο-
πος ἐν ἡλίῳ βαδίζῃ, ἢ κατῆλθῃ ἱ-
μαίον ἔχων. οὐχόσα μὲν τῆς χρω-
τὸς ὁ ἥλιος ἐφορεῖ, οὐχ ἰδρῶν αὐ-
τοῦ γὰρ ἥλιος ἀναρπάζει ὁ πορ-
φαιρόμενον τῆς ἰδρῶτος. οὐχόσα γὰρ
ὑπὸ τῆς ἱμαίου ἐσκέπασται, ἢ
ὑπὸ ἄλλου του, ἰδροῖ. ἐξάγεται
μὲν γὰρ ὑπὸ τῆς ἡλίου κὺ βιά-
ζεται. σῶζεται δὲ ὑπὸ τῆς σκέ-
πης, ὥστε μὴ ἀφαιρίζεσθαι ὑπὸ
τῆς ἡλίου. οὐχόσα δὲ εἰς σκιὰν ἀ-
φίκεται, ἀπὸ τοῦ τοῦ σῶμα ὁμοίως

pluuiiales leuissimæ & splen-
didissimæ sunt. Primum e-
nim sol quod tenuissimum &
leuissimū est in aqua educit,
ac sursum rapit. Clarum au-
tem hoc ipsum mare facit.
Quod enim salum est, isthic
relinquitur præ crassitudine
ac grauitate, & fit mare.
Quod verò tenuissimum est
sol sursum rapit præ leuita-
te. Rapit autem tale non so-
lum ab aquis stagnantibus,
sed etiam ex ipso mari, & ex
omnibus, in quibus aliquid
humoris inest. (Inest autem
in omnibus rebus.) Et ex ip-
sis hominibus tenuissimum
ac leuissimum humorem du-
cit. Eius rei maximum si-
gnum inde sumere licet, vbi
homo vestibus indutus in
sole iter fecerit, aut sederit.
Quasunque enim corporis
partes sol aspicit, hæ non
exudant (Sol enim quicquid
comparat sudoris sursum ra-
pit.) Quæ verò sub veste
contectæ sunt, aut sub ali-
qua alia re, hæ exudant. E-
ducitur enim ac domatur à
sole sudor. Seruatur autem à
tegumentis, vt ne disperda-
tur à sole. Quum verò in
vmbra deuenerit, totum
corpus similiter sudore per-
fluit. Non enim amplius sol

affulget. Quapropter etiam ex omnibus aquis hæc citissime putrescunt; & odorem malum pluuiæ aqua habet; eo quod ex plurimis congregata est ac permixta, ut citissime putrescat. Ad hæc vero, ubi rapta est, & in sublime eleuata, dum circumfertur, & ad aërem permiscetur, quod turbidum est in ipsa, ac noctem refert, id excernitur ac decedit, & fit aër, & nebula. Quod vero tenuissimum & leuissimum in ipsa, hoc relinquitur ac dulcescit, dum à sole vritur ac coquitur. Fiunt autem & alia omnia quæ coquantur semper dulcia. Quādiu igitur dispersa fuerit, & nondum congregata, fertur sublimis. Vbi verò coacervata fuerit, ac simul congregata derepente à ventis inter se aduersariis: tunc deorsum prorumpit, qua parte plurima collecta fuerit. Tunc enim hoc magis fieri verisimile est, quā nebulas à vento stabilitatem non habentes concitatas, ac procedentes derepente ventus contrarius ac alia nebulæ reliserint: atque tunc quidem prima ipsius pars congregatur: quæ verò à posteriore parte sunt, γράφει. τὰ δ' ὅτι αὖτε ὅτι φέρεται τε, καὶ ὅτι παχύνει) & μαλαίνει).

λαμπρὴν δὲ αὖτε ὅτι σήπεται τῶν ὕδατων τὰ χεῖρα αὖτε, καὶ ὁδμὴν ἔχει ποτηρίῳ ὅτι ὁμβρίον. ἐπὶ δὲ πλείστον ξυνοῦται καὶ συμμέμικται, ὥστε σήπεται τὰ χεῖρα. ἐπὶ δ' ὅτι πρὸς τοῦτοις ἐπειδὴ ἀρπαδί καὶ μετεωριδί περὶ φερόμενον & καταμεμιγμένον ἐς τὸν ἥερα, ὁ μὲν ἰσχυρὸν αὐτοῦ καὶ ρυκτοφθὲς, ἐκκρίνεται & ὀξείσεται, καὶ γίγνεται ἡρ καὶ ὁμίχλη. ὁ δὲ λεπτότατος καὶ κρυφώτατος αὐτοῦ, λείπεται καὶ γλυκύνεται, ὡς δὲ ἡλίου καὶ ὁ μὲν τε καὶ ἐφόμενον γίγνεται ὅτι καὶ τ' ἄλλα πόρτα τὰ ἐφόμενα αἰετὶ γλυκέα. ἔως μὲν οὖν διεσκέδασμένον ἦ, καὶ μήπω ξυνοῦται, φέρεται μετέωρον. ὁκότῳ δὲ κρυφώτατος, καὶ ξυγραφεὶ ἐς τὸ αὖτε ὡς ἀπὸ ἀνέμων διήλυσιν διασπώθεντων ὀξείφνης, τότε καὶ παρρηγνύται, ἢ αἰ τύχη πλεῖστον ξυγραφέν. τότε γὰρ εἰκὸς τῆτο μᾶλλον γίνεσθαι, ὁκότῳ τὰ νέφια μὴ ὡς ἀπὸ ἀέμου εἶσιν ἐχόντος, ὡρμημένα εἶσι, καὶ χωρέοντα, ὀξείφνης διπλῆς πρῶτα διαπτόν, καὶ ἔπειτα νέφια. εἰ δὲ μὲν πρῶτον αὐτὸς ξυγράφει. τὰ δ' ὅτι αὖτε ὅτι φέρεται τε, καὶ ὅτι παχύνει) & μαλαίνει).

TEXT.
XXVI.TEXT.
XXVII.TEXT.
XXVIII.

PARS SECUNDA DE AQUIS. 39

TEXT. XXIX. καὶ ἐξυψέφεται ἐς τὸ αὐτὸ, καὶ ὑ-
πὸ βαρείας καταρρήγνυται, καὶ
ὄμβροι γίνονται. Ταῦτα μὲν ὅτι
ἀεὶ καὶ ὁ εἰκός. δέεται δὲ ἀ-
φελῶσαι ἔσποσθήπεισθαι. εἰ ὅ-
μη, ὁδμῶ ἰσθ' πονηρῶ, καὶ
βραχὺς καὶ βαρυφωνίῳ τοῖς πί-
νοισι παρῖσθαι.

insuper accedunt, & sic cras-
fescunt & nigrescunt, ac si-
mul congregantur, & præ
grauitate deorsum prorumpunt,
& pluuiæ fiunt. Atque hæc
quidem aquæ optimæ sunt
secundum hanc rationem.
Verum opus habent, ut decoquantur
ac excolantur. Sin minus, odorem
præuū habent, & raucedinem,
& vocis grauitatem bibentibus
inde accedere par est.

IN CONTEXTVM ANNOTATIONES.

TEXT. XV. Πρὸς ταῖς ἀναπλάς.] Hic primum statuendum est, qui fontes dicantur esse ad orientem. In omni enim fonte tria consideramus, locum originis, locum scaturiginis, & riuum. Locus originis cum sit subterraneus; locus scaturiginis, cum sit angusti spatij nihil facit ad situm: sed riuus tantum, quo longius aqua spatiat. Est igitur fons orientalis, cuius riuus versus orientem fluit. Et sic explicuit Hippocrates text. 13. Auicennas quoque lib. 1. fen. 2. doct. 2. cap. 16. aquas appellauit orientales, quæ ita decurrunt, ut illuminationi, calori, & coctioni solis opponantur. Galenus cap. 11. lib. 1. tuend. sanit. videtur appellare aquas septentrionales eas, quæ quia ad septentrionem fluunt, solem auersum habent.

ἀριστὰ αὐτὰ ἰωνίων.] Galenus cap. 11. lib. 1. tuend. sanit. aquam laudat, cuius fons ad orientem erumpit per meatum mundum, & puram terram: hancque aquam ait esse omnietati utilissimam. Nam aquæ & eduliorum ceterorum non est par ratio. Edulia alia atque alia huic aut illi ætati conueniunt: sed aqua orientalis puero, adolescenti, iuueni, & seni, omni denique ventriculo est idonea, quoniam (ut scribit Oribas. lib. 5. collect.) est mollis, tenuis, odorata, sincera, in calore & frigore moderata.

TEXT. XVI. Cum Hippocrates text. 17. loquatur de aquis, quæ sunt inter occasum æstiuum & hybernū, hic par est ex antithesi fieri mentionem aquarum, quæ sunt inter ortum æstiuum & hyemalem: quæ periphrasis pertinet ad ortum æquinoctialem, siue vernum. Nam si retineamus antiquam lectionem de aquis inter ortum & occasum æstiuos, erit periphrasis septentrionis: sicque sibi non constaret Hippocrates, qui hic eas aquas secundo loco bonas appellaret, quas text. 18. pessimas appellat.

76 HIPPOCRATES DE AER. AQVIS, ET LOCIS,

TEXT. XVII. *ἡρῖα δὲ πῶς.*] Hic est difficultas, cum Hippocrates supra situm occidentalem dixerit esse morbosissimum, quomodo nunc aquas ad occidentem fluentes dicat tertio loco bonas. Respondendum, non eandem esse aëris, ventorum & aquarum rationem. Nam Hippocrates supra dixit ventos occidentales esse autumnis simillimos: sed de aquis loquens occidentalibus, non pessimam fecit earum conditionem. Nam aquas meridiei dixit esse salvas, duras, & crudas. Aquas septentrionis dixit esse frigidas & duras. Aquarum occidentis qualitates primas non reprehendit, sed hoc unum, quod non essent claræ: Aqua autem turbata, colatura redditur clara. Vnde Cardanus *in hunc locum*, inquit promptius affici qualitatibus manifestis, id est, calore & frigore: id eo aqua meridionalis propter calorem mala; & septentrionalis propter frigus: sed eadem aqua rarius afficitur à qualitatibus occultis, cuiusmodi est inæqualitas caloris & frigoris in occidente.

XVIII. *φαιλίστα δὲ τὰ πρῶτα.*] Hippocrates facit duo genera pessimarum aquarum, quarum aliæ sunt australes, aliæ septentrionales. Australes omnium sunt pessimæ, quia salvas, crudas & duras. Septentrionales sunt secundo loco pessimæ, quia duræ & frigidae. Inquit enim Galenus *cap. 11. lib. 1. in de sanis*: aquas septentrionales, quod solem auersum habeant, esse concoctu difficiles, & tardi transitus per hypochondria. Præstant tamen australibus, quia tandem solis calore aut artificiosa coctione dulcescunt.

XIX. Hippocrates aquis expositis nunc ad earum usum descendit. Et primum considerat quomodo sani se debeant habere ad aquas, quibus omnem permittit; tum quomodo ægri. Ægros autem considerat duobus modis, quatenus habent alium duram, aut quatenus liquidam. Primis leuissimas aquas impertit. Secundis duras & salvas.

ἥτις ἔστιν ὁ νόσος & ἡρῖα.] Non vult Hippocrates, ut aquam quantumvis pravam homo sanus bibat: sed quia consuluit *aph. 50. lib. 2.* ad insueta aliquando & sensim esse transeundum; idcirco non vult hic sanos homines ea religione teneri, ut vnius aquæ potui se astringant. Galenus enim *comm. in hunc aph.* ait consuetudinem *μονεὴν*, id est, quæ vna & certa lege constet, esse parum tutam, ne si ex improviso insolitis uti cogamur, grauius offendamur. Cornelius Celsus *cap. 1. lib. 1. in eundem sensum* ait sanum hominem nullis legibus obligari debere, atque id præsertim in aquæ potu. Cum enim aqua ex Auicenna *tract. 5. lib. de remouendis à sanitate nocuentis*, tribus modis tantum lædat, calorem natium debilitando, facultatem serosorum excrementorum secrettricem imminuendo, & retentricem resoluendo: id aqua non potest nisi in corporibus iam infirmis, ut nec vlla causa procacitica, ut inquit Galenus *cap. 1. lib. de causis procaciticae*. Quin si teste Galeno *ad part. 1. sect. 3. lib. 1. epid.* prava oblata ægrum non offendunt si mediocris est morbus, multo minus sanum.

ὁ νόσος ἔστιν ὁ νόσος.] Ex Galeno *ad aph. 20. lib. 2.* quatuor sunt omnino causas alui duræ, paucitas assumpti alimenti, paucitas bilis ad aluum con-

fluentis, succus hepatis vehemens, potentia retentricis facultatis. Calidius hepar validius fugit, siccior alius potentius retinet. Quibus igitur propter hepar calidius, aut alium sicciorum deiectionis est dura, precipueque si sint iuvenes, his aqua frigida conducit, quoniam intestinorum corpus humectat, & hepatis calorem contemperat. Vnde dixit Galenus *cap. 7. lib. 1. de element.* tum elementum pro medicamento esse usurpandum, cum summa qualitas in corpore necessaria est, ut alio paratæ ad incendium nihil tam est accommodatum ad refrenationem quam aqua. Et dixit Hippocrates alio paratæ ad incendium, non autem æstuosæ, aquam conuenire, quia (ut notat Galenus *cap. 5. lib. 10. meth.*) corporibus ad summam siccitatem perductis, frigida non conuenit, ne (ut ait idem *part. 32. sect. 3. lib. de his quæ in medicatrina sunt*) reuocatione caloris ad interiora, incendium augeatur. Quæri igitur hoc loco potest, an biliosis febribus aqua frigida conueniat. Sed respondendum ex Gal. *cap. 5. lib. 10. meth.* in principio harum febrium conuenire, si (ut ait idem *lib. 9. meth. cap. 5.*) febris non sit ab obstructione, aut à cruda putredine, aut à scirrhoso, œdematoso, aut phlegmonoso humore: nam in vero erysipelate licet.

μαλθακῆς.] Dux sunt omnino causæ alui liquidæ, assumptio copiosioris alimenti, quam hepatis sit opus; aut citior deiectionis, quam ut hepar possit attrahere. Prioris causa est os ventriculi superius frigidior præditum temperamento, aut frigiditas hepatis ad attrahendum impotens. Posterioris tres omnino sunt causæ, bilis deorsum fluens, quæ expulsionem irritat; fortis expulsio ab instrumentorum siccitate, debilis retentio ab humiditate. Hi igitur, qui ob frigidius os ventriculi plus appetunt, aut qui ob frigidius hepar parcius alimentum distribuunt, aut ob humiditatem debilius retinent, aqua salsa utantur, quia calefacit & exsiccatur. Qui verò ob multam bilem alio sunt liquida, hi crudam & frigidam assumant.

ταῦτα δὲ ξυμπίπτει.] Dicit Hippocrates aquis bonis facile subduci alium, propterea quod retundunt calidiorem temperaturam, unde minor sit succus, & intestinorum corpus humectant, unde facilius secessio per inferiora. Atque id probare possumus historia Galeni, quæ est *cap. 5. lib. 10. meth.* Ait enim adolescentem febre tertiana correptum epotâ frigida primum bilem meracâ vomuisse, mox alio copiosè deiecisisse. Sed citari potest Galeni auctoritas *ad aph. 13. lib. 4.* Vbi ait, aquam neque epotam, neque admotam solidas corporis partes natura sua humectare posse. Sed hic Galenus loquitur de ea humectatione, quæ fit per alimentum assimilatum; talis autem aqua (ut aqua est) esse non potest, quoniam nullum elementum nutrit.

ἐν αὐτῇ τῇ ψυχρῇ ἀπορροῇ.] Quod hic scribit Hippocrates aquam salis esse astringentem, confirmari potest autoritate Galeni, *cap. 41. lib. de alimentis*, cum ait salis duplicem esse naturam; vnâ quidem humores superfluos (id est, pituitosos) digerere, alteram corpora ipsa cogere in sese ac condensare. Idem *cap. 20. lib. 4. simplic.* ait in omni sale vim es-

XX.

se obscuram astringendi, præsertimque in fossili, qui (vt inquit idem *cap. 21. lib. 4. simpl.*) quia minus calidus est, sed durior, densior, & terrenus magis, idcirco vehementius astringit. Sed authoritates in contrarium afferri possunt. Primum enim Dioſc. *cap. 15. lib. 1.* ait aqua marina aluum turbare: Auicennas *lib. 1. tract. 2. cap. 59.* scribit aquam marinam clysteribus adhibitam aluum soluere. Aëtius *tetrab. 3. serm. 1. cap. 45.* scribit dysentericorum aluos aqua puteali subfalsa turbare. Sed implet Hippocrates *lib. 2. de diet.* scribit salsamenta siccare & attenuare, pleraque etiam aluum leniter subducere. Paulo post ait salsa minus alere, quia per calorem humiditate priuata sunt. Præterea etiam attenuare, exsiccare, & sufficienter aluum mouere. Et rationes pro confirmatione authoritatum dari possunt: quod quæcunque mordicant, facultatem intestinorum expultricem irritant. Soluenda autem disputatio est eiusdem Galeni authoritate *lib. 9. simpl.* Vbi inquit salis mediam esse naturam inter absterſionem & astringentem: adeo vt sal dicatur abstergere excrementa pituitosa quæ adsunt, astringere autem corpus ipsum ventris in posterum, quoniam ipsum ab omni humiditate exsiccatur atque calefacit: & vt dicimus rheum astringendo vacuare, sic etiam & salem.

XXI.

αἰὲρ ὡς ὕδωρ.] Hippocrates aquæ pluuiæ quatuor virtutes attribuit, leuitatis, dulcedinis, tenuitatis & splendoris, ex quibus colligit eam esse optimam. Has virtutes ei inesse duplici confirmat argumento, quorum primum est à materia pluuiæ; alterum à generationis modo. Materiam ait esse omnem humorem tenuem cuiuscunque corporis, & id probat duobus argumentis. Primum est à mari, cuius tenuem humiditatem sol haurit: alterum ab homine, cui humiditatem futuram sudoris materiam sol eripit. Modus generationis est segregatio eius quod in tota materia tenue est, & crassioris in nubem conuersio.

τὰ ἀπὸ τοῦ ὕδατος.] Auicennas *lib. 1. fen. 2. doct. 2. cap. 16.* ait aquas pluuias esse optimas, præcipuèque æstiuas & cum tonitru, bonitatisque causam esse ait subtilitatem. Aëtius *tetrabibl. serm. 3. cap. 165.* ait aquam pluuiam esse optimam potu ac leuissimā, si statim excipiat & coletur: inimicam tamen picrocholis, febrientibus & ictericis. Oribasius *de m. ex. lib. 1. cap. 14.* laudat æstiuas & tonitruales, vituperat eas quæ iam mutari incipiunt. Cardanus interpretes pluuias post brumam ait esse malas; quia sunt niuales. Item quæ guttatim cadunt, quia non sunt repurgatæ. Quæ sub hyemis principium fiunt & vere, bonæ. Nocturnæ item diurnis meliores. Sed quæ sub caniculam, malæ, quoniam exustæ. Quod postremum est ab Hippocrate alienum. Statuendum enim ex Hippocrate *pari. 17. sect. 4. lib. 6. epid.* quadruplicem esse aquam pluuiam, ætheream, tonitrualem, *ἀπὸ τοῦ αἵματος*, & procellosam: ex quibus tres primæ species bonæ, sola vltima mala. Est autem ætherea pluuiæ, quæ fit puro & sereno cælo. Est tonitrualis, quæ fit Ioue fulminante, & ea bona, quoniam calore cocta est: fit enim fulmen, cum aut calor igneus in nubis ventre concluditur, aut cum nubes mutuo attritu

collig-

colliduntur, & motu collisionis calefiunt. Est *ἀραια*, quæ fit ea parte æstatis, quæ appellatur *ἀρα*: & est caniculæ tempus, sub quo maturantur fructus. Est procellosa, quæ fit ex densis nimbis. Et hæc nec elaborata coctione est, nec confecta, ideoque mala. Pluuias autem bonas necessarium est esse dulces, quoniam quicquid tenue est, dulce est, ut inquit Aristoteles: & quoniam omnis pluuiæ coctionis est argumentum, ut ait idem.

τὸ πρὸς ἀρὶν ὁ ἥλιος.] Galenus *ad part. 8. sect. 1. lib. 1. epid.* ait materiam pluuiæ esse vaporem calidum, qui sponte sursum feratur, & postea excipientis aëris frigore condensetur. Aristoteles autem *cap. 9. lib. 1. meteor.* scribit, quod terrâ immota consistat, contingere ut à solis radiis circumfusus humor, in vaporem mutatus eleuetur, qui postea in media regione aëris à suo calore derelictus ambientis frigere cogitur, fitque nubes, quæ postea vi solis in aquam resoluatur. Cum igitur quod à sole attrahitur, sit vapor, tenue sit oportet.

ἄλλοι δὲ αἱ ἀλῆς.] Aristoteles *probl. 35. sect. 23.* ait mare simul esse salsum & amarum, quod in ipso plures sapores reperiri possint, atque hi sint cognati. *Eiusd. sect. probl. 30.* scribit mare superius esse salsius, quia sol quod tenue ac dulce est, attrahit: inferius autem contendit esse dulcius. Sed *cap. 2. & 3. lib. 2. meteor.* falsedinis maris duplicem causam assignat à duplici genere exhalationis. Nam ab aqua exhalatio calida humida sursum eleuatur, à terreno corpore exhalatio calida & sicca excitatur, quæ corpus ipsum maris percoquit: omne autem quod nimis coctum est, salsum redditur.

ἕνεκεν δὲ ὅν πᾶσι χεῖματι.] Aquam in omnibus rebus esse inde patet, quoniam sine humido nihil conglutinetur, adeo ut Thales Milesius crediderit omnium rerum principium esse aquam. Quod autem illa sit in omnibus rebus quasi materia, probat Scaliger in *Cardanum exercitatione* 39. ab etymologia dictionis: Nam *ὔλη* materiam significat, estque (inquit ille) nomen Syriacum à Cadmo cum literis in Græciam allatum, & lingua Syriacâ significat aquam: quasi Græci voluerint significationis translatione denotare aquam omnium rerum esse materiam.

ὁ λόγος μὲν πρὸς χεῖματι ὁ ἥλιος.] Arist. *probl. 36. & 37. sect. 2.* hanc quæstionem mouet, cur partes soli expositæ non sudent: causamque adfert, quod calore solis humor in spiritum mutetur, aut tam cito exsiccet, ut sudoris sensus nullus possit percipi. Et in eandem ferè sententiam Hippocr. *lib. 2. de diet.* inquit solem & ignem cum calida sint & sicca, ex corpore humiditatem attrahere: eaque causa est, cur in sole non sudetur. Cæterum Hippocrates argumentum attractionis solaris ex homine ducit, ut ex comparatione concludat multo magis solem à cæteris rebus posse attrahere, si ab homine tam mobili aliquid educat.

ὡς πρὸς ἵματι.] Ex Hippocrate *lib. 2. de diet.* calefacto sanguine & attracto ea quæ sunt in corpore celeriter mouentur, & quæ spiritus rationem habent, statim purgantur & euaporant, ut fuligines. Quod autem compactum est, calefcit & attenuatur, atque ex carne foras ex-

K

crustum sudor vocatur. Id facilius explicari potest auctoritate Galeni *cap. 12. lib. 1. sanit. tuend.* Inquit igitur à tertia coctione duplex esse excrementum. Alterum est instar semicoctarum reliquiarum alimenti. Alterum autem fuit totius alimenti vehiculum serosum. Hoc sub cute latitans interdum in speciem halitus dissolvitur, interdum violento motu erumpit, & tum est sudor, qui fit præcipuè in umbra, corpore iam calefacto, quoniam (vt inquit Hippocrates *lib. 2. de diet.*) umbra & frigus moderate humectant, dantque magis, quam accipiunt.

xxv.

[*ἡ γὰρ τὰ αὐτὰ δὲ ἐν ὅππῃ τῇ ὕδατι.*] Aliud est Hippocratis argumentum bonitatis aquæ, quod citò & facile putrescat. Nam, vt inquit Paulus Aegineta *cap. 50. lib. 1.* facilitas alterationis virtuti magis adscribenda, quam vitio. Quam eandem sententiam sequitur Orib. *l. 1. exporist. c. 14.* Et confirmari potest auctoritate Gal. *c. 4. lib. 2. de presagit. expulsi.* Hic enim cum inquit, cur qui rarius ægotant, grauius ægotant; contrà qui frequentius, leuius. Rationem reddit, quod vnumquodque, quo à leuiori causa excitatur vitium, eo leuius est. Est autem causa duplex, cur aqua pluuia cito putrescat leuiori de causa. Prima, quoniam est tenuiorum partium, ideoque facilis alterationis. Secunda, quod ex rebus heterogeneis constet. Omnis autem diuersarum substantiarum congressus, aut sit ad generationem, si in eodem calore conueniant; aut ad corruptionem, si diuerso. Vnusquisque enim proprius calor suæ substantiæ, alteri erit externus, vnde corruptio. Sed contra sententiam Hippocratis duplex adfertur auctoritas. Vna Corn. Celsi *cap. 30. lib. 2.* Altera Galeni, *cap. 2. lib. 6. de cõposit. medic. secund. loc.* Inquit igitur Celsus aquas pluuias esse duras, ideoque tardè putrescere; qui textus debet intelligi de nimboris tantum, de quibus superius actum est. Gal. autem inquit confectionem *diacodionis* idcirco in aqua pluuia fieri debere ne putrescat. Sed aqua pluuia sola, quia tenuis est, facile putret; at in compositione putredinem arcet, quoniam astringit.

xxvi.

[*τὸ δὲ ὁλοκρὶν αὐτὸ καὶ.*] Galenus *ad part. 4. comm. 2. in lib. prorrh.* vbi Hippocrates meminit *τοῦ μακροῦ ὁλοκρὶν*, negat in vllis Hippocratis libris legitimis aërem ὁλοκρὶν, vt vrinam ὁλοκρὶν dici posse, nisi fortè quis aërem vaporem plenum intelligat. Tamen ex hac lectione lapsus memoria Galenus videtur.

[*ἡ γὰρ τὰ αὐτὰ δὲ ἐν ὅππῃ τῇ ὕδατι.*] Galenus *ad part. 19. sect. 4. lib. 6. epid.* distinguit aërem & æthera, eo quod cælum serenum dicatur æther, nubilosum autem aër, vt hic videtur intelligere Hippocrates, quia loquitur de aëre à nubibus obscurato. Et Plutarchus *lib. de primo frigido*, aërem inquit à Græcis appellari *κρίσας*, quasi *κρίσις φάσις*, id est, expers luminis. Subiunxit autem Hippocrates *ὁμίχλην*. Notatu dignum est quod scribitur ab Aristot. *cap. 9. lib. 1. meteor.* distingui *ἀτμός*, id est, vaporem; *νέφος*, id est, nubem; & *ὁμίχλην*, id est, nebulam. Nam si ex aqua generandus est aër, medium huius generationis appellatur vapor: si ex aëre generanda est aqua, medium huius generationis appellatur nubes. Ideoque dixit Hippocrates *in lib. de nat. pueri*, nubem nihil aliud esse,

quàm aquam in aëre contentam. Nubis autem concretæ superfluitas atque recrementum; quod in aquam mutari non potuit, est nebula: ideoque dixit Arist. *in lib. de mundo*, nebulam esse corpus ineptum ad generationem aquæ.

πὶ δὲ νεφῶτα τὸν ὕψος ὅταν.] Videtur Aristoteles ab Hippocrate dissentire. Aristoteles *cap. 9. lib. 1. meteor.* ait exhalationem futuræ pluviæ sursum eleuatam à suo calore relinqui, qui partim spargitur per vniuersam aëris capacitatem, partim extinguitur à frigore: vnde caloris defectu & loci refrigeratione fiat aqua. Contrà Hippocrates materiam pluviæ nubem vult à sole coqui vt dulcescat. Sed verum quid est condensationem nubis esse à frigore, quod tamen non impediat coctionem à radiis solaribus manantem, cum sol nunquam otietur. Vnde & idem Arist. *eadem capite & lib.* inquit oriente sole exhalationes sursum ferri; occidente autem deorsum in pluuiam labi: vt inde facile sit colligere, toto diurno tempore materiam esse percoctam.

ἡγρεται δὲ ὁ ὕψος πᾶσα ἔ.] Galenus *cap. 11. lib. 4. simplic.* ait dulcia fieri duobus modis. Quædam calore suo, vt mel. Quædam calore externo, vt quæ ad ignem coquuntur: & hæc, si nimiam coctionem adeptæ fuerint, amarescunt, vt inquit Galenus *part. 2. sect. 3. lib. de viâ acut.* Omne autem dulce à temperato calore fit, ideoque omne coctum dulce est, vt inquit Arist. *cap. 1. lib. 3. de animal. generatione.*

ὥς ὁρᾷ οὐδὲ διεσπασμένοι.] Quemadmodum in corporibus humanis ex compressione cerebri per frigus (vt est apud Aristotelem *cap. 7. lib. 2. de part. animal.*) fit humorum in partes subiectas expressio: sic vbi nubes congregata fuerit, ex condensatione comprimitur, & per compressionem humor exprimitur, quem subigebat plurimus calor contentus in nube, vt contendit Aristot. *cap. 11. lib. 1. meteor.*

ὡς δὲ ὁρᾷ οὐδὲ διεσπασμένοι.] Ex hac ventorum contrariorum pugna nubem comprimi, pluuiamque excitari, docuit Aristot. *probl. 5. sect. 2. 6.* cum inquit, si mons opponatur ventis, tum nubem hic cogi, quoniam ulterius à ventis propelli non potest: & hac condensatione premi, rumpi, vnde pluviæ demissio.

πᾶν τὸ ἐν αὐτῇ.] Ostendit hoc loco Hippocrates, & quonam pacto nubes per ventorum contrarietatem sibi inuicem succedant, & mutua collisione deorsum ferantur, vnde excitetur pluuia. Et quoniam Hippocrates hoc loco meminit collisionis, videtur tacite attingere aquam, quam appellauit in epidemiis *βρονχίαν*, id est, fulguralem. Nam, vt docet Arist. *cap. 9. lib. 2. meteor.* cum exhalationis vtrumque genus concretionem in nubem cogatur, & potestate remaneat, nubesque crebriores per cumulum aggregentur, tum fulmina propter collisionem erumpant oportet, deorsumque quamuis ignea ferantur, quia omnis elisio in contrariam rei densæ partem efficitur. Hæc ergo allisio nubium circumstantium facit conitru: ex allisione spiritus turbatus concepta flamma facit coruscationem; & hic spiritus si corpulentior sit, obuia conqualians, appellatur fulmen. Ergo propter plurimum calorem

conclusum in nube tonante, necesse est aquam esse magis coctam.

[ἐν τῇ πυκνότητι, & μακρίτητι.] Galenus *ad part. 8. sect. 1. lib. 1. epid.* comparans atros corporum & puros vapores cum exhalationibus à terra, ait causam splendoris aut nigredinis nubium esse raritatem corporis & densitatem. Nam quæ nubes rara est, quia totos radios solares in se suscipit, est alba; quæ densa, quia non recipit, fit nigra. Sed Aristot. *in libro de coloribus*, ait tribus modis nigrum aliquid fieri. Per se, cum corpus natura nigrum est, & visum congregat. Per accidens, cum à re visibili nulla lux ad oculum defertur: tum enim cum locus ambiens videatur, alterum quod non videtur apparet nigrum. Tertius modus est, cum rara lux & exigua ab aliquo corpore resilit, unde umbræ apparent nigræ. Duo postrema valent in nube, quæ propter opacitatem lucem ad oculum non defert, & à qua lux exigua videtur resili-
lire.

XXIX.

[ἐφ' ἡδὺ & ἀπὸ πίπτου.] Galenus *ad part. 10. sect. 4. lib. 6. epid.* ait calefactione aquam duo consequi commoda. Vnum attenuationis, alterum secretionis, rerum heterogenearum quibus redundat. Sed id fit in aqua; si ante perfectam putredinem coquatur. Nam, vt docet Galenus *ad aph. 17. lib. 2.* comparatione vini quod incipit acescere, coctio incipientem putredinem emendat. Quod autem Hippocrates nomen corruptionis hic de coctione dixerit, id nemini mirum, cum & in libro de alimentis eadem ratione sit usus.

[ὁ βέλγος.] Paulus Ægineta *cap. 50. lib. 1.* inquit ab aqua pluvia raucitates, tussiles, vocisque grauitates excitari cum incipit putrescere. Cur autem præcipue has partes afficiat, colligere est ex Gal. *cap. 17. lib. 2. simpl.* Inquit enim tussim & raucedinem arteriæ inæqualitate fieri. Fit autem inæqualis ab oleis propter litum, à rebus acris & subsalsis, itemque astringentibus propter asperitatem. Est autem aqua pluvia natura sua astringens, ideoque dysentericorum clysteribus adhibetur. Est subsalsa, vt docet Scaliger *exerc. 51. in Card.* Et propter putredinem ab externo calore acrimoniam acquisiuit. Omnibus igitur suis qualitatibus pectori nocet.

AT verò aquæ ex niue ac glacie productæ, omnes malæ sunt. Quum enim semel concretæ fuerint, non amplius in pristinā naturam restituuntur. Sed quod quidem in ipsa clarum & leue, & dulce est, excernitur ac disperditur: quod verò tur-

ΤΑ δ' ἀπὸ χύματος καὶ κρυ-
σταλλῶν, ποτὶ πολλὰ
ὀφέλη, γὰρ ἀπὸ παλῆς, ὅτε ἐπὶ
ἐς πλεῖστον φύσιν καθεῖσται,
παρ' ἡμῶν, ἀλλὰ ὁ μὲν αὐτοῦ λαμ-
πρὸν καὶ καθαρόν, καὶ γλυκύ ἐκ-
κρίνεται, καὶ ἀφαιρίζεται. ὁ δ' ὁρ-

TEXT
XXX

λαυδίστατον ἢ σαθροδίστατον, λεί-
πε). γιόνης δ' αὖ ὡδε. εἰ γὰρ βού-
ληται ὁ πᾶν εἰ χειμῶνες ἀγρίων μέσσω
ἐχέας ὕδαρ, γίνεαι ἐς τ' ἀγρίων,
ἵνα πηξέται μάλιστα. ἔπειτα τῇ
ὑπεραίῃ εἰσπνεύκων εἰς ἀλέαν, ὅ-
που χαλάσῃ μάλιστα ὁ παγῆτος.
ὁ χρόνος δὲ λυγρὸς, αἰαμετρεῖν ὃ
ὕδαρ, ὁρῆσθαι ἔλαστον συχρῶ.

XXXI. τὸ το περὶ μέριον, ὅτι ὑπὸ τῆς
πηξίως, ἀφαιρίζεται ἢ ἀνὰ ζή-
ρηνεται ὃ κουφότατον ἢ λεπτό-
τατον, οὐ ὃ βαρύτερον, ἢ πα-
χύτερον, οὐ γὰρ ἀνὰ διώματι. τῶ-
ν τῶν τοιμίζω ποιητέστατα τῶ-
ν τὰ ὕδατα ἐξ τῶν ἀπὸ χιόνος
καὶ χρυσάλλου, ἢ τὰ πυκνίσιν
ἐπὶ μῦμα πρὸς ἀπὸμα χερήμα-
τα. πρὶν μὲν τῶν ὁμοειδῶν ὕδα-
των, ἢ τῶν ἀπὸ χιόνος καὶ χρυ-
σάλλων, οὕτως ἐξεί. λιγύσι δὲ
μάλιστα ἀνὰ ζήρην, καὶ ὑπὸ
νεφελίδων καὶ τραχυνείας αἰλί-
σκονται, ἢ ἰσχυράδων, ἢ κηλαγ γί-
νονται, ὅκου ὕδατα πίνοισι πᾶσι
ποδαπώτατα, ἢ ἀπὸ ποταμῶν
μεγάλων, εἰς οὓς ποταμοὶ ἔτεροι
ἐμβάλλουσιν. καὶ ἀπὸ λίμνης, εἰς
τῶν ῥόμματα πολλά καὶ πᾶσι ποδα-
πὰ ἀφικνεῖται. ὅς ποσιν ὕδασι
fluxiones multæ ac omnis generis deueniunt: & qui aquis

bidissimum est ac pondero-
sissimum, relinquitur. Hoc
verò cognoueris hoc mo-
do. Si enim volueris hyc-
mis tempore, vasculum cer-
ta aquæ mensura infusa, sub
dio exponere, quo maximè
congeletur: deinde posttri-
die in locum calidum de-
portatum sinere, quo maxi-
mè glacies liquecat, & vbi
exoluta fuerit, aquam me-
tiri: reperiens aquam multo
pauciorē. Atque hoc si-
gnum est, quod à conge-
latione id quod leuissimum
ac tenuissimum est, disper-
ditur, & non quod grauissi-
mum & crassissimum exi-
stet. Non enim hoc disper-
di potest. Hac igitur de
causa has aquas, quæ à niue
& glacie eliquantur, pessi-
mas esse puto ad omnes res.
Itemque eas quæ ad has
sequuntur. Atque sic quidem
de pluuiialibus & niualibus
ac glacialibus aquis res se
habet. Calculo verò maximè
laborant homines, & ex re-
num affectionibus & vrinæ
stillicidio, & coxendicium
morbo corripuntur, & her-
niæ fiunt, vbi aquas omni-
genas bibunt, & de magnis
fluminibus, in quæ alia de-
feruntur, & destagno in quod

78 HIPPOCRATES DE AER. AQVIS, ET LOCIS,

in uicinijs utuntur, quæ ex longo & non breui loco- rum interuallo afferuntur. Non enim fieri potest, ut alia aqua similis sit alij. Sed aliæ dulces sunt, aliæ falsæ & aluminosæ, aliæ de calidis fluunt. Vbi vero hæ simul inter se miscentur, diffident: & quæ fortissima est, semper superat. Præualeat autem non semper eadem, sed aliàs alia. Sed & ex ventis, alij quidem Boreas robur exhibet, alij verò Auster, & de reliquis eadem ratio existit. Talibus igitur necesse est limum & arenam in vasis subsidere: & ab his, si potentior, morbi prædicti fiunt.

μαλα. ὅς τὰ παροξυσμικά.

ἐπακτοῖσιν χρεόνται διὰ μακροῦ TEXT. XXXIII.
ἀγρομέοισι, καὶ μὴ ἐκ βραχέος.
οὐ γὰρ οἷον τε ἕτερον ἕτερον εἰσέ-
ναι ὕδαρ. ἀλλὰ τὰ μὲν γλυκερά
εἶναι. τὰ δὲ ἀλυστά τε καὶ συσπλη-
νώδη τὰ δὲ ἀπὸ θερμῶν ῥέειν.
Ἑνμισθρόμω δὲ ταῦτα εἰς ταῦ-
τὸν ἀλλήλοισιν, σασιάζει, καὶ κρα-
τέει ἀεὶ ὁ ἰσχυρότατον. ἰσχυρὸν δὲ
οὐκ ἀεὶ ταῦτόν. ἀλλ' ἀλλότε XXXIV.
ἄλλο. καὶ τὰ πνέοντα, τὰ μὲν
γὰρ βορέης πλεονέχοντα πρὸς ἰσχυ-
ρά. τὰ δὲ, ὁ νότος καὶ τῶν λοι-
πῶν πλεονέχοντες ἄλλοι. ὁφθαλμοὶ
οὖν τοῖσι τοιοῦτοῖσιν ἀνάγκη ἐκ
τοῖς ἀλγείοις ἰλὺν καὶ χύμαρον, καὶ
ἀπὸ τούτων πινθόμενων τὰ νοσή-

IN CONTEXTVM ANNOTATIONES.

TEXT.
XXX.

TΑΔΕ ΔΥΟ ΧΙΛΟΣ.] Hippocrates aquas nivales & glaciatas pluuijs op-
ponit tanquam omnino contrarias, eo quod in pluuiis, quicquid
est tenuius ac dulcius retinetur: contra in aqua glaciata, quicquid
grauius est & crassius remanet: omnis autem tenuitas concretione de-
perditur.

ΔΥΟ ΧΙΛΟΣ & ΚΡΥΣΤΑΛΛΟΣ.] Ex Arist. in lib. de mundo, ex nubium coacta-
rum percussione & elisione, fit aqua gelata (quæ nix est) expressio.
In nix autem tria considerare oportet; qualitatem frigidam, colorem
album, consistentiam spumofam. Vi concretionis & gelatus est frigida.
Vi collisionis fit spumofa & alba, quoniam per collisionem plurimum
spiritus in materia crassa retinetur. Est autem Aristotelicum axioma
cap. 2. lib. 2. de animal. generat. omnem substantiam humidam, quæ bene-
ficiò inclusi spiritus spumofa redditur, albescere. Gelu autem eidem Aristo-

reli in lib. de mundo, est aqua, quæ ex puro serenoque cælo vniuersim concreuit. Distinguitur igitur à niue duobus modis. Primus est, quia nix fit cælo nubiloso, gelu autem cælo sereno. Secundus est, quia gelu vniuersim conerescit, nix autem propter subtilitatem materiæ, & conclusum spiritum tota conerescere non potest. Interim vtriusque generationis forma ostendit has aquas esse pessimas, propter duritiem, & frigoris excessum.

id est in niue.] Quæstio hic oriri potest, an velit Hippocrates in ipso congelationis actu, quod tenue est disperdi; an vero in resolutione. Sed si sequamur interpretationem Oribasij cap. 14. lib. 1. di meiston, in ipsa congelatione per compressionem fit humoris tenuis & dulcis expressio, & per expressionem dissipatio. Interpretationem Oribasij confirmat experientia, quod aquæ congelatæ margines statim demittuntur, & vas minus plenum apparet. Quia etiam gelu non fieret, nisi frigiditas ambientis per omnem substantiam aquosam penetraret. Hinc patet vi frigoris ipsam in aqua latentem deperdi. Quod si quid remansit, in glaciei resolutione rursum id ipsum euaporat, adeo vt aqua glaciata omnibus modis mala sit. Tamen Galenus cap. 13. lib. de enchym. aquæ nivalis vsum ad vini refrigerationem homini temperato permittit.

id est in aqua frigida.] Aquæ enim frigida, velut nix & glacies, exasperata per frigus arteria, tusses mouent, induratis venis ipsas rumpunt, compresso cerebro destillationes mouet, penetratione sua viscera mordicant, condensando cutem obdurant, refrigeratione caloris natui suppurationem impediunt, eius extinctione nigrorem inducunt, pororum coarctatione rigorem excitant febrilem, ossa, dentes, nervos, dorsalem medullam lædunt. Præter quæ Cardanus addit ab aqua glaciata scirrhum hepatis, colicum dolorem, renum & vesicæ calculum, ventriculi noxam vsque ad pulsus intermissionem excitari.

id est in aqua frigida.] Ex Gal. c. 4. lib. 5. simpl. tribus modis aliquid fit durum simpliciter: vel repletionem, quæ tendat; vel concretionem, quæ congellet; & siccitate. Et vnus est modus per coniugationem duarum simplicium qualitatum, vt in modis, in quibus est concretio cum plenitudine. Glacies autem fit dura per concretionem, non per siccitatem propriè dictam.

id est in aqua frigida.] Hippocrates quinque proponit morborum genera: vesicæ calculum, renum, vrinæ, coxæ, & herniæ, quæ manant ab aquis omnis generis, id est, ab aquis, quæ propter mixtionem aliarum multiplicis sunt naturæ. Hæ autem aquæ omnis generis diuidi possunt in eas, quæ tales sunt natura loci, vt fluuiales; & in eas quæ tales sunt hominum industria, vt quæ canalibus in urbem deducuntur.

id est in aqua frigida.] Hippocrates in libro de internis affect. morbos renum quadruplices facit. Primus est cum dolore renis, lumborum & testiculi eiusdem lateris, cum frequenti mictione, quæ sensim astringitur, deinde supprimitur: fitque morbus à pituita, quam ren in seipsum su-

xxxj.

xxxij.

80 HIPPOCRATES DE AERE, AQUIS, ET LOCIS,

sceptam in tophum indurat. Secundus est à ruptione venarum, unde mixtus sanguinis, postea puris. Tertius est à defluxu melancholici humoris, unde qui humor effluit, similis est succo carnis bubulae assae. Quartus cum dolore lumborum, qui similis sit parturienti mulieri. Hic primum morbum magis intelligere par est. Nam, ut inquit Galenus in *lib. de renum affect. cap. 2.* etsi *νεφρική* significet omnem renis affectionem præter naturam, propriè tamen de calculo est intelligenda: qui, quoniam generatur à crudis & crassis succis, & debilitate expultricis renis, ut notat Galenus *aph. 31. lib. 3.* ab aqua naturæ multiplicis produci potest.

[*εσπυρίδις*.] Galenus *ad aph. 48. lib. 7.* inquit stranguriam esse excretionem urinae κατὰ σπυρίδα, id est, guttatim. Cato in *re rustica*; lotium *substillum* appellavit. Quotiescunque autem vesica nondum iusto modo impleta cogitur ad urinam excrendam, *σπυρίδις* fit, ut notat Galenus *ad agrum 1. sect. 1. lib. 3. epid.* Est autem ipsa quadruplex. Vna dicitur totius corporis, cum videlicet uniuersum corpus acuto morbo correptum per urinam repurgatur, & hanc Hippocrates *part. 8. sect. 2. lib. 1. epid.* stranguriam non nephriticam appellavit. Secunda dicitur nephritica, cum aeris aut purulentus humor in rene contentus stillatim per vesicam excernitur. Tertia dicitur vesicaria (*νεφρική*) quæ dependet à sola refrigeratione, & debili retentrice facultate vesicae, de qua locutus est Hippocrates *aph. 48. lib. 7.* Quarta proximorum erit locorum, cum videlicet propter inflammationem intestini recti aut vteri, urina acior reddita stillatim effluit. Fieri igitur poterit, ut vesica aquæ potu refrigerata stranguriam patiatur.

[*ischias*.] Hippocrates in *lib. de loc. in hom.* inquit ischiadè à fluxione fieri, quotiescunque fluxus non habens qua euacuetur, in articulum qui dehiscit, recipitur. Causæ eius sunt ex *lib. de affect. intern.* quotiescunque per venas bilis & pituita putrida sanguini permiscetur, aut (ut patet ex Galeno *ad aph. 22. lib. 3.*) quotiescunque est humorum malignitas, aut partis refrigeratio. Nam ex *aph. 59. & 60. lib. 6.* à pituita mucosa in coxæ articulo contenta fit ischias. Signa verò sunt ex eodem Hippocrate in *lib. de affect. intern.* dolor iuncturæ coxendicis, summæ natiæ & totius cruris. Cur autem crus vnà afficiatur, patet ex Hippocrate in *lib. de virginalib.* quod videlicet summa sit vasorum à coxæ ad crus usque rectitudo. Cum igitur à refrigeratione & humorum malignitate ischias possit contingere, aqua generis omnis quæ refrigerat, & debilitato ventriculo malignos humores procreare potest, teste Galeno *cap. 11. lib. de diæta.* ischiadem generabit.

[*ὕδατος*.] Videtur Hippocrates sibi ipsi esse interpres, quasi diceret à se appellari aquas varij generis, aquas fluuiales, ex affluxu aliorum fluminum, & stagnantes, ex lapsu variorum riuorum atque pluuiarum. Interdixit autem Galenus magnis fluminibus, quæ præterfluunt ciuitates magnas, quoniam omnia recrementorum genera in sese excipiunt. Excipit tamen Aëtius *cap. 165. serm. 3. prima tetrabibl.* Nilum,

Nilum, cuius aquæ quinque ponit virtutes; iucunditatem potus, distributionis facilitatem, sitis sedationem, coctionis auxilium, à frigiditate noxam nullam. Et Aëtij auctoritas confirmari potest ex Galeno *part. 3. sect. 3. libri de humor.* Vbi inquit paludes Ægyptias esse semper bonas, quoniam Nilus sub autumnum exundans paludum aquam veterem expellit, & novam suggerit.

[ὁ δὲ παλαιὸς] Επακτίῳ apud Græcos nihil aliud est, quàm μὴ ἐπιχρᾶ- xxxiii, *εἶναι*, id est, minimè vernaculum, sed aduentitium: Adeò vt Hippocrates aquas intelligat, quarum capita in remotioribus locis conquisita artificiosis substructionibus in civitatem deferuntur, & per varios canales vno ventre copulatos in idem castellum recipiuntur. Sic Claudius Cæsar Imperator aquam Cærelem & Curtiam à quadragesimo ab urbe lapide Romam excepit: Sic Marlianus *lib. 4. Rom. antiq.* meminit novem fontium, qui priusquam Romam deriuarentur, septimo ab urbe lapide limum suum in fossas destinatas deponebat. Sic Galenus *part. 10. sect. 4. lib. 6. epid.* inquit lapideis substructionibus aquas Tybure Romam esse perductas. Has igitur aquas multiplices eodem castello exceptas triplici de causa damnat Hippocrates. Prima est, quod sint varij gustus. Secunda, quod non semper eadem prævaleat. Tertia, quod pro varietate ventorum, quibus hi fontes cursus suos obuertunt, alias atque alias vires obtineant. Atque id fieri posse etiam in leui locorum intervallo supra docuit Hipp. cum ortus & occasus etiam in stadij spatio discerni posse discrimen dixit.

[ὅτι παλαιά.] O stensum est supra aquas boreales esse crudas & dur- xxxiv, ras, australes salvas & calidas, occidentales autem turbatas.

xxxv.

ΟΤΙ δὲ οὐχ ἅπασιν ἐξῆς φράσω. ἐκόσων μὲν ἢ τε κοιλίῃ βύρροῦ τε καὶ ὑγίης ὅστιν. καὶ ἡ κύστις μὴ πυρετώδης. μὴ δὲ ὁ σῶμαχος τῆς κύστεος συμπίπτωσιν λίαν. οὗτοι μὲν δὲ θυροῦσι ρηϊδίως. καὶ ὅτι τῇ κύστει ὁ σῶμαχος συμπίπτωσιν. ἐκόσων δὲ αὖ ἡ κοιλίῃ πυρετώδης ἢ ἀγίακη καὶ πλεονεξία τῶν πάλιν. ἐκόσων γὰρ θερμότητι μᾶλλον τῆς φύσεως, ἐπληγμένην αὐτῆς ὁ σῶμαχος. ἐκόσων δὲ ταῦτα πάντα.

QVod autem non omnibus, consequenter declarabo. Quorum quidem alius satis fluida est ac sana, & vesica non ardens, neque stomachus vesicæ valdè coardefcit, hi faciliè urinam deiciunt, & in vesica nihil ipsis congregatur. Quorum verò alius ardens ac feruida fuerit, in his necesse est etiam vesicam idem perpeti. Quum enim magis quam propria natura fuerit calefacta, stomachus ipsius inflammatur. Vbi vero hæc perpetitur.

82 HIPPOCRATE DE L'AIR, DES EAUX, ET DES LIEUX;

rinam non dimittit, sed in seipsa concoquit, & adurit: & quod quidem tenuissimum in ipsa est, excernitur: & quod purissimum est, transit & emingitur. Quod vero crassissimum ac turbidissimum est, coaceruatur & concrevit: primum quidem paruum, deinde maius fit. Dum enim voluitur ab urina, quicquid crassum compactum fuerit, ad seipsum adaptat, atque sic augetur, & in totum concrevit. Et quum urinam emittit, ad vesicæ stomachum allabitur ab urina impulsus, & urinae emissionem impedit, & dolorem vehementem exhibet. Quare pueri calculosi fricant, & trahunt pudenda. Videtur enim ipsis causa mictionis eo loco esse. Signum autem eius quod hæc ita se habent, hoc est. Urinam splendidissimam calculosi mingunt ad similitudinem feri: eo quod id quod crassissimum est ac biliosissimum, isthic manet & coaceruatur ac concrevit. Et plerique sanè hoc modo calculum contrahunt. Fit autem pueris etiam ex lacte, si non salubre id fuerit, sed valde calidum ac biliosum. Ventrem enim percalefacit & vesicam. Quare urinam ad-

ὅ οὐρον οὐκ ἀφίησιν, ἀλλ' ἐν αὐτῇ
 ἐαυτῇ ζυμένει καὶ συγχέει.
 ὃ μὲν λεπτότατον αὐτὸς ἀπο-
 κρίνεται, καὶ ὃ καθαρώτατον,
 διέρχεται ὡς οὐρέεται. ὃ δὲ πα-
 χύτατον καὶ χολωδέστατον, ζυ-
 γρῆφεται καὶ συμπήγνυται. ὃ
 μὲν πρῶτον μικρὸν ἐπιτα-
 μέζον γίνεται. κυλινδρῶμα-
 ρον γὰρ ὑπὸ τῆς οὐρῆς, ὅτι
 αὐτὸ ζυμίσθηται παχὺ, ζυσαρμό-
 ζει πρὸς ἐαυτὸ, καὶ οὕτως ἀσ-
 χεται τε καὶ πωροῦται. καὶ ὁκό-
 τῳ οὐρῇ, πρὸς τὸν στήμαχον
 τῆς κύστιος προσπίπτει ὑπὸ τῆς
 ὕδατος βιαζομένης, καὶ καλύει οὐ-
 ρῆν, καὶ ὁδύνει πρὸς ἰσχυρίω.
 ὥστε τὰ αἰδοῖα πείσοισι, καὶ ἔλ-
 κοινοῖσι τὰ παιδία τὰ λιθῶντα.
 δοκεῖ γὰρ αἰτέοισι ὅτι αἴτιον ἐστὶν
 τῆς οὐρήσεως. τεκμήριον δὲ
 ὅτι οὕτως ἔχει. ὃ γὰρ οὐρον λαμ-
 πρῶτατον οὐρέουσιν οἱ λιθῶντες
 πρὸς τὸν γινόμενον ὀρρόν. ὅτι ὃ
 παχύτατον καὶ χολωδέστατον αὐ-
 τοῦ μὲν καὶ συγρῆφεται. τὰ μὲν
 πλεῖστα οὕτω λιθία. γὰρ ὅτι πασι
 καὶ ἀπὸ τῆς γάλακτος, μὴ μὲν ὁ-
 κρεθὲν ἢ, ἀλλὰ θερμὸν τε λίαν καὶ
 χολώδες. τὴν γὰρ κοιλίαν δια-
 θερμαίνει καὶ τὴν κύστιν. ὥστε ὃ οὐ-

XI. *ἐν ζυγαρόμενον αὐτὰ παρὰ
καὶ φημι ἀμείνον ἐπὶ τοῖς παι-
δοῖσιν τὸν οἶνον ὡς ὑδαρέςατον
διδόναι. ἥσσον γὰρ τὰς φλέβας
XLI. ζυγαίει καὶ στυμασθαι. τοῖσι δὲ γή-
λεσιν ἀφροῖσι γὰρ οὐκ ὁμοίως. ὁ
γὰρ οὐρητὴρ βραχὺς ἐστὶν ὁ τῆς κύ-
στος καὶ θύρῃς, ὥστε βιάζεται ὁ
οὐρὸν ῥηϊδίως. οὐτε γὰρ τῇ χει-
ρὶ τῆς ἀφροῖς, ὡς περὶ τὸ ἀρ-
σεν, οὐτε ἀπτεται τῇ οὐρητῆρος.
ἐς γὰρ τὰ ἀφροῖα ζυωτέπρωται.
ὁ δὲ οἶον οὐρητῆρες εἰσὶν θύρῃς,
καὶ πίνοισι παλφοὶ ἢ οἱ παῖδες. πε-
ρὶ μὲν οὖν πυτῶν ὥδε ἔχει, ἢ ὅτι
πυτῶν ἐφύπταται.*

uritur hæc patitur. Et sanè
censeo melius esse pueris vi-
num quàm aquosissimum da-
re : minus enim venas adu-
rit ac resiccat. Muliebribus
autem pudendis non simili-
ter contingit. Meatus enim
vrinæ in vesica brevis est &
amplius, vt facile vrina im-
pellatur. Neque enim manu
pudendum fricat, veluti ma-
sculus, neque vrinæ in vesi-
ca meatum contingit : ad pu-
denda enim perforatus est, &
quia meatus sunt ampli, etiã
plus bibunt quàm pueri. Et
de his quidem sic se res ha-
bet, aut his quam proximè.

IN CONTEXTVM ANNOTATIONES.

O Te δὲ οὐκ ἀπασιν.] Author libri de dignotione affectuum renis, cal-
culi quatuor in vniuersum ponit causas, efficientem, & est ca-
lor ; materialem, & est pituita crassa ; instrumentariam, & est pars
in qua fit ; finalem, & est ipse calculus. Vbiunque autem pituita glu-
tinosa ad sui concretionem satis caloris nata fuerit, ibi generari calcu-
lus potest : & promde in omni corporis parte. Itaque Fernelius c. 10.
lib. 5. calculorum pulmonis meminit ; c. 5. lib. 6. calculorum vesicæ fel-
lis. Hollerius autem meminit calculi in capite reperi, ex intestinis deie-
cti. Et vbi disputat de vrinæ ardore, inquit in mulieris corde (quæ diu
vrinam purulentam excreuerat) repositos esse duos calculos. Galenus
quoque calculum in mulieris vtero reperiunt esse profiteretur. Sed hic
Hippocrates loquitur tantum de calculo vesicæ, ad cuius generatio-
nem tria requirit, ventris duritiem calidam, vesicæ ardorem, & eius
colli immoderatum calorem.

ὁμοῦσαν μὲν ἢ τε καὶ αἰνῇ, ὁμοῦς τε καὶ ὑγίης.] Per hanc dictionem non debe-
mus intelligere alium solam, sed omnem illam capacitatem, quæ est ab

L ij

84 HIPPOCRATES DE AER. AQVIS, ET LOCIS;

ore superiore ventriculi vsque ad sphincterem. Idque patet ex collatione alterius loci Hippocratis, qui est 4. lib. de morb. vbi ostendens quomodo generetur calculus in puero ex lacte nutricis intemperato, docet quomodo lac ventriculo excipiat, & chylum calculo aptum efficiat: tum subiungit: *Consentit enim totum corpus cum ventriculo.*

ποπεται δὲ.] Hinc apparet explodendam esse eorum opinionem, qui existimant lapidem generari in vesica à frigore: nullum enim in animante viuo tantum frigus esse potest, vt humores congelet. Itaq; Hippocrates lib. 2. de nat. hum. inquirens cur in pueris generatur calculus in vesica, non autem in senioribus, ait illos esse calidissimos, hos autem frigidiores. Et Galenus ad aph. 26. lib. 3. eadem ratione nixus inquit, calculum generari tenuiore materia in halitum dissipata, crassiores verò resiccata. Distinguitur verò generatio calculi vesicæ & renis hoc modo, vt colligere est ex Galeno ad part. 15. sect. 3. lib. 6. epid. quod calculus vesicæ sit puerorum, genitus à calore forti, agente in materiam coctione incrassatam: Contrà verò calculus renis est seniorum, genitus à calore mediocri, agente in materiam cruditate crassam: quæ propter debilitatem facultatis expultricis renis, eiusque duriciem, per vterem expelli non potuit. Vnde notatu dignum est Galeni axioma part. 6. sect. 1. lib. 6. epid. *Quandiu tennes humores renesque molles, nunquam calculus in ipsis generatur.*

ἔτι δὲ καὶ οὕτως.] Id declarauit Hippocrates aph. 53. lib. 5. Cum enim inquit ex recti intestini & vteri inflammatione stranguriam fieri, facile ostendit calorem partium harum vicinarum vesicæ communicari. Cum enim vrinæ sit tantum materia duplex, serum videlicet sanguinis & bilis, per inflammationem vicinarum partium serositas exardescit, & bilis ignescit, vnde maior ad calculi generationem propensio.

XXXVII. *ἔτι δὲ καὶ οὕτως.*] Hoc fit quotiescunque alimentum purum non fuerit: tum enim eius duplex sit excrementum, tenue vnum, & crassum alterum. Atque id declarat Hippocrates 4. de morbis, similitudine ferri in fornacibus facti. Fit autem ferrum ex materia terrena atque lapidea, quæ sæpius in ignem immittitur. Contingit autem vt excrementa ferri igne liquata effluant, ipsum autem induratum in fornace remaneat. Sic in agglutinatione calculi quicquid in vrina liquefit, emingitur: quod autem remanet, glutinum fit, incrassatur & adheret. Quod si rudimentum inchoati calculi ab arena reliqua separatim profundè subsederit, nec subsequens materia crassa ipsi adhæserit, nouus calculus generatur.

ἔτι δὲ καὶ οὕτως.] Hippocrates lib. 4. de morbis, quinque signa præsentis calculi tradit. Primum est vesicæ ardor, qui indicatur ex lumina præputij parte incallescere. Secundum est, suberuenta ab exulceratione vrina. Tertium est stranguriosa mictio. Quartum, arena subsidens. Quintum, & istud omnium certissimum, dolor pungens post mictum. Galenus autem cap. 3. lib. de dignor. affect. renis, distinguit dolorem à calculo vesicæ, & à calculo renis, hoc modo. Quod in

rene dolor fit grauitatis & extensionis: dum enim ren dilatatur, eius membrana dolet. Dolor autem vesicæ est exulcerans & pungens: ideoque Aretæus *cap. 9. l. 2. de curat. morbor. acutor.* inquit dolorem calculi vesicæ esse vehementiorem dolore renis.

ὅτι ἡ ἀδία ὑπερβαίνει.] In calculosa vesica vrina incalescit, quia moram facit. Ex hoc calore pudendi pruritus, & hinc fricandi cupiditas. Cum autem vrina emittitur, calculus obuiam se offerens dolorem vlcerosum excitat, vnde tum pueri sibi pudenda vellicant. Ex hac autem frequenti attritione arteriæ, quæ plurimæ ad hanc partem attinent, incalescunt, & per affluxum copiosi spiritus pudendum arripitur.

πὲρ τοῦ αἵματος.] In hoc calculi tractatu puerorum tantum meminit Hippocrates, quoniam (vt notat Galenus *ad aph. 26. lib. 3.*) calculus morbus est puerilis ab edacitate & crassorum humorum coacervatione. Aëtius autem *tetrab. 3. serm. 3. cap. 9.* duas ponit causas calculi puerilis, edacitatem scilicet & motum. Labor enim à cibo crudum chylum à ventriculo demittit, vnde succorum in venis cruditas. Quod autem hic ab interpretibus citatur Alexandri Aphrodisiensis problema 109. lib. 1. ipsum cum disciplina Hippocratis & Galeni non consentit. Vult enim Alexander angustos esse puerorum renes, qui humorem comprimunt, vt in vesicam exprimant: vnde in renibus pueri calculum non generant: Contrà renes hominum sunt laxiores, vt satis viæ sit & demittendæ vrinæ, & retinendi crassamenti. Sed Galenus *ad part. 15. sect. 3. lib. 6. epid.* hanc rationem refellit: nam angusti renes facilius obstruuntur, proinde in renibus puerorum calculus facilius generatur. Vnde concludit Galenus, quod in pueris cum sit multus calor, materia quodammodo funditur, & à rene molli in vesicam facile percolatur. Hic ob frigiditatem partis, excrementum minus promptè expulsum, vi caloris natiui elaboratius redditum tenacius fit, atque inde calculus.

τὸ δὲ ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ νεφροῦ.] Ex hoc loco confirmatur digna illa apud Hippocratem *part. 15. sect. 3. lib. 6. epid.* distinctio generationis calculi, quod videlicet calculus in rene fiat *πρὸ τῆς ἐκβολῆς*, id est, ante vrinæ emissionem: contrà verò in vesica fit *μετὰ τὴν ἐκβολήν*, id est, post vrinam emictam. Est enim apud Hippocratem *ἐκβολή*, tam ipsius vrinæ in vesica confectio, quàm ipsamet mingendi actio. Igitur quia calculus renis à debilitate facultatis expultricis generatur, fit ante mictum. Quia verò calculus in vesica fit à crassitudine & tenacitate materiæ, non autem expultricis debilitate, idcirco generatur post serosæ substantiæ excretionem.

ὅτι οὐκ ἐκ τοῦ νεφροῦ.] Ex hoc loco fit manifestissimum, citrà vllam renis nephriticam affectionem calculum in vesica generari posse, contra opinionem Fernelij *cap. 13. lib. 6. de part. sympt.* qui suæ sententiæ confirmandæ causas tres affert rationes. Prima est, quid impediat, cur calculus inchoatus non effluat, cum crassa pituita, pus, & grumi sanguinei per eius collum excernantur? Secunda est, quod effractis calculis nucleus reperiatur, qui in rene videtur originem habuisse. Tertia

36 HIPPOCRATES DE AERE, AQUIS, ET LOCIS,

est, quod nemo calculo vesicæ laboravit, qui antè nephriticus non fuerit. Ad primam eius rationem ita satisfit: sanguineos grumos, pus & pituitam lentam è vesica effluere, cum sana est; & nondum inflammata: at quæ vesica calculum generat, intemperie iam supra modum calida laborat. Præterea argumentum Fernelij est *ἀντισπερμ*. Si enim grumi sanguinei, pituita crassa, & pus per vesicæ collum effluunt, cur non & minutulus lapis è rene delapsus, cum maior sit capacitas colli vesicæ quam vtereris? Ad secundam rationem de experientia nuclei reperi, responderi potest, nonnullos calculos à rene traxisse rudimentum, qui postea in vesica incrementum habuerint. Tertia ratio est penitus falsa. Scripsit enim Hippocrates in *Coacis animadversionibus* nephriticus affectus reperi non posse ante pubertatis annum, calculi autem ante hanc tempestatem multi. Rondeletius *cap. 44. lib. 3. de curandis morbis*, dicit à se multos visos, qui ab utero matris calculum contraxerant: At hi in utero nephritici esse non poterant. Nam ex eod. Fern. *cap. 12. lib. 6. sympt.* tantus est nephriticus dolor, ut omnia interiora peritonæo contenta vellicet: hos autem impetus puer in utero citra abortum aut mortem ferre nequisset. Tenendum igitur cum Hippocr. *lib. 4. de morb.* in generatione calculi omnia quæ crassiora sunt in vesicæ fundo subsidere, sicque non effluentia crassescere.

χολωδία.] Si hæc lectio retineatur, confirmari debet auctoritate Galeni *progn. 38. lib. 2.* Inquit igitur pituitosum humorem frigore crassiores reddi, biliosum autem propter caloris exuperantiam evaporari & assari. Hæ sunt enim due crassitudinis causæ, frigidum admodum, & calidum. Frigidum, quoniam astringit: calidum, quoniam evaporat.

XXXIX.

ἔκ τῆς γάλακτος.] Ex Hippocrate *lib. 4. de morb.* lactis est triplex substantia, serosa, qua deicit aluum; butyrofa, qua facile incallescit; & casciosa, qua in calculum facile coagulatur, propter obstructionem quam facit. Igitur lactis est maxima ratio habenda, cum ex Hippocrate *lib. 2. de diet. quale lac est, talis sit & sanguis, & carnes*. Ex eodem autem *lib. 4. de morbis*, duobus modis lac fit in muliere prauum, naturali eius intemperie, id est, si aquosa, si pituitosa, si sanguinea, si biliosa fuerit; & prauorum ciborum usu. Seligetur autem lac optimum, teste Galeno *c. 15. lib. 3. de aliment.* si contrariis facultatibus æquabiliter præditum fuerit, subducendi, sistendi, obstruendi, tenuandi. Idque cognoscetur his septem notis: si sit substantia tenue, si non albescat ut nix, sed leuiter ad liuorem tendat, si sit odore grato, sapore dulci, si copia moderata, si vngui impositum clarum sit, si capsula conclusum statim habeat crassitudinem subsidentem, butyrum emicans, & serum medium.

ἔκ τῆς κακίης διαφθοράς.] Dixit Hippocrates *lib. 4. de morb.* ex lacte bilioso debilitatem & in morbum propensionem in ventriculo excitari. At ex Cornelio Celso *cap. 28. lib. 2.* lac in vitioso ventriculo facillime corrumpitur, quoniam in frigido acescit, in calido nidorosum olet.

XL.

τὸ εἶναι.] Non vult Hippocrates pueris lactentibus pro lacte vinum

ari. Sed hic textus referendus est ad totum tractatum præcedentem de calculo & aqua. Quasi dicat Hippocrates. Cum aquarum vitio sæpissime in calculum incidat, præstat ei vinum aquosissimum dare. Sed obicitur Galenus *cap. 11. lib. 1. sanit. tuend.* Nam vini tres tantum sunt utilitates, solidarum partium resiccatarum humectatio, biliosi humoris retusio atque per vrinas & sudores euacuatio, tum prompta nutritio. Duo sunt autem incommoda, nimia calefactio & capitis repletio. Horum incommodorum pueri facile fiunt participes, quoniam vinum incalescens, caput replebit. At commodum nullum sentient; nam nec egent solidarum partium humectatione, cum sint temperamento humidi; nec bilis, aut retusione, aut euacuatione, cum paucam generent; nec prompta nutritione, cum sint validis facultatibus naturalibus. Sed Hippocrates non simpliciter vinum propinat, sed vinum aquosissimū. Tale autem illud est, teste Galeno *ad part. 8. sect. 3. lib. de vult. acut.* quod colore album est, substantia tenue, citra astringentem, austeritatem, dulcedinem, acrimoniam, odorem; hoc vno ab aqua differens, quod promptè distribuatur. Et si hoc in febribus utile est, multo magis in pueritia sana.

νῦν δὲ θύλακας ἀποδείξω.] Ostendit Hippocrates rariorem in muliere calculi generationem esse quam in viro, propterea quod & mulier facilius mingat, & ad crassæ pituitæ educationem laxiores meatus habeat: proindeque concludit symptomata fricandorum pudendorum in ipsis esse rariora. XLI.

ὅτι τὸ οὐρὸν περὶ τὴν σελήνην.] Notandum est *οὐρὸν* ab Hippocrate dici pro vesicæ collo, quod à recentioribus Græcis, temporibus Galeni, dicebatur *οὐρὸν*. Collum autem vesicæ in viris substratum recto intestino, per perinæum ad ossa pubis ascendit, & in virile pudendum extenditur, S Romanae literæ figuram habens: & præter hæc à parastatis adenositis comprimitur, musculumque suum sphincterem angustiorum obtinet: adeo ut triplex videatur causa, cur in viris frequentius retineatur; figura ipsius colli anfractuosa, parastatarum compressio, musculi angustia. Sed in mulieribus sphincter vesicæ maior est, vniuersum collum ambiens, & collum nullis coercetur parastatis, ipsiusque veteri cervici superior incubat, recta deorsum protenditur, unde facilius vrinæ emissio. Quod autem parastatæ vesicæ collum coercant, patet ex hominibus, qui si mixturientes cum muliere coeant, semen emittent, non vrinam, quoniam à parastatis semine turgentibus vesicæ collum constringitur. Vide Vesaliū *cap. 11. lib. 5. anat.* & Gal. *cap. ult. lib. 5. de us. part.*

βλῆζεναι τὸ οὐρὸν πυκνότερον.] Proinde Alexander Aphrodisiensis *lib. 2. probl.* inquit mulieres calculo minus esse obnoxias, quia per amplitudinem & rectitudinem meatus, vna cum vrina mucositatem facilius excernunt. Et hac in re mulieri natura prouidit, ut cuius vrina sit longè crassior, quam masculi, ideoque plus habeat materię calculosæ: ista autem crassitudo à deteriore coctione promanat.

38 HIP. DE AER. AQ. ET LOC. PARS II. DE AQ.

ἡπὶ τῇ τῇ αἰσθησὶ. Contrarium est apud Celsum, qui *cap. 7. lib. 2.* inquit à muliere calculosa pudendi oras fricari. Sed vult Hippocrates hoc rarius esse in muliere quam viro. Nam cum Archigenes apud Galenum *cap. 7. lib. 2. loc. affect.* distinguit dolorem vlcerosum à punctorio, inquit hunc ad profundas pertinere partes, illum ad superficiares: proinde ab vlceroso dolore pruriginosum posse excitari. Et Galenus eius sententiam explicans inquit, sæpe pruritus ante vlcerosum dolorem fieri, & contrà vlcerosos dolores in pruriginosos mutari, quod in vlceroso dolore sit aliquid mite. Cum igitur supra docuerimus dolorem à calculo vlcerosum esse, excitata prurigne frictionem facit. Dux sunt autem causæ, cur id in viro potius quam in muliere. Prima, quoniam parastatae adnati, vesicæ virilis collum spermatico sero humectant & irrigant, vt inquit Vesalius *cap. 11. lib. 5.* Secunda, quoniam idem est meatus vrinæ excernendæ & semini, proinde à semine rursum titillatio concitari potest.

ἔστιν οὐκ οὐκ ὁρμησὶς. Sensus est Hippocratis, idcirco vesicæ muliebris vterem esse laxiorem, quoniam sit & intus, & breuior. Nam est axioma Galeni in placitis Hippocratis & Platonis; *Vnumquodque vas quo propius abest ab ortu suo, eo laxius esse.*

ἔστιν οὐκ οὐκ ὁρμησὶς. Si hæc retineatur lectio, sensus hic erit Hippocratis, ad copiosorem potum sequi frequentiore vrinæ mictum: adeo vt semper vrina noua in vesicam succedens, & veterem expellens impediatur generationem calculi, quia nunquam ista serositas torpida in vesicam morabitur. Ex frequenti autem potione sequi quoque frequentem mictum docet Hippocrates *lib. 2. prorrhæti.* cum ait vrinam debere respondere potui in copia: hocq; vno distingui, quod reddatur crassior, quam quod potatum est. Huic simile est, quod scribit Galenus *cap. ult. lib. 1. nat. facult.* Nempe potum potum in vrinam conuerti, nisi si quid aut exit per aluum, aut in sudorem abit, aut per insensilem euaporationem excernitur. Tamen Alemani correctio videtur esse retinenda, legendumque *οὐκ ὁρμησὶς*. Quod enim breue sit, & latum vesicæ muliebris collum, ipsa vix vrinam continet.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΕΡΙ ΑΕΡΩΝ, ΥΔΑΤΩΝ,

ΤΟΓΩΝ.

Tertium menses. ad hunc usque.

HIPPOCRATIS

LIBRI DE AERIBVS, AQVIS,

ET LOCIS,

Tertia pars, quæ est de temporibus.

TEXT.
1.

ΕΠΙ ΔΕ ΕΤΩΝ
ΩΔΕ ΑΨ ΠΙΣ ΔΥΝΑ-
ΜΕΥΡΩΜΟΣ ΔΨ Α-
ΓΝΩΣΤΗ, ΟΥΣΙΩΝ
ΠΙ ΜΕΛΛΕΊ ΕΣΤΑΔ

ΤΟ ΕΠΟΣ ΕΊΤΕ ΡΟΣΕΡΩΝ, ΕΊΤΕ ΥΨΗΡΩΝ.

11.

ΑΥ ΜΩΝ ΚΑΙ ΚΑΙ ΛΟΓΩΝ ΓΙΝΕΤΑΙ ΤΑ
ΣΗΜΕΙΑ ΕΠΙ ΠΙΣ ΑΣΤΡΟΙΣ ΔΥΝΟΙΣ
ΤΑ ΚΑΙ ΠΑΤΕΛΛΟΙΣ. ΕΊΤΕ Ω ΜΕΤΟ-
ΠΩΡΑ ΕΊΔΑΤΑ ΧΩΝ. ΚΑΙ Ο ΧΑΜΩΝ

ÆTERVM de
annis hoc mo-
do considera-
tione facta,
quis cognosce-
re possit, qua-

lisnam annus sit futurus, sa-
lubrisne, an morbosus. Si e-
nim secundum rationē fiant
signa in astris occidentibus
ac orientibus: & in au-
tumno aquæ fiant: & hyems

M

sit moderata, & neque valde clemens, neque modum excedens frigiditate: & in vere ac in æstate tempestivè pluat: sic sanè saluberrimum esse annum par est. Si verò hyems quidem siccata sit & borealis, ver autem pluviolum & australe, necesse est æstatem febriculofam fieri, & lippitudines inducere. Quum enim æstus de repente accedat, terra humida existente à vernis imbris, & ab austro: necesse est æstum duplicatum esse, & à terra irrigua & calida, & à sole vrente: quum ventres in hominibus nondum constricti sint, neque cerebrum resiccatur. Non enim fieri potest, quum ver tale existat, ut corpus & caro non humore fluida fiant, adeò ut febres acutissimæ in omnes irruant, maximè autem in pituitosos. At dysenterias par est fieri & mulieribus, & viris humidioribus. Et si quidem circa canis exortum accedat aqua ac tempestas, & Etesia spiraverint, spes est cessationis, & ut autumnus salubris fiat. Sin minus, periculum est, ne & pueri, & mulieres moriantur.

αυδιστοδωρο αιδης τι αυρι

ἐλπίς παύσασθαι, καὶ ὁ μετόπισθεν ὑγιανὲν γινέσθαι. ὡς ὅ μὴ, κίνδυνος θανάτου τε γινέσθαι τοῖσι παθόντοισι, καὶ τῆς γυναιξίν.

μᾶλλον. ἔμῃτε λίαν θύδης, μῃτε ὑπερβάλλων τὸν καρὸν ὁ ψυχῆς. ἔντε ὅ ἢ εἰ ὑδάτω γρήται ὥραία καὶ ὅ τὰς θέρμ. οὕτω ὅ ἔστος ὑγιανόντων εἰκὸς εἶναι. ὡς ὅ ὅ μὴ χειμῶν ἀνυχμηρὸς καὶ βόρος γρήται, ὅ δὲ ἢ ἔπομβρον καὶ νότον, αἰάκη τὸ θέρμ. πυρετῶδες γινέσθαι, καὶ ὁφθαλμίας ἐμποιεῖν οὐκ ὀκνῶν γὰρ ὁ πῆγρος ἐπιγρήται ἀξάφνης, ἡ τε γῆς ὑγρῆς εὐούσης ὑπὸ τῶν ὁμβρων τῶν ἐαρινῶν, καὶ ὑπὸ τῶν νότου, ἀράκη διπλοῦν τε καὶ μαε εἶναι, ἀπὸ τε τῆς γῆς ἀφ' ἐσθ' ἔουσης καὶ θερμῆς, καὶ ὑπὸ τῶν ἡλίου καύοντος, τῶν τε κοιλιῶν μὴ ξυνεσχυουσῶν τοῖς ἀνδράσιν. μῃτε τῶν ἐκασφάλου ἀνέξηκεσθαι. ὅ γὰρ οἷον τε τῶν ἡρὸς ποιουτέοντος, μὴ οὐ πλάσθαι ὁ σῶμα, καὶ πᾶσι θέρμ. ὥστε τοῖς πυρετοῖς ὅτι καὶ σφίσι ὁξυτάτοις ἀπαν. μάλιστα δὲ τοῖσιν φλεγματίησι, τῶν δυσεντερίας εἰκὸς ἔστιν γινέσθαι, καὶ τῆς γυναιξίν, καὶ τοῖς ἐξιδῶσιν τοῖς ὑγροτάτοις. καὶ ὡς μὴ ὅτι κινδὺς ὅτι πολλὴ ὑδὼρ ὅτι γῆς ἔχμας, καὶ οἱ ἐπιτοῖαι πᾶσι παύσασθαι

III.

LV.

ἡ παῖς αὐτῆς ὁφρενίππος ἀπόλ-
ῃ παῖς αὐτῆς, ὁφρενίππος ὁφρενίππος

Mij

fit australis, & pluuiosa ac calida, & corpus non adstringatur, neque venæ, vere accedente boreali, & sicco ac frigido, cæcbrum postquam ipsum dissolui ac purgari contigit à grauedine ac rauedine, tunc simul cum vere stabilitur ac constringitur. Quare derepente æstate accedente, & ardore ac mutatione contingente, hi morbi incidunt. Et intestinorum lauitates, & aqua intereus, fere reliquis morbis desinentibus, superueniunt, quæ non queant facile ventriculi à concepta humiditate exsiccari.

ἐόντος τοῦ τοῦ θερμοῦ τῷ σώματι μὴ ξηραίνεσθαι, μὴ δὲ φλέβες, τῷ ἥερος ἐπιγρομίδου βορείου καὶ αὐχμηροῦ καὶ ψυχροῦ, ὁ ἐκέφαλος ἐπιπίνει αὐτὸν ἐλθὲν αἶμα τὰ ἥερος ἀφαινεῖσθαι, καὶ καθαίρεσθαι ἀπὸ τοῦ κρύου καὶ βροχίων, πλεονεχῆτα πηγυρῶν τε καὶ σπυρίων. ὅτε δὲ αἴφνης τῷ ἥερος ἐπιγρομίδου, καὶ τῷ καίματος, καὶ τῷ μετεωρῶν ἐπιγρομίδου, ταῦτα τοιαῦτα ἐπιπίπτει καὶ λείπει, καὶ ὕδρωπις πελοῦται πῶς τοιαῦτα ἐπιγρομίδου, καὶ ὕδρωπις πελοῦται πῶς τοιαῦτα ἐπιγρομίδου, καὶ ὕδρωπις πελοῦται πῶς τοιαῦτα ἐπιγρομίδου, καὶ ὕδρωπις πελοῦται πῶς τοιαῦτα ἐπιγρομίδου.

IN CONTEXTVM ANNOTATIONES.

TEXT. I. **E**T si hæc tertia pars, vt & prima de aëre loquatur, tamen & ad perfectam instituti Hippocratici rationem necessaria fuit, & à prima longo discrimine separatur. Nam prima pars egit de aëre particulariter, quatenus ipse orienti, occidenti, septentrioni, meridiei vernaculus est: & si attingit morbos certarum tempestatum anni, de tempestatibus locutus est, quatenus suam naturalem habitudinem seruat. Hic autem omnino contra Hippocrates. Primum enim hic differit de aëre vniuersaliter, ostenditque ubicunque locorum reperta fuerit tempestatis à se descriptæ ratio, morbos quoque necessario tales, quales attingit, euenire. Deinde non hic disputatio, est de tempestatibus anni, quatenus naturaliter se habent: sed quatenus ex commutatione, aut sunt in suarum naturalium qualitatuum excessu summo, vel defectu: aut quatenus alienam prorsus naturam induerint.

II. *ὡς ἐὰν τὸ καὶ λόγος γίνεται.]* Hippocrates hoc loco describit annum temperatissimum, & ad eum requirit duas conditiones tantum. Prima est tempestatium pluuiarum. Secunda commodationis hyemalis. Sed

tempeſtivarum pluviarum ſubdiuiduntur in duo membra: aliarum enim accom-
modantur veri, aliarum æſtati & autumnno. Veri quidem, ad fouendam eius
benignam humiditatem, quæ plantas nutrit; æſtati & autumnno, ad
corrigendam nimiam ſiccitatem. Et annus ita deſcriptus appellatur
ab Hippocrate 2. *epid. na. 2. 2. 2.* id eſt, annus ordinatus & lege naturali
conſtitutus. Nam talis anni ver erit temperatum, ſimile pueritiæ, &
primæ diei parti: Æſtas erit ſimilis pomeridiano tempori, & ætati vi-
rili: Autumnus ſimilis ætati conſtanti, & vespertino tempori: Hyems
ſenili ætati bene habenti, & nocti. Quam proportionem attingit Hip-
pocrates lib. 2. *epid. explicuit Gal. part. 38. ſect. 2. lib. de humorib.*

na. 2. 2. 2.] Signa intelligit caloris, frigoris, ſiccitatis & humidi-
tatis, quarum qualitatium manuſtatum diſcrimen cernitur incipientibus
anni tempeſtatibus. Porro Galenus hunc locum citat *aph. 8. lib. 3.* & le-
git *na. 2. 2. 2.*

na. 2. 2. 2.] Hippocrates *part. 20. ſect. 3. lib. de hum.* inquit eam eſſe
morborum & tempeſtatum anni analogiam, vt ex tempeſtatibus facile
colligatur qui morbi fiant: & ex morbis facile intelligatur qualis ær,
qualis aqua, qualis tempeſtas. Ergo ex ſalutaribus morbis ſalutaris
annus, & ex qualitatibus tempeſtatum alienis morbi iudicatu difficiles
cognoſcuntur, *ex aph. 3. lib. 3.*

na. 2. 2. 2.] Ariſtoteles *probl. 8. ſect. 1.* hunc locum attingit, &
problematicè quærit, cur ex hyeme frigida & ſicca, vere autem pluui-
oſa & auſtrali, excitentur æſtate repentinæ febres. Sed ex hoc Hippo-
cratico contextu talem reſponſionem habere poſſumus: Vbiunque
tempeſtatem frigidam & ſiccam alia pluuiosa & auſtralis excipiet, cui
repentinus ſuccedat æſtatis ardor, neceſſe eſt fieri tria morborum gene-
ra: à putrefactione quidem in venis, febres acutas, à repletione cerebri,
propter auſtrum, ophthalmias; & à corrupta inteſtinorum pituita dyſ-
enterias.

na. 2. 2. 2.] Requiritur poſſe in Hippocrate eorum morborum, qui frigi-
da & ſicca hyeme, itemque vere calido & humido excitabuntur, enu-
meratio. Sed Galenus huic dubitationi ſatisfacit *aph. 11. lib. 3.* Idque
duobus modis. Primum enim Hippocrates *aph. 5. eiſd. libri* enu-
merauit morbos boreales & auſtrinos. Secundo, quoniam frigidam &
ſiccam hyemem excepit ver calidum & humidum, ob id veris conſti-
tutio hyemali contraria, vel morbos omnino tollebat, vel lenabat, adeo
vt ægri degerent *aph. 1. recti eſſent*, nec lecto ſe continere coge-
rentur.

na. 2. 2. 2.] Boreas, vt inquit Galenus *part. 1. ſect. 7. lib. 6. epid.*
quoniam frigidus eſt, materiam ſuperfluam alia tempeſtate colle-
ctam eſſuere non ſinit: proinde frigida & ſicca hyems autumnales hu-
mores intrò compingebat. Succedens ver calidum & humidum, nouos
humores adijciebat, quia replebat: vnde calida & ſicca æſtate inflam-
matis humoribus excrementitiis qui parati erant ad putredinem, febres
excitabantur.

94 HIPPOCRATES DE AERE, AQUA, ET LOCIS,

καὶ ὀφθαλμοῖς.] Galenus *ad part. 1. sect. 7. lib. 6. epid.* inquit, nudum caput à calido & humido cœlo hæc duo incommoda percipere. Primum est, quod ipsum repleat, & calefactum ad aliorum humorum noxiorum attractionem impellat. Secundum, quod ipsum debilitet. Debilitatur autem præcipue caput austrina constitutione in auditu & visu, *per aph. 5. lib. 3.* Visui enim caliginosi humores suggeruntur à caliginoso cœlo, per Galenum *ad part. 8. sect. 1. lib. 1. epid.* Igitur propter debilitatem partis suscipientis, & propter humorum abundantiam calido cœlo ebullitionem, oculorum inflammationes contingere oportebat, quarum signum erat prurigo frontis, ut inquit Celsus.

ἡ αἰφνίς.] Non est hæc otiosa dictio apud Hippocratem. Non enim nocua est tempestatum anni alteratio, quæ fit per successionem: Nam, ut inquit Hippocrates *lib. de humoribus: successiones temporum morbos faciunt & solvunt.* Sed quotiescunque in omni mutatione ista tria concurrunt, ut semel, multum & repente fiat, tum morbi excitantur, *per aph. 51. lib. 2.* Non assueti enim magnæ & repentinæ mutationi offenduntur necessario: ideoque monuit Hippocrates *part. 29. sect. 2. lib. de humorib.* attendendum esse maximè ex quibus & in quæ & quomodo fiant mutationes.

διπλὴν π καὶ ἡ.] Duplex iste æstus Hippocratis intelligitur, non tantum existisse in vniuerso propter calidam & humidam à pluuiis terram, sed etiam in hoc corpore humentibus adhuc aluis, & repleto capite. Nam, ut inquit Gal. *ad part. 8. sect. 1. lib. 1. epidem.* animalium corpora cœli statui similem constitutionem habent. Igitur ex hoc duplicato calore in materia humida necessarium erat excitari febres putredinosas. Nam Galenus *cap. 7. lib. 8. meth. med.* inquit *naturas calidas humidas quantumvis sanas proximas esse putredini;* idque apparere ex sudoribus & urinis, deiectione, & respiratione male olente; indeque fieri, ut si cruditate laborent, aut si pori cutis astringantur, aut à sole perurantur, grauiter febricitent.

καὶ ἡ π καὶ ἡ ξυμπεπνευσμένη.] Hippocrates *prognost. 13. lib. 2.* appellauit deiectionem mollem & constantem *διὰ χύρην μαλακὴν & ξυμπεπνευσμένην.* Ex qua collatione patet, hic καὶ ἡ ξυμπεπνευσμένην ventrem dici, cuius deiectio sit constans, corpulenta, & minimè diuisa, nec liquida.

μὴ ὑπερβαίνει.] Galenus *ad part. 11. sect. 2. lib. 1. epid.* καὶ ἡ appellat superfluum humiditatem: *Ad part. 32. sect. 3. lib. de vict. acut.* eam, quæ supra id quod secundum naturam est, innascitur partibus humiditatem καὶ ἡ vocat: *Particula 19. sect. 3. lib. de fract.* Galenus humiditatem superfluum omnem, siue ex tenuioribus, siue ex crassioribus, siue ex purulentis constet humoribus, inquit esse καὶ ἡ. Cum igitur vernum tempus totum esset humidum & calidum, merito dicitur supra modum humectasse corpora. Sed notatu dignum est, hunc locum citari à Galeno *ad aph. 11. lib. 3.* ibique legi *συμμιμνῆσαι*, quod est colligari: Brascauolus inquit in suo exemplari scriptum fuisse *προσδοῖν*, quod est humores comburi. Quæ lectiones si retineantur, referendæ erunt ad æsta-

tem : humidum enim calidumq; corpus ad repentinos æstus & magnos facile colliquatur.

μάλιστα δὲ τῶν φλεγματικῶν.] Difficultas quæ hic magna suboritur, talis est, quomodo in pituitosa natura acutissimi morbi contingant, cum hi videantur fieri à bile ? Sed notandum est, morbos acutissimos considerari tribus modis. Quidam enim sunt acuti propter partem, vt apoplexia. Quidam per se, & hi dicuntur acuti morbi propriè à veloci, vehementi & periculoso humoris sui motu, vt febris ardens. Quidam ex euentu, idque quatuor modis. Nonnulli enim dicuntur morbi acuti à μεταβολῇ, cum videlicet morbus primigenius humoris sui in partem aliquam translatione in alium morbum mutatur, vt si continua febris degeneret in hydropem, cuius rei exempla sunt *prognost.* 1. 2. & 3. *lib.* 2. Alij symptomatum malignitate, vt cum dixit Hippocr. *aph.* 9. *lib.* 3. morbos acutissimos autumno fieri. Quidam propter impeditam corporis liberam perspirationem ex obstructione cutis, vt cum dixit Gal. *part.* 7 8. *sect.* 2. *lib.* 1. *epid.* mulieres in acutos morbos incidisse propter impeditam corporis diffationem. Ceteri dicuntur acuti propter admixtionem contrariorum humorum, vt cum dixit Hippocr. *aph.* 43. *lib.* 4. semitertianas febres esse periculosissimas : hæ autem componuntur ex pari mixtione bilis & pituitæ putrentis. Dicimus igitur ex vere austriuo & æstate calidissima repentina pituitosas naturas acutissimè laborasse, partim propter impeditam liberam perspirationem ex aduersione cutis, partim ex admixtione bilis.

διωμείας.] Manente, inquit Galenus *ad aph.* 11. *lib.* 3. corporis humidioris putredine febres excitabantur : sed si aut hæc putredo per ventrem ferretur, aut si capitis repleti humor per intestina depelleretur, necessarium fuit dysenterias succedere. Sed Philothens in eundem *aphorismum* notat ex hac constitutione comitiales morbos, apoplexias, vertigines, caligines nasci potuisse, si caput debile excrementa depellere non potuisset. Item ruffes & asthmata, si se in pulmonem exonerasset.

ὁ δὲ βορρηνικὸς & χειμῶν.] Pluuiæ enim cum ventis frigidioribus retundunt ardorem caniculæ, vnde cessant acutæ febres. Nam, vt notat Galenus *ad aph.* 34. *lib.* 2. si aliquis febre ardente corripitur per æstatem, & repentina fiat cæli mutatio in frigidiorè conditionem, leuatur morbus, idque duplici de causa. Primum quidem, quia tempus in quo generatus est, morbo cognatum erat, ideoque morbus leuior : deinde quia frigiditas adueniens causa fit valetudinis. Proinde hic particula, *χειμῶν*, rectè explicabitur de vento frigidiorè. Quod enim scripsit Aristoteles *cap.* 40. *lib.* 9. *de hist. animalium* : *μεγιστὸν δὲ τὸ χειμῶνα, καὶ ὁ βορρηνικὸς*, Plinius *cap.* 10. *lib.* 11. *sua hist.* sic reddidit : *prædiuinant ventos & imbres*. Et Virgilius simili ratione 1. *Æneid.* dixit, *emissam hyemem*, id est, ventos.

ὁ δὲ ἰνιάκ.] Aquilo ventus septentrionalis variis appellationibus donatur. Nam octo diebus ante caniculæ exortum fiat, & appellatur cum *βορρηνικὸς*, quasi præcurrens : biduo post ortum caniculæ constanti

56 HIPPOCRATE DE AER. AQVIS, ET LOCIS.

flatu viget, & tum dicitur *ἐμώας*, id est anniuersarius, autore Plinio, *cap. 47 lib. 2*. Flat autem die, non etiam nocte. Cuius rei hæc est apud Aristotelem *cap. 5 lib. 2 meteor. demonstratio*. Corpus gelu induratum, aut calore solis nimis exsiccatum aspiratus nullos habet. Itaque cum sol est in signo solstitij, siccior est terra, quam ut exhalationes generet Etesiarum productrices: ubi autem recessit, remissior sentitur calor, & congelatis aquis calore liquefactis excitatur exhalatio, Etesiarum materia: & hi venti noctu non flant, quoniam nocte cessat aquarum liquatio propter solis absentiam.

[*ἡ δὲ φύσις αὐτῶν ἐστὶν ὡς ἀνωτέρω ἐκείνων.*] Huius totius loci interpretatio tempestatum ab Hippocrate descriptarum collationem requirit. Igitur prima primi Epidemiorum constitutio tota est australis & squalida, in qua adolescentes, iuvenes & athletæ sub ver, ante quod aquilo frigidus siccus flauerat, ex retentione excrementorum egrotant, *part. 11. sect. 1. lib. 1*. Secunda constitutio tota est frigida humida, in qua pueri à mamma depulsi, item octennæ, decennæ, & ferè puberes, ob humiditatis excessum intereunt, frigidi sicci minus, *part. 40. sect. 2. lib. 1. epid.* Tertia est frigida sicca, in qua adolescentibus & adultis febres ardentes, & senioribus ictericæ dysentericæ, *part. 66. sect. 2. lib. 1. epid.* Moriuntur autem ab acutis morbis adolescentes, iuvenes & adulti. Itemque mulieres, & quibus naturis meatus erant obstructi. *Tertia epid. lib. 1. sect. 3.* tota est austriua tempestas, calida humida & pestilens. In hac pueri omnes impuberes tenesmo occidunt, ob gulam & naturam ætatis humiditatem, *part. 53*. Mulieres & omnes frigida ac humida temperaturæ, tabificæ fiunt à capitis in pulmonem destillatione, *part. 70*. Multi autem moriuntur quartana febre, propter adustam bilem febrium diuturnitate, *part. 71*. Ex hac tempestatum inter se collatione dicimus pueros, quod essent humidissimi temperamenti & calidissimi, australi putrefactioni minus resistisse, ideoque tum febre, tum dysenteria interiisse, *per part. 40. sect. 2. lib. 1. epid.* Itemque mulieres, ob impeditam perspirationem insensilem mortem obiisse, *per part. 78. sect. 2. eiusd. lib.* Seniores autem, quod essent sicciore temperie & frigidiore. Primum *per aph. 14. lib. 1*. febres minus acutas habebant. Præterea ætatis calore iuuabantur, ut melius degerent, *per aph. 18. lib. 3.* & quia sicci erant, parique occlusis, ob cutis siccitatem, humida veris intemperiei facilius resistebant, *per part. 40. sect. 2. lib. 1. epid.* Qui autem superstites euadebant ab acutis febribus, bilis assatione quartanarij fiebant, *per part. 71. sect. 3. lib. 3. epid.* Ex quartana autem per scirrhum lienis hydropes fieri supra demonstratum est.

IV.

[*ἡ δὲ φύσις αὐτῶν ἐστὶν ὡς ἀνωτέρω ἐκείνων.*] Ut hæc descriptio priori contraria est in hyemis verisque temperie, sic & in morborum euentu. Nam priore constitutione nulli morbi hyemales vernique effatu digni erant. In hac autem sub vernum tempus omnes excitantur morbi, scilicet abortus, quia frigus superabat antiperistasin, & ad vterum perueniebat; ophthalmiæ sicca à biliosa materia, dysentericæ à salsa piquita. Nam, ut notat Galenus *ad part. 5.*

part. 5. sect. 2. lib. 1. epid. Vbi tempestates anni à germana temperie plurimum degenerarint, par est è vestigio morbos excitari: vt si contingat hyemem esse clementem, quæ debet esse intemperata in frigore; & ver æquilonium, quod debuit esse temperatum.

Ad hoc. J Manardus *epist. 2. lib. 1. & epist. 1. lib. 9.* hanc dictionem expungit, & duas affert rationes. Prima est, quoniam Corn. Celsus hunc contextum latinitate donans *cap. 2. lib. 2.* hanc dictionem non vertit. Secunda est, quod repugnantia sint atque contradicentia, annum esse australem, & tranquillum à ventis. Ad primam rationem respondetur ex simili; Corn. Celsus eodem in contextu dysenteriam non interpretatus est, hæc tamen dictio non est expungenda. Secunda ratio planè negatur. Nam scripsit Hippocrates *part. 1. sect. 3. lib. 3. epid. Annus erat austrinus, pluviosus, penitus à ventis silens.* Quo in loco notat Galenus duplicem esse aëris clementiam. Vnam serenam, in qua cælum vnde quaque patet, nullis obstitum nubibus. Alteram mollem, in qua nubes plurimæ videntur, nec tamen sentitur vllus in ipsis aut in aëre vehementior motus. De vtraque locutus est idem Galenus *ad part. 3. sect. 3. l. 3. ep.* cum facit duplicem nothum. Vnum quidem siccum, cuius motus subinde est vehemens. Alterum autem humidum, in quo nubes tranquillæ stant. Igitur hic *ἄνερ ὁσός* dicitur hyems austrina, cuius nec nubes, nec aër vehementiorem sentiunt afflatum.

ἐκ τῆς ὥρας. J Hyems enim tepida molle ac rarum corpus efficit, per quod statim penetrans borealis aër vernus fœtus calori assuetos offendit. Nam, vt inquit Hippocrates *in libro de natura pueri*, quotiescunque fœtus in vtero violentum aliquid perpessus fuerit, ante legitimum tempus ruptis pelliculis prodeat oportet. Galenus autem *ad aph. 12. lib. 3.* non simplicem, sed abortum fœtus iam emortui videtur intelligere. Cui consentit Aristoteles *probl. 9. sect. 1.* cum inquit corpora in matrum uteris humectata, repentino frigore syderari & mori.

ἐκ τῆς ὥρας. J Quoniam enim fœtus ferre non potest subitam & vehementem mutationem frigoris, moriatur necesse est. Galenus enim *cap. 7. lib. 1. tractat. sanit.* inquit recens natorum cutim esse cum partibus interioribus æquè mollem; quoniam externum frigus nullum sensit, cuius est densare. Sed contra Hippocratem afferri posset mos Germanorum, qui pueros in lucem editos in flumen Rhenum mergebant: & qui fluminis frigidam abluionem tolerare poterant, fortissimi euadebant. Cur igitur, qui fœtus non in utero mortui sunt, vernumq; frigus superarunt, reliquum vitæ tempus cum debilitate degunt? Responsio est expedita, hos videlicet fœtus tota hyeme austrina & clementi supra modum repletos & toto corpore fuisse debilitatos, *per aph. 5. lib. 3.* adeo vt repentina mutatione ferenda apti non fuerint.

ἐκ τῆς ὥρας. J Galenus *ad part. 17. sect. 2. lib. 1. epid.* inquit duplicem esse tabem. Vnam, quæ fit proprio pulmonis affectu. Alteram, quæ fit capitis in pulmonem destillatione. Prima autem constitutione *lib. 1. epid.* tabes ab austro multæ vulgantur. Sed *sect. 3. lib. 3. part. 66.*

cum hyems fuisset austrina & clemens, sub eiusque finem verisque principium aquilo siccus erupisset; repletum cerebrum, sed frigore compressum, humorem in partes thoracicas, aquilone debilitatas, expressit, idque præcipue in hominibus natura pituitosis contigit: unde *part. 7. 1.* ob collectos humores hyeme austrina, vernum tempus aquilonium, totum tabificum fuit: quæ eadem ratio hoc in loco valet. Quod si contigit homines naturâ biliosos subtilium, acrium, & corrosentium ichorum destillationem esse perpeffos, excitatum est illud tabis genus, quod ab Hippocrate *part. 14. sect. 1. lib. 6. epid.* vocatur *θνεῖα*, id est, ferinum.

ταῖς θνεῖαις αἰσῖ.] Cerebrum tribus de causis pituitosa habuit excrementa. Primum quidem ratione sui, quia frigidum est & glandulosum, teste Hippocr. *in lib. de glandul.* ideoque per inaniam sua spatia plurima collegit excrementa. Deinde ratione hyemis austrinæ calidæ, quæ caput replet, *per aph. 5. lib. 3.* Postremò ratione veris frigidi; nam ubi refrigeratum cerebrum alimentum omne subigere non potest, pituitificat: Gal. *ad aph. 12. lib. 3.* Pituita autem est triplex, Vna quidem insipida, à reclusa frigiditate. Altera acida, ab immoderatiori frigore. Tertia salsa, à calore putri. Quod igitur hyems austrina & calida esset, pituita salsa in cerebro collecta est, quæ per compressionem veris frigidi & sicci in ventriculum atque intestina expressa est atque decubuit, unde his vlceratis facta dysenteria.

ὁφθαλμῶν ἐνέσι.] Caput per calidam & humidam temperiem repletum, superueniente vere frigido in oculos frigore debilitatos humorem expressit, & à frigida & sicca veris constitutione membranarum condensatis, cum nihil refluere, ophthalmia sicca effecta est Gal. *ad aph. 12. lib. 3.* Nam scripsit Hippocrates *part. 2. sect. 7. lib. 6. epid.* *Per squalloræ lippitudines vulgabantur cum dolore coniunctæ*; periculum enim erat, inquit Galenus, ne siccitate oculi membranz rumperentur, indeque vlcus succederet. Sed *ex lib. 2. prorrh.* notatu dignum est, ophthalmiam siccitatem esse vel in oculo, vel in excremento, id est in sorde. Siccitatis in excremento semper est valde dolorosa. At siccitas in oculo duobus consideratur modis. Vel enim est cum tumore magno & indolenti, & hæc ophthalmia solutu facilis est. Vel est cum tumore magno & dolore, & periculum est vlceris; qualem hic ophthalmiam par est intelligere.

ὁφθαλμῶν ἀπὸ τῆς ἀφροδισίας.] Galenus hunc locum citans & exponens *aph. 12. lib. 3.* ait ab Hippocrate non illos intelligi catarrhos, qui consueti nomine vocantur, suntque capitis per arteriam in pulmonem fluxiones; sed potius illas vniuersales destillationes, quæ ex venis & arteriis fiunt in omnes subiectas partes: Et quia hæ fluxiones breui iudicantur, idcirco subiungit subito mortem adferre, quia (vt notat Philotheus) ex nimia plenitudine vel nervis humectatis paralyfin faciunt, vel repletis & distentis conuulsionem, vel obstructis carotidibus arteriis aphoniam apoplexiæ principium. Quid sit autem in senibus

apaisme, explicuit Gal. *part. 6. sect. 5. lib. 6. epid.* quotiescunque debilitata facultate naturali senum, vniuersa corporis eorum habitudo gracilescit, & cute nutritu destituta rari fiunt pori, id est laxæ reperiuntur multæ in corpore cauitates inter cutem & musculolum genus. Idque probatur *ex part. 29. sect. 3. lib. 6. epid.* vbi inquit attenuatio primū laxari cutem & habitudinem corporis, deinde vbi consummata extenuatio fuerit, distendi. Erit igitur *apaisme* partium totius corporis carnosarum; itemque vasorum, quæ ob sanguinis paucitatem parum implentur, laxitas. Est autem *exmēis* nihil aliud quàm humorum in vasis contentorū fusio propter debilem retentricem facultatem. Idque probatur ex Hippocrate *lib. 2. prorrh.* qui postquam demonstrauit tophaceos humores articulorum cum alio sicca nulla arte sanari, inquit curabiles esse à sola dysenteria quam natura excitauit, & ab aliis humorum *exmēis*, id est eliquationibus, quæ deorsum feruntur.

exmēis opaisme.] Hanc particulam *exmēis opaisme* esse aduentitiam patet ex Galeno *ad aph. 12. lib. 3.* Et huius rei rationes quinque afferri possunt. Prima est, quod cum hic sit mentio de morbis ab eadem causa progenitis, phrenitis & paraplegia non sint morbi generis eiusdem. Secunda, quod Aristoteles *probl. 9. sect. 1.* videatur hunc totum Hippocratis contextum ad cerebri apoplexias & siderationes referre. Tertia quod scribat Hippocrates *in libro de gland.* cerebrum nullis morbis tentari, quandiu in partes subiectas exoneratur. Quarta, quod senes de quibus hic mentio est, non sint apti ad phrenitidem. Quinta, quod cum teste Galeno *cap. 5. lib. 2. de sympt. caus.* ab ira nemo subito perit, quia nec calor naturalis perfrigitur, nec robur corporis dissoluitur. Hæc eadem ratio in phreniticis valere possit, qui voluntariis actionibus robustissimi sunt propter inflammatos humores, vt scribit Galenus *cap. 3. lib. 3. de sympt. caus.* Ad has rationes adiungi potest historia ægri quarti *sect. 3. lib. 3. epid.* Hic enim phreniticus cum esset, vehementissimorum symptomatum violentia tertia die mortuus est: sed inquit Galenus *in comm.* In hoc exemplorara hæc est phrenitidis historia, cum phrenitici quarto, & quinto interdum, sed frequentius septimo moriantur.

exmēis opaisme.] Particula *apaisme*, hoc loco non reddit rationem præcedentium, sed nouam sententiam orditur hoc sensu: Cerebrum, quod verno tempore per grauedines & destillationes expurgari solebat, violentia frigoris compactum atque obstructum interdum dysentericos & ophthalmicos morbos in æstatem differt. Sicque conciliabuntur Aristoteles *probl. 9.* & Gal. *aph. 12. lib. 3.* Ille enim solos abortus assignat veri, dysenterias & ophthalmias in æstatem reiecit: hic morbos omnes istos veri assignat. Sed hac sententia Hippocrates interdum in æstatem differri ostendit.

exmēis opaisme.] Hippocrates *in lib. de gland. & lib. de loc. in hom.* septem viis cerebrum expurgari ostendit: per aures, vnde pus; per nares, vnde coryza; per oculos, vnde ophthalmia; per palatum in gutturi, vnde rancedo; per palatum in gulam, vnde dysenteria; per venas,

100 HIPP. DE AER. AQVIS ET LOCIS.

in spinalem medullam, unde tabes occulta; & per venas in sanguinem & habitudinem carnosam totius corporis, indeque in ventrem, unde hydrops. Tres primæ expurgationes appellantur ab Hippocrate *in lib. de loc. in hom.* naturales. Nam fluxio quæ fit per nares, etsi meatum quodammodo corrodit, quia tamen fit extrinsecus, & per viam amplam, bona est. Sed fluxio per guttur, quæ est βελίχως, si copiosior sit, periculum tabis adfert. Igitur his impeditis fluxionibus expurgantibus æstas cerebrū plenum excipiens dysenterias, ophthalmias & catarrhos excitabit: quæ dysenterix maligni moris erunt, desinentque in lienteriam & hydropem.

λευντρία.] Cum celeriter tales dejiciuntur cibi, quales assumpti sunt, hic affectus est lienteria, id est vitium ventriculi & intestinorum; eiusque tres omnino sunt causæ, facultas retentrix debilis, pituita acida, & ulceratio ab humore mordaci, ut ait Galenus *ad aph. 12. lib. 4.* Ex Hippocrate autem *lib. 1. de morbis* ea est morborum aliquot inter se metaptosis & transmutatio, ut ex tenesmo dysenteria, ex hac lienteria, & ex lienteria contingat hydrops. Nam, postquam dysentericus fluxus ventriculi & intestinorum facultates labefactavit; facit lienteriam: & hæc propter impedimentum distributionis alimenti in iecur, viscus ipsum refrigerat, unde hydrops. Ista autem morborum mutua successio semper est lethalis, quoniam, ut scribit Hippocrates *in libro de affectionibus*, cum morbus alter alteri succedit, plerumque occidit. Vnde *aph. 43. lib. 6.* inquit longam dysenteriam in lienosis à lienteria vel ab hydrope excipi, sicque homines mori.

SI autem æstas pluuiosa sit, & australis, similisque sequatur autumnus, necesse est hyemem morbidam esse, & his qui pituita abundant, & qui quadragesimum annum excesserunt, febres ardentes fieri verisimile est: qui verò bile abundant, costarum inflammationes & pulmonis, pleuritidas ac peripneumonias dictas. Si autem æstas sicca existat, & borealis, sequens verò autumnus pluuiosus & australis capitis dolores ad hyemem

HN δὲ τὸ θερος ἐπομβρὸν γήηται, καὶ νότιον, καὶ ὁ ματόπωρον, χειμῶνα ἀνάλκην νόστρον εἶναι, καὶ τοῖς φλεγματήσιν, καὶ τοῖς ῥαιτέροισι τεσσάραισι τῶν ἐπείων, καὶ τοῖς γίγνεσθαι εἰκός. τοῖσι δὲ χολώδεσιν, πλῆθει τῆς καὶ πεπνυμονίας. ὡς δὲ ὁ θερος ἀνχμηρὸν γήηται, ὁ βόρρον. ὁ δὲ ματόπωρον ἐπομβρὸν καὶ νότιον, κεφαλαλγίας ἐς τὸν χειμῶνα, καὶ σφακέλους τῷ ἐκκεφάλου

expectare conuenit, & cerebrū

- VII. εἰς γίγναται. καὶ προσέτι βράχ-
χει, καὶ καρύνας, καὶ βήχας, αἰσίοι
δὲ καὶ φθίσεις. ὡς δὲ βορέον τε καὶ
ἀνύδρον, καὶ μήτε ὑπὸ κύμα ἐ-
πομβρον, μήτε ὑπὲρ τῶν ὁρ-
κτούρων, τοῖσι μὲν φλεγματῆσι
φύσσι ξυμφέρῃ μάλιστα καὶ τοῖς
ὕδασι τῆς φύσεως, καὶ τῆσι γυ-
ναξίν. τοῖσι δὲ γυνάδεσι τὸ το πο-
λεμιάτων ἔσθ. λίαν γὰρ ἀναξη-
ραίνονται, καὶ ὀφθαλμῶν αὐτέ-
οισιν ἐπιγίγνεται ξηραὶ, καὶ πυ-
ρετοὶ ὀξείες καὶ πολυρροῖαι, αἰ-
οιοὶ καὶ μελαγχολίαι. τῆς γὰρ γυ-
νῆς ὁ μὲν ὑγρότατος τὸ ὑδαρῶ-
τον ἀναδύεται, ὅ δὲ παχύτατον
καὶ δριμύτατον λείπεται. καὶ τῶ
αἵματος καὶ τὸν αὐτὸν λόγον, ἄφ-
νω ταῦτα νοσήματα αὐτοῖς γί-
γνεται. τοῖσι δὲ φλεγματῆσι,
πρώτα ταῦτα ὁρῶντες. ἀπο-
ξηραίνονται γὰρ καὶ ἐπὶ τὸν χειμῶ-
να ἀφικνέονται, ὡς ἄλλων ἐς
τὴν ἄλλα ἀναξηραίνονται. καὶ ταῦτα
τῆς οὐ νοσήματος καὶ σκεπύ-
ματος προσδέχεται αὐτὰ πλεονάζει
μελλόντων ἐσθαι ἀπὸ τῆς με-
IX. τὰ βολέων. φυλάττειν δὲ χρὴ
μάλιστα τὰς μεταβολὰς τῶν ε-
ρέων τῆς μετέπειτα καὶ μήτε φάρ-
μακα διδοῖν ἐκόντα, μήτε κλῖν,

corruptiones, ampliusque
raucedines, grauedines &
tussies, aliquibus etiam ta-
bes. Quod si borealis sit au-
tumnus ac siccus, & neque
sub Cane, neque sub Arctu-
ro pluuiosus, confert naturis
pituitosis, & maxime qui na-
tura sunt humida, & mulieri-
bus. Biliosis autem infestis-
simum hoc tempus existit.
Valde enim exsiccantur, ac-
ciduntque eis lippitudines
aridae, & febres acutæ & diu-
turnæ, & aliquibus bilis a-
tra: siquidem quod liquidis-
simum ac aquosissimum in-
bile est consumitur, densis-
simum verò & acerrimum
relinquitur. Quod idem ac-
cidit secundum eandem ra-
tionem & circa sanguinem,
vnde hi morbi his accidunt.
Pituitosis autem hæc omnia
commoda sunt. Exsiccantur
enim, & ad hyemem perue-
niunt, ab aliis temporibus
in vicem succedentibus refic-
cati. Hæc igitur si quis men-
te concipiet & considera-
bit, is præcognoscat pluri-
ma omnino quæ ex huius-
modi mutationibus sint fu-
tura. Maxime autem obser-
uare oportet magnas tem-
porum mutationes, ut neque
medicinas in illis libentes
exhibeamus, neque vramus

quæ circa ventrem, neque
fecemus, priusquam præter-
eant dies decem aut plures,
& non pauciores. Periculo-
sissima sunt etiam ambo soli-
stitia, & maximè æstiuum.
Periculosum etiam æquino-
ctium vtrumque, sed maxi-
mè autumnale. Oportet au-
tem & astrorum exortus con-
siderare: præcipuè Canis, de-
inde Arcturi, & Pleiadum
occasum. Morbi enim in his
maximè diebus iudicantur,
aliquæ perimunt, alij verò
desinunt, aut in aliam spe-
ciem aliumque statum trans-
mutantur. Et circa hæc qui-
dem sicut dixi, habet.

ὅτι ἐς κοιλίαν, μήτε τέμνην
πρὶν πρὲλθωσιν αἱ ἡμέραι δε-
κα ἢ καὶ πλείονες. μέγιστα δὲ εἰ-
σὶν αἱ δύναι. καὶ ὅπῃ κινδυνώτε-
ται ἡλίου ὕψος ἀμφοτέρω, καὶ
μᾶλλον θερινῇ. καὶ ἰσημερινῇ,
νομίζονται. εἴται ἀμφοτέρω,
μᾶλλον αἱ μετοπωρινῇ. δεῖ δὲ
καὶ τῶν ἀστέρων ταῖς ὀπίσθαις φυ-
λάσσεσθαι, καὶ μέγιστα τῆς κυ-
νός. ἐπειτα ἀρκτούρου, καὶ ὅταν
πληθιάδων δύσῃ. τότε γὰρ νοσή-
ματα μέγιστα ἐκ ταύτης τῆς
ἡμέρας κρίνονται. καὶ τὰ μὲν ἀ-
ποφθινῇ. τὰ δὲ λήγῃ. τὰ δὲ ἄλλα
πολύτα μετρίσονται εἰς ἕτερον εἶ-
δος, καὶ ἑτέριον κατὰστασιν. καὶ εἰ μὲν οὐτέων οὕτως ἔχει.

X.

XI.

XII.

IN CONTEXTVM ANNOTATIONES.

V. **H**N δὲ π. 3. 10. Aristoteles probl. 20. sect. 1. huius loci interpreta-
tionem orditur à diuisione corporum. Inquit igitur corporum
quædam esse densa, quædam autem rara. Prima, superficie tantum ex-
tima humectari, & repente frigore vinolentorum instar, algere. Se-
cunda verò profundioribus corporis partibus crudos humores exei-
pere, qui hyemali tempore putrentes febres ardentes suscitant. Sed prior
de corporibus densis interpretatio minùs est Hippocrate digna, cum
partes extimæ ignobiliiores sint, quàm ut morbos acutos generent, nisi
interiores partes rapiantur in consensum, præcipuè verò caput, quod
aëri magis obnoxium est.

καύσους γίνεσθαι.] Causus est duplex. Vnus verus, alter nothus. Veri
duo sunt symptomata, sitis & ardor ingens totius corporis. Generatur-
que attractis in venulas ichoribus biliosis atque putrentibus. Exerctio-
nes habet liquidas, biliolas, meracas humoris morbum committentis.
Causus autem nothus fit à pituita falsa, aut à pituita & bile mixtis, non

toto corpore, sed aliqua parte inflammatis, ideoque minor sitis. Generatur non attractis ichoribus in venulas, sed effusis in ipsas præ abundantia, ibique putrentibus. In hoc alius interdum soluta, non excretionem humoris morbum committentis, sed alimenti in ventre corruptione. Igitur æstatis & autumnus austrina constitutione collectis pituitosis humoribus, quos hyems non digessit, putredo subsequens efficit febres ardentes spurias.

ἡ δὲ τῆς σίσης αὐχμηρία.] Hi tres morbi, canus, pleuritis & peripneumonia, quia sunt cognati, eadem tempestate contingere potuerunt. Nam, ut scribit Hippocrates *lib. 1. de morb.* ex febre ardente fieri potest pleuritis, & ex pleuritide peripneumonia, ubi videlicet ardentis febris calore thoracicus venter incaluerit, biliososque humores attraxerit.

ἡ δὲ τῆς σίσης αὐχμηρία.] Hæc sententia descripta est *aph. 13. lib. 3.* nisi quod Hippocr. in aphorismis non meminit syderati cerebri. Aristoteles autem *probl. 10. sect. 1.* hanc sententiam ita interpretatur, ut a repletionem autumnus australis fiant cephalalgia hyemales, & si humor replens cerebrum minus frigidus sit, fiant syderationes: tussi vero & raucedini & grauedini succedat tabes, ubi videlicet copiosior materia expectorationem vniuersalem non recipit.

κεφαλαλγίας.] Galenus in *aph. 13. lib. 3.* inquit a repleto per austrinum autumnum cerebro dolores capitis excitatos fuisse, non in omnibus, sed in iis quibus debilius erat caput: Nam, teste Philotheo, sicca & frigida æstas humores in capite coërcuit, autumnus austrinus auxit, hyems naturaliter constituta plethoricam affectionem capitis cumulauit. Et ut notat Gal. *ad aph. 13. lib. 3.* id euenit, quia hyems natura sua accommodata non est excutiendis priorum tempestatum excrementis. Sed Aristot. *probl. 10. sect. 1.* hanc Hippocratis cephalalgiam videtur interpretari *καεσίδησις*, id est capitis grauiditatem, propter videlicet humorum multitudinem qui domari non possunt. Et hæc interpretatio consentit cum *aph. 5. lib. 3.*

σφαλέως τὸ ἐκσφαλν.] Scripsit Hippocrates *lib. 2. de morb.* Quotiescunque cerebrum fuerit supra modum calefactum, aut perfrigeratum, biliosum, aut pituitosum, id est siccatum aut humectatum, tum dicitur cerebrum *σφαλέως*: Pauloque post Hippocrates. describit affectionem cerebri, quam apoplexiam appellat; in qua caput dolet, vox perit, homo sui sit impotens. *Libro* vero 3. *de morb.* eadem symptomata repetens & eundem morbum, quem morbum *lib. 2.* apoplexiam dixerat, *lib. 3.* sphacelismum vocat; sitque in ea cerebri parte, in qua plures sunt venæ atque arteriæ. Igitur hoc loco ex autumnus australi cerebrum oppletur. Si debile fuit, facile sub hyemem apoplexiam pati potuit, & eam hic intelligit. Tamen notandum est *aph. 50. lib. 7.* syderatum cerebrum dictum esse, in quo inflammatio degenerabat in gangrænam, aut in vlcus pascens.

ἡ δὲ σίσις πρὸς τὴν ἀνδροειή.] Aristoteles huius sententiæ duo facit pro-

blemata *sect. 1.* scilicet 11. & 12. Et inquit æstatem autumnumque bo-
reales & siccas tempestates conferre pituitosis, quoniam contrariæ
temperies ipsos ad commodationem reuocant. Nocere verò biliosis;
quoniam eorum corpore reficcato ignis igni additur. Quod autem in-
terpres nolit has particulas boreale & siccum ad autumnum solum re-
ferri, quoniam ortus caniculæ in autumnno non fiat, hoc nihil est, cum
& Corn. Celsus & Galenus has particulas de autumnno solo intellexe-
rint. Et talis est sensus: Si quemadmodum æstas fuit frigida & sicca,
ita & sit autumnus, adeo ut nec caniculares pluuiæ autumnum præ-
cedentes, nec arcturi pluuiæ cum ipso incipientes eius siccitatem con-
temperarint, tum ista fient.

[*quod*] Galenus *ad part. 11. sect. 1. lib. 1. epid.* notat temperamentum
esse duplex. Vnum ætatis, alterum instituti vitæ. Est autem Hippo-
crati institutum siue *natura*, ut notat Galenus *part. 1. sect. 3. l. de hu-*
morib. quicquid homines vel usu, vel necessitate coacti obeunt, id est
ut inquit Galenus *part. 17. sect. eiusd. & lib. 1.* nihil est aliud institutum
vitæ, quam diæta. Galenus quoque *lib. 2. temper. cap. 4.* inquit tem-
peramentum esse duplex, vnum naturæ, alterum consuetudinis, adeo ut
quicumque sint vasis amplis, atque graciles, illi sint natura biliosi: qui-
cunque verò vasis angustis & pingues, illi sint natura frigidi & pituito-
si. Contrà, qui homines vasorum amplorum pingues sunt, vitæ insti-
tuto tales sunt: & qui cum vasis angustis habent corporis habitudinem
tenuem, illi diæta tales existunt. Vtriusque rei notionem tradit Hippo-
crates *lib. 2. epid. & part. 25. sect. 6. lib. 6. ep.* cum inquit homines, qui-
bus capitis ossa magna sunt, esse venis, arteriis, nervisque magnis at-
que robustis, ac proinde natura sua calidos. Nam ut inquit Galenus
ad particul. 3. sect. 1. lib. 6. epid. homines capite magno plurimum boni
sanguinis ad eius conformationem habuerunt, ideoque facultatem vi-
talem atque naturalem fortem, ad quas venarum & arteriarum sequitur
amplitudo. Igitur quicumque homines partibus solidis natura sua te-
nibus atque angustis pinguem corporis habitudinem habuerunt, illi
dicentur natura pituitosi.

[*φλεγματῖς, & πῖς ὑγροῖς*] Quos Hippocrates hic appellat pituitosos
& humidos, Corn. Celsus *cap. 1. lib. 2.* interpretatur molles. Sunt au-
tem molles, teste Gal. *cap. 3. lib. 2. temp.* quicumque citra excessum ca-
loris tales sunt. Illi autem duorum generum reperiuntur. Nonnulli
enim crassius humoribus & frigidis abundant, & illi dicuntur pituitosi.
Nonnulli habent tennes & serosos humores, sed tamen frigidos, & illi
dicuntur aquosi, id est humidi. Hæc distinctio probatur ex Hippocr.
lib. 4. de morb. cum inquit humores esse quatuor, pituitam, sangui-
nem, bilem & aquam. Hic enim pituitam à serositate manifestè separa-
uit, quam aquam dixit. Sic & Hippocr. *part. 7. sect. 1. lib. 6. epid.* mu-
lieres quasdam appellavit *ιδιαιτηρές*, id est aquosas, quarum (ut inquit
Galenus *in comm.* citra ullam morbosam dispositionem sanguis est te-
nuis & aquosus. Erunt igitur pituitosi, qui crassos humores habebunt:
erunt

erunt humidi, qui tenuem & aquosum sanguinem. Vtrique autem natura frigidi sunt, albi & molles.

ἰσχυρὰς ἐνεαί, ὑπόπαι.] Rationem hanc reddit Aristoteles *probl. 12. sect. 1.* quoniam ex colliquatione humorum, dum quod tenuius est evaporatur, vapor ipse vehementius incalescens ophthalmiam facit: sed quæ residua est bilis, ex siccitate ignescens, febres acutas excitat. Atque id præcipuè intelligendum sub autumnii principium, quo plurimi æstiu morbi fiunt, vt scripsit Hippocr. *aph. 22. lib. 3.* Nec pugnat *aph. 15. lib. 3.* quo scribit Hippocrates siccitates imbribus esse salubriores. Nam, vt inquit Galenus *ad part. 2. sect. 7. lib. 6. epid.* hæc sententia intelligi debet de siccitate, quæ non fuerit supra modum intensa: nam quæ intensa est grauissimos morbos progignit, qualis est illa in quæ æstas & autumnus sine pluuiis fuerint.

ἡ μελαγχολία.] Medio, vel etiam ultimo autumnio, quæ febres contingent, erunt diurnæ, præsertim in hominibus qui natura abundabunt melancholico succo. Cum enim omnis longus fiat morbus vel propter ægri peccatum, vel propter partis affectionem prauam, vel propter humoris crassitudinem: per æstatis & autumnii siccitatem euaporatis tenuioribus humoribus, qui crassi & frigidi remanebunt in homine melancholico, febres diurnas efficient, tam ratione sui, quam ratione tempestatis. Et par est hic per febres longas quartanas intelligere. Primum enim quartanæ autumnales, & maximè quæ hyemem attingunt, longæ sunt. Deinde cum ex Galeno *ad aph. 22. lib. 3.* duplex sit melancholici humoris generatio, vna ex bile flaua retorrída, altera ex melancholico sanguine refrigerato atque resiccato, prima facit febres quartanas minus longas, propter humoris dominantis acrimoniam; secunda vero longissimas. De quartanis à melancholico humore per bilem assatam generatas dixit Hippocrates *part. 21. sect. 6. lib. 6. epid.* *Quartana ultra annum non durat:* de secunda dixit *aphorism. 25. lib. 2.* *Quartanas autumnales quæ hyemem attingunt, esse longissimas.*

ἡ μελαγχολία.] Melancholia mentis est alienatio citra febrem, sine ferocia, cum timore atque tristitia. Fitque Aristot. teste *probl. 12. sect. 1.* in his hominibus, quorum temperamentum vergit ad atram bilem, per subtilioris & aquosioris humoris euaporationem: tum enim quod residuum est, siccius atque frigidius, vbi cerebri temperiem peruerterit, melancholiam faciet: de qua, ex sententia Galeni *cap. 7. lib. 3. locor. affect.* ita statuendum. Duplex est atra bilis, vna tenuioris substantiæ, acidæ, corrodentis & terram fermentantis, quæ fit à flaua bile superassata, & hæc si in cerebro putruerit, & cum febre fuerit, phrenitidem gignet: si citra febrem, maniam. Altera est veluti sanguinis fæx, faci vini non absimilis, quæ cerebrum oppugnat duobus modis; scilicet vel vt partem similem, eius alterata temperie, vnde melancholia; vel vt organicam in nervorum principio obstructione facta, vnde epilepsia. Et est quod dicebat Hippocrates *part. 54. sect. 8. lib. 6. epid.* *Ab atra*

106 HIPP. DE AER. AQVIS, ET LOCIS,

bile fin cerebri corpus fouiret, epilepsiam fieri; melancholiam verò fin mentem, id est cerebri temperiem. Fit autem hoc rursum duobus modis; vel quia totus sanguis est melancholicus, vel quia talis in cerebro genitus. Hoc item rursum duobus modis; per *μεταπνοήματα*, cum primariò citra alterius partis vitium cerebrum laborat; & per *διεπνοήματα*, cum humor alibi corruptus per *μεταπνοήματα* in cerebrum translatus fuerit, vt in melancholia hypochondriaca. Toto habitu melancholici cognoscuntur, si macri, si hirsuti, si nigri. Cum igitur Hippocrates hic æstatem & autumnum frigidam & siccas tempestates statuatur, verisimile est vniuersalis totius sanguinis in frigidius commutatione melancholicas affectiones exitisse.

τὸ δὲ χολικὸν τὸ μὲν ὑγρότερον.] Sic Aristoteles *probl. 12. sect. 1.* hanc Hippocratis rationem expendit, vt velit tres esse substantias quæ exsiccantur: vaporosam vnā, vnde ophthalmiæ; biliosam alteram, vnde febres acutæ; fæculentam tertiam, vnde febres longæ & melancholia. Quod autem Hippocrates appellauit *ὑγρότερον*, Aristoteles interpretatur *χολικότερον*. Atque id consentit cum disputatione de aqua pluuiā. Quicquid enim in re aliqua tenuius, illud idem dulcius.

κόρυζαι.] In contextu, qui huic ex Galeno *ad aph. 14. lib. 3.* subiungi debet, legitur *κόρυζαι*, pro qua dictione omnes interpretes reponi volunt *χολικοί*, vt res ad febres longas referatur. Philotheus tamen Hippocratis Græcus interpres in aphorismos, dictionem retinet, & longæ coryzæ hanc rationem adfert, quod per intensam & longam duarum tempestatum siccitatem, peruersa cerebri temperie, eius alimentum ad ossa ethmoidea tendit, & coryzam facit.

VIII. *ἡ παῖς.*] Hippocrates in hoc de aëribus libro, quinque tempestatum inter se comparatarum exempla posuit, ex quibus nos cæteras omnes comparationes facere possemus. Ex autem sunt omnino sexdecim. Nam singularum tempestatum binarum comparationes secundum oppositionem qualitatum duæ consurgunt, & totidem secundum earumdem inter se similitudinem. Vt si hyems frigida sicca, ver pluuiosum & australe: Aut si hyems pluuiosa & australis, ver frigidum siccum; hæ sunt combinationes per oppositionem. Si hyems frigida sicca, ver frigidum & siccum: Et si hyems australis & humida, ver australe & humidum; duæ sunt combinationes per convenientiam qualitatum inter se. Hoc idem de vere & æstate, de æstate & autumnò, de autumnò & hyeme fieri potest.

IX. *φυλάσσειν δὲ χρὴ μάλιστα ταῖς.*] Magna mutatio apud Hippocratem reperitur triplex. Vna in morborum paroxysmis grauioribus, de qua locutus est *aph. 29. & 30. sect. 2.* in quibus aphorismis iubet tunc temporis esse quiescendum. Altera est in dixta, vt cum qui cibum bis assuevit sumere, semel tantum capit, de qua locutus est Hippocrates *part. 20. sect. 1. lib. de victu acutorum, & libro de veteri medicina*, itemque *particula 29. sect. 1. lib. de humorib.* Tertia est penes aërem & ventos, cum tempestatum anni temperies vel plurimum alteratur, vel peruertitur.

Omnes autem hæ mutationes quoniam corpora non assueta excipiunt, idcirco vires prosterunt. Itaque hoc loco Hippocrates in magnis & repentinis mutationibus vetat, ne magna medicæ artis operatua, purgationem, vstionem, sectionem vsurpemus.

ἡγρῶναι σιδήρει ἐκείνῳ.] Hippocrates in epistola ad Cratenam, inter omnes purgationes elleborum præcipuè commendat, quod cum humores corporis impensè moueat, periculo non caret, si tunc per magnas mutationes prius debilitatum fuerit. Quod igitur hic præcipit, consentit cum aph. 5. lib. 4. *purgationes ante canem & sub cane esse periculosas.* Huius aphorismi maior interpretatio petitur ex Hippocratis lib. de medic. purgant. cum inquit totos quinquaginta caniculæ dies à purgatione abstinendum esse. Sed particula *ἐκείνῳ*, quæ respicit Medicum non est otiosa. Vetat enim Hippocrates, ne Medicus pharmacum propinet, nisi coactus. Cogitur autem vbi materia turgēt, id est in omnem corporis partem rapitur: tunc enim *per aph. 10. lib. 4.* eodem die purgare oportet, & differre in talibus malum est. Quod autem dicitur de mutatione aëris, illud idem de magnis mutationibus, quæ contingunt in morbis, intellige: Nam, Hippocrates *lib. 5. epid.* in febribus purgandum esse non censet, nisi cum calores mitissimi fuerint: Et Galenus *ad aph. 29. sect. 2.* purgationem, vel sanguinis missionem in vigore morbi administrandam non putat.

μὴν ὑγιέν, ὅτι ἐκ κακίαν.] Galenus *ad part. 3. sect. 2. lib. 6. epid.* ait eos humores, qui propter malignitatem suam, vel propter membri imbecillitatem coqui non possunt, scarificatione educendos, aut siccantissimis medicamentis consumendos. Gal. *in introductorio c. 18.* inquit humores qui membra depascuntur, fluxiones oculorū maximas, tabidos, lienosos, propter summam abundantiam pituitæ humero luxatos, esse vrendos. Gal. *ad part. 5. sect. 6. lib. 6. epid.* inquit vstionem esse pessimorum succorum, adhiberiq; locis malè affectis, aut per vstoriū medicamentum, aut candens ferrū. Quibus ex auctoritatibus colligitur, quatuor esse vstionis causas, malignitatem humorum, abundantiam insuperabilem, fluxionis perennitatem, & partis debilitatē. Vrit autem Hippocrates *aph. 45. lib. 7.* eos quibus est purulentum iecur, si inter ipsius parenchyma & tunicam vomica contineatur. Fitque vstio paulo supra iecur, vt volunt Arabes; ne si in intima iecoris parte fiat, pus vniuersum effluat & mors sequatur. Vritur ischias, ob nimiam pituitam, *aph. 60. lib. 6.* idque fit lino crudo apud Hippocratem *in libro de affect.* Sed *aphorismo 27. lib. 6.* vruntur empyj & hydropici. Illi, ob puris abundantiam & difficilem respirationem. Hi ob aquas quæ exitum non habent. Fitque vstio Hipp. *lib. de affect. intern.* fusis buxeis in feruens oleum intinctis, Paulo vero oliuariis. Hippocratis tamen hoc generale præceptum est eodem in libro, vt carnea vrantur ferro, ossea verò & nervosa omnia fungo. Administratur autem empyorum vstio sic, vt ad carotidas duæ imprimantur crustæ, ad clauicularum commissuram supra os xiphoides, vna. Tum perpende qua parte pus sui dat significat.

108 HIPP. DE AER. AQVIS, ET LOCIS;

tionem, quod cognoscitur pondere. Et hac parte inter tertiam & quartam costas, itemque quintam & sextam cauterium imprime. Sed optandum, ait Hippocrates *lib. 3. de morbis*, vt pus det significationem suipotius in sinistra parte quàm dextra, quia quo dextra validior est, eo morbus eius est grauior. Tum sensim pus educendum per duodecim dies. Post duodecimum quicquid reliqui fuerit, euacuandum inquit Hippocrates *3. de morb.* Hydropicos autem idem *in lib. de locis in homine* circa umbilicum vrit.

πῶς τίμειν.] Galenus *ad part. 5. sect. 6. lib. 6. epid.* inquit. *Vbi prae- gressis magnis inflammationibus pus erit plurimum, confert sectio.* Sed & in v- sione & in sectione hæc semper obseruanda sunt, vt & vires va- leant, & materiæ sensim non vniuersim fiat euacuatio. Secantur au- tem empyi acuto telo inter quintam & sextam vertebra, vel inter tertiam & quartam costas, idque subobliquè, ne pus vniuersim effluat, aut aer interiora petens vitalem calorem offendat. Secantur item hy- dropici à Paulo Ægineta *cap. 50. lib. 6.* hoc modo. Si hydrops est à de- bilitate ventriculi, & intestinorum, tribus digitis infra umbilicum re- cta linea secandum est. Quod si hydrops sit à liene, secandum in dex- tra, si ab hepate, secandum in sinistra, semper ad latus umbilici tribus digitis infra. Quia nunquam sectio est facienda in eo latere, in quod æger decumbit, semper autem decumbit in ægrum. Sed bonum est æ- grum quem secas, stare, aut certè sedere. Si neutrum potest, absti- nendum à paracentesi. Deprimes autem antequam feces, omnes aquas deorsum ad pectinem. Depressis aquis cutem ad superiora trahes, tum secabis ad peritonæum vsque. Ad quod cum perueneris, ipsum obli- què paulo supra perforabis. Sed Hippocrates *in libro de affect. intern.* meminit cuiusdam hydropis ab aquarum pectoris in ventrem transla- tione, in quo supra tertiam costam notham secat, tum terebra ipsam costam perforat, & lino crudo vulnus obducit, sensimque aquas ex- trahit. Galenus autem *ad part. 12. sect. 7. lib. 6. epid.* vetat, ne interiorum partium aliquam offendas, nèc ad partes imi ventris paracentesin ad- hibeas, nè pus vniuersim effluat. Præcipiuntque Arabes, vt tantillum aquæ retineamus intus, & hoc dicta aut medicamenti hydragogise- uacuemus.

αἰ νῆξαι δέκα.] Non repugnat hoc cum eo Hippocratis *part. 11. sect. 7. lib. 6. epid.* *Aqua inter cutem correptos statim incidere conuenit, tabidos- que statim vrere, & item caput statim secare.* Nam quid sit apud Hip- pocratem *αἰνῆα*, docet Galenus *cap. 7. lib. 1. criseôr*, quod quemadmo- dum principij nullum est determinatum tempus, sed quândiu crudus est morbus, tandiu principium dicatur: sic etiam nullum est tempus definitum aduerbij *αἰνῆα*. Quo tamen innuit Hippocrates, vt viribus adhuc ægri constantibus, antequam humor ad ipsas partes permeet, secemus. Sed cur diem decimum determinauit, cum ex Galeno *ad part. 14. sect. 3. lib. 1. epid.* non sit decimus dies vlllo modo decretorius, nec in- dicatorius, quia nec ex quaternario, nec ex septenario sit, & vt inquit

PARS TERTIA DE TEMPORIBVS: 109

Galenus *cap. 5. lib. 1. de diebus decretoriis*, mala crisis in 8. vel 10. incidit: ideoque Galenus ad *agrum primum sect. 1. lib. 3. epid.* ubi scribitur *decimo die indicatus est*, corrigit *undecimo*? Hippocrates hic rationem habet cursus solaris, qui fit per decadas; non autem morbi, qui fit per septimanas.

καὶ ὁππότερον ὡς αὐτὸν ἡλίου ἡμερᾶς.] Ex Plinio *cap. 25. lib. 18.* solstitium hybernium, quod dicitur *bruma*, fit 8. Calend. Ianuar. 1. 25. Decembr. Et solstitium æstiuum fit 8. Calendas Iulias, id est, vigesima quarta Iunij. Aëtius autem *tetrab. prima, sermone 3. cap. 164.* solstitium hybernium ponit 23. Decembris, æstiuum autem 25. Iunij. Sed nunc solstitium hybernium fit circa Idus Decembris, id est, circa decimam tertiam; & solstitium æstiuum circa Idus Iunij, id est, circa duodecimam. Et huius varietatis ista ratio est, quod anno assignemus 365. dies & 6. horas, cum sint tantum 5. horæ, 49. minutæ, & 16. secundæ, adeo ut addamus anno 10. minutas, & 44. secundas. Quod spatium si augeas per 1574. annos, reperies additos esse dies 11. horas 20. minutas 37. & secundas 36. Quo fit, ut dies 11. supra numerum Plinianum accipiendi sint ad determinanda solstitia, itemque æquinoctia.

ὁππότερον ὡς αὐτὸν ἡλίου ἡμερᾶς.] Vult Aristoteles *probl. 26. sect. 1.* centum diebus à solstitiis homines maximè mori, quia tum augentur calores & frigora. Cum enim in solstitio hyberno radij solares maximè sint obliqui, si- gora maxima esse possunt per priuationem caloris. Sed ab eo tempore incipit ad nos accedere, & accedens robustior factus exhalationes excitat, ventorum materias; vnde ventis frigidis flantibus duplicatur frigus, tum vi flatus, tum solis longinquitate. Contra, in solstitio æstiuo radij solares sunt ad nos recti, ideoque propter refractionem calidissimi, & quia exhalationes, ventorum materias, consumunt & digerunt; vnde quies à ventis calori dat incrementum. Cuius vtriusque rei demonstrationem desumere possumus *ex probl. 11. & 62. sect. 26.* Fit igitur, inquit Aristoteles *probl. 25. sect. 1.* ut qui hyeme ægrotant, moriantur in solstitio. Sed plures excitantur morbi, iique acuti solstitio æstiuo, tum propter aëris dispositionem, & humoris in corpore dominationem.

καὶ ὁππότερον ὡς αὐτὸν ἡλίου ἡμερᾶς.] Aëtio *tetrab. 1. serm. 3. cap. 164.* æquinoctium ver- num ponitur 23. Martij, 10. Calend. April. Et tum ait maximam esse aëris turbationē. 25. Septembris. 1. septimo Calend. Octobr. æquinoctium autumnale ponit, & tres dies ante ipsam maximam contendit esse aëris mutationem. Eandem supputationem sequitur Plinius *nat. hist. lib. 18. cap. 26.* Nunc quia sequenda est eadem ratio dierum, qui à tot annis additi fuerunt, erit æquinoctium vernum decima die Martij, & autumnale 10. Septemb. et si tamen Steua in 2. *epidem.* Calend. Martiis veris principium & æquinoctium ponat. Aristoteles autem *probl. 27. sect. 1.* inquit vere & autumnno morbos excitari, propter mutationes quæ contingunt. Sed morbi vernaes fiunt magis per *μεταβολήν*, non

X.

Distabat
has Autor
anno 1574.
ante corre-
ctionē Ka-
lendarij fa-
ctā à Gre-
gorio XIII.
summo Pō.
sif. anno
1582.

O iij

symptomaticam, sed criticam; quoniam humores pravi à profundo corporis ad cutim reuocantur. Morbi autem autumnales sunt lethaliore, quoniam deterior humor dominatur, scilicet atra bilis ex flaua genita, quia vires sunt debiles, quia symptomatica fit metaptosis à circumferentia ad centrum, & quoniam autumnus in frigore & calore inæqualitas humorum perturbationem adfert.

XI.

Ἄρτερις & ἡ ἀσπὴν.] Hip. hoc contextu tria tantum declarat; principium autumnus, quod designatur per Arcturi ortum; principium hyemis, quod per occasum Pleiadum; & principium secundæ partis æstatis, quæ dicitur *ἄρτερις*, significatur per exortum Canis. Hic itaque duo videntur deesse, principium veris, & principium æstatis. Principium veris omissum non est, quia continetur sub æquinoctio verno, de quo supra. Cur igitur omissum est æstatis principium? Hippocratis consilium est determinare eas anni partes, in quibus magnæ mutationes fiunt, & proinde morbi magni. Sed teste Aët. *tetrab. 1. ferm. 3. cap. 164.* in ortu Pleiadum mitescit ær, quia principium æstatis ad naturam veris accedit, proinde non fuit hic opus ortum Pleiadum numerare.

ταῖς ὁρμαῖς.] Plinius determinans quatuor anni tempestates inquit Vergiliæ oriri 6. Id. Maias (1. 10. Maij.) & hoc est principium æstatis. Canis autem oritur 15. Cal. Augusti, (1. 18. Iulij) & hoc est principium *ἰπώγης*. Arcturus oritur 15. dies ante æquinoctium autumnale, & hoc est principium autumnus. Pleiades occidunt 3. Id. Nouemb. (id est, 11. Nouemb.) & hoc est principium hyemis. Æquinoctium verum fit 4. Id. Mart. (1. 10. Martij.) & hoc est principium veris. Plin. *asp. 4. lib. 2.* Aëtius autem ortum Canis facit 19. Iulij, ortum Arcturi 17. Septemb. occasum Pleiadum 16. Nouemb. ortum vero earundem 7. Maij, quemadmodum æquinoctium verum 23. Martij. Sed Petrus Iacobus Steua *præfatione in 2. epidem.* de his omnibus ita determinat, prout nunc se habent ortus & occasus. Igitur oriuntur Pleiades 8. Cal. Maias (1. 24. April.) & tum æstas. Oritur Canis 18. Calend. Iulias (1. 14. Iunij) & hic principium *ἰπώγης*. Oritur Arcturus in hoc nostro septimo climate pridie Id. Septemb. (1. 12. Septemb.) & hoc principium autumnus. Occidunt Vergiliæ 4. Idus Nouemb. (1. 10. Nouemb.)

μάστιξ τῷ κυνός.] Plinius *cap. 28. lib. 18.* inquit tantam esse caniculæ in hæc inferiora potestatem, ut maria subuertat, terras exsiccet, feras & varia animantium genera opprimat. Aëtius *tetrab. 1. ferm. 3. c. 164.* inquit oriente cane magnas æris perturbationes excitari. Sed notandum est in tempestate caniculari duo esse signorum genera. Vnum appellatur *ἄρτερις*, id est, anticanis; alterum autem *κυνός*, id est, canis. Ille duabus stellis constans splendidissimis, & sub signo Geminorum situs magis aquilonius est, & ad nostrum hemisphærium propius attinet, ideoque tres dies ante canem oritur. Hic magis est australis, ut cuius pedes Argo naui innitantur, proindeque posterius elucet. Ha-

bet autem in medio ore micantissimam stellam, quæ de nomine signi totius appellatur Canis, alioque nomine *σείρις*, propterea quod omnia *σείρει*, id est, comburit & exsiccatur. Ex quo pater error Fuchsi in aphorismos Hippocratis, qui Sirium & Procyonem confundit.

ἐπιτὰ ἀρκτούρου. Aëtius loco superius citato inquit posttridie ab Arcturi ortu aërem immutari. Et Plinius *lib. 18. cap. 28.* ait Arcturi exortu fieri tempestates, id est, procellosas grandines, ut idem ait *cap. 39. lib. 2.* Notat autem Galenus *part. 2. sect. 2. lib. 1. epid.* occasus Arcturi nunquam Hippocratem meminisse, vnamque huius signi esse significationem, qua autumnii principium denotatur.

ἐν τῇ πλειάδῃ. Pleiades in canda Tauri sunt, cuius occasu, inquit Aëtius, mitescit aër, quia aër hybernus minus periculosus est autum-
nali. Quia tamen ista tempestas ad frigidiorē temperiem spectat, id-
coque morbos longiores producit, idcirco inter magnas mutationes
adhiberi debuit. Sed Galenus *ad part. 2. sect. 2. lib. 1. epid.* inquit dupli-
cem esse Pleiadum apud Hippocratem significationem; vnam ortus,
qua æstas; alteram occasus, qua hyems designatur.

πάντες τὸν τοσούτου μάλιστα. Rationem reddit Hippocrates, cur æquino-
ctia, solstitia, ortusque astrorum considerata sunt, quod in his vide-
licet morbi indicentur. Sed quoniam Galeno crisis est duplex; perfecta
vna ad salutem, quæ fit viribus constantibus, humore cocto, & me-
tibus ad excretionem liberis; altera ad mortem, quæ fit cum excretio-
ne symptomatica, id est, quam sequitur virium exolutio & mors: ut si
pleuriticus alui profluuiio laboret. Notanda Gal. de temporū commu-
tatione distinctio *aph. 1. lib. 3.* Fit igitur vna per *ἀγέδωλον*, cum naturali-
ter tempestas tēpestati succedit: & hæc non magis morbos facit, quam
soluit, sic enim morbi hyemales æstate solvuntur. Altera fit per *ἀλ-
λίσιν*, id est, temperamenti vel alterationem, vel peruersionem, &
hæc præcipue morbos facit atque interficit. Vtramque hic Hippocra-
tes intelligit *μετέβολα*, & eam præcipit esse considerandam.

κρίσεις, ἀποφθίς, λύσις, ὡς ἐπὶ τοῦ εἶδος μετέβαται. Hippocrates his qua-
tuor verbis, nempe *indicandi, corrumpendi, soluendi, & in aliam for-
mam degenerandi*, omnes mortis salutisque species comprehendit. Nam
ex Galeno *cap. 7. lib. 3.* *κρίσις*; quicumque saluus euadit, vel id asse-
quitur per crisin perfectam, quæ fit excretionem; vel per imperfectam,
quæ fit abscessu; vel per diuturnam morbi coctionem. Omnes autem
homines moriuntur quatuor modis, vel crisi perfecta, id est, cū ex-
cretionem symptomatica; vel imperfecta, id est, abscessu symptomatico
(qui talis est, vel quia non fit *καθ' ἥκιν*, vel quia non die critico, vel quia
non sufficienti quantitate; vel quia in partem nobilem, ut si ex peri-
pneumonia fiat phrenitis) vel marasmo, cum sensim æger inclinatur ad
mortem, vel morte repentina, ut qui cito vehementer, & sine causa
animo linquuntur. Prima via salutis & mortis continetur sub verbo *κρί-
σις*, *indicandi*. Secunda via salutis & mortis sub verbo *in aliam speciem
degenerandi*. Tertia species salutis sub verbo *desinendi* (nam *λύσις* apud

XII.

112 HIP. DE AER. AQ. ET LOC. PARS III. &c.

Hippocratem vt & παύειν, semper pro solutione in bonam partem accipitur. Tertia species mortis, quæ fit per marasum, continetur sub verbo *corrumpendi*.

ἀπορρίναι, λήγει.] Omnis crisis quæ fit per abscessum, si est habitura salutarem solutionem, aut habet virium robur cum materiæ contumacia coniunctum, aut virium debilitatem cum materiæ *δυσία*, & hæc duo intellige per verbum *λήγει*. Omnis autem crisis per abscessum ad mortem, aut habet virium debilitatem cum materiæ contumacia, & tum fit corruptio; aut vias minimè liberas, aut partem nobiliorem occupat. Primum modum, corruptionis videlicet, comprehendit sub verbo ἀπορρίναι.

μεταστροφὴ ἐς ἕτερον εἶδος.] Nota morbi in alium morbum degenerationem fieri duobus modis, vel per *διαστροφὴν*, vel per *μεταστροφὴν*. Prima est salutaris, fitque tribus modis; ab interioribus ad exteriora, vt exanthemata verna; à superioribus ad inferiora, vt cum materia cerebri expurgatur per grauedinem, aut melancholia morbus per hæmorrhoides; tertia fit à nobilioribus ad ignobiliora, vt bubonis inguinum. Secunda est, cum ad perniciem contrario modo fiunt abscessus. Notabis tamen apud Hippocratem 6. *epid.* *μεταστροφὴν* generaliter accipi pro omni abscessu. Sed ad faciliorem huius loci interpretationem notanda tria sunt. Primum est, quod scribitur ab Hippocrate *part. 28. sect. 2. lib. 6. epid.* nempe notandas esse hypochondriorum *διαστροφὰς*, id est, humorum ab vno hypochondrio in aliud receptiones: Nam si ab hepate in lienem fiant, dicuntur salutare: si à liene in iecur, periculosa. Neque solum considerandum est, qui morbi ex quibus fiant, sed etiam quæ partes à quibus excipiant. Secundum quod notandum venit, est quod scribitur ab Hippocrate *particula 8. sect. 6. lib. 6. epid.* *Pro quibus qui morbi*. Nam morbus degenerat in alium, vel mutatione humoris, vt si propter adustionem flauæ bilis atra confurgat; & sic ex tertiana quarta fiat. Vel mutatione partis in aliam, vt si pleuritidis materia in pulmonem transmissa fiat peripneumonia; vel exolutione virium, vt si ex phrenitide fiat lethargus. Tertium quod notandum, est quod scribit Galenus *ad part. 68. sect. 4. lib. de victu acut.* aliud esse *ἀπορρίναι*, & aliud *μεταστροφὴν*. Illa enim facto abscessu ab omni molestia ægrum liberat. Hæc nouarum accessionum, & noui morbi renouationem facit, ad cuius coctionem tempus requiritur.

113

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΕΡΙ ΑΕΡΩΝ, ΥΔΑΤΩΝ,

ΤΟΠΩΝ,

Τέταρτον μέρος πρὸς χωρίων.

HIPPOCRATIS

LIBRI DE AERIBVS, AQVIS,

ET LOCIS;

Pars quarta, quae est de regionibus.

Οὐλομαι δὲ πε-
ρὶ τῆς Ἀσίας καὶ
τῆς Εὐρώπης δι-
ξαι, ὅτι οὐκ ὅσον ὁ γε-
φύρεσις ἀλλή-
λων ἐς τὰ πρῶτα καὶ πρὸς τὴν ἐθ-
νῶν τῆς μορφῆς ἢ ἀλλοδαπαί,
καὶ μηδὲν ὅμοιον ἀλλήλοις. καὶ
μὴ οὐκ ἀπολύτως πολὺ ἀνέ-
στις. καὶ δὲ τῶν μεγίστων, καὶ

Olo autem &
de Asia & Eu-
ropa demon-
strare, quan-
tum differant
inter se per
omnia, & de gentium for-
mis quid distent, & nihil
inuicem simile habeant. Ve-
rum de omnibus si quis dice-
re velit, in immensum excre-
sceret sermo: quare de maxi-

P

114 HIPPOCRATES DE AERE, AQVIS, ET LOCIS;

mis & plurimum differenti-
bus diversitatibus dicam,
quantum saltem mihi in ea
re est compertum. Ac dico
quidem plurimum differre
Asiam ab Europa secundum
naturas omnium ex terra na-
scentium, itemque homi-
num. Longè enim pulchrio-
ra & maiora omnia nascun-
tur in Asia. Estque regio ip-
sa hac nostra multo mansue-
tior: sunt etiam hominum
mores benigniores & cultio-
res. Causa vero horum est,
temporum anni temperata
mixture. Siquidem in medio
solis exortusita est ad auro-
ram, à frigiditate ac cali-
ditate omni remotior. In-
crementum autem & beni-
gnitatem inde proficisci om-
nibus in confesso est, quum
nihil sit præcellens & cogēs
violēter, sed per omnia equa-
litas vigeat: quanquam non
habeant ubique per omnem
Asiam omnia secundum eun-
dem modum. Quæcunque e-
nim in ea regio in medio si-
ta est calidique & frigidi, ea
omnium fertilissima existit,
& arboribus refertissima, &
maximè serena, aquisque
vitur & coelestibus, & ex
terra promanantibus. Ne-
que enim à calore combusta
est valdè, neque à squalore

πλῆστον ἀγαφερύντων, ἐρέω ὡς
μοι δοκεῖ ἔχειν. πλεονάζειν Ἀσίαν πλεονάζειν
τοῦ ἀγαφερύντος φησὶ τῆς Εὐρώ- T EX
πης, ἐς τὰς φύσεις τῶν ζυμώ- II.
των τῶν τε ἐκ τῆς γῆς φουμέ-
νων, καὶ τῶν ἀνθρώπων. πολὺ γὰρ
καλλίονα καὶ μείζονα πάντα γί-
νεται ἐν τῇ Ἀσίᾳ. ἥ τε χώρα τῆς
χώρας ἡμερωτέρη, καὶ τὰ ἐθνήα
τῶν ἀνθρώπων ἡπιώτερα καὶ
ἐιερώτερα. ὅ δὲ αἵτιον ποστέων TEXT.
ἡ καὶ τῆς τῶν ὥρων, ὅτι τῆς ἡ- III.
λίου ἐν μέσῳ τῶν αἰατῶν καί-
ται παρὰ πλεονάζειν, τῆς τε ψυχρῆς
πορρωτέρω. πλεονάζει δὲ αὐξήσει καὶ
ἡμερωτέρα πλεονάζει πλεονάζει ἀπομύ-
των, ὅτι πλεονάζει μὴ δὲ ἡ ἡπικρα-
τοιῦ βίαιως, ἀλλὰ πλεονάζει ἰσο-
μοιεῖν διωατέν. ἔχει δὲ κατὰ
πλεονάζειν Ἀσίαν οὐ πλεονάζει ὁμοίως. TEXT.
ἀλλὰ ὅση μὲν τῆς χώρας ἐν μέ- IV.
σῳ καίται τῆς θερμότητος ἐν τῇ ψυ-
χρῇ, αὐτὴ μὲν δὲ κεκοιτάται ἐ-
στίν, καὶ διδενδροτάτη, καὶ διδεν-
δατή, ἐν δὲ πλεονάζει καὶ χερ-
ται, τοῖσι τε οὐρανίοισιν, καὶ τοῖσιν
ἐκ τῆς γῆς. οὐτε γὰρ ὑπὸ τῆς θερ-
μότητος ἐκκαίεται λίαν, ὥστε ἀπὸ αὐ-
χμῶν καὶ αἰνυδρίας ἀρδένειν αἰνυ-
ται, καὶ ἀπὸ τῆς θερμότητος ἐκκαίεται, καὶ ἀπὸ τῆς

- οὐτε ὑπὸ ψύχους βεβιασμένη.
 ποτα τε καὶ ἀγέροχος ἔστιν,
 ὑπὸ τε ὁμῶν πολλῶν καὶ χρο-
 TEXT. V. vos. πᾶτε ὡρεῖα αὐτῇ πολλὰ
 εἰκός γίνεσθαι, οἷοσα τε ἀπὸ
 σπερμάτων, καὶ οἷοσα αὐτῇ ἢ
 γῇ διὰ διδοῖ φυτὰ. ὧν πῶς καρ-
 ποῖσι χρεόνται ἀνθρώποι, ἢ
 μερῶντες ἐξ ἀγρίων, καὶ εἰς
 TEXT. VI. ὁπτηθῆναι μετὰ φυτέοις. πᾶτε
 ὡρεφόμενα κτενέα διδυμήν
 εἰκός καὶ μέλισσα, πικτεῖν τε πυ-
 TEXT. VII. κρότατα, καὶ ὡρεφὲν κάλλινα.
 πῶς τε ἀνθρώποις ὡρεφῆς εἶ-
 ναι, καὶ πᾶ εἶδεα κάλλιστοι, καὶ
 μεγέθη μεγίστοις καὶ ἥκιστα ἀγ-
 φόροις ἐς πᾶτε εἶδεα αὐτῶν, καὶ
 TEXT. VIII. πᾶ μεγέθη, καὶ τὰς φωνάς. εἰ-
 κός τε πῶ χόλιον ταύτην τῷ
 περὶ τῆς ταύτης καὶ τῆς φύσιν,
 IX. καὶ πῶ μετεϊότητα τῶν ὡρέων. ὅ
 δὲ ἀνδρῶν, καὶ ὅ ἀπαλείπτου,
 καὶ ὅ ἔμπορον, καὶ ὅ θυμοφῶν,
 οἷο αὐτῶν διὰ τῶν πᾶν τῶν φύ-
 X. σὶ ἔργου. μήτε ὁμόφυλοι,
 μήτε ἀλλόφυλοι. ἀλλὰ πῶ ἢ
 δυνάμει κρατεῖν, ὅτι πολυμορφὰ
 XII. γὰρ πᾶ ἐς πῶς θυμοφῶν. ὡς μὲν
 πῶν Αἰγυπθίων, καὶ Λιβύων, οἷ-
 οντα πρᾶσιπυρὶν ἐν τοῖς. Atque sic quidē de Aegyptiis ac Libyis

neque à frigore oblaeditur.
 Verum austris perflatur & ir-
 rigua est, tum propter im-
 bres multos, tum propter
 niues. Fructus autem suo
 tempore maturos multos in
 ea nasci par est, siue ex spar-
 sis seminibus hi proueniant,
 siue terra ipsa per se sponte
 producat eorum plantas,
 quarum fructibus utuntur ho-
 mines, eas ex agrestibus ci-
 cures & domesticas facien-
 tes, & pro commoditate sua
 transplantantes. Pecora et-
 iam ipsa pleniora proue-
 niunt, quæ & parium sapius
 & pulcherrimè educantur.
 Quin & homines habitiores
 esse, ac specie pulcherrimos,
 & magnitudinis eximia, mi-
 nimèque differentes, quan-
 tum ad formam corporum,
 proceritatem & vocem atti-
 net, constat. Certumque est
 hanc regionem proximè ac-
 cedere ad naturam ac tem-
 peraturam optimæ constitu-
 tionis. Verum virilitatem,
 laboris tolerantiam, ac au-
 daciam non verisimile est
 huic naturæ innasci: sicut ne-
 que eiusdem, neque diuersi
 generis, constantes ac per-
 petui amatores. Vincit enim
 in ipsis voluptas, quæ ratio
 est multiformes generari par-

116 HIPPOCRATES DE AERE, AQVIS, ET LOCIS,

mihi habere videtur. Qui
verò ad dextram hyberni
ortus solis vsque ad Mæoti-
dem paludem (hic est enim
Europæ & Asiæ terminus)
sic habent. Multo maior di-
uersitas est inter illas ipsas
gentes, quàm de quibus iam
dixi, quum propter varias
temporum mutationes, tum
ob regionis naturam. Habet
autem eodem planè modo,
quemadmodum & circa al-
iorum hominum terras ac-
cidit. Vbi enim tempora ma-
gnas mutationes faciunt, &
frequentissimas, illic & re-
gio agrestis, & maxime in-
æqualis existit, inueniasque
& montes plurimos & den-
sos, itemque campos & pra-
ta. Vbi autem non valdè va-
riant tempora, illic æqua-
lissima regio est, quod idem
& de hominibus ipsis est in-
telligendum. Si quis enim
rectè consideret, videbit
quorundam naturam mon-
tanis, syluosis ac asperis lo-
cis similem esse, aliorum verò
aquosa ac exilia loca referre:
sicut quidam pratorum ac
paludum naturam præ se fe-
runt: atque alij sunt, quo-
rum planitiebus nudisque ac
ficcis terris constitutio simi-
lis existit. Tēpora enim quæ
formarum naturam variant,

ταὺς ἔχον μὲν δοκεῖ. καὶ δὲ τῶν
ἐν δεξιᾷ τῆς ἡλίου τῆς αἰσθητῶν
τῆς χειμερινῶν μέλει Μαυρί-
δος λιμνῆς. (ὅτι γὰρ ὅρος τῆς
Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας) ὧδε ἔ-
χει καὶ αὐταί. τὰ δὲ ἔθνη αὐτὰ
ταῦτα, ταῦτα ἀφ' ὧν αὐτὰ
ἐκαστὴν μᾶλλον ὅτι τῶν πε-
δινηγμένων, ἀφ' ὧν μεταβο-
λαὶ τῶν ὀρέων καὶ τῆς χώρας τῆς
φύσιν. ἔχει δὲ καὶ τῶν πλεονάζοντων
ὁμοίως, ἀφ' ὧν καὶ τῶν πλεονάζοντων
αἰθερώπων. ὅχι γὰρ αἱ ὄροι με-
ρίσας μεταβολὰς ποιεῖν καὶ
πυκνοτάτας, ἐκείναι καὶ ἡ χώρα αἰ-
θιωπάτη καὶ αἰθιωπάτη
ἔστιν. καὶ ὁρῶντες ὅρη τὰ πλεονάζοντα
καὶ διασεία, καὶ πεδία, καὶ λεγόμε-
νας ὄρους. ὅχι δὲ αἱ ὄροι μὲν με-
ρίσας ἀλλήλοισιν, ἐκείνοις ἡ
χώρα ὁμοιωπάτη ἔστιν. οὕτω γὰρ
ἔχει καὶ καὶ τῶν αἰθερώπων. Εἰ
τὶς βούλεται ἐνθυμῶνται. Εἰσὶ
γὰρ φύσεις αἱ μὲν ὄρεσιν εἰσὶν αἰ-
θιωπάται τε καὶ αἰθιωπάται. αἱ
δὲ, λεγόμεναι τε καὶ αἰθιωπάται. αἱ
δὲ λεγόμεναι τε καὶ ἐλῶδες
σι· αἱ δὲ πεδία τε καὶ ψιλή
καὶ ξηρῇ· αἱ γὰρ ὄροι αἱ μετὰ
ἀλλήλοισιν τῶν μορφῶν πλεονάζοντες

XII.

XIII.

XIV.

XV. εἰσὶν ἀφ' ὧν. ὡς δὲ ἀφ' ὧν
 εἰσὶν μὲν σφῶν αὐτῶν, ἀφ'
 ὧν καὶ πλείονες γίνονται τοῖς
 εἰδέσιν· καὶ ὅσοι μὲν ὀλίγον ἔχου-
 σιν, ὅσοι δὲ ἐντέων, ὅσοι δὲ
 ἐκείνων δὲ μετὰ τὰς ἡ φύσιν ἢ νόμον,
 ἐρέω περὶ αὐτῶν ὡς ἔχει.

sunt diuersa. Quum ergo in-
 ter sese fuerint maximè di-
 uersa, varias & multiplices
 formas producant. Porro
 quæ parum inter se diffe-
 runt gentes, relinquam.
 Quæ autem plurimum, non
 natura solum, sed & legi-
 bus ac consuetudinibus dis-
 crepant, de illis referam quomodo habeant.

IN CONTEXTVM ANNOTATIONES.

TEXT.
I.

Hippocratis consilium est de vniuerso terrarum orbe disputare, quatenus & ratione caloris, frigoris, humiditatis atque siccita-
 tis plurimum à se distat. Orbis igitur tres habet partes: Asiam omnium
 maximam, quæ 48. regionibus constat; Europam omnium minimam,
 quæ 34. Africam Asia minorem, sed Europa maiorem, quæ 12. Hæc
 enim pars propter Zonæ torridæ summos æstus & monstrorum effera-
 torum nimiam multitudinem, minus habitabilis est, & proinde pau-
 cioribus contenta populis. Considerat Hippocrates Asiam, tanquam
 calidam, Europam verò tanquam frigidam. Sed quæ pars Europæ fri-
 gidissima est, ab Hippocrate Scythia vocatur: quæ verò temperatio,
 generali nomine Europa.

[τῆς μορφῆς.] Galenus *ad part. 1. comm. 2. in lib. de nat. humana*, expo-
 nit quid sit apud Hippocratem *ἰδέε*, id est, forma; atque accipi pro
 ipsa corporis temperie & natura. Hic autem, *μορφή*, latius extenditur,
 ad corporis videlicet habitudinem in longitudine, latitudine & crassi-
 tudine, itemque externa vultus & omnium membrorum figura: Hanc
 igitur iubet considerari Hippocrates, quoniam cognitionem tempera-
 menti suggerit, vt docet Galenus *lib. 2. de temper.* ubi ex corporis qua-
 dratura colligit perfectam temperiem.

11.

[ἢ πᾶσι τῶν χωρῶν ἡμετέρας.] Citatur hæc locus à Galeno, *libri, quod ani-
 mi mores sequuntur temperiem corporis cap. 8.* Et Galeni interpretis ita ver-
 tit, *estque regio regione mitior.* Quasi velit Hippocrates dicere, Asiam
 quidem esse in multis partibus temperatam, sed in aliquibus non: con-
 tra verò totam Europam intemperatam. Et hunc esse germanum Hip-
 pocratis sensum sequens declarat contextus, quo vbi cum Hippocra-
 tes dixit summam esse Asiæ temperiem, subiungit, *sed non in omni Asiæ
 parte tamen similiter.* Cardanus autem sequutus errorem interpretis

P iiij

518 HIPPOCRATES DE AERE, AQUA ET LOCIS

contradict. 11. l. 2. tract. 1. multis modis conatur efficere, quomodo Hipp. & insula Co dicantur Europæi. Sed nullo modo stat Cornarij quam tamen interpretatio, cum & insula Co sit iuxta Cariam, proindeque Asiana; & non detur Hippocratis regione alia regio mansuetior. Nam Galenus ad aph. 14. lib. 3. Hippocratis patriam sitam in quarto climate temperatissimam vocat. Galenus quoque cap. 7. lib. 2. in end. sanit. inquit suam regionem esse temperatam: patriam vero Hippocratis in medio sitam, proinde adhuc clementiorem. Nam Pergamus Galeni patria distat ab æquinoctio 39. gradibus, Cos autem 35. tantum.

XIII.

κρῖνος ἀπὸ τοῦ ἡλίου.] Ut intelligamus quomodo Hippocratis patria sit temperatissima, notandum est septem esse orbis climata id est, ut interpretatur Vitruvius cap. 1. lib. 1. Architect. cæli inclinationes, quæ considerantur pro recessu regionum ab æquinoctiali circulo, & ad mundi polos, tali inclinatione, ut sensui manifesta sit diei varietas ad semihoræ incrementum. Est igitur primum clima dictum ἡλιος μέσσιος, id est, per Meroën, ab vrbe Æthiopiz, cuius maior dies est 17. horarum, & poli elevationis 16. graduum. Appellamus autem elevationem poli eam quæ sit supra horizontem nostrum. Quantum autem distat Zenith nostrum, id est, perpendiculare punctum, quod supra nos imaginamur in cælo ab æquinoctiali circulo, tantum polus supra horizontem est. Secundum clima est ἡλιος πολῖος, ab vrbe Æthiopiz Syene, quæ magis est septentrionalis. Dies habet horarum 13. cum vna secunda; elevationem poli 14. grad. Tertium est ἡλιος ἐλάττωσιος, ab hac Egypti vrbe: Dies hic maximus 14. horar. elevationis poli 30. grad. Quartum est ἡλιος ῥιόδου, ab insula Rhodo. Hic dies maximus hor. 14. cum vna secunda; elevationis poli 36. graduum. Quintum est ἡλιος ῥωμαίων, ab vrbe Roma. Hic dies est hor. 15. elevationis poli 41. grad. Sextum ἡλιος βορρηνίου, à Boristene Ponti fluuiio. Hic dies est hor. 15. cum vna secunda; poli altitudo 45. grad. Septimum est ἡλιος ῥήϊος, à Rhipeis montibus septentrionalibus. Hic dies maximus est 16. hor. elevationis poli 48. grad. Et quoniam in septenario numero quaternarius medium exactè obtinet, inter septem mundi climata quod quartum erit, erit medium & maxime temperatum. Talis est autem Hippocratis patria: imò, si Ptolemæo credimus, maior pars Asiæ inter meridiem & orientem sita.

ἡλιος ἀπὸ τοῦ ἡλίου.] In regione temperata facile esse corporum incrementum docet Gal. c. 6. lib. 2. de temper. additque cap. 1. eiusd. lib. eiusmodi homines inter omnia perturbationum genera medios esse, quod & ostendit Galenus cap. 8. lib. quod animi mores sequuntur temperiem corporis. Et eiusmodi homines notantur ab Hippocrate lib. 1. de diet. cum inquit homines efformatos ex tenuissima aqua & igne rarissimo, in maximis tempestatum anni mutationibus, & ciborum alterationibus suam temperatam naturam conservare, usque ad annum quadragesimum. Vbi per aquam intelligere debes humiditatem seminalem, & per ignem, spiritum in hac humiditate conclusum. Dicitur autem tenuis aqua, semen, quod nec crassius est, nec crudius: itemque ignis rarus, spiritus tem-

PARS QUARTA DE REGIONIBVS. 119

peratus : nam qui calidior, ignescit : qui frigidior, stupidum hominem reddit. Estque quod apud Galenum in lib. quod animi mores seq. temp. corp. dixit Aristoteles, homines ut sapientes sint, debere esse sanguine tenui & subfrigido.

Διαρρηκτικὸν τοῦ & ὑποδυσπεπτικόν.] Aquarum sufficiens mediocritas causa est, cur omnia hic fertiliora sint. Nam Plinius cap. 22. lib. 18. inquit iuxta Tacapen Africae, ob aquarum irriguationem temperiem, sub palma oleam, & sub hac ficum, sub ficu punicam, & sub hac vitem continuata insitione fructus edere suaves & copiosos.

μὴν τοῦ πυρὸς & ὑποδυσπεπτικόν.] Galenus in libro quod animi mores sequuntur temperiem corporis, sic legit, *μὴν τοῦ πυρὸς & ὑποδυσπεπτικόν*, nec habet verbum *ὑποδυσπεπτικόν*. Et erit ad verbum, *nec à frigore coquitur*. Sed quoniam verbum *μὴν*, quod est coquere, aut etiam aliquam commodationem habere, non est à frigore, videtur melius legi posse *μὴν*, quod est, *concrescit*, hoc enim frigoris proprium est.

ῥιανὰ τὴν & ὑποδυσπεπτικόν.] Si regio est temperata, quomodo laudatur tanquam australis? Cardanus putat hinc de Africa Hippocratem loqui, propterea quod teste Plinio cap. 47. lib. 2. & Aristotele. *problem. 51. sect. 22.* Afris auster salubris est, & eos refrigerat. Sed Hippocrates Africae adhuc non meminit, & hic temperatam in Asia regionem describit. Alemanus putat dici *ῥιανὰ*, quod interdum perfletur austris. At Hippocrates quotiescunque *ῥιανὰ* pro vento posuit, intellexit tum hunc ventum diutius perfletare. An igitur dicemus in Hippocratis regione temperata austrum salubrem fuisse? Non. Nam Galenus ad aph. 14. lib. 3. inquit omnia in aphorismis de Austro & Borea posita incommoda in temperata regione esse intelligenda. Recurrendum est igitur ad secundum huius dictionis significatum, ut sit *ῥιανὰ*, idem quod humidus: & sequens dictio *ὑποδυσπεπτικόν*, videtur esse praecedentis interpretis. Atque hoc etiam secundum phrasim Hippocraticam dici posse patet ex *part. 29. sect. 1. lib. 6. epid.* Hic enim quas febres dicimus ad tactum humidas, id est, propter superfluum corporis humiditatem putrentem factas, appellavit *μυρμηκὶς ῥιανὰς καὶ τὴν χεῖρα*.

ἄνδρ' ἀσπέρματον.] Et si, ut notat Galenus cap. 6. lib. 6. *locor. aff.* *ῥιανὰς, γόνι, & ἀσπέρμα*, id est, genitura & semen confundantur, tamen Aristoteles cap. 18. lib. 1. de animal. generat. ita distinguit, quod *ῥιανὰς* siue *γόνι* sit id ipsum ens imperfectum, quod à generatione procedens principium generationis obtinet, quale est benignum illud nostrum excrementum. *ἀσπέρμα* autem sit, quod ex ambobus coeuntibus resultans in suo genere perfectum est, posteaque ad alterius perfectioris generationem accedit. Ut ovum est *ἀσπέρμα* ex coitu galli & gallinae, ex quo postea gallus; itemque hordeum & triticum, quo modo hic Hipp. nomine *ἀσπέρματος* est usus.

αὐτὴν δὲ γὰρ διὰ τὸν πυρὸς.] Omnes plantae oriuntur vel radice, ut quae transplantantur; vel sponte, ut arbores sylvestres; vel semine, vel sarculis, vel insitione. De his tribus postremis locutus est Hippocrates

IV.

V.

X.

120 HIPP. DE AER. AQ. ET LOC.

in lib. de nat. puer. Atque ex semine sic planta fit. Terra omnis generis humorem ad nutritionem variarum formarum ex se nascentium obtinet: semen humiditate impletur, & intumescit: humor folium producit. Spiritus seminis tumore in vnum coactus semen superiore parte frangit, vt erumpat, vnde folium emergit. Vbi seminalis humiditas nutriendis foliis iam adultioribus non sufficit, rumpitur infernè semen, & materia foliorum deorsum se propagans radicem gignit. Adulta planta venas habet amplas, quibus crassum & pingue attrahens alimentum fructum generat multum, qui coctione solis solidus fit. Ex surculo fit planta hoc modo. Surculus primò qua parte in terram reconditur, vultus habet, per quod alimentum trahit. Huic pars terræ mandata tumet, & vi in inferiorem partem demissa radicem gignit, ex qua vbi copiosum traxerit alimentum folium educit: sicque distinguitur surculus à semine, quod hoc primum folia, ille primum radices excitat. Inoculatio primum germen producit, quoniam insita materia & à sua planta alimentum habebat depositum, & ab ea cui insitio facta est, trahebat: deinde radices tenues à se sensim per substantiam arboris ad terram vsque propagat, vnde per insitionem producit fructus arbori primæ similis. Cur autem auulsæ plantæ à suis truncis non intereant, tres causæ sunt, natura penitus similis, alimentum in parte semper ad vsum necessarios reconditum, & vis spermatica cuique parti infixæ & remanens.

VI.

VII.

ἡ πρῶτη φωνή.] Aristoteles *probl.* 59. & 60. *sect.* 11. vult vt brutorum, ita & hominum unicam esse vocem: sed vocem hominum articulationibus distingui. Idem Aristoteles *cap.* 1. *lib.* 7. *de hist. animal.* ait acutiorem esse puerorum quam natu maiorum, mulierum quam virorum, puellarum quam puerorum. Rationesque sunt ex Gal. differentiarum vocis hæ. Fit vox acuta propter ariditatem arteriæ, & angustiam. Fit gravis propter humiditatem. Fit magna & fortis propter latitudinem. Cum igitur quod temperatum est sit vnum & simplex, intemperatorum autem infinitæ differentiæ sint, hincque sermo sit de homine exacte temperato, sequitur homines temperatos in omnibus esse maximè similes.

VIII.

IX.

τὸ διδραστήον τὴν διάνοιαν.] Galenus *cap.* 3. *lib.* 5. *de placit. Hipp. & Plat.* ex vtiusque sententia triplicem animam facit; vnā in cerebro, alteram in corde, tertiam in hepate. Prima dicitur ψυχή. Secunda *σύνεσις*. Tertia *διδραστήα*. Primæ sunt facultates quatuor, sentiens, intelligens, recordans, mouens. Secundæ facultates duæ sunt, irascens, & pulsans arterias. Tertiæ duplex est obiectum, vnum necessarium, vt cibus & potus; alterum ad perfruendas voluptates, vt cibus lautior & venus. Hic Hippocrates eam animæ partem intelligit, quæ sita in corde & iram suggerens, nos ad victoriam impellit, vt anima prima ad honestatem, tertia ad voluptatem.

X.

τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ.] Quemadmodum Hippocrates superiore contextu in hominibus regionis temperatæ secundam animam voluit esse imbecillam, ita etiam hoc contextu tertiam vult esse validam: qui enim sunt optimè

optimè temperati plurimo semine eurgent, & eo fecundo. Deteftatur. VII.
igitur hoc loco promiscuos concubitus, ad quos nec similitudine se-
xus alliciuntur, & à quibus dissimilitudine sexus non auertuntur, sed
libidine ad obiectum primum rapiuntur. Eandemque vim non in homi-
nibus solis, sed in brutis etiam esse contendit, vnde monstra variarum
formarum. Hunc esse germanum Hippocratis sensum declarat con-
textus sequens, quomodo hæc in Egypto & in Africa ita se habere.
Nam Aristoteles *cap. 5. lib. 2. de generat. animal.* ostendit æstatis tem-
pore, ob aquarum penuriam omnia animantia ad fluuios sitis explen-
dæ causa confluere, ibique *τα μὴ ἐμὸ φύλα ἀλλήλων μίτρον εἶναι*, id est, *bruta*
non eiusdem sexus & generis misceri. Neque tamen ob id quispiam credat
species inter se misceri, quoniam (vt inquit Aristoteles eodem in loco)
quæ congregiuntur animalia, aliquam formæ dissimilitudinem habent,
sed speciei omnimodam similitudinem; itemque magnitudinis & tem-
poris partus, sic enim ex asino & equa mulas gignitur; & ex lupo & cane
lycisca. Quid autem interpretes in errorē induxerit, est ambiguitas di-
ctionū *ἐμὸ φύλα* & *ἀλλήλων*. Interdū enim componuntur à dictione *φύλα*,
id est, *tribus*, vnde *ἐμὸ φύλα*, *qui sunt ex ead. tribu*; *ἀλλήλων*, *qui sunt ex ali-*
merfa tribu. Interdum autem componuntur à dictione *φύλοι*, id est, *sexus*
& *genus*, vnde *ἐμὸ φύλοι*, *qui sunt eiusd. generis aut sexus*, vt hoc loco.

et de his in lib. 2.] Partem Asiæ quæ magis septentrionalis est inquit si-
tam esse ad dextram partem hyberni ortus Hippocrates, secutus mo-
dum loquendi Cosmographorum. Cosmographi enim respiciunt po-
lum arcticum, proinde habent orientem pro dextro, & occidentem
pro sinistro. Cum igitur ortus hybernus sit summa partis orientalis ex-
tremitas, regio quo magis ab hac discedens ad nostrum cancri tropi-
cum accedet, eo magis ad orientem nostrum spectabit, sicque vt no-
bis orientalis, ita & magis dextra. Contra Poëtæ respiciunt occiden-
tem, sicque hi septentrionem habent pro dextro, meridiem pro sini-
stro. Augur respicit orientem, sicque dextrum habet ad meridiem, si-
nistrum ad septentrionem. Astrologus respicit meridiem, sicque ei o-
riens pars est sinistra, occidens pars dextra.

XII.

μαγνὸς.] Palus est septem millia stadiorum in se continens septen-
trionem versus, quam Plinius Europæ tribuit *cap. 7. lib. 6.* vocaturque
à Scythis lingua vernacula *Temerinda*, id est, maris mater; à Græcis
autem *μαγνὸς*, id est, maris nutrix; nam *μαγὰς*, est nutrix Græcis. Nunc
& iam temporibus Polybij, propter maximos arenarum affluxus ma-
xima ex parte terra continens est.

ἐξ ἀρίστου ἐστίν.] Cardanus in hunc locum planitiei causam inquit esse
calorem, à quo consumitur terræ humiditas & spiritus, indeque terra
consider: Contra contendit montium causam esse frigus, à quo ipsum
terræ humidum congelatur, & lapidescit. Quod arguitur esse falsum,
cum in calidissimis regionibus excelsi montes sint, & ignes veniant:
contra in frigidissimis regionibus, vt in Scythia Europæ, quam Po-
loniam nunc vocant, summæ sunt camporum planities. Vide Scalig.
exercit. 42. & 43. in Cardanum.

XIII.

Q

XIV. *ἡ δὲ φύσις*] Galenus *cap. 2. lib. 2. de semine* hanc Hippocratis opinionem confirmat, cum ait idoneum moribus animę corpus à natura fieri, moresque istos à substantia & temperatura seminis dependere. Qui igitur montes incolunt, sunt sicci: qui valles, calidi humidi: qui nudam planitiem, hi pro conditione aëris afflantis se habent. Rursum montium distinctio est. Qui enim incolunt eos montes, qui orientem & septentrionem eripiunt, hi sunt effeminatiores: qui verò incolunt eos montes, qui meridiem & occasum claudunt, hi erunt robusti: qui degent in planitie, præstabunt equitatu.

μετὰ τὸν αἰσθητὴν] Cum sit omnino sextuplex similitudo in animantibus; speciei, sexus, formę, vocis, corpulentię & morum, Hippocrates hoc contextu remotam omnium harum similitudinum causam inquirat. Nam qualis est anni tempestas, tales ventres, tales spiritus, tales humores, ut norat Galenus *in præfatione 1. epidem.* Quales autem sunt humores, tale & spermaticum excrementum in substantia & temperamento. A substantia autem seminis similitudo generis est, sexus autem à temperamento. Sed ut omnis ratio similitudinis inquiretur, considerabimus quę scribuntur ab Hippocrate, Galeno, Aristotele, & Plinio. Hippocrates igitur *in libro de natura puer.* in generatione tria considerat; vim, materiam, & materię multitudinem. A materia est similitudo generis: Nam semen humanum nihil nisi hominem generat. A vi dependet sexus. Nam si uterque parens masculum semen emiserit, mas generabitur. A multitudine dependet exterioris formę similitudo. Nam qui parens plus seminis, & à pluribus partibus contulerit hic fœtum sibi similem in lucem educet. Galenus *cap. 1. & 2. lib. 2. de semine*, in generatione duo considerat, materiam (quę multa est in sanguine menstruo, pauca in semine) & facultatem, quę multa est in semine, pauca in menstruo. A substantia seminis manat similitudo speciei, sed à facultate conformante manat partium organica similitudo. Sed ea duplex est. Vna ad vniuersam speciem. Altera ad peculiarem individui effigiem, ut conformatio nasi sicut in fortu, cuius est parens simus, respicit individuum. Ut igitur à semine, præcipuęque materno propter longam fœtus in utero moram & menstrui accessionem similitudo speciei dependet, sic etiam peculiaris effigiei ad huius aut illius imaginem conformatio ab eo semine dependet, quod valentius fuerit. Aristoteles autem *cap. 3. lib. 4. de generat. animal.* motum in quo fit vis efficiendi, & semen pro eodem usurpans, sic philosophatur: Motus est duplex, vnus actu, alter potestate. Motus actu rursus est duplex, vnus hominis generantis, ut Socratis; alter vniuersalium, ex quibus constat generans, ut sunt homo & animal. Motus potestate dicuntur illi, in quos degenerant actiui motus, si dum agunt repatiendo victi, soluantur, id est, impediuntur. Ex hi motus in potestate sunt cum ad feminam generatio tendit, aut ad similitudinem alicuius maiorum nostrorum. Actiui motus rerum vniuersalium, quę sunt in individuo generante, semper vincunt, ideoque semper ex animali animal, &

ex homine homo nascitur. Sed ad huiusmodi motus individui generantis, si aliquando soluti fuerint, i. impediti, degenerant in motus contrarios, qui potestate reperiuntur. Restat ergo, ut semen masculinum victum in feminam degeneret, & ut similitudo individui generantis victa in semine degeneret, & ut similitudo individui generantis victa in semine, degeneret in proximam similitudinem, id est, in similitudinem vel aui vel proci. Sicque Aristoteles causam omnem de generis, & lexis, & similitudinis motui attribuit. Plinius autem similitudinis causam esse vehementem mentis impulsione. Quod & confirmatur historia mulieris alba, quae enixa est filium Ethiopem, quod patrem talem habuisset, & de ipso in coitu cogitasset. Et quia omnes hi aliquid dicunt quod ad rationem similitudinis spectare possit, quatuor in conceptu considerabimus: ipsum generationis actum, speciem quae generatur, sexum, & exteriorum similitudinem. Ad haec omnia septem causas statuimus, commutationem anni, tempestatem, semen, seminis temperamentum, facultatem, seminis multitudinem, seminis motum, & mentis impulsione, quae dicitur imaginatio. Anni tempestas suggerit & semen, & seminis quantitatem (vere enim semen est copiosius) & temperiem: Temperies facultatem: Facultas motum: Imaginatio extrinsecus aduenit. A seminum congressu generationis actus, a seminis substantia speciei similitudo, a temperamento sexus (frigidius enim semen feminas gignit, calidius viros;) a facultate motus ad partium conformationem, vniuersalem, a multitudine quam imaginatio adiuvat, peculiaris partium similitudo. Et quia ubi variant tempestates, ibi variant humores, & proinde semen, fit ut dissimilimi nascantur fetus. Quod attigit Hippocrates aph. 12. lib. 3. cum hyeme austrina & elementum vereque aequilino fetus debiles ac valetudinarios educi scripsit.

¶ *φύσις* & *νόμος*.] Familiare est Hippocrati has duas voces sibi inuicem opponere *φύσις* & *νόμος*. Quas interpretatur Galenus ad part. 8. comment. in lib. de nat. hum. cum inquit *φύσις* nihil aliud esse, quam secundum ipsam rei essentiam atque veritatem: *νόμος* autem secundum hominum opinionem communem. Idem Galenus in lib. quod an. mores sequuntur temperiem corporis, *νόμος* ait esse viam traducendam in aliqua regione vitæ, legibus constitutam: quæ educatio, institutio, & mos maiorum vocatur. Idem Galenus cap. 2. lib. 1. de elem. *νόμος* interpretatur *νόμος* & *πρόβλητος*, id est, ex opinione & secundum nos. Istaque ratio loquendi videtur esse deducta ex Democriti disciplina, qui in sua Physiologia Entium diuisionem faciens, inquit eorum quæ sunt, quædam sunt *αὐτὰ*, id est, re ipsa, ut atomos & inane; quædam sunt *νόμος*, id est, hominum opinione, ut color. Et in hac acceptione usurpatur ab Hippocrate in principio libri de genitura. Vnde patet Gorrhai interpretis error, qui *νόμος* fatalem naturæ quendam ordinem exponit, cum sit hic Hippocratis sensus: Quamuis communis hominum opinio omnia superet, tamen de semine ita statuendum est. Hic igitur Hippocrates.

Qij.

tractat populorum differentias, & secundum naturam loci, & secundum vitæ rationem legibus constitutâ, incipitque à Macrocephalis populis Themiscyræ in Cappadocia: qui populi sunt in quinto climate, quod appellatur *ἡ πέμπτη*: Taleſque extiterunt primo quidem initio vitæ, postea vero natura.

AC primū omnium de Macrocephalis, quum nulla omnino alia gens sit, quæ similia capita habeat. A principio quidem consuetudo in causa fuit, vt tam longis capitibus essent. Nunc autem natura ipsa cum consuetudine conspirauit. Siquidem generosissimum apud eos putatur, caput habere quàm maximè longum: consuetudinis autem hoc initium fuit. Quum recens infans natus est, caput eius adhuc tenerum ac molle existens, quàm celerimè constringunt manibus, coaptantesque cogunt in longitudinem augeri, quin & vinculis connectunt, ac aptis instrumentis colligant, quo rotunditas capitis prohibeatur, ac longitudo augeatur. Ea consuetudo tantum effecit, vt eiusmodi natura capitum existeret. Temporis verò progressu natura quoque tales produxit, vt non esset necesse consuetudine priore cogere. Quum enim semen genitale ab omnibus corporis membris procedat, à sanis quidē

Καὶ τοῦτον οὖν οὐ μὲν TEXT. XVI.
 κροκεφάλων. οὗτοι γὰρ οὐκ ἔστιν ἄλλο ἔθνος, ὁμοίως κεφαλὰς ἔχον ὁσόν. πλεὺς μὲν γὰρ ἀρχαίω, ὁ νόμος αἰτιώτατος ἐγένετο τῷ μήκει τῆς κεφαλῆς. οὗτω δὲ, καὶ ἡ φύσις συμβάλλεται τῷ νόμῳ. τοὺς γὰρ μακροτάτους ἐχόντας πλεὺς κεφαλῶν ἡμιοσπείτοις ἡγέονται. ἔχει δὲ οὗτος νόμος ὡς δὲ τὸ παιδίον ὁκόταν γεννηται, πάλαι πλεὺς κεφαλῶν αὐτοῦ ἐπὶ ἀπαλῶν εὐοῦσαν μαλακῶς ἐόντος αἰσπλήσσει τῇ χειρὶν, καὶ αἰσπλήσσει ἐς τὸ μήκος αὐξέσθαι, δεσμά τε ποσσὶ φέροντες, καὶ τεχνήματα ὅππῃ δὲ ὑφ' ὧν ὁ αὐτὸ σφαιροειδὲς τῆς κεφαλῆς κακοῦται, τὸ δὲ μήκος αὐξέται. αὐτὸς πλεὺς ἀρχαίω ὁ νόμος κατεργάζεται, ὥστε οὗτω αὐτὸν πλεὺς φύσιν ἡμείσθαι. τῷ δὲ χρόνῳ προσιόντος, ὡς φύσις ἐλέγξει, ὥστε τὸν νόμον μὴ κατεργάζεσθαι. ὁ γὰρ χρόνος πλεὺς πάλαι ἐρχεται, ἀπὸ τε τῆς ὑμνητικῆς τῆς σφαιροειδούς, ἀπὸ

περὶ τῶν νοσούντων, νοσούντες. εἰ δὲ οὐκ ἔστι
 γίνονται ἔκ τε τῶν φαλακρῶν φα-
 λακροί, καὶ ὅκιν γλαυκῶν γλαυ-
 κώ, καὶ ὅκιν διετραμμένων τρε-
 βλῶν, ὡς ὅτι τὸ πλῆθος, καὶ αὐτὴ
 τῆς αἰτίας μορφῆς ὁ αὐτὸς λόγος,
 πῶς καὶ ὅκιν μακροκεφάλου
 μακροκέφαλον γίνεσθαι; καὶ ὅ-
 ὅμοιος. ὅκιν ἔτι γίνονται ὡς παρὰ
 πρὸς. ὁ γὰρ νόμος. ὅκιν ἔτι ἰσχυ-
 ρότερον. πλεονάζει τῶν αἰσθη-
 των. αὐτὴ μὲν οὖν τούτων οὐ-
 XVIII. πως μοι δοκεῖ. αὐτὴ δὲ τῶν ἐ-
 φάσι, ἡ χώρα ἐκείνη ἐλαδὺς ἐ-
 στί καὶ θερμὴ, καὶ ὑδατινὴ, καὶ δα-
 σεία. ὁμοῦ τε αὐτῇ γίνονται
 πᾶσιν ὅρῳ πολλοὶ τε καὶ ἰσχυροί.
 ἢ τε διά τε τῶν αἰσθητῶν ἐν τοῖς
 ἐλασιν ὅρῳ. ταῦτε οἰκήματα ξύλι-
 να καὶ κελεύμενα ἐν ὑδασι με-
 μεχθυμένα. ὁλόγη τε χρεόν-
 ται βαδίξαι καὶ πλεονάζει πόλιν, καὶ ὅ-
 ἐμπόριον, ἀλλὰ μονοξύλοις ἔξ-
 πλείοσιν ὁρῳ ἐκείνῳ. διώρυγες
 γὰρ ποταμῶν εἰσὶν. τὰ δὲ ὑδατα
 θερμά καὶ σάσιμα πίνοισιν, ὥστε
 τε τῶν ἡλίου σπηλιὰς, καὶ ὥστε
 τῶν ἐμβρῶν ἐπαυξάνεσθαι. αὐτὸς
 τε ὁ φάσις στασιμώτατος ποταμῶν
 τῶν ποταμῶν, καὶ ῥέων ὥστε
 uius Phasis omniū fluuiorū stagnantissimus est, qui lentissimo

sanum, à morbidis morbo-
 sum: fiatque ut ex caluis
 calui gignantur, ex cæsiis
 cæsiis, & ut plurimū distortus
 distortum generet, eadem-
 que ratio sit circa reliquas
 formas: quid prohiberet, ut
 non ex Macrocephalis Ma-
 crocephali gigneretur? Nunc
 autem non nascuntur ita
 magnis capitibus, quemad-
 modum prius, quum con-
 suetudo non amplius daret,
 per incuriam hominum in-
 tercepta. Et de his quidem
 hæc sufficiant. De illis au-
 tem qui Phasim aceolunt, ad-
 iijciam. Regio eorum palu-
 stris est, calida, aquea &
 densa, imbresque in eam
 decidunt omnibus tempo-
 ribus, & magni & impetuo-
 si: homines verò ipsi vitam
 agunt in paludibus, domos-
 que ligneas, & ex arundini-
 bus in ipsis aquis habent ex-
 tructas. Neque multum inde
 prodeunt, ut adeant, vel em-
 poria, vel vrbes: verum na-
 uiculis ex vno ligno fabre-
 factis permeant sursum ac
 deorsum: habent enim fos-
 sas ac ductus aquarum pluri-
 mos. Bibunt autem aquas ca-
 lidas & stagnantes, quæ & à
 sole sunt putrefactæ, & ab im-
 brium casu auctæ. Ipseque flu-
 uius Phasis omniū fluuiorū stagnantissimus est, qui lentissimo

curfu profluat. Fructus autem qui illic nascuntur, omnes insalubres sunt, euirati imperfectique prae multitudine aquarum, neque unquam maturefcunt. Atque quum multus aer ab aquis regio non occupet, ob hanc ipsam causam, quod ad formam ac corporum speciem attinet, Phasiani sunt à reliquis hominibus longè diuersi. Sunt enim magnitudine ingenti, ac corpulentia valde excellenti: neque iuncturae eorum vllae, neque venae comparent: pallidumque prae se ferunt semper colorem, quemadmodum qui regio obnoxij sunt morbo. Loquuntur autem vt si qui alij, omnium hominum grauissimè, aëre vtentes non sereno, sed obscuro, & maxime humedato. Sunt insuper ad laborem à natura ipsa segniores. Annique tempora non varias habent, neque ad aestum, neque ad frigus permutationes.

ταυτα. οἱ τε καρποὶ γινόμενοι αὐ-
τοῖσι πρῶτες αἰαλῆες εἰσὶν κα-
τατεθλυσμένοι, καὶ ἀτελεῖς ὑ-
πὸ πολυπλοχίης τῆ ὕδατος. TEXT. XIX.
καὶ οὐ πεπαύονται. ἦν τε πρὸ
λαὶ κατέχει πλεονάζοντι τῶν
ὕδατων ἀπὸ τούτων δὲ τῶν πο-
ταμῶν, καὶ εἰδὲς ἀπὸ τῶν
ἀδριατικῶν θαλάσσης ἀπὸ τῶν
χελων οἱ φασιανῶν πάντε ὅσοι
μεγέθη μεγάλοι. καὶ πάχια δὲ
ὕψος παχέες. ἀρδρὸν τε κα-
ταδὴλον ὅσον, ὅσον φλέψ. τὴν
τε χροίαν ὡχρὰν ἔχουσι, ὡς
καὶ ὑπὸ ἰκτερός ἐχόμενοι.
φθιέονται τε βαρύνταται ἀνδρῶ-
νων, καὶ ἡεὶ χρωόμενοι οὐ
λαμπροί, ἀλλὰ χροώδῃ τε καὶ
διερῇ. πρὸς παλαιπωρίῃν τε
σῶμα δυνάστερι πεφύκεισι. καὶ
τε ὥρα οὐ πολὺ μεταλλάσσουσιν,
οὔτε πρὸς τὴν πύρεν, οὔτε πρὸς
τὸ ψύχος.

IN CONTEXTVM ANNOTATIONES.

T *ἡ μικροκαλὴ.*] Hippocrates in libro de vulneribus capitis, quatuor facit eius figuras, naturalem vnā, tres præter naturam. Galenus cap. 17. lib. 9. de vs. part. quintam adiungit, quæ cogitatione magis comprehenditur, quam re ipsa existat. Caput igitur naturaliter constitutum habet antè & retrò vnā *μεσολή*, id est, eminentiam. r. interprete eodem Hippocrate partem ossis rotundam quæ supereminet. Et vnaquæque *μεσολή* habet futuram transversam longiorem, eam vero quæ media est per longitudinem, breuiorem. Nam cuiuscunque capitis duæ sunt *μεσολαί*, huius futuræ transversæ sunt longiores: media autem breuior. Tres sunt capitis præter naturam figuræ. Vna dicitur *σφαιρική*, id est, rotunda & compacta, cuius nullæ sunt eminentiæ, habetque futuras instar literæ X: quia quod caput vndeque æquabile est, æquabiliter futurarum sit particeps oportet. Secunda est quæ habet solam eminentiam priorem, & huius duæ sunt futuræ tantum: transversa, quæ dicitur coronaria, & ea breuior; longa, quæ dicitur frontalis, eaque media, quæ longior ad collum vsque protenditur. Tertia habet solam eminentiam posteriorem, duasque tantum futuras: transversam vnā & breuiorem, quæ est lambdoeides; alteram longiorem, quæ mediam frontem intersecat. Nam huius capitis duæ tantum futuræ sunt: eius quæ transversa futura est, breuior est semper; quæ per mediam longitudinem extensa, longior. Galenus cap. 11. artis parua, cap. 1. lib. de ossibus, cap. 17. lib. 9. de vsu part. hanc Hippocratis diuisionem sic explicat, vt caput secundum naturam constitutum simile sit sphaeræ rotundæ, antè & retrò oblongiori, dextrorsum autem & sinistrorsum depressiori. Tres reliquas figuras appellat *φοῖται*, id est, acutæ. Sed qui carent omni eminentia, sunt inuerecundi. Qui habent solam anteriorem, sunt ingeniosi, sed non robusti. Qui habent solam posteriorem, sunt robusti, sed non ingeniosi, vt inquit Aristoteles in physioogn. *Μακροκέφαλοι* autem, quorum vitium est in magnitudine & conformatione, nullo horum generum continentur. Recurrendum ergo ad diuisionem Galeni ad part. 3. sect. 1. lib. 6. epid. vbi capitis duo sunt vitia, vnum secundum magnitudinem, alterum secundum conformationem. Caput vitiosum secundum magnitudinem est duplex, magnum & paruum. Secundum conformationem est duplex, *σφαιρική*, id est, caput vndeque rotundum sine eminentiis; & *φοῖται*, id est, caput acutum siue turbinatum. Caput *φοῖται* rursum est duplex. Vnum quod habet vtramque eminentiam proceriorem, quam oportet. Alterum quod vnā tantum, idque duobus modis. Aut quoniam quæ supereminet *μεσολή*, excreuit à multitudine materiæ. Altera verò suam fi-

XVI.

guram naturalem retinuit. Aut quoniam altera penitus perdita est. Omne caput acutum propter deperditam *αἵμα*, aut imminutam, malum est: sed peius, si posterior *αἵμα* deficiat, quoniam hic & quartus cerebri ventriculus angustior est, & spinalis medullæ origo compressior. Sed si à multitudine materiæ vel una, vel utraque *αἵμα* supereminet, hoc bonum, si vis conformatrix responderit, sin minus, malum. Respondisse autem cognosces, si ceruix valida, & conformatrix parum indebora. *Μακροκράνιον* referri debent ad hanc speciem capitis acuti, cuius utraque eminentia procerior est quam natura postulet: sic enim & Aristoteles in *animal. hist.* opposuit leones *σποδόντες*, ut ad hanc particulam Galenus caput *σποδόντων*, & caput *φειδὸν καὶ τὰς ἀμφοτέρων ὀφθαλμοὺς ἀνυψώσας*, secundum utramque eminentiam quam par est proceriorem.

XVII.

[O *ἀπὸ τοῦ γένους*.] Huius sententiæ demonstratio est apud Hippocratem in libro de *genitura*: Ait enim ab omnibus corporis partibus, tam solidis, quam mollibus, quam etiam humidis, id est, sanguine, bile, aqua, & pituita excerni, quod robustissimum est atque pinguisimum, perque spinæ medullam, quam Plato in *Timæo* ob id genitalem appellat, in renes, & hinc per emulgentes ad vasa spermatica deferri. Esse autem ad pudendum ab uniuerso corpore vasa, ut eò materia deferatur. Tota autem Hippocratica demonstratio hinc pender, quod in coitu omnes corporis partes simul incallescant, voluptuentur, & debilitentur: hoc enim non fieret nisi ab omnibus esset partibus. Aliam positionem subiungit à similitudine, quod qui parens de pluribus corporis partibus semen distribuit, hic foetus sui simillimum educit. Sed Aristoteles cap. 8. lib. 1. de *animal. generatione* omnem hanc Hippocraticam disciplinam labefactare conatur, ac præcipuè tribus argumentis. Primum est, quod similitudo non arguat defluxum seminis, cum reperiuntur pueri patribus similes voce, à qua nihil defluit. Secundum, quod voluptas fieret per successionem, si ab omnibus corporis partibus semen dimanaret. Tercium, quod semen esset *σπέρμα*, colliquamentum. Addatur quartum, quod si semen suggerit uterque parens ab omnibus corporis partibus, nascentur duo animalia. Prima ratio Aristotelis in ipsum retorqueri potest, quod videlicet similitudo vocis ostendat aliquid seminis à vocis organis dimanasse, quod temperamenti similitudinem in foetus arteria trachea imprimens, vocis quoque similitudinem reddidit. Secunda ratio nulla est, quod videlicet cum delectatio dependeat in emissionem seminis, eaque confertim fiat, idcirco simul delectatio fit. Tertia ratio imponit Hippocrati. Et si enim ipse in libro de *genitura* dixit semen *ἐξ ὅλης*, id est, fundi, non tamen voluit esse illud genus colliquamenti, quod à calore præter naturam effectum, corruptionem & sterilitatem habet, ut videre est in febribus quæ appellantur *σπέρματι*. Concludit Aristoteles semen esse excrementum vile ultimi alimenti, id est, postremæ coctionis quæ fit in singulis partibus. Ex hoc pro Hippocrate est. Si enim semen est excrementum

mentum vtile nutritionis singularum partium, ab omnibus partibus est. Itaque Auicennas *lib. 3. fen. 19. tract. 2. cap. 3.* Hippocratis sententiam sic exponit, vt à tribus corporis principis cerebro, corde & hepate seminalis substantia dependeat radicaliter; quæ tamen per resudationem, quæ fit ex alimento cæterarum partium, augeatur. Galenus autem *cap. 5. lib. 2. de semine*, semen vult esse exquisitè coctum sanguinem. Quod ab Hippocratis disciplina alienum non est, cum exquisito sanguine corporis omnes partes nutriantur, cuius superfluitas erit semen.

ἐκ γλαυκῶν γλαυκοί.] Apud Hippocratē *part. 70 sect. 3. lib. 3. epid.* oculus dicitur *χρῶτις*, pro *γλαυκός*. Quæ duo etsi coloris quandam similitudinem habent, (tendunt enim ad viridem) tamen toto genere distinguuntur. Est enim oculus *χρῶτις*, oculus rarus, qualis leonum; caliditatem & siccitatem temperamenti arguens. Est autem oculus *γλαυκός* cæsius, quàm simillimus colori cæruleo, paulum subalbicans, quemadmodum rarus est subflauescens. Et hic *γλαυκός* humiditatem & frigiditatem arguit.

στρεβλός.] Notat Galenus in *lib. de vocibus Hippocratis*, *στρεβλόν*, id est, distortum, etsi de toto corpore dici possit, tamen ab ipso ad solos oculos strabos referri.

ἀπὸ δὲ τοῦ ἐν φάσι.] Situs Phasianorum ad palustrem calidamque regionē pessimus est. Proinde quos morbos descripsit prima parte meridianalium hominum, scilicet phagedænas, dysenterias, catarrhos, mulierum sterilitates, puerorum conuulsiones, iuuenum pleuritides, seniorum paraplegias & apoplexias. Quos item descripsit morbos parte secunda huius libri locorum ad paludes sitorum, scilicet lienis tumores, ventris calores immodicos, hydropes, quartanas longas, hos omnes hic debemus intelligere.

ἐμπύμα.] Quod Hippocrates *lib. 3. de morbis* dixit *σφακελῆσαι*, Galenus *cap. 15. lib. 5. simpl.* dicit *ἐμπύμα*; estque caloris, frigoris, siccitatis aut humiditatis excessu corrumpi: *ἐμπύμα* est vox longè angustior, quæ tria requirat, calorem, humorem, & fœtorem. Hic igitur aquæ, quia sunt stagnantes, calore solis corruptæ fœtebant.

φάσις πετρῶπις.] Hic fluuius celebratur aue sui nominis Phasiano & Leucosiphyllo planta, quæ si culcitæ supponatur, medetur impudicis matrimoniis.

ἀνάλσις.] *ἀνάλσις* apud Hippocratē duo significat. Interdum id ipsum quod insanabile est, vnde in *libro de articul.* dixit *ἀρθρὸν ἀνάλσις*. Interdum autem quod augeri aut nutrirī nequit, vt notat Galenus de *vo- sibus Hippocratis libro*. Atque sic hoc loco intellige.

ἢ πτωροίτη.] Ad maturationem Aristoteles *cap. 3. lib. 4. meteor.* tria requirit, calorem, humorem, & in humiditate siccitatis impressionem. Quoniam omnis maturatio per incrassationem procedit. Adeo vt ærea reddantur aquea, hæc verò terrea cum maturescunt. Maturitatem

R

XVIII

autem tria impediunt; caloris defectus, caloris excessus, & humoris nimia superfluitas, quæ hic maturitatis impeditæ causa est.

XIX. *μεγὰρ μεγάλην.*] Galenus *cap. 14. lib. 14. meth.* notat duplicem esse magnitudinem. Vnam decentem, alteram indecoram. Prima fit à bonitate & multitudine materiæ cum facultatis conformâtis robore. Secunda à multitudine materiæ cū debilitate facultatis. Hæc in Phasianis intellige. *πομπὰς.*] Galenus *ad part. 19. sect. 3. lib. 6. epid.* notat *μεγας*, sua crassitudinem esse corporis in tumorem elevationem. Hæc fit duobus modis, vel secundum naturam, vel præter naturam. Præter naturam, ut quibus totum corpus tumet œdemate, & de his dixit Hippocrates *libro de octimestri partu*, pueros interdum non incremento, sed œdemate tumentes ab uteris maternis in lucem vix prodire posse. Prima appellatur *πομπὰς*, & ea triplex est apud Galenum *cap. 4. lib. 2. temperam.* Cum enim omnis polysarcia ab humoris multitudine contingat, si humor multus & calor paucus, hi plus pinguedinis quàm carnis habebunt: si humor multus & calor multus, his plus erit carnis quam adipis. Si quæd frigus & calor excellunt cum humoris copia, erit æqualis carnis & adipis proportio. Hic eos par est intelligere, qui plus frigoris habent, & proinde plus adipis: Quod & declarat subsequens contextus, quo inquit nec articulos, nec venas esse conspicuas. Sic enim Hippocrates *part. 30. sect. 3. lib. 6. epid.* pingues & frigidos describens inquit, *iugula & vena non manifesta*, quod fit propter vasorum à frigore angustiam.

πυρροὺς ἀγελῶς.] Inquit Phasianos esse colore bilioso, quoniam ut ipse dixit parte 2. huius libri, qui lacus incolunt, calidissimo sunt ventre æstate, quoniam bibunt aquas calidas & putridas. Aristoteles quoque *problem. 12. sect. 14.* inquit palustres homines esse mali coloris, quia minus in perspirabili sunt loco. Cum autem icterici coloris tres sint causæ Galeno, hepatis scirrhus, inflammatio & obstructio: hic obstructionem arguere debemus, quæ fit ab aquis moram in hypochondrio facientibus. Item & successu temporis fiunt icteri nigri, propter obstructionem lienis & scirrhum, cuius etiam meminit secunda parte huius libri.

χρῶδιν.] Notat Galenus *part. 69. comm. 1. in librum de articulis*, familiaritate esse Hippocrati uti dictionibus translatis. Sed *part. 66. comm. 2. in lib. de fract.* generalius dicit Galenus, nulli veterum Græcorum proprietatem dictionis curæ admodum fuisse, ut videre est in hac dictione *χρῶδιν*, quæ proprie lanuginosum significat, & hic pro nubilofo celo ponitur. Qua forma & Eustathius in *Odyssæ Z.* *αἶας χρῶδιν*, maris *αἶας χρῶδιν* interpretatur. Sed & Hesychius *ὄνυχιν* pro tenebricoso dixit eadem forma qua Hippocrates.

TEXT. XX. **Τ**ΑΤΕ πνύματα πολλά νό-
 τια, πλύν' αὐτῆς μῆς ἐ-
 πιχωρεῖς. αὐτὴ δὲ πνέει οἰότι,
 βίαιος καὶ χαλεπὴ καὶ θερμὴ, καὶ
 κέχρητα ὀνομάζουσιν τῷ πνέ-
 ματι. ὃ δὲ βορέης οὐ σφόδρα
 ἀφικέσθαι. ὁκότ' οὖν δὲ πνέει, ἀ-
 δυνῆς καὶ βληχρὸς. αὐτὴ μὲν τῆς
 φύσεως, ἔστι τῆς ἀφαιφῆς, καὶ τῆς
 μορφῆς τῆς αἰτῆς Ἀσίῃ, καὶ τῇ
 Εὐρώπῃ, οὕτως ἔχει. αὐτὴ δὲ τῇ
 ἀθυμίας τῆς αἰσθητικῆς, καὶ τῆς
 αἰσθητικῆς, ὅτι ἀπολεμώμεναι εἰ-
 σιν τῇ Εὐρωπαϊκῇ οἱ Ἀσιανοί,
 καὶ ἡμερώτεροι τὰ ἥθη, αἱ ὥραι
 αἰσθητικῆς, οὐ μεγάλας αἰ-
 μεταβολὰς ποιῶμεναι, οὔτε ὅτι
 ὁ θερμὸς, οὔτε ὅτι ὁ ψυχρὸς,
 ἀλλὰ ἀπληροῦται. οὐ γὰρ γίνου-
 νται ἐκπληροῦσαι τῆς γλώσσης, ὅ-
 τε μεταβάσεις ἰσχυρὰ τῷ σώματι.
 αἶψ' ὅταν εἰνὸς τινὸς ὀργῆν ἀναι-
 σθηταί τε, καὶ τῷ γλώσσῳ ἔσθ' ὅ-
 μοι μετέχειν μάλλον, ἢ ὅτι παρ'
 αὐτῶν αἶψ' ὅταν. αἱ γὰρ μεταβο-
 λαὶ εἰς τῇ πρῶτῃ, αἰεὶ τε ἐ-
 γέρουσι τινὲς γλώσσῳ τῷ ἀν-
 δρώπῳ, καὶ οὐκ ἐῶσι ἀπεμεί-
 λῃ. ἀλλὰ αὐτὰς ἐμὲ δοκέει αἰ-
 ποροφάσας, αἰσθητικῆς ὁ γλῶσσος ὁ
 Ἀσιανόν, καὶ πρῶτον ἀλλὰ πρῶτον

VEnti autem eis sunt
 plurimi, austrini om-
 nes, præter vnum eius re-
 gionis proprium & indige-
 nam, qui aliquando violen-
 tior ac molestior calidus exi-
 stens spirat, quem Cenchro-
 na appellant. Verum boreas
 non valdè ad eos pertransit:
 quod si aliquando spirat, de-
 bilis tamen existit, ac valde
 lenis. De natura ergo ac di-
 versitate & forma eorum, qui
 Asiam & Europam incolunt,
 ita habet. Quod autem timi-
 diores, effœminatiores, ac
 imbelles præ Europæis A-
 siani existant, moribusque
 mansuetiores tempora in
 causa sunt, quæ non ma-
 gnas permutationes fa-
 ciunt, neque caloris, neque
 frigoris, sed semper æqualia
 permanent: vnde neq; men-
 tes stupore percelluntur, ne-
 que corpora fortem trans-
 mutationem incurrunt: à
 quibus verisimile est iram
 exasperari, cognitionemque
 & calorem amplius excitari,
 quam si semper in eodem
 statu quis persistat. Muta-
 tiones enim sunt, quæ ho-
 minis mentem semper exci-
 tant, neque sibiunt quiescere.
 Propter quas sanè causas im-
 belle Asianorū genus existit,
 atq; adhuc amplius propter

R ij

leges. Multo maxima enim Asia pars sub regibus est. Vbi autem non in sua potestate viuunt homines, neque sui iuris sunt, sed dominis subiecti, ibi non multum curiosi sunt, quo modo se ad bellum adparent: imo magis hoc curant, vt ne bellicosi videantur. Pericula enim eis non aequalia instant. Nam hi in militiam proficisci laboresque perferre, ac mortem oppetere pro dominis suis coguntur, relictis interim domi liberis, vxoribus ac reliquis amicis. Atque si quidem viriliter & feliciter bellum gesserint, dominis inde commoda accedunt, eorumque facultates inde augentur: verum ipsis præter pericula & cædes nihil demetitur. Proinde neque his hominibus regionem frequenter habitata esse necesse est, imo eam propter inertiam bellicam ac otium à plerisque relinqui. Vt enim quisque maximè à natura virilis, & magnanimus est, ita plurimum eius animus leges auersatur: cuius rei magnum indicium vel inde habere licet: Quod quicumque in Asia Græci, itemque Barbari dominis non subsunt, sed iure suo degunt, illi sibi ipsiq; omnes labores lucrifaciunt.

νόμους. τῆς γὰρ Ἀσίας τὰ πολλὰ βασιλεύεται. οὐκ οὖν δὲ μὴ αὐτοὶ εἰσὶν αὐτῶν εἰς ἡμετέρας ἀνδραποδισμοὺς, ἀλλὰ δεσποζόνται, ὥς τοῦτο αὐτοῖσιν ὁ λόγος ἔστιν, ὅπως τὰ πολέμια ἀσκήσωσιν, ἀλλ' ὅπως μὴ δόξωσι μάχιμοι εἶναι. οἱ γὰρ κινδυνεύουσιν οὐχ ὅμοιοι εἶσιν. οἱ μὲν γὰρ στρατεύεσθαι εἰκός, καὶ παλαιπωρεῖν, καὶ ἀποθνήσκειν ἐξ ἀνάγκης ὑπὸ τῶν δεσποτῶν, ἀπὸ τε παιδίων, καὶ γυναικὸς ἐόντας, καὶ τῶν λοιπῶν φίλων. καὶ ὅσοι μὲν αὖτε χρεῖσται καὶ ἀνδρῶν ἐργάζονται, οἱ δεσποταὶ ἀπ' αὐτῶν αὐξοῦνται τε καὶ ἐκφυόνται. τοὶ δὲ κινδυνεύουσιν καὶ θανάτους αὐτοὶ καρποῦνται. ἐπὶ δὲ τοῖς πύτοις τῶν τοιούτων ἀνδραποδισμῶν, ἀνέγκη ἐργάζεσθαι πλεονάζοντες ὑπὸ τῶν πολέμων καὶ ἀγρίων. ὥστε καὶ εἰ τις φύσιν πέφικεν ἀνδρῶς καὶ δύψυχος, ἀποτρέπεσθαι πλεονάζοντα ἀπὸ τῶν νόμων. μέγα δὲ τεκμήριον πύτων ὅσοι γὰρ ἐστὶν ἡ Ἀσία ἡμέτερος ἢ βαρβάρων μὴ δεσποζόντων, ἀλλ' αὐτονομῶν εἶσι, καὶ ἐαυτοῖσιν παλαιπωροῦντες.

οὗτοι μαχημώτατοι εἰσι παρ' ὅ-
 των· τοὺς γὰρ κινδυνούς ἐωυτίων
 παρ' ἐκινδυνώουσιν, ἔκ τῆς αἰ-
 δρείης αὐτοῖσι τὰ ἄλλα φέρονται,
 καὶ τῆς δαλίας πλεὺς ζημίαν ὠ-
 σαύτους. ὁρῶσθε δὲ καὶ τοὺς Α-
 σιωτοὺς Ἀσφάροντας αὐτοὺς ἐ-
 ωυτέων. τοὺς μὲν βελπίονας,
 τοὺς δὲ Φαυλοτέρους ἐόντας. του-
 τέων δὲ αἱ μεταβολαὶ αἰτίαι τῶν
 ὤρεων, ὡσπερ μοι εἴρηται ἐν
 τοῖς περὶ τούτοις. καὶ περὶ μὲν τῶν
 ἐν τῇ Ἀσίῃ οὕτως ἔχει. ἐν δὲ
 τῇ Εὐρώπῃ, ἔστι ἕνός σκυθι-
 κόν, ὃ περὶ πλεὺς λίμνης οἰκεῖ ἢ
 Μαιωτῶν, Ἀσφάρον τῶν ἐθ-
 νέων τῶν ἄλλων, Σαυρομάται
 καλεῖσθαι. τουτέων αἱ γυναῖκες
 ἰπποάζονται τε καὶ ποξέουσιν,
 καὶ ἀκοντίζουσιν ἀπὸ τῶν ἵππων,
 καὶ μάχονται τοῖς πολεμίοις, ἕως
 ἀπὸ πέρ' ἡνέοι ἐώσιν. οὐκ ἀποπρ-
 θεύουσιν δὲ μέγας ἀπὸ τῶν πολε-
 μίων τρεῖς ἀποκτείνουσι. καὶ οὐ
 περὶ τούτων συνοικέουσιν, ἢ ὅτι τὰ
 ἱερὰ θύουσιν τῶν ἐν νόμῳ. ἢ οἱ
 αὐτοὶ ἀνδρα ἐωυτῇ ἀρῆται, παύη-
 ται, ἰπποάζονται, ἕως αὐτὴ μὴ
 αὐτῇ κατὰ κράτος παγκρατοῦ γρα-
 τείας. τὸν δὲ δὲ μάζον οὐκ
 ἔχουσιν. παιδίοις γὰρ ἐοῦσιν ἐπὶ

faciunt, illi bellicosissimi
 omnium existunt. Pericli-
 tantur enim ipsi sibi, virili-
 tatisque præmia ipsi repor-
 tant, sicut timiditatis ac
 ignaviae poenam luunt pari-
 ter. Inuenias autem & Asia-
 nos ipsos inter se plurimum
 differentes, generosiores a-
 lios, alios degeneres: quo-
 rum omnium causa ad tem-
 porum mutationes est refe-
 renda, quemadmodum in
 præcedentibus dixi. Atque
 sic quidem habet in Asia. In
 Europa verò genus homi-
 num est Scythicum, circa pa-
 ludem habitans Mæotim,
 quod à reliquis gentibus ma-
 ximè differt. Sauromatae ap-
 pellantur. Harum foeminae
 equites sunt, arcubus vtun-
 tur, ac sagittas iaculantur
 ex equis, cum hostibus con-
 gredientes, dum virgines
 existunt: neque deuirginan-
 tur prius, quam hostium tres
 confecerint: neque prius
 maritis cohabitāt, quam sa-
 cra Deo patrio more fece-
 rint. Quod si qua sibi virum
 acceperit, ab equitatu libe-
 ra est, nisi necessitas cogat
 communi expeditione om-
 nes arma sumere. Dexteram
 autem mammam non ha-
 bent. Nam puellis adhuc

R iiij

infantibus matres aëreo in-
strumento in hunc usum pa-
rato, igneque candefacto
eam auferunt, ac exutunt,
ne iterum succrescere con-
tingat, atque ut omnis vis ac
robur in dextrum humerum
& brachium deferatur. Cæ-
terum reliqui Scythæ quod
ad formam attinet, ipsi sibi
similes sunt, aliis dissimiles.
Sicut quoque Ægyptij in-
ter se: præterquam quod hi
à vehemēti calore, illi ab
intenso frigore sunt compres-
si. Verum solitudo quæ Scy-
thica dicitur, in planitie si-
ta est, pratis abundans, sub-
limis, & mediocriter aquo-
sa. Sunt enim fluij in ea
magni, in quos aqua ex cam-
pis per riuos deducitur. In
hac itaque Scythæ degunt,
qui Nomades vocantur, pro-
pterea quod nullas habeant
domos, sed in curribus ha-
bitant. Sunt autem currus, ex
quibus minimi quatuor ro-
tis, reliqui sex circumagun-
tur. Sunt etiam luto obtura-
ti, ac instar domorum fabre-
facti, aliqui simplici, aliqui
etiam triplici tabulato. Un-
de robur illis inest aduersus
omnes iniurias aquarum, ni-
uis ac ventorum propellen-
das. Trahunt currus aliquos

πρὸς χιόνα, καὶ πρὸς τὰ πνέοντα. τὰ δὲ ἀμάξας ἐλκεῖσι ζώοντα,

νηπίοις, αἱ μῆτερες χάλκεον τι
περὶ τὸν ὄμφαλον ἢ ἐπὶ αὐτῇ τοῦ σώματος
ἀφ' ἧς πυρρὸν ποιέουσιν, πρὸς τὸν
μαζόν τιθέναι τὸν δούλον, καὶ ἐ-
πικαίεται, ὥστε πλεὺς αὐξήσει φθί-
ρεσθαι, ἐς δὲ τὸν δούλον ὥμοις ἐ-
βαρύνοντα πᾶσαν πλεῖστον, καὶ
ὁ πλεῖστος ἐκιδιδόται. πρὸς ὃ τὸ
λοιπὸν Σκυθῶν τῆς μορφῆς,
ὅτι αὐτοὶ ἀλλήλοισιν εἰσὶ καὶ οὐ-
δαμῶς ἄλλοις, αὐτοὶ λόγος καὶ
πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους, πλεῖστον ἐπὶ
οἱ μὲν ὑπὸ τῇ θερμότητι εἰσὶ βε-
βαιασμένοι· οἱ δὲ ὑπὸ τῇ ψυχρότητι.
ἡ δὲ Σκυθῶν ἐρημία καλεῖται - xxxii
μὲν, πεδίας ἔστι, καὶ ἀφμακάδης,
καὶ ψιλή, καὶ ἑνὸς μετεώρου.
πεπαιωτοὶ γὰρ εἶσι μεγάλοι, οἱ
ἀξιοχρητέουσι τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς πε-
δίας. ἐν τούτῳ καὶ οἱ Σκυθαὶ ἀφαι-
τεῖνται. Νομάδες δὲ καλεῖν-
ται, ὅτι οὐκ ἔστιν οἰκήματα, ἀλλ'
ἐν ἀμάξαις οἰκοῦσιν. αἱ δὲ ἀμά-
ξαι εἰσὶν, αἱ μὲν ἐλαχίσται, πε-
τράκυχοι, αἱ δὲ ἑξακυχοι, αἵ-
ται δὲ πολλοὶ πρὸς πεφραγμέ-
ται. εἰσὶ δὲ καὶ πεπερασμέναι,
ὥστε οἰκήματα τῇ μὲν ἀ-
πλῆ, τῇ δὲ περὶ πλῆ. ταῦτα
δὲ καὶ σινὰ πρὸς ὕδωρ, καὶ

καὶ μὲν δύο, καὶ δὲ τρία βοῶν
 κέρως ἀπὲρ. οὐ γὰρ ἔχουσιν κέ-
 ρα ὑπὸ ψύχεις. οἱ ταύταις
 μὲν οὖν τῆς ἀμείξεως γυναι-
 κες ἀφαινεῖται. αὐτοὶ δὲ ἐφ' ἵπ-
 πων ὀχεύονται οἱ ἄνδρες. ἐπὶ ταῖς
 δὲ αὐτοῖς καὶ τὰς ἀνθρώπων ἐόντων,
 καὶ αἱ βόες, καὶ οἱ ἵπποι. μὲν οὖν
 δὲ οἱ τὰς αὐτῶν ποσσὶν χε-
 ρῶν, ὅσον αὖτ' ἀπὸ χερσὶν αὐτοῖσιν
 τοῖς κτήρεσιν ὁ χόρτος. ὁκότ' ὅ
 μνηκέη, εἰς ἐτέρην χερσὶν ἔρχον-
 ται. αὐτοὶ δὲ ἐαυτοῖς κρέα ἐφθαί,
 καὶ πίνουσιν γάλα ἵππων. καὶ ἵπ-
 πῶν πρῶτον, τὰ τε δὲ ὅτι
 τυρὸς ἵππων. τὰ μὲν εἰς πλὴν
 διατὸν αὐτῶν οὕτως ἔχ' καὶ τοῖς
 ῥόμοις, καὶ τε τῶν ὀρέων καὶ τῆς
 μέσης, ὅτι πολὺ ἀπὸ ἡλακτα
 τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων. ὁ σκυ-
 θικὸν γένος, καὶ εἰσὶν αὐτὸ ἐνω-
 πία, ὡς περὶ ὁ Αἰγύπτιος. καὶ ἡ-
 κιστα πολὺν ὄν. καὶ ἡ χώρα
 ἐλαχίστη θηρία πρὸς ἑξῆς καὶ μέγα-
 ρος καὶ πλῆθος. καὶ ταῖς γὰρ αὐ-
 τῶν τῶν ὀρέων, καὶ τοῖς ὀρέων
 τοῖς Ριπαίοισιν, ὅταν ὁ βορέης
 ἀνέξ. ὅτε ἡλίου τελευτῶν ἐξυ-
 παρὶς γίγνεται, ὁκότ' ὅτι τὰ
 θηρία ἐλθὼν ἐξ ὀρέων, ὅποτε
 ὀλίγον χεῖρον γινώσκον. καὶ οὐ

TEXT
 XXXIII.

quidem boum paria duo, ali-
 quos tria: atque hi cornibus
 carent, quum præ frigore re-
 gionis cornua eis non ena-
 scantur. In his itaque curri-
 bus degunt mulieres. In e-
 quis autem vehuntur viri. Se-
 quuntur autem simul oves,
 boues & equi. Tandiu dein-
 de in vno subsistunt loco,
 dum sufficit ipsis pecoribus
 pabulum, quo deficiente in
 aliam regionē commigrant.
 Vescuntur autem ipsi carni-
 bus coctis: bibuntque lac e-
 quinum: comedunt etiam
 hippacen, id autem est ca-
 seus equinus. Haecenus er-
 go de victu & moribus di-
 ximus, temporibusque anni
 ac formis, quæ à reliquis ho-
 minibus longissimè sunt Scy-
 thicæ genti diuersæ. Ipsa e-
 nim sibi inter se gens simi-
 lis existit, quemadmodum
 & gens Egyptiorum. Mini-
 me autem fecunda ea gens
 est: regioque ipsa minimas
 feras enutrit, neque numero,
 neque magnitudine insi-
 gnes. Sub ipsis enim Vrsis Ri-
 phæique montibus sita est,
 vnde boreas spirat, solque
 ipse supremo æstiuo. Solsti-
 tio deficiens proxime acce-
 dit, ac tum quidem exiguo
 tempore calefacit. Neque

536 HIPPOCRATES DE AERE, AQUIS, ET LOCIS,

vero venti à calidis locis spirantes valde ad eam regionem penetrant, nisi parumper & debiles. Verum ab Vrsis venti procedentes sunt illic perpetuò frigidi, à niuib. & glaci. imbribusq; condensati: qui nunquam à montibus decedunt, vt propterea etiam agrè habitari possint. Aërque ipse totum ferè diem nubibus campos occupat. Ipsi verò in humidis locis degunt, & ferè perpetua est ipsis hyems, æstas autem paucissimis diebus, atque illis non valdè multa. Sunt enim planities eminentiores, & nudæ, neque vllis montibus circumseptæ, sed ferè sub ipsis Vrsis ac liues. Neq; ferè nascuntur illic magnæ, sed quales possibile est sub ipsa terra contegi. Prohibet enim hyems & nuditas terræ, quæ & diuerticulis & umbraculis caret, propter temporum anni mutationes, neque multas, neque fortes, sed similes semper, vel parum admodum diuariantes: vnde & formas corporum inter se similes habent, quum eodem vtantur victu & amictu, ætatis & hyemis tempore: attrahuntque aërem condensatum, aquam insuper bibentes à niuib. & glaciē resolutā,

σφοδρά τὰ ἀγροπώματα τὰ ἀπὸ τῆς θερμῆς πνεύοντα ἀφικνεῖται, ἀλλ' οὐκ ὀλιγάκις καὶ ἀδυνάεια, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀρκτῶν αἰὲς πνεύουσιν πνύματα ψυχρὰ ἀπὸ τοῦ χιόνος καὶ κρυστάλλων, καὶ ὕδατων πολλῶν. ὥστε ποτὶς δὲ τὰ ὄρεα ἐκλείπει. ἀπὸ τοῦτέων δὲ δυσόκητὰ ὄντι. ἡὲρ τε κατέχει XXIII. πολὺν τῆς ἡμέρας τὰ πεδία. καὶ οἱ νότοισι ἀφικνεῖται. ὥστε τὸν αὐτὸν χρόνον, αἰεὶ εἶναι. τὸ δὲ θέρος, ὀλίγας ἡμέρας, καὶ ταύτας μὴ λίαν. μετέωρα γὰρ τὰ πεδία καὶ ψυχρὰ, καὶ οὐκ ἐκφύονται ὄρεσιν, ἀλλ' αἰεὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἀρκτῶν αὐτότη. καὶ τὰ θηρία οὐ γίνεται TEXT. XXIV. μεγάλα. ἀλλ' οἷα τὰ ὄντι ἀπὸ γλυκύσπερμας. ὁ γὰρ χρόνος καλὸς, καὶ τῆς γῆς ἡ ψιλότης. καὶ οἱ οὐκ εἰσὶν αἰεὶ, ὥστε σέπη. καὶ γὰρ μεταβολὰς τῶν ὡρέων οὐκ εἰσὶ μεγάλας, ὥστε ἰσχυρὰ, ἀλλ' ὁμοίαι καὶ ὀλίγον μεταβάλλουσαι. ὅθεν καὶ τὰ εἶδη, ὁμοία αὐτὰ ἐσωτέροις εἰσὶν. οἷον τε χρέονται αἰεὶ ὁμοίως, ἐσθῆτι τε τῇ αὐτῇ, καὶ θέρους, καὶ χιμῶνος. τὸν τε ἥμεραν ὕδατεινὸν ἐλαφύντες καὶ παχύν. πατεῖ ὕδατος πίνοντες ἀπὸ χιόνος καὶ παγετῶν.

nulla

τῶν τε παλαιωτέρων ἀπείοντες. οὐ
γὰρ οἷον τε σῶμα παλαιωτέραν,
οὐδὲ πλὴν ψυχῶν, ἔχου μετα-
βολὰς μὴ γίνονται ἰσχυροί.
nes temporum fiunt fortes.

nullo etiam corporis exerci-
tio accedente, quum non ve-
rissimile sit corpus aut ani-
mum vllis exercitationibus
apta fieri, vbi non mutatio-

IN CONTEXTVM ANNOTATIONES.

Πάλιν αὐτὸς μῖς ὁμιλεῖς.] Notat Galenus *ad part. 23. comm. 2. me-
dicatrina*, in Hippocratis locutione solæcismum, vel eorum qui ex-
scripserunt errore, vel Hippocr. incuria: Notat idem *ad part. 1. comm.
3. in lib. 1. prorrhethici*, frequentes esse in hoc toto libro solæcismos. Quam
& figuram hic notare possumus, cum πάλιν neutrum non conveniat
cum adiectiuis fœmininis, nisi fortè subintelligas aliud substantiūm
πάλιν.

XX.

ἐκπαλῖς.] Notandum est ex commentario Galeni *ad aph. 14. lib. 7.* tri-
plicem esse ἐκπαλῖν; vnam ex morbo, alteram ex animi perturbatione,
id est, metu. Tertiam addimus ex commentario Galeni *ad aph. 24. lib. 3.*
quæ sit ex corruptis in puerorum ventriculo cibis. ἐκπαλῖς ex mor-
bo est, cum ægræ nec loquuntur, nec quicquam faciunt, sed oculis a-
pértis in quiete manent. ἐκπαλῖς ex perturbatione, vt patet ex libro de-
finitionum medicarum Galeni, est mentis alienatio ex repentina aliqua
perturbatione. ἐκπαλῖς ex corrupto cibo refertur ad puerorum magna
insomnia propter morsum oris ventriculi. Hic secundam ἐκπαλῖν in-
telligere debemus: in qua ex metu mali, reuocatis intrò spiritibus &
sanguine, ira postea exardescit. Sic enim & Galenus *cap. 6. lib. 2. tem-
perament.* inquit septentrionalium frigidam humidamque esse cutim,
sed calorem & spiritum intrò compelli, qui agitatione pressus & effe-
uescens audaciam, iram & animositatem suggerit.

XXI.

πῶς ὁρῶν ἀρεῖν.] Quid sit iram efferari declarat Galenus *ad part. 9.
sect. 5. lib. 6. epid.* cum videlicet cordis & arteriarū vehementiores sunt
pulsus, attracto ab hepatis officina & sanguine & calore, qui postea
in superiora elatus, oculos efferatiores reddit, & sanguinis in ipso pul-
mone efferuescentia ad oris labia spumam producit, vt notat Galenus
in libro de cognoscendis animi morbis. Quod autem mentis ἐκπαλῖς, id est,
ingens percussio & indignatio id præster, patet ex Vlyssæ apud Gale-
num *cap. 3. lib. 3. de decretis Hippocr. & Platonis*; qui propter seruorum
suorum flagitia indignatus, in iram ratione potentiorē prorupit.

ἐκπαλῖς & θυμῶν.] Inquit Hippocrates & mentis & caloris esse

S

magis participes eos, apud quos magnæ caloris & frigoris mutationes fiunt, quàm eos qui sunt in regione maximè temperata. Sed videtur esse hoc contra disciplinam aliorum Philosophorum. Nam Plato in *Timæo* inquit temperatæ regionis homines omnium esse ingeniosissimos. Et apud Aristotelem *cap. 2. lib. 2. de part. animal.* perfecti sunt ingenio hi, qui sanguinem calidum, tenuem, & sincerum habent. Sed primùm notare debes, hîc eam intelligi caloris & frigoris commutationem, quæ fiat per successionem tempestatum naturalem, non autem per alterationem. Secundò notare debes, non simpliciter Hippocratem dicere eiusmodi homines esse maximè participes ingenij, sed ingenij & caloris, id est, animi summi, *de grand courage*. Proinde quæ scribit Aristoteles *cap. 7. lib. 7. politicum*, faciunt ad Hippocratis explicationem. Hic enim Aristoteles duas virtutes animæ, scilicet *σοφία*, id est, fortitudinem; & *δύναμις*, id est, intelligentiam considerat separatim & coniunctim hoc modo. Europæi, & quicunque sunt septentrionales, sunt fortitudine pleni, sed intellectus indigent: Asiatici, & quicunque sunt in regione temperata, sunt ingeniosi, sed imbelles: Græci autem, & quicunque medij sunt inter Asiaticos & Europæos, participes sunt utriusque virtutis, & fortitudinis, & intelligentiæ. Atque sic hoc loco vult Hippocrates regionem, quæ habeat frigoris & caloris vicissitudinem naturalem, excellere & ingenio & robore.

xxvi. *μὴ δόξα.*] Asiaticos nolle videri bellicosos satis ostendit ille Xerxis exercitus, qui cum contineret peditum centum & sexaginta myriadas, id est, decies octies centena millia; in nauali exercitu quingenta millia, equestri octoginta, in camelis viginti millia: tamen fusus est paucis Græcorum manu.

xxvii. *ἢ βαρβαροί.*] Huius vocis is est usus apud Latinos, ut omnes non Romani, & omnes non Græci dicantur Barbari. Apud Græcos autem is est usus, ut Græci omnes præter se, Barbaros appellent. Putat autem Strabo *geographia* 14. hanc vocem esse fictam ex onomatopœia, quod qui Græcè nescirent & discerent, inciderent in vitium huius vocis nihil significantis *βαρβαρ*. Scaliger tamen *exercit. 51. in Cardan.* contendit hanc vocem esse Arabicam, & significare perinde ac murmur, primosque Nomades ab Arabibus appellatos esse barbaros, propter inconcinnam loquendi rationem.

xxix. *ἰδιος σκορπίον.*] Scythia nomen est generale, quod extenditur ad varios populos, tam Asiæ quàm Europæ. Sed postea iis solis relictum nomen est, qui penitissimos, tam Europæ quàm Asiæ fines incolunt. Tota illa gens nunc Tartaria dicitur. Asiatici autem Scythæ, nunc sunt Moschovitæ: Europæi autem sunt Prussij, Russij, Lithuani, Liuvonij, Poloni. Dictique sunt Sauromatæ Græcis, *οὐκ ἔστιν ἡμῶν οὐρανὸς ὀφθαλμῶν*, id est, à lacertarum oculis, quod videlicet sunt oculo raui, aut certe caeco.

xxx. *ἡ γυναικῶν π.*] Apud Platonem *lib. 5. de republica & lib. 7. de legibus*, ista mulierum viuendi ratio probatur, laudanturque Amazones Sauroma-

rides, quod arcu, equo & armis vtantur. Vult enim Philosophus eadem omnino virorum & mulierum esse exercitia, vt dum in traſtant arma foris, ipſæ ciuitatem contra repentinas incuſſiones tueantur. Ariſtoteles autem, *toto ſecundo politico*, hanc viuendi formam reprehendit.

νὴ δὲ τῶν δὲ μαιζόν.] Vt colligere eſt ex Hippocrate *ſect. 3. lib. de artic.* quæcunque hic de Scythiſ & Amazonibus ſcribuntur, ex auditu magis ſcribuntur, quàm quod ipſe viderit. Sed Hippocrates recedit à cōmuni Historicorum ſententia. Omnes enim volunt Amazones ſibi regionem ſine viris habere, & cum Sarmatas ſuperallent, ea conditione fœdus percuſſerunt, vt Sarmatæ ad præſtitutum tempus certo loco ſobolis propagandæ cauſa cum eis congregerentur. Ideoque Plinius *c. 7. lib. 4. nat. hiſt.* Sarmatas appellauit *γυναικοκρατούρας*, id eſt, qui mulierum imperio ſubſeruirent.

χαλκον.] Ariſtoteles *problem. 33. & 36. ſect. 1.* ait æs ferro eſſe præſtantiuſ ad incidendum & vrendum: Ad primum, quoniam leuiuſ eſt, & minus lacerat: Ad ſecundum, quoniam molliuſ eſt, calorque in eo non adeo fixuſ, proindeque minus vrat.

ἡ δὲ τῶν δὲ μαιζόν.] Vt aliqua pars ex vicinæ partis incommodis ſua faciat commoda, quinque requiruntur. Primum eſt, vt ager nondum ad iuſtum incrementum peruenerit, *per part. 80. ſect. 3. lib. de artic.* Secundū, vt pars quæ roboranda eſt, naturali atrophia non laboreſ. Tertium, vt ſit vaſorum communio. Quartum, vt nulla ſit roborandæ partis dearticulatio. Quintum, vt frequenſ ſit ipſius exercitium, *per part. 81. eiſd. ſect. & lib.* Nam, vt inquit Galenſ *in commentario*, exercitatio, vt carnes diminuit, ita etiam ſolidas fibras carniſ auget, & proinde robur. Quod ſi articuli luxatio eſt, pars torpore eſt cōminatur, vt inquit Hippocrates *part. 81.* Vt igitur *part. 83.* ex tabe vniuſ cruriſ propter dearticulationē ſequitur alteriuſ corroboratio, propter copioſum alimentuſ affluxum: ſic etiam ex mammaſ vſione corroborabitur humeruſ & brachiuſ, quoniam axillariſ vena cum interioribuſ partibuſ pectoriſ, & humerariæ cum exterioribuſ communicat. Peccabant interim tamen iſtæ muliereſ, quoniam vt eſt apud Hippocr. *lib. 3. de morb. ſupparatum* quod vrendum eſt, periculoſiuſ erat in dextra, quàm in ſiniſtra pectoriſ parte: quanto enim dextræ partē ſiniſtriſ robuſtiores ſunt, tanto fortioreſ in ipſiſ morbi contingunt.

ἐν αἰνι.] Cum ſuppoſuerit Hippocrates, mutationem formarum eſſe ex caloriſ & frigoriſ magnæ viciffitudinæ, Scythæ cum ſint in perpetuo frigore, ſeruabunt eandem figuram. Item Egyptij cum ſint in perpetuo calore. Scythæ eſſe in frigore perpetuo patet, quia ſunt in ſeptimo climate. Egyptioſ eſſe in perpetuo calore patet ex Egypti diuſione: eſt enim vterior atque citerior. Vterior appellatur Athiopia, quæ continet primum & ſecundum clima. Citerior eſt ſub tertio climate. Solum autem quartum temperatum eſt. Plato item *in Epinomide* inquit apud Egyptioſ ſummam eſſe æſtium temporis ſereni-

140 HIPPOCRATE. DE AER. AQVIS ET LOCIS.

tatem, quia hinc nec imbres nec pluuia : ergo calor. maior.

XXXIX.

ἐρημὸν καλεῖται.] Sic Plinius *cap. 1. lib. 4.* appellat desertam Sarmatiam, id est, ut vertit interpretis Gallicus, regnum Tartarorum. Et extenduntur eiusmodi deserti usque ad flumen Vistulam, quæ nunc regio Polonia vocatur à dictione Illyrica *pole*, id est, planum. In hac planitie Plinius *c. 12. lib. 4.* ponit Amaxouios, ita nuncupatos, quod in curribus viuant : Itemque Nomades, sic dictos à *νόμας*, quod est pascere ; quoniam eorum omnes opes in pecudibus sint. Reperiuntur autem tres populi hoc nomine. Sunt enim Nomades Arabici, Numidici, & Scythici : utunturque tabernaculis omnes, quæ motoria sint, ut patet ex Plinio *cap. 3. lib. 5.*

κρίσις ἐστὶν.] Secundum Hippocratem in libro de carnibus, quinque sunt generationis principia, tria materialia, duo efficientia. Materialia sunt tria ; pingue, quod calidum est ; glutinosum, quod frigidum est, humidum, quod calorem & frigus recipere potest. Efficientia duo sunt, calor & frigus. Pingue, ubi calore vltum est, gignit ossa & cartilagineas. Glutinosum, quoniam à calore totum superari non potuit, nervos, ligamenta, & omnes membranas generauit. Humidum, quod frigore concreuit, fecit viscerum parenchymata, quæ postea calore roborantur : Calore autem humidum liquidum fecit humores. Et quoniam vnguium ossiumque generatio est eadem, sequitur vngues, & quæ vnguibus respondent, ut cornua caloris intensione gigni ex materia terrena, quæ sit capitis recrementum, ut docet Galenus *cap. 3. l. 6. anatom. administr.* Quod si cornua calore gignuntur, & hic calor apud Scythas nimio frigore lyderetur, boues sine cornibus sunt futuri. Aristoteles *cap. 4. lib. 2. de animal. generatione*, eandem fermè sequitur philosophiam. Contendit enim ex resudatione alimenti à venis, per concretionem frigoris generari carnes : sed vi caloris humorem siccantis nervos & ossa fieri : vngues & cornua à frigore. In hoc discrepat Aristoteles ab Hippocrate, quod nervorum generationem calori, cornuum & vnguium frigori assignet.

ἰσχυρὸν.] Versus est Martialis

Currit & epoto Sarmata pastus equo.

Lac enim iumentorum cum equino sanguine miscebant & edebant. Caseum autem, teste Hippocrate *lib. 4. de morbis*, in vasis ligneis cauis ex lacte equino conficiebant. Quem caseum Plinius *lib. 28. cap. 9. & c. 14.* hippacen appellat : earundemque virium cum bubulo esse contendit, qui facultatis est astringentis, & proinde dysentericis atque celiacis confert.

ὅτι πᾶσι ζῴων.] Quod pronuntiauit Aristoteles : *Homo & sol hominem generant*, id vniuersaliter dici potest : *Animal & sol animal generant*. Et quod pronuntiauit Hippocrates *aph. 63. lib. 5.* *Intemperatos homines non esse fecundos, nisi cum contraria temperantia mulieribus coeant* : rursus vniuersaliter de omni animali enuntiaripotest. Ex his autem dependet demonstratio, cur Scythæ sint infœcundi. Cum enim sol remotissimus

fit ab illis, & cum mas intemperatus in frigore, cum similis intemperiei foemina congregiatur, foecunditas esse nullo modo potest.

πῆς ῥιπῆσις.] Ex hoc loco patet, Hippocratem loqui de Scythiis, qui sunt sub septimo climate, proindeque frigidissimo, quod à Riphæis montibus nomen accepit. Quanta sit autem montium Riphæorum frigiditas, patet ex Pterophoro regione, propterea quod perpetuas habet deciduas niues, plumarum similitudinem in longitudine referentes, sic dicta. Vnde concludit Plinius *cap. 12. lib. 4.* regionem esse à natura damnatam. Ex hac regione & crystallus habetur lapis, qui à glacie nomen refert, vt notat Plinius *lib. 37. cap. 21.* Etsi enim non facile liquetur igne, tamen glacies est: sed ea, quæ propter supremum concretionis gradum lapidis naturam induit. Quod enim tandem igne soluitur, hoc aquæ dat argumentum, iuxta Philosophi axioma, *omnium liquabilium pars est aqua.* Quod autem crystallus in aquam proiectus petat fundum, hoc naturæ lapideæ, quam sibi assumpsit, signum est, quia omnis tenuitas nimio gelu euauit, vt supra docuit Aristoteles.

TEXT.
XXXVI.

ΔΙΑ ΤΩΝΤΑΣ ΤΑΙ ΔΥΑΛΧΑΣ,
ΠΑΕΙΔΕΑ ΑΙΤΑΙ ΠΑΧΕΑ ΕΣΤΙ
ΚΥ ΓΡΑΚΙΔΕΑ. ΚΥ ΑΡΘΡΑ ΚΥ ΥΓΡΑ,
ΚΥ ΑΙΤΑΝΑ. ΑΥΤΕ ΚΟΙΛΙΑΥ ΥΓΡΟΤΑΤΗ
ΠΑΣΕΩΝ ΚΥΙΛΙΩΝ ΑΥ ΚΑΤΑ. ΟΥ ΓΔΡ
ΘΕΙΝ ΤΕ ΜΗΔΙΩ ΔΥΑΛΧΗΘΑΙΝΕΑΔΑ ΕΝ
ΤΟΙΟΥΤΗ ΧΩΡΗ ΚΑΥ ΦΥΣΗ ΚΥ ΑΡΗΣ ΚΑ-
ΤΑΣΤΟΤ. ΔΙΛΛΑ ΔΙΓΓΙ ΠΙΜΕΛΙΩ ΤΕ
ΚΥ ΦΙΛΙΩ ΠΛΩ ΓΡΑΚΑ, ΤΑΤΕ ΕΙΔΕΑ
ΕΟΙΚΕΝ ΔΙΛΛΗΛΟΙΣΙΝ, ΤΑΤΕ ΑΡΣΙΝΑ
ΤΟΙΣ ΑΡΣΙΣΙΝ, ΚΑΥ ΤΑ ΘΗΛΕΑ ΤΟΙΣ ΘΗ-
ΛΕΣΙΝ. ΤΩ ΓΔ ΑΡΕΩΝ ΠΩΔΑ ΠΛΗ-
ΣΙΩΝ ΕΟΥΣΙΩΝ, ΦΘΟΡΑΙ ΟΣΤΑ ΕΣΤΙΝΟΝ-
ΤΑΙ, ΟΣΤΕ ΚΑΚΩΣΤΕΣ ΟΣ ΤΗ ΤΥ ΓΕ-
ΝΟΥ ΣΥΜΠΗΞΕΙ. ΙΩ ΜΗ ΜΗΟΣ ΑΙΔΑΓ-
ΚΗΣ ΒΙΑΙΟΥ ΤΥΧΗ Η ΝΟΥΣΟΥ. ΜΕΓΑ
ΔΙ ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ ΕΣΤΙ ΤΥ ΓΡΟΤΗΤΑ ΠΥ-
ΕΞΟΜΑΙ. ΣΚΥΘΕΩΝ ΓΔΡ ΤΟΙΣ ΠΟΛ-
HYMIDITATIS CORPORUM SCYTHARUM HOC EXHIBEBO. Multos enim

Propter quas causas for-
mæ eorum sunt crassæ &
carnosæ: iuncturæ verò hu-
meatæ & inefficaces, ventri-
culique humidi omnes, ma-
ximè omnium tamè inferior
alius. Nequit enim ipsa ex-
ficari in eiusmodi quum re-
gionis, tum naturæ & tem-
poris constitutione. Sed pin-
guedine & nuditate carnis
formæ inuicem sunt similes,
masculorum masculis, & fo-
minarum femellis. Tempo-
ra enim quum sint inter se si-
milia, nullas corruptiones,
neque malignitates inferunt
in seminis genitalis mixtu-
ram ac compactionem, nisi
quiddam aliud fortuito vel
casu contingat, aut à morbo.
Magnum autem argumentū

S III

ipforum, præcipuè qui Nomades sunt, reperias exustos humeros, ac brachia habentes, manuumque iuncturas, pectora, coxas & lumbos, nullam sanè aliam ob causam, nisi ob humoris & molitiei naturæ detractionem. Nam neque areus intendere, neque telum torquere possunt præ impotentia humiditatis humerorum: quum autem vruntur, humor ipse à iuncturis exoluitur, fiuntque corpora ipforum validiora, melius nutriuntur, & magis redduntur articulo- rum vsu potentia. Fluida vero fiunt, ac lata primum, propterea quod fasciis non colligantur, quemadmodum fieri solet in Ægypto. Deinde quod non animadvertunt, quomocunque inter equitandum equis infideant. Postremum etiam propter defidiam perpetuam. Masculi enim eorum antequam potentes fiant equos conscendere, atque in illis vehi, plurimum temporis desident in curribus, atque prodeunt ut inambulent, propter exilia ac perpetuas circulationes. Muliebrum autem corporum formæ ad miraculum usque fluxæ existunt. Porro Scytharum gens fulvi valde coloris existit, propter fri-

λοις, ἀπομυζῶσι νομαδες, δὴν ὄντες κεκαυμένοι τοῖς τε ὤμοις, καὶ τοῖς βραχίονας, καὶ τοῖς καρποῖς τῶν χερσῶν, καὶ τὰ στήθα, ἰσχία, καὶ τὴν ὀσφύν, δι' ἧν ὁδὸν, ἢ διὰ τὴν ὑγρότητα τὸ φύσιος καὶ τὴν μαλακίαν. οὐ γὰρ δύναται, οὔτε τοῖς τόξοις ξυμπέφυ, οὔτε τὰ ἀκοντία ἐμπέφυ. τὰ ὅμως ὑπὸ ὑγρότητος καὶ ἀπορίας. ὁ γὰρ δὲ καυτῶσιν, αἰσθηταί τε ἐκ τῶν ἀρδερῶν τὸ πολὺ τῇ ὑγρότητι καὶ ἐπιπλέοντα μᾶλλον τῶν, καὶ ἐπιπλέοντα, καὶ ἡρδερῶν τὰ σώματα μᾶλλον. ροικὰ δὲ τῶν καὶ τὰ πλατύνει. XXXII. πρὸς τὸν μὲν ὅτι οὐ σπαργάνοιται, ὡς περ ἐν Αἰγύπτῳ. ὁ δὲ νομίζουσιν διὰ τὴν ἰσχυρίαν, ὅπως δὲ ἐνεδροὶ ἐῶσιν. ἔπειτα δὲ διὰ τὴν ἰσχυρίαν. πᾶσι γὰρ ἀρσενά εἰς αὐτὸν οὐχ εἶς τε ἐφ' ἑαυτοῦ ἰσχυράται, ὁ πολὺ τῶν χερσῶν καὶ τῶν ἐν τῇ ἀμείξει, καὶ βραχὺ τῇ βαδίσει χερόνται, διὰ τὰ μεταμασάσας καὶ ἀεὶ ἐλασάσας. πᾶσι δὲ θήλειαι γυναικῶν οἷον ροικὰ εἶναι τὰ εἶδη. πύρρον δὲ ὁ χυρὸς ἐστὶν ὁ σκυθικὸς διὰ τὸ ψυ-

XL

XLI

XLII

- χρς, οὐκ ἐπιγνομένην ἐξέως τοῦ
ἡλίου. ὑπὸ δὲ τοῦ ψυχροῦ, ἢ λυ-
χέτης ἐπιτείνεται, & γίνεται πυρ-
ρὴ. πολύγονον δὲ οὐχ οἶον τε εἶ-
ναι φύσιν ποικίλιν. οὐτε γὰρ τὰ αἰ-
δρὶ ἢ ἐπιθυμίῃ τὸ μίξις γὰρ πολ-
λὴ, διὰ τὸ ἐν ἐνότητι τὸ φύσις, καὶ
καλὴς τὸ μαλακότητά τε καὶ πλεῖ-
ψυχρότητα ἀπὸ τῆς ἡκίστα εἰκὸς εἶ-
ναι αἰδρα οἶον τε λαγνύειν. καὶ ἐπὶ
ὑπὸ τῆς ἰσχυρῆς αἰσθητικῆς,
αἰδεῖς γίνονται εἰς τὸ μίξις. τοῖσι
μὲν αἰδραῖσιν αὐταὶ αἰσθητικαί
γίνονται. τῇσι δὲ γυναιξίν, ἢ τε πύ-
της τῆς θερμότητος καὶ ἐνότητος. οὐ γὰρ
διώκονται ἐπὶ ξυμπαρέσσει αἰσθη-
τικῇ τὸν γόνον. οὐτε γὰρ ἐπιθυ-
μίας καὶ αἰσθητικῆς γίνεται ὡς
θεῶν ὅτι, ἀλλ' ὀλίγοι καὶ ἀφ' ὧν
χρόνου. τὸ, τε σῶμα τὸ μητέων
ὑπὸ πίμαλῆς ἐντείνεται, καὶ
οὐχ ὑποδέχεται τὸν γόνον. αὐταὶ
τε ἀταλαίπωροι καὶ πτεροί. καὶ
αἱ κοιλίαι ψυχραὶ καὶ μαλακαί.
καὶ ὑπὸ πύμαλῆς τὸ ἀνδραγαθόν
οὐ πολύγονον ὅτι τὸ γένος τὸ σκυ-
πικόν. μέγα δὲ πικρὸν αἰσθη-
τικόν. οὐ γὰρ φθάνουσι ποιεῖσιν. οὐ γὰρ φθάνουσι
ποιεῖσιν. οὐ γὰρ φθάνουσι ποιεῖσιν. οὐ γὰρ φθάνουσι ποιεῖσιν.
καὶ εἰ γὰρ ἴσθαι ἀφ' ὧν πλεονέκτημα
cum viris non appetant, in utero tamen conceptū continent,

gus ingens. Non enim ve-
hemens accidit ad eos sol, à
frigore vero albedo exurit,
& fit fulva. Neque vero pos-
sibile est foecundam esse co-
rum naturam, quum viri mi-
nimè cupidi sint cum foemi-
nis commisceri, ob nimiam
corporis liquiditatem, ven-
trisque molliem & frigidi-
tatem: quæ causæ apparent,
minimè viros ad coitum in-
citari. Accedit his lassitudo
ex continua equitatione cō-
tracta, quæ eos ad commi-
stionem reddit impotentio-
res. Atque hæ sunt causæ, cur
viri infœcundiores puten-
tur. Mulieres pinguedo car-
nis & humiditas steriles fa-
cit: præ quibus uteri earum
genitale semen nequeunt cō-
tinere. Lunares namque pur-
gationes eis non eueniunt,
quemadmodum est necesse,
sed minus & intempestiue
per longum tempus. Ipsum-
que amplius uteri os præ
pinguedine concluditur, ut
nequeat semē suscipere. Sunt
enim otiosæ & pingues, ven-
tresq; earū frigidi & molles,
vnde necessario sequitur,
non multum foecundam Scy-
tharum gentem esse, cuius rei
famulæ earum indicium ex-
hibent. Nam etsi hæ misce-
ri cum viris non appetant, in utero tamen conceptū continent,

propter corporis exercitium
carnisque gracilitatem. Am-
plius autem plurimi Scythæ
Eunuchi fiunt, & muliebria
officia obeunt, instarque for-
minarum omnia faciunt, &
loquuntur, vocanturque hi
effœminati. Et regionis qui-
dem incolæ causam ad Deū
referunt, coluntque hos ip-
sos homines, & adorant, si-
bi ipsis timentes ne quid ta-
le accadat.

παλαιπαιδίω, καὶ ἰχθυότα τῆς
ἁρκός. ἐπὶ τὴν πρὸς τοὺς τοῖς οὐ-
νοῦ χάρις γίνονται οἱ πληροὶ ὡς
Σκύθῃσι, καὶ γυναικεῖα ἐργά-
ζονται, καὶ ὡς αἱ γυναῖκες ἀφ' ὧν
λέγονται τὸ ὁμοίως, καλεῖνται
τὸ οἱ τοιοῦτοι εὐαδριῖς. οἱ αὖτε
ὀπιζόμενοι πάλιν αἱ πάλιν πρὸς
θεῶν θεῶν, καὶ σέβονται τοὺς τοῖς
αἰθρώπους, καὶ πρὸς κωέοις, δε-
δοκότες πρὸς τὴν αὐτῶν ἐκείνους.

XLVII

IN CONTEXTVM ANNOTATIONES.

Δ *12. τοῦτο τὸ πᾶν.*] Hic totus locus videtur esse contrarius textui 20. XXXVI. sect. 1. huius libri. Illic enim dicebat septentrionales homines esse vegetos & siccos, ventre superiore biliosos, inferiore verò crudos: hic contra facit eosdem humidissimos & pituitosissimos. Sed notandum est duplicem esse septentrionalem regionem. Vnam, in qua frigus superat antiperistasis. Alteram, in qua antiperistasis superat ipsum frigus. Posterioris generis sunt septentrionales sexti climatis. Prioris autem septentrionales qui sunt in septimo, ut Scythæ. Et hi tribus de causis habent alios humidissimas. Prima est, quia cum sint frigidioris ventriculo, plus appetunt, quàm coquere possint. Secunda, quia cum sit hepar illorum frigidum, debilius attrahit. Quæ duæ causæ sunt apud Galenum *comm. ad aph. 20. lib. 2.* alui humidioris per excrementum primæ coctionis. Tertia causa est nimia cerebri humiditas ex refrigeratione aëris, quæ exprimitur in partes subiectas, unde alius redditur humidior per excrementum tertiæ coctionis.

ἀπὸ τοῦ αἵματος.] Galenus *ad aph. 16. lib. 3.* ait oleosam humiditatem additam esse articulis ad faciliorem motum, & hæc est naturalis. Sed per *part. 25. sect. 1. lib. de artis.* est alia articuloꝝ superflua humiditas, quæ procedit, partim ab articuloꝝ naturali imbecillitate (nam ut idem scribit *ad part. 16. sect. 7. lib. 6. epid.* articulus suus secundum naturam constitutus, siue præter, semper est debilis) partim à ligamen-
torum laxitate.

φθόρος τῆς.] Hic redditur causa, cur ex magna mutatione caloris & XXXVII.
frigoris

frigoris fiat formarum dissimilitudo; quod videlicet isthæc mutatio humiditatem seminalem deprauet, & degenerem reddat. Nam, vt scribit Aristoteles *cap. 4. lib. 4. de generat. animal.* naturæ semper scopus est marem generare, adeo vt feminæ procreatio sit instar cuiusdam monstri. Et vt vno verbo dicatur, facultatis generantis hic est scopus, similitudinem generis, formæ & sexus masculini effingere. A quo scopo quotiescunque deerrat, per aliquam corruptionem deerrat, id est, per Aristotelem *cap. 2. & 3. eiusd. lib.* per calorem nondum perfectum, vt in pubere; per caloris defectionem, vt in senibus; & per feminis cruditatem. Hoc autem recte ab Hippocrate vocatur *σφοδρ.* Nam *libro 1. de diet. maioris* in minorem, & huius in illum victoriam corruptionem appellauit. Item Aristoteles *cap. 10. lib. 4. de animal. generatione*, inquit, quod à calore aut frigore immodico procedit, corruptionem esse. Et ratio pro Hippocrate stat. Nam omnis *ἀναιμία*, id est, alteratio quæ fit ad melius, generatio vocatur; quæ autem ad deterius, est quædam corruptio. Ergo quoniam generatio rei dissimilis deterior est, quam rei similis, illa per quandam corruptionem (quam Arist. defectionem appellat) dicitur fieri.

Νομίδης διπλοῖς καὶ αὐτὸν νομίδης] Quinque sunt causæ vrendi; scilicet, vt retineamus, vt cum à putredine erodente ortam hæmorrhagiam caustico sistimus, per Galenum *cap. 4. lib. 5. methodi.* Secunda, vt euacuemus superflua, vt cum hydropes vrimus. Tertia, vt res callosas eradicemus, vt cum vrimus cancos, per Galenum *cap. 10. lib. 2. ad Glanc.* Quarta, vt putredinem terminemus, per Galenum *part. 5. sect. 6. lib. 6. epid.* Quinta, ad tollendam intemperiem ex putredine natam, vt cum carnem profundam offis vrimus. Sextam addere possemus *ex aph. ult. lib. 6.* scilicet articulationis corroboracionem. Hic igitur vult Hipp. tam vt superflua educat, quam vt articulos roboret.

πρὶν δὲ πρῶτον] Tres ponit causas Hippocrates, cur humiditate Scythæ dissoluant. Prima est, quod in lucem editi fasciis non ligentur. Secunda, quod toto pueritiæ tempore in curribus sedeant. Tertia, quod vbi equitate cœperint, immoderate & sine ephippiis id faciant: hoc enim sonat quod subsequitur, *ἄνευ ἐπιππίου*.

καὶ πρὶν αὐτὸν] *καὶ πρὶν* dicitur fasciæ, cuius tres sunt partes secundum Galenum *ad part. 22. sect. 2. libri medicæ*, scilicet circumuolutio, & capita duo, quæ sunt extremitates fasciæ. Per *part. 19. eiusd. sect.* fasciæ debet esse lenis, mollis, tenuis munda. Per *part. 26.* lata ad proportionem partis ligandæ. Eius in chirurgia tres scopi; carnis regeneratio, superflua materiæ expulsio, & medicamentorum ad suppurationem adhibitorum retentio. Sed pro pueris sanitate effluentibus fasciæ duplex est vsus. Primus est exsiccationis. Secundus conformationis decoræ. Prior vsus confirmatur ex hoc loco, & ex libro primo uendæ sanitatis, in quo Galenus recens natos sale aspersos fasciis involuit siccationis causa. Secundus vsus confirmatur ex historia Galeni, qui puerum partibus superioribus tabescentem, inferioribus autem obesum per fasci-

scias partibus obessis iniectas & sursum adductas decoræ conformationi restituit. Pater & ex partic. 23. lib. 1. de fracturis, ubi idem Galenus inquit, fasciæ proprium esse in vulneribus totum membrum inuolutum in sua figura continere. Pater & ex Plutarcho in *Lycurgi vita*; qui nutricum Lacedæmoniarum industriam commendat, quod suorum alumnorum membra sine fasciis aptè componerent.

XLII.

πύρρον δὲ τὸ χένον.] Ex disciplina Galeni *cap. 5. lib. 2. temperamentorum*; ex pilis qui nobiscum nascuntur nullum desumimus temperici argumentum, sed ex iis qui postea nascuntur, vel ex mutatione coloris primorum capillorum, quæ fit secundum ætates. Igitur pilus est niger, ubi alimenti cutanei excrementum forti calore adustum atræ bilis tæculentam materiam repræsentat. Fit flauus, ubi excrementum minus aduritur, & à bile flaua procedit. Fit albus à pituita putrente, à qua canities. *Πύρρον*, id est, fulvus color, medius est inter album & flauum, gigniturque ex pituitæ & bilis commistione: quo fit secundum Aristotelem *lib. 5. cap. 5. de animal generat.* ut rufi citius canescant ob humiditatem, & ipsa *πύρρον* sit certum debilitatis pilorum argumentum. Itaque Galenus *loco supra citato* ætatibus & regionibus pilorum colores accomodans, inquit septentrionalium & infantium pilos esse fuluos, graciles & paruos: puerorum, puberum, & temperatæ regionis accolarum esse modicè nigros, & mediocriter crassos: florentium ætate & Æthiopum nigros. Quod si quis obiiciat, Hippocratem *part. 6. lib. de diet. salubri*, qua iubet homines fuluos uti victu humidior (hoc enim male imperatur, si fului sunt pituitosi) responde cum Galeno fuluos positos esse pro flauis.

ὁπότερον δὲ χένον πύρρον.] Notat hunc loquendi modum Arist. *c. 5. l. 4. meteor.* cum inquit; frigus aliquando dicitur calefacere, aliquando vire. Primum quidem reuocato calore intrò. Secundum autem contrario quàm ignis modo: hic enim consumendo vrit, frigus autem cogendo, & per compactionem siccando, ut ait idem Arist. *cap. 3. lib. 5. de generat. animal.*

XLIII.

πολύστοι δὲ οὐχ εἶναι τὸν.] Cur Scythæ sint infœcundi Hippocrates duas tradit causas, impotentiam Veneris, & deperditam in coitu voluptatem. Causa impotentie est equitatio assidua sine ephippiis, & propendentibus cruribus, à qua articulorum dolores & claudicationes. Causa autem voluptatis deperditæ aut diminutæ est rursus duplex, humiditas totius corporis, & ventris fluor. Ex hoc contextu Hippocratico hanc sententiam elicere debemus, ad fœcunditatem duo necessaria esse, facultatem validam coeundi, & summam in coitu ex libidine voluptatem. Facultas dependet à vegeto calore, unde apud Paulum Æginetam *cap. 35. lib. 1.* qui calidi sunt & humidi optime dicuntur coire. Voluptatis autem ex libidine quatuor sunt causæ. Vna est apud Hippocratem in *lib. de nat. puer.* scilicet vasorum dilatatio; tres apud Galenum *cap. 9. lib. 14. de vs. part.* cutis scilicet ex mutuo attritu exactus sensus, spiritus plurimus emanans, & serosæ humiditatis, quam at-

trahunt testes, mordacitas atque acrimonia. Scythæ autem quia frigidi sunt, carent calore vegeto, & proinde spirituum multitudine. Sunt angustis vasis, sunt humoribus minus acris, & propter frigus externum sunt densiore cute, proindeque minus exacte sentiente. Ergo nec potenter, nec libidinosè coire possunt. De hac re eadem sic & Aristoteles philosophatur *cap. 5. lib. 2. de animal. generat.* Sterilitas autem est ab ortu primo, aut successu temporis. Ab ortu quidem, ut si quis nascatur sine testibus. Sed successu temporis id fit; vel simili morbo, vel organico. Similati tribus modis, intemperie frigida humida totius corporis, aut partis alicuius principis, aut ipsorum testium; idque vel æris, vel aquæ, vel alimenti vitio, ut est apud eundem *cap. 2. lib. 4. de animal. generat.* Sic pingues, quia sunt pauci seminis; sic ebriosi, quia sunt aquosi seminis, fœcundi non habentur. Organico morbo id contingit partium præcipuè genitalium, idque tribus modis; aut quia nulli testes, aut quia attriti sunt, aut quia pudendum vitio vinculi quod est ad glandem & cutim exteriorem in tentigine redditur obliquum.

in cap. 6. pulvis.] Hippocrates tres ponit causas sterilitatis mulierum; **XLVI** mensium paucitatem, prauitatem, & corporis pinguedinem. Nam ubi pauci menses, ut inquit Hippocrates *in lib. de steril. effluunt*, ibi vasa replentur, proindeque nec semen masculinum excipitur, nec foemineum excernitur, quia nihil inane. Si pravi sunt menses, corrumpitur semen, nec fit conceptus. Si dominatur pinguedo totius corporis, omentum crassum & multum intestinis incumbens, os uteri interius claudit, proindeque nullum semen excipitur, ut scribit Hippocrates *ibidem*. Itaque conclusum est *aph. 26. lib. 5. Quæ præter naturam crassæ non concipiunt*, iis uteri os omento comprimitur, nec grauidantur, donec exierint.

& igitur tunc caput.] Humidi & calidi (inquit Paulus Aegineta *c. 35. lib. 1.*) sunt fœcundi. Sed per Galenum *aph. 63. lib. 5.* graciles sunt humidi & calidi. Ergo si mulieres pingues instituta vivendi ratione gracilescent, grauidari possunt. Propositio manifesta est, quoniam Venus consistit in humore spermatico & calido. Assumptio patet per Gal. *cap. 4. lib. 2. temper.* cum inquit, illud omne quod in sanguine pingue, leue, ætenuè est, illud ipsum in gracilibus in calidi innati alimentum mutari.

διωχται.] Omnis homo redditur infœcundus, aut quoniam exsecti **XLVII** sunt testes atque extracti, aut quoniam contusi, aut quoniam fracti, aut quoniam est obliquum pudendum, aut quoniam citra vitium testium & pudendi, propter vel totius corporis, vel partis principis habitudinem malam talis est: unde quinque consurgunt *διωχται* genera. Quibus enim sunt exsecti testes, dicuntur spadones, & *ἐκτομή*; quibus attriti *ὀλκται*; quibus fracti *θλάσται*; ut notat Scaliger *exercit. 277. in Cardanum*. Quibus autem est obliquum pudendum, dicuntur *ὀρθοδύαι*. Galeno *cap. 3. lib. 15. de vs. part.* Sed qui citra genitalium partium affe-

Etum effeminati sunt, hi apud Hippocratem & Aristotelem *probl. 27. sect. 4.* dicuntur *δυνάται*.

[*ὅς τις αἰ γυναικὸς ἀδελφότης*.] Ex sententia Aristotelis *cap. 50. lib. 9. hist. animal.* si homines adulti eurentur, immutabuntur quidem voce, sed remanebunt pili iam nati, propterea quod subest humor abundans ad nutritionem eorum, quoniam coitus humorem subducit. Sed si in pueritia castrantur, sine villa vocis, pilorum aut mollitiei corporis immutatione manent. Nam, ut inquit idem, omnium animalium castratorum hoc commune est vocem infœmineam mutare. Cuius ipse rationem reddit *probl. 65. sect. 11.* cum ait à castratis minus aëris in aspiratione attrahi, & promptius excerni, unde à velocitate motus vox fit acuta. Sed plenius cum Galeno philosophandum est. Itaque *cap. 17. lib. 1. de semine*, inquit ut à cerebro sentiendi & mouendi facultas, à corde autem pulsandi: ita quoque à testibus suavis commodius viuendi per vniuersum corpus distribuitur. Idque probat *cap. 15. eiusdem libri*, scilicet aliquid distribui in vniuersum corpus à testibus, quoniam castratorum caro si manditur, suavis est: eorum vero animalium quæ testiculos habent, grauis, virosa & mali odoris. Ergo sequitur, ut per amputationem testium frigeant homines euirati, atque insiti caloris principio priuati, indeque laxatis nervis vocem acutiorem edant. Gal. *cap. 16. lib. 1. de sem.*

Mhi vero hi affectus diuini quidem esse videntur, sicut & reliqui omnes, neque vllum aliquem alio esse diuiniorum aut humaniorum, sed diuinorum omnes: verum vnusquisque eorum suam propriam habet naturam, neque aliquis cirra naturam accidit. Quare quomodo hic affectus contingat, ut mihi videre videor, narrabo. Ab equitatione ipsa diuturni eos corripunt articulorum dolores, nimirum propendentibus semper, ex equis eorum cruribus: deinde claudicant, contrahuntque coxendices quum inualuerit morbus. Medicantur autem sibi ipsis

EΜοὶ δὲ καὶ αὐτὰ δοκεῖ XLVIII.
ταῦτα τὰ πάντα καὶ ἑῷ
καὶ πολλὰ πόνητα καὶ σὸδὲν ἐτε-
ρον ἐτέρου ἡτότερον, σὸδὲ αὖ-
δεσπινώτερον, ἀλλὰ πόνητα
καὶ ἐκαστον δὲ ἔχει φύσιν τῷ πιν-
τέων, ὅς σὸδὲν ἀπὸ φύσινος γίγνεται.
ὅς τὸ τοῦ πάθος ὡς μοι δοκεῖ
γίγνεται, φερέτω. ἐπὶ τῷ ἵππῳ XLIX.
σὴς αὐτὸς κέδματα λαμβάνει,
ἀπὸ αἰσίου κρεμαμέναν ἀπὸ τῷ ἵπ-
πων τοῖς ποσίν. ἔπειτα ἀποχωλῶν
καὶ ἐλχόντι τὰ ἰχία οἱ αὖ σπρόδρα
νοσῶσιν. ἰώντων δὲ σφᾶς αὐτοῖς

ἔπειτα τοῦδε, ὁκότου ἀρχεται ἡ
 νοῦσος, ὅπιαθεν ὥτως ἐκατέρωθεν
 φλέβα πύμνοισιν. ὁτόν δὲ ἀπορ-
 ρύη ὁ αἷμα, ὑπνος ὑπολαμ-
 βάνει ὑπὸ ἀδενείας, ἡ κατεύ-
 διαισι. ἔπειτα αἰαγίονται, οἱ
 L. αὐτοὶ πῖες ἰγῆς, ἐόντες, οἱ δὲ οὐ.
 ἐμοὶ αὐτὸν δόκεῖ εἰς ταῦτα τῇ
 ἰήσῃ ἀφαιρέσθαι. εἰς γὰρ πα-
 ρὰ τὰ ὧτα φλέβας, αἷς ἐὰν τις
 ὑπαιτάμῃ, ἀρσενὶ γίνονται οἱ ὑπαι-
 γμηθέντες. ταῦτας ποίνω μοι δα-
 κέοισι τὰς φλέβας ὑπαιτάμην. οἱ
 LI. δὲ μὲν ταῦτα, ἐπειδὴν ἀφίκων-
 ται πρὸς γυναικα, καὶ μὴ οἰοίτε
 ὥς ἡγεῖσθαι σφίσιν αὐταῖς ὁ
 πρῶτον οὐκ ἐξυμνεῖται, ἀλλ'
 ἡσυχίαν ἔχουσιν. ὁκότου δὲ δις καὶ
 τρις καὶ πλεονάκις αὐτοῖσι πει-
 ρωμένοισιν, μηδὲν ἀλλοιότερον
 ἀποβαίνει, νομίσαντες τι ἡμῶν τι-
 κέναι τὰς ἡσυχίας ἐπαυτῶνται,
 εἰδόντες πολλὰ γυναικείων κα-
 ταγόντων ἐαυτῶν αἰαδρείων.
 γυναικίῳσι τε καὶ ἐργάζονται με-
 τὰ τῇ γυναικί, αἱ καὶ ἐκείναι.
 LII. τῶτο δὲ πάροισιν, Σκυθῶν οἱ
 πλούσιοι οὐχ οἱ καίριοι, ἀλλ' οἱ
 ἀνθρώποι καὶ ἰσχυρὸν πλείστην κε-
 τημένοι, ἀλλὰ πλεὺν ἰσχυροὶ οἱ

hoc modo. A principio mor-
 bi utramque venam retro au-
 res incidunt. Quo facto san-
 guine multo profluente,
 somnus eos corripit præ im-
 becillitate, sicque obdor-
 miscent: quorum quidem al-
 liqui depulso somno sani ex-
 urgunt, aliqui vero minime.
 Atque mihi sanè videntur ea
 medicatione se ipsos perde-
 re. Venæ enim retro aures
 sunt, quas si quis secet, ste-
 rililitatem inferat his quibus
 secantur. Quare id etiam
 ipsis ex earum incisione ac-
 cidere certum est. Quando
 igitur postea uxores adeunt,
 impotentesque se factos vi-
 dent cum illis coire, primum
 quidem nihil molestius co-
 gitantes quiescunt. Quum
 autem bis aut ter, aut am-
 plius frustra opus tentarunt,
 neque quicquam proficiunt,
 mox putant se Deum offen-
 disse, in quem culpam reji-
 ciunt. Induuntque se veste
 muliebri, palam se euiratos
 esse confitentes, ad mulie-
 rum contubernia transeunt,
 earum opera tractantes. Hoc
 itaque malo ditissimi Scy-
 tharum afficiuntur, minimè
 verò infimi. Imo qui maxi-
 mè & genere & potentia
 prævalent, ex nulla alia quam

continuae equitationis causa perpetiuntur: pauci vero minus, quoniam non multum equitent. Unde si haec affectio aliis diuiniore censenda esset, non nobilissimis, non ditissimis Scytharum fere solis accideret, sed esset omnibus aequaliter peculiaris. Imo magis inuaderet pauperes circa cultum deorum negligentiores, si saltem gaudent dii in hominum admiratione constitui, & pro hoc beneficia hominibus retribuunt. Diuites enim saepius diis sacra faciunt, victimas offerunt, statuas erigunt, coluntque, quum pecuniis abundant: pauperes autem minus id faciunt, quoniam non habeant: quin etiam deos aliquando detestantur, qui eis opes non suppeditent. Ut verisimilius esset, pauperes ac parum abundantes hoc malo propter crimina sua puniri, quam diuites & qui opibus abundant. Verum (sicut & prius dixi) diuinus quidem hic affectus est, secundumque naturam accidit similiter, ut alij omnes. Neque alia eius causa, quam ea quam dixi Scythis existit. Simili autem modo & reliquis hominibus euenit. Vbi enim & frequenter &

οἱ δὲ πένητες, ἥσσον· οὐ γὰρ ἰππάζονται. καὶ τοὶ ἐχρεώ, ἐπὶ ἡρότερον τῆ τοῦ νόσου ματρὶ λοιπῶν ὄντιν, οὐ τοῖς γυμναστικαῖς τῶν Σκυθῶν, καὶ τοῖς πλοισι-τάταις παρασκήνιον μοῦσις, ἀλλὰ τοῖς ἀπασιν ὁμοίως, καὶ μάλ-λων τοῖς ὀλίγα κεκτημένοις, οὐ τιμωμένοις ἢ δὲν, εἰ χαίρουσιν οἱ θεοὶ καὶ θαυμαζόμενοι ἵπ-πας ἀφ' ὧν, καὶ ἀπὸ τούτων χάριτες ἀποδιδόντων. εἰκὸς γὰρ τοῖς μὲν πλοισίοις θύειν πολλὰ τοῖς θεοῖς, καὶ αἰσθητέον αὐαθί-ματα ὄντων χρημάτων, ὅ τιμαρ-τοῖς δὲ πένητες, ἥσσον, ἀλλὰ ὅ μὴ ἔχον. ἐπειτα καὶ ὁπτιμεμο-μένοις, ὅτι οὐ διδόντων χρημα-τα αὐτέοισιν. ὥστε τῶν τοιούτων ἀμφοτέρων τῶν ζημίας, τοῖς ὀλίγα κεκτημένοις φέρειν μᾶλλον, ἢ τοῖς πλοισίοις. ἀλλὰ γὰρ ὥστε καὶ πλεονέστερον ἔλεξα, θύειν μὲν καὶ ταῦτα ὄντιν ὁμοίως τοῖς ἄλλοις. γίνεται δὲ καὶ φύσιν ἐκαστα. καὶ ἡ ποιότης τοῦ νοσίου ἀπὸ ποιότητος παραφάσιος τοῖς Σκυθῶν γίνεται, οἷον εἴρηκα. ἔχει δὲ καὶ τοῖς λοιποῖς ἀφ' ὧν ἀφ' ὧν ὁμοίως. ἔκου γὰρ ἰππάζοντες μάλιστα

LIII.

LIV.

LV.

καὶ πυκνότερα, ἐκ δὲ πλεῖστοι ὑπὸ
κεδμή, καὶ ἰσχυρότεροι καὶ ποτα-
μῶν ἀλίσκοι, καὶ λαγνέων
καὶ κίτων εἶσι. Ταῦτα δὲ τοῖσι δὲ
Σκύθῃσι παρέρχονται, καὶ ἀνιχνεύ-
ονται εἰς τὴν ἀντιθέστων ἀφ' ἧς
ταῖς παρέρχονται, καὶ ὅτι αἰα-
ξυρίδας ἔχει αἰσὶ καὶ εἰ-
σὶν ἐπὶ τῇ ἵππων δὲ πλεῖστον τῶ
χρόνου, ὥστε μήτε χεῖρ ἀποτε-
σαι τῷ αἰσίου ὑπὸ τε τῷ ψύ-
χους καὶ τῷ ἵππου ἐπιλατῆσαι τῷ
ἡμέρου καὶ τῆς μέσης, καὶ μη-
δὲν παρέρχονται παρέρχονται, ἢ
αἰανδροβίῳ. καὶ μὴ τῷ τῷ
Σκυθῶν οὕτως ἔχει τῷ χρόνῳ. ὁ
LVI. ὁ δὲ λοιπὸν χρόνος δὲ εἰς τῇ Εὐ-
ρώπῃ διαφέρειν αὐτὸ ἐν ταῖς ἑσ-
καὶ καὶ τῷ μεγέθει, καὶ καὶ ταῖς
μορφαῖς ἀφ' ἧς μεταλλάσσονται
ὥριον, ὅτι μεγάλα γίνονται καὶ
LVII. πυκνά. καὶ πάλπη τε ἰσχυρά, καὶ
χειμῶνες καρτεροί. καὶ ὁμοῖοι
πολλοί, καὶ αὐτὸς αὐχμὸς πολυ-
χρόνοι, καὶ πνέματα, ἐξ ὧν
μεταβολαὶ πολλαὶ εἰς πομπά-
ται. ἀπὸ τούτων εἰς αἰσίου
εἶσθαι καὶ πάλω χρόνῳ εἰς τῇ συμ-

continue homines equitant,
ibi plurimi à diuturnis dolo-
ribus articulorum, coxendi-
cumque maximè & pedum
corripiuntur, ad coitumque
fiunt impotentes: quæ om-
nia mala Scytharum genti
adsunt. Atq; propterea Scy-
thæ omnium hominum mi-
nimè sunt ad coitum valen-
tes, & quod anaxyridas
(braccharum siue scœmina-
lium id genus est) semper
habent, & plurimum tem-
poris in equis desides de-
gunt, vt neque manu tra-
ctare pudenda liceat, atque
præ frigore ac lassitudine
voluptatis ac iucunditatis
coëundi obliuiscantur, ne-
que prius aliud sibi facien-
dum putent, quam vt eura-
ti fiant. Haecenus ergo de
Scytharum gente recensui.
Reliquum autem in Euro-
pa hominum genus valde in-
ter se dissimile est, & diuer-
sum, tum quod ad magni-
tudinem attinet, tum quod
ad formam: atque id pro-
pter temp. mut. contingit, a-
pud eos magnas & frequen-
tes. Sunt enim eis calores ve-
hementes, & hyeme fortes,
& pluuia multæ, rursusque
siccitas diutina, & venti plu-
rimæ, ex quib. multæ & omnimodæ fiunt transmutationes. Ne-
que à vero discrepat circa generationem has ipsas mutationes

152 HIPPOCRATES DE AERE, AQUIS, ET LOCIS,

sentiri, inque feminis genitalis coactione aliam, neque ex eodem etiam eandem aestatis pariter, ut hyemis, pluuioso & sicco tempore, progigni. Eaque causa est, cur putem Europaeos magis quam Asianos secundum corporum formas inter se discrepare, & magnitudines diuersissimas in singulis adco urbibus prouenire. Plures enim corruptiones contingunt in feminis coactione, quam tempora frequenter variant, quam si eadem sint & similia.

πῆξί τῷ γένει ἄλλω, καὶ μὴ τὰς αἰσὶς τίω αὐτὸν γίγνεται, ἔντε τὰς ἡμέρας, καὶ τὰς χειμῶν. μὴδὲ ἐν ἐπομβρίῳ καὶ αὐχμῶ, δὴ πᾶς εἶδεα διηλλάτθη νομίζω τῶν Εὐρωπαϊῶν μακρόν, ἢ τῶν Ἀσιωτῶν, καὶ πᾶς μεγέθει διαφορώτατα αἰσὶς ἐωυτοῖσι εἶναι πόλιν ἐκείνην αἱ γὰρ ὅσοι καὶ πλείονες ἐδήλονται τῷ γένει ἐν τῇ συμπῆξί ἐν ταῖς μεταλλάξεσι τῶν ὁρέων πυκναῖς ἐσθλαῖς, ἢ ἐν τῇσι ἀσθματικαῖσι καὶ ὁμοίοισιν.

IN CONTEXTVM ANNOTATIONES.

XLVIII.

Π *Ἀεὶς θεία.*] Apud authorem libri de morbo sacro, cur diuinum in morbis institutum sit, tres ponuntur causae, scilicet ignorantia causae morbi, remediorum inexperience, & magnitudinis morbi admiratio. Indeque factum est, ut politicus loquendi morem secutus Hippocrates, morbum diuinum appellaret. Hac enim dictione *θεῖος* usus est i. *prognost.* & huius iussit haberi prouidentiam. Usus quoque est in principio libri de natura muliebri; cum inquit in hominibus diuinam maxime morbi causam haberi, proindeque in tractatione naturae muliebris, & morborum à diuino esse inchoandum. Quibus verbis nihil aliud innuit Hippocrates, quam ut Medicus eos morbos praecipue & primum consideret, quos vulgus diuinitati attribuit. Hi autem morbi diuini duorum sunt generum. Quidam enim dependent à communi causa, id est, aëre, ut notat Galenus in *primam sect. prognost.* Quidam autem dependent à peculiari causa, ut epilepsia in *lib. de morb. sacr.* & effeminatio hoc in loco. Politicus autem iste loquendi modus à triplici deorum cultu confirmatur, naturali scilicet, fabuloso, & ciuili. Primus est is, quo omnes gentes quantumuis barbarae Deum venerantur. Secundus est poetarum. Tertius est singularum rerum publicatum. Et ex hoc *recte*

tio natus loquendi modus de Deo & religione politicus. Quem & notat Plato in *epistolis*, cum inquit se in *epistolis* accuratè & ad philosophos scriptis Deum, in vulgaribus autem deos nominare. Hac politica ratione credebant veteres pueros, adolescentes & iuvenes si morerentur, interfici ab Apolline: puellas autem & matronas florentis ætatis interfici à Diana. Vnde in ludis sæcularibus populi Romani apud Horatium *od. 21. lib. 1.* iubentur pueri laudare Apollinē, & puellæ Dianam, vt horum numinum iras à se auertant. Et ne quis putet hanc politicam fuisse tantum pop. Rom. rationem, afferri potest Homerus *Iliad. 1.* apud quem Apollo pestem inducit. Item & Niobe, cuius septē filios Apollo, septem filias Diana conficit. Item apud auctorem libri de morb. sacr. epileptici acutè vociferantes ab Apolline Nomio, præ violentia autem conuulsionis coacti ad deiectionem à Diana triuia premi credebantur. Sunt autem Medici qui secus sentiant, & sicut Hippocratici causam supra elementa esse confirment, vt Fernelius *lib. 2. de abditis rerum causis cap. 10.* suos enim morbos, quos appellat à tota substantia inquit cum Hippocratico *hio* conuenire, & præter elementorum qualitates quatuor esse. Ad opinionis suæ confirmationem adfert auctoritates, tum Galeni, tum Hippocratis. Galenus enim *cap. 18. lib. 5. simplic.* inquit ab alexipharmaco medicamentum deleterium immutari, aut vna qualitate, aut duarum coniugatione, aut à tota substantia. Vbi tota substantia distinguitur à qualitatibus primis. Hippocratis rursum vitur duobus contextibus, quorum vnus est *par. 4. lib. 2. de nat. human.* ubi morbi ab aëre dicuntur euenire per morbosam aëris excretionem, non à simplici qualitate, sed totius substantiæ proprietate. Alter contextus est *ex prognost. 38. lib. 3.* cum ait superuenientium morborum, i. epidemiorum, & temporis conditionem esse tenendam. Quod in loco duo manifestè designat Hippocrates, scilicet tempus, quod à quatuor qualitatibus dependet, & morbos epidemios, quorum est abditior causa. Gorrhæus in *definitionibus medicis* Fernelij sententiæ accedens inquit, Hippocraticum *hio* continere causas, quæ nec sensu, nec cogitatione comprehendantur. Ad primam Fernelij rationem responde, per totam substantiam intelligi qualitatū quatuor inter se mixtionem effectricem substantiæ, id est temperamenti. Nam Galenus *cap. 9. lib. 1. de usu par.* inquit temperamentum propriam partis substantiam complere. Et *aph. 2. lib. 3.* inquit temperamentum & naturam vnum esse. Et eadem responsio valet ad discutiendum locum *lib. 2. de nat. hum.* Quod attinet ad prognosticum, ait Fernelius verterat *semper euenientium*, vt sit librariorum error; aut ipse malè Hippocratem interpretatus est. Nam aliqd est *dei bndnuis*, *semper grassari*, aliud *bndnuis*, *superuenire*. Nam quæ morbis in natura sua iam existentibus symptomata succedunt, siue ad salutem, siue ad mortem, illa dicuntur *bndnuis*. Nam *aph. 11. lib. 6.* hæmorrhøis melancholix, *aph. 13.* sternutatio singultui, *aph. 15.* vomitus diarrhœæ, *aph. 17.* diarrhœa ophthalmiæ, salutariter *bndnuis*. At *aph. 16. eiusd.* peripneumo-

nix aut pleuritidi diarrhoea lethaliter *ἐπιπνέται*. Igitur vult Hippocrates hoc prognostico non discernere causas morborum & temporum, sed vult vt habeamus noticiam tempestatis anni, quia secundum hanc aut illam hi aut illi morbi populariter grassantur. Gorthæus autem Fernellium defendens grauius peccat. Nam præcipit Hippocrates *νῦν* *ἴσθαι* haberi noticiam. Ergo vel sensu, vel ratione: quia per Galenum *ad aph. 1. lib. 1.* hæc duo sola sunt disciplinarum instrumenta. Quomodo igitur causa *ἴσθαι*, nec sensu, nec cogitatione dignoscetur, & tamen eius prouidentia habebitur? Statuendum igitur ex hoc loco, cum nullus morbus sit alio humanior aut diuinior, omnium causas intra naturæ & elementorum limites contineri.

XLIX.

ἐν τῇ ἐξάσκῃ.] Ex Galeno *cap. 8. lib. 2. tuenda sanit.* omnis qui suscipitur labor, aut exercitatio est, aut opus, aut vtrumque. Exercitationem vocat id, quod relaxandi animi & corporis causa suscipitur. Opus autem est id omne, quod serij negotij causa sit. Quod vtriusque particeps est, corpus animumque relaxat, & præterea finem aliquem habet ad vtilitatem vitæ. Primi exemplum sit ludus pilæ. Secundi studium in artes. Tertij, equitatio, qua & corpus exercetur, & peregrinandi scopus proponitur. Exercitationum autem inquit Galenus *eiusd. libri cap. 11.* tres sunt species. Vna est violenta, gravis, robusta, vt ferre pondus. Altera levis, velox, concitata, vt saltatio. Tertia vtriusque particeps, violenta, & velox dicitur, vt equitatio, & ea maxime vires exoluit, partesque exercet omnes infra diaphragma.

κίττα.] Galeno *in libro de vocibus Hippocratis*, *κίττα* est omnis diuturna affectio, quæ sit ex longo humorum fluxu in quamlibet partem, sed maxime in coxendicis articulationem. Idem Galenus *ad part. 22. sect. 5. lib. 6. epid.* definit *κίττα* fluxiones quæ fiunt in crura, sed eas maxime quæ fiunt in primam articulationem quæ est ad ischium.

ἀρθρώματα.] Quarum articulationum motus est multiplex, hæc aut duplices sunt, vt in cubito, aut si vna est, caput magnum est & rotundum, acetabulum autem profundum, inquit Galenus *cap. 5. lib. 12. de vf. part.* Vnde hanc regulam pronunciat *cap. 3. lib. 14. de vf. part.* *Omnis articulus qui variè mouetur, in caput rotundum desinit.* Talis est articulatio coxendicis, cuius claudicatio est, vel à natura, vel à morbo. A natura, per malam conformationem, vel partis debilitatem natiuam. A morbo quinque habet causas; fluxionem, tabem femoris, palindromen humorum, siccitatem dolorosam, & vulnus. Duæ primæ causæ colliguntur ex *aph. vlt. lib. 6* quo inquit, *Quibus diuturno dolore ischiadico vexatis caput femoris excidit, facileque reponitur, hi claudicant & tabescunt, nisi vrantur.* Nam inquit Galenus *in comm.* propter mucosæ pituitæ affluentis abundantiam caput articulationis solet excidere, vnde pars sua actione destituta, tabescat necesse est. Tertia causa colligitur ex *lib. de nat. pueri*, in quo mulier ex retentis mensibus claudicat. Quarta ex libro de affect. intern. in quo per solis ardorem exsiccatio coxendicis humore oleoso claudicatio fit. Quinta ex primo libro de morbis.

ἐλαττωταὶ τὰ ἰχθ.] Inquit Galenus *ad part. 22. comm. 3. medicatrina;* quibusque in partibus corporis magna ossa sunt, & magni musculi, ut in femore, brachio & tibia, hic fit partium frequens ad sua capita contractio: proindeque etiam *ad part. 20. sect. 3. lib. de artic.* inquit ad restituendam luxationem semper opus esse magna distentione *ὑπὸ τῶν* in varias partes, quam Hipp. *part. superius citata medicatr.* iubet in crassissimis partibus fieri. Hic igitur per verbum *ἐλαττωταὶ* intellige istam contractionem, quæ fit reuocatis ad capita partibus.

ὕπνος ὡραίου.] Somnus omnis aut est secundum naturam, aut præter. Qui secundum naturam est, fit suavi vaporum à ventriculi cibis exhalatione ad caput. Qui præter naturam est somnus, appellatur *ὡραῖος*. Atque hoc ipsum triplex, aut profundè dormiens, aut leuiter, aut vigilans *ὡραῖος* profundum fit à nimia cerebri pituita, aut à nimia refrigeratione. Coma leuiter dormiens, aut etiam vigilans, fit à debilitate naturæ & humore bilioso. Atque hic in acutis morbis, ut notat Galenus *ad agrum 2. sect. 1. lib. 3. epid.* Hi igitur cum non acutè ægrotarent, somno à frigore per nimiam sanguinis euacuationem oborto, & à debilitate, profundè dormierunt.

ἡ ἰσχυρὸς ὁ ἰσχυρὸς.] Quemadmodum Hippocrates hoc loco, sic & Galenus *ad part. 22. sect. 5. lib. 6. epid.* videtur hoc remedij genus improbare, quia nullus medicorum eo vitur in reuulsione humorum ad coxendicem decumbentium. Tamen Hippocrates *ead. part. 6. epid.* videtur approbasse, cum inquit secandas esse pone aures venas in longis fluxionibus. Et ratio afferri potest, quoniam ab inferioribus per superiora fieri potest reuulsio. Sed propter periculum sterilitatis hoc Hippocrates damnat: Cuius periculi Hip. ipse ratione adfert *in lib. de sem.* cum inquit huiusmodi hominum postea semen esse paucum & infecundum, quoniam cum maxima seminis portio à cerebro transmittatur, eius transitus per cicatricem obductam vulnere, est impeditus. Itaque vel tota vena incidebatur, vel quia diutius tardabant in cicatrice obducenda, sanguinis & carnis callus obducebatur. An autem hoc sit verum, Auicennas *cap. 3. fen. 20. lib. 3.* dubitat, & idem repetit *cap. 20. fen. 4. lib. 1.* contenditque Galenum eadem de re dubitasse. Quæ sint autem istæ venæ, ostenditur in libro de ossibus, ubi ex capite iuxta aures per ceruicem iugulares intrinsecus intra spinam, mox ad lumbos, & hinc ad testes procedere leguntur. Quæ venarum productio, quia falsa est secundum Galenum *part. 6. comm. in lib. 2. de nat. humana,* recurrendum est ad Vesalium *cap. 10. lib. 3. anat.* Vbi scribit iugularibus externis hoc esse commune insignes ramos distribuere per partes per quas feruntur: unde cum ad fauces peruenerunt, ad faciem, tempora, post aures, & vniuersam cutim capitis exteriorem, suam portionem diffundunt: quæ non ratione sui sterilitatem inducunt, sed propter viciniam cerebri, per nimiam sanguinis euacuationem frigore corrupti. Errabant præterea, quod statim à venæ sectione dormirent, quod damnat Auicennas *lib. 1. fen. 14. cap. 20.*

LV.

inm'ortu.] Ad coitum naturalem tria necessaria sunt, ut disputat Scaiger *exercit. 104. in Cardanum*; spiritus, calor & semen. Nam & Eunuchi vi spiritus coeunt; & pueri vi spiritus & caloris pudenditiginitatem sentiunt. Puberes autem & aetate florentes tres istas causas coitus in sese continent. Aristoteles igitur *sect. 4. probl. 12.* inquit eos qui equitant libidinosiores euadere, quoniam eadem est equitationis & coitus ratio, cum in utroque sit & motus, & calor ex motu. Videtur ergo dissentire Aristoteles ab Hippocrate. Sed facile conciliari possunt: quia hic Hippocrates loquitur de equitatione ad lassitudinem usque: Aristoteles autem de ea quae sit citra lassitudinem. Nam quicumque lassus est ad Venerem aptus non est, ut patet ex problemate 31. *sect. 5.* quo contendit Aristoteles de lassatis & phthisicis hominibus semen inter dormiendum profundi. Illis quidem propter colliquationem corporis, his propter fluxionem. Accedet secunda ratio, propter debilitatem facultatis retentricis vasorum spermaticorum.

διὰ τῆς δακ.] Huius dictionis quatuor reperiuntur apud Graecos significata. Nam apud Iulium Pollucem *lib. 7.* sumitur pro capitis integumento, apud Hesychium pro calceamentis, interdum pro veste laxa, quae totum corpus operiat: Apud Eustathium *Iliad. 1 & 2.* usurpatur pro foeminalibus, & deriuatur à Graeco *διὰ τῆς δακ.* id est, traho, propterea quod foeminalia dum induuntur, sursum trahuntur. Hic per *διὰ τῆς δακ.* praestat intelligere vestem pelliceam quae totum corpus operiat: siquidem & Ovidius de Scythia loquens scribit.

Pellibus & laxis arcant mala frigora braccis:

Et apud Pompon. Melam. *Braccati sunt totum corpus Sarmatae, & nisi qua vident etiam ora vestiti.* Vult igitur Hippocrates Scythias esse impedimento, quo minus si forte frigus antiperistasin superarit, pudendum blanda manus contrectatione refocillare possint: ideoque sit, ut quia pars frigore rigit, non sit apta ad Venerem.

LVII.

ἐν τῇ νύκτι.] Huius rei demonstrationem adfert Cardanus: *Europa ferè tota magis spectat ad occidentem: sed occidens accessione solis secum ventos calidos siccos deferentis vritur, recessu autem riget ventisque caret calidis quibus temperetur. Ergo habet summas mutationes caloris & frigoris.* Demonstratio Hippocratica sic fieret. Autumno sunt mutationes caloris & frigoris inaequales: Occidens per primam partem huius libri est autumno similis: Ergo Europa cum sit occidua, habebit caloris & frigoris magnas immutationes.

ἐν τῇ νύκτι.] Galenus *part. 4. sect. 2. lib. 1. epid.* inquit multam pluuiam dici duobus modis, aut ratione durationis temporis, aut ratione substantiae humidae copiosae. Priore modo est multa pluuias, quae larga est, etiam si non diu duret.

- LVIII. **Π**Ερί τε τῶν ἠθῶν ὁ αὐτὸς λόγος. τὸ τε ἀρεῖον, καὶ ἄμικτον, καὶ θυμοειδὲς ἐν τῇ ποιότητι φύσιν ἐκρίνεται. αἱ γὰρ ἐκ πληθύνει πικρὰ γινώσκουσι τῆς γνώμης πλὴν ἀρεῖότητα ἐκρίναισιν. ὁ δὲ ἡμεῶν τε καὶ ἡ τοῦ ἀμενεύου. ὅτι δι' ὑποχρῆστες νομίζω τοὺς Εὐρωπαίους οἰκιστάς (εἶ), ἢ τοὺς πλὴν Ἀσίαν. ἐν μὲν γὰρ τῷ αἰεὶ πᾶσι πλῆθος αἱ ῥαθυμίας εἴδονται. ἐν δὲ τῷ μεταβολοῦν αἱ παλαιότητες ὁ σωματικὸν τῇ ψυχῇ, καὶ ἀπὸ μὲν ἡσυχίας καὶ ῥαθυμίας, ἢ δὲ ἀλὴν αὐξάνεται. ἀπὸ δὲ τῆς παλαιότητος καὶ τῶν πόνων, αἱ αἰσθηταί. ἀπὸ τούτου εἰσὶ μαχμώτεροι οἱ πλὴν Εὐρωπαίους οἰκιστάς, καὶ ἀπὸ τῶν νόμων, ὅτι οὐ βασιλεύονται, ὥσπερ οἱ Ἀσίου. ὅθεν γὰρ βασιλεύονται, ἐκείνη ἀνάγκη διδασκάνται (εἶ) εἰρηται δὲ μοι καὶ πρὸς τούτους. αἱ γὰρ ψυχὰς δεδούλωνται, καὶ οὐ βούλονται πᾶσι κινδυνεύειν ἡντιπάλιν εἰς ἄλλοτερος δυνάμιος. οὗτοι δὲ αὐτόνομοι. ὥστε αὐτὰν γὰρ τοὺς κινδύνους ἀντιλαμβάνονται, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων, πρὸς θυμωμένους
- LIX. **Π**Ερί τῶν πόνων, αἱ αἰσθηταί. ἀπὸ τούτου εἰσὶ μαχμώτεροι οἱ πλὴν Εὐρωπαίους οἰκιστάς, καὶ ἀπὸ τῶν νόμων, ὅτι οὐ βασιλεύονται, ὥσπερ οἱ Ἀσίου. ὅθεν γὰρ βασιλεύονται, ἐκείνη ἀνάγκη διδασκάνται (εἶ) εἰρηται δὲ μοι καὶ πρὸς τούτους. αἱ γὰρ ψυχὰς δεδούλωνται, καὶ οὐ βούλονται πᾶσι κινδυνεύειν ἡντιπάλιν εἰς ἄλλοτερος δυνάμιος. οὗτοι δὲ αὐτόνομοι. ὥστε αὐτὰν γὰρ τοὺς κινδύνους ἀντιλαμβάνονται, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων, πρὸς θυμωμένους
- LX. **Π**Ερί τῶν πόνων, αἱ αἰσθηταί. ἀπὸ τούτου εἰσὶ μαχμώτεροι οἱ πλὴν Εὐρωπαίους οἰκιστάς, καὶ ἀπὸ τῶν νόμων, ὅτι οὐ βασιλεύονται, ὥσπερ οἱ Ἀσίου. ὅθεν γὰρ βασιλεύονται, ἐκείνη ἀνάγκη διδασκάνται (εἶ) εἰρηται δὲ μοι καὶ πρὸς τούτους. αἱ γὰρ ψυχὰς δεδούλωνται, καὶ οὐ βούλονται πᾶσι κινδυνεύειν ἡντιπάλιν εἰς ἄλλοτερος δυνάμιος. οὗτοι δὲ αὐτόνομοι. ὥστε αὐτὰν γὰρ τοὺς κινδύνους ἀντιλαμβάνονται, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων, πρὸς θυμωμένους
- LXI. **Π**Ερί τῶν πόνων, αἱ αἰσθηταί. ἀπὸ τούτου εἰσὶ μαχμώτεροι οἱ πλὴν Εὐρωπαίους οἰκιστάς, καὶ ἀπὸ τῶν νόμων, ὅτι οὐ βασιλεύονται, ὥσπερ οἱ Ἀσίου. ὅθεν γὰρ βασιλεύονται, ἐκείνη ἀνάγκη διδασκάνται (εἶ) εἰρηται δὲ μοι καὶ πρὸς τούτους. αἱ γὰρ ψυχὰς δεδούλωνται, καὶ οὐ βούλονται πᾶσι κινδυνεύειν ἡντιπάλιν εἰς ἄλλοτερος δυνάμιος. οὗτοι δὲ αὐτόνομοι. ὥστε αὐτὰν γὰρ τοὺς κινδύνους ἀντιλαμβάνονται, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων, πρὸς θυμωμένους

EAdem autem morum ratio in vtrisque existit Feritas, insociabilitas, & audacia à natura Europæis innascitur. Frequētes enim mentis percussiones feritatem inducunt, mansuetudinē contra & benignitatem extirpant. Quare etiam magnanimos magis eos qui Europam incolunt Asianis iudico. Siquidem similitudo & æqualitas segnitiam parit. Mutatio autem & animum & corpus ad exercitationem excitat. Augetur itaque à desidia & ocio timiditas, ab exercitio vero & laboribus crescit virilitas. Vnde bellicosiores quoque Europæi extant, non ob hanc solum causam, sed & propter leges. Non enim regibus obediunt, quemadmodum Asiani. Vbi enim sub regibus viuitur, ibi necesse est homines timidissimos esse, quemadmodum & supra ostendi. Seruitute namque animi eorum pressi non libenter, neque volentes temerè pro aliis se periculis exponunt. Europæi autem suo iure viuentes, quum pro seipsis pericula belli subeant, magna cupiditate feruntur,

volentesque ac alacres difficultates omnes aggrediuntur, ipsique sibi ex re bene gesta præmia reportant, ut certum sit leges plurimū ad magnanimitatem conferre. Tota itaque & vniuersa res de Europa & Asia, sic ut retuli, habet. Cæterum Europa ipsa adhuc habet gentes inuicem differentes, non magnitudine & forma solum, sed & magnanimitate ac fortitudine. Quæ verò in eis hanc diuersitatem faciant, in præcedentibus dixi, dicamque amplius magis manifestè. Quicumque regionem montanam, asperam, nudam, & non aquosam incolunt, his mutationes temporum contingunt magnæ & diuersæ, vnde & hominū formas magnas progigni conuenit, qui & ad laborem & ad viriliter agendum à natura præstent, quibusque feritas & immanitas non mediocriter à natura sint congenita. Qui vero loca cōcaua, pratensia & æstuosa habitant, ventosq; calidos plus sentiunt, quam frigidos, & aquis vtuntur calidis: hi magni quidem esse non possunt, neque bene compositi & longi ac erecti, sed in amplitudinē à natura produci carnosi sunt,

ἐχόντες, καὶ ἐς τὸ δεινὸν ἔρχονται. τὰ γὰρ θύρετρα τῆς νίκης αὐτοὶ φέρονται. οὕτως οἱ νόμοι ἔχουσιν πλεονέχοντες ἐργάζονται. τὸ μὲν οὖν ὅλον καὶ τὸ ἀπὸν, οὕτως ἔχουσιν, ὥστε τὰ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας. ἐνθα δὲ καὶ ἐν τῇ Εὐρώπῃ φύλα ἀφ' ὧν ἕτεροι ἐπί-
 ροις, καὶ τὰ μεγέθη, καὶ τὰ σώματα, καὶ τὰ ἀνδρείας. τὰ δὲ ἀφ' ἡλλάσονται ταῦτα ἔστιν, αἱ καὶ ἔστι τῶν πλεόντων εἶρηται. ἐπὶ δὲ
 σαφέστερον φράσω. ὁκόσοι μὲν γὰρ ὀρεῖν καὶ οἰκῶσι περὶ τῶν καὶ ὑψηλῶν, καὶ ἀνδρῶν, καὶ αἱ μετὰ βολαὶ αὐτοῖσι γίνονται τ' ὀρέων μέγα ἀφ' ὧν ἕτεροι, ὡς αὐτὸ εἰκὸς εἶδεναι
 μεγάλα ἐστὶν, καὶ πρὸς τὸ παλαιώτερον, καὶ τὸ ἀνδρῶν δύναμει. καὶ τὸ ἀνδρῶν καὶ τὸ
 θηριώδες αἱ ποιεῖται φύσεις οὐχ ἴκιστα ἔχουσιν. ὁκόσοι δὲ καὶ τὰ γὰρ
 εἰα, καὶ λευκακώδεα, καὶ πνιγνὰ, καὶ τῶν θερμῶν πνιγνῶν πλεονέχουσιν μετέχουσιν, ἢ τῶν ψυχρῶν, οὗτοι
 δασύ τε χερσὶνται θερμαῖς, οὗτοι δὲ μεγάλοι μὲν ὅτι αὐτὸ εἶ-
 ησάν, ὥστε χαλκίαι. ἐς δὲ πρὸς δὲ πεφυκότες, καὶ ἀρκώδεις,

LXII.

LXIII.

LXIV.

καὶ μελαγχολικὰς, καὶ αὐτοὶ μέλα-
 res μᾶλλον ἢ λευκότεροι. φλεγ-
 ματικά δὲ ἦσαν ἢ χολώδεις. τὸ
 τε ἀνδρῶν καὶ παλαιότερον ἐν τῇ
 ψυχῇ, φύσις μὲν ὅτι αὐτοὶ ὁμοίως
 οἰεῖται. νόμος δὲ παρορμητικὸς
 ἀποφράσσει αὐτοὺς. καὶ εἰ μὴ ποταμοὶ
 εἰσέλθουν ἐν τῇ χώρῃ, οἱ τίνες ἐκ
 τῆς χώρας ἐξοχετεύοισιν τὸ τε
 — στασιμον καὶ τὸ ὁμιλῶν, ὅτι αὐτοὶ
 ὑψηλοὶ τε εἰσέλθουν καὶ λαμπαροί.
 εἰ μὲν τοὶ ποταμοὶ μὲν μὴ εἰσέλ-
 θουν, τὰ δὲ ὕδατα χερσαῖά τε καὶ
 στασιμα πίνουσιν καὶ ὁδῶδες, ἀνάλ-
 κη τὰ τοιαῦτα τῆς γαστρὸς ἀτη-
 λῆα εἶναι καὶ ἀσπληνούς. ἀχέουσι δὲ ὑ-
 ψηλὴν τε οἰκέουσι χώραν, καὶ
 λείαν, καὶ ἀεμερῶδες, καὶ ἐνυδρον,
 εἰς αὐτὴν εἶδεα μεγάλα, καὶ ἐωυτοῖς
 παρὰ πλῆσι, καὶ ἀνορθότερα. καὶ
 ἡπιώτερά αὐτῶν γινώσκουσι. οἰκέουσι λε-
 πτὰ τε καὶ ἀνδρα ὅτι ψαλῶν, ταῖς
 δὲ μεταβολαῖς τῶν ὁρέων οὐ κέ-
 χερσαί, ὅτι ταύτῃ τῇ χώρῃ τὰ
 εἶδεα εἰκός τε σκληρὰ τε εἶναι, καὶ ἐν-
 τοια, καὶ ξαιρότερα ἢ μελάντερα.
 καὶ τὰ ἥθη καὶ ταῖς ὁρῶν ἀνταδῶν
 τε καὶ ἰδιορρώμονας. ὅθεν γὰρ με-
 ταβολαὶ εἰσὶ πυκνότεραι τῶν ὁ-
 ρέων, καὶ πλῆστον ἀφ' ὧν αὐταὶ
 ἐωυτείσιν, ἔχει καὶ τὰ εἶδεα, καὶ τὰ ἥθη, καὶ ταῖς φύσιν ἀνταδῶν πλῆστον

& capillis nigris. Imo & ipsi
 toti nigri magis quàm albi,
 & qui minus de pituita ha-
 beant quàm de bile. Virili-
 tas autem & tolerantia labo-
 ris non æquè ipsis à natura
 inest, nisi consuetudo acce-
 dat, & hæc in eis efficiat.
 Quod si flumina extent in ea
 regione, quæ stagnantes &
 pluuias aquas euehant, ho-
 mines ipsi incolumes ac splē-
 didi viuunt. Si vero flumina
 desint, aquasque puteorum
 stagnantes & olentes bibant,
 necesse est ab ipsis illis aquis
 & ventrem lædi & splenem.
 Quicunque autem altam ha-
 bitant regionem, planam,
 ventis expositā & aquosam,
 eorum formæ r. agnæ ac in-
 uicem similes & erectæ. A-
 nimi quoque eorum exi-
 stunt mansuetiores. Qui ve-
 rò macra, aquis carentia
 & nuda loca tenent, & quæ
 temporum mutationibus non
 sunt permixta, horum for-
 mas necesse est esse asperas &
 vegetas, flauas magis quàm ni-
 gras: mores etiam eorum ri-
 gidi sunt, pertinaces & cōtu-
 maces. Vbi enim mutationes
 temporū contingunt frequē-
 tes, & plurimū inter se diuer-
 sæ, ibi & formas, & mores, &
 naturas reperias plurimum

differentes. Temporum itaque varietates potissimæ sunt, quæ naturam ipsam permutant: deinde etiam regio in qua quis nutritur: postremum autem aquæ. Inuenias enim fere semper & formas hominum, & mores regionis naturæ compares. Nam ubi terra pinguis est & mollis & aquosa, aquæ autem non valde sublimes, ita ut æstate calidæ sint, & hyeme frigidæ, & temporum ratio alias probè conueniat sibi, & homines carnosî, articulis non apparentibus, humidî, laboris intolerantes, & ut plurimum maligni nascuntur: segnitiei quæ & somnolentia eis multa: suntque ad artes tractandas crassi, non acres aut subtiles. Vbi autem regio est nuda, natura munita & aspera, quæque & à frigore hyberno prematur, & à sole æstiuo exuratur, ibi duros & robustos, & articulis probè disiunctis, vegetosque & hirsutos reperias homines, & in quibus à natura laboris tolerantia, & vigilantia insit; quique mores habeant pertinaces, ad iram procliuēs & contumaces, magisque feritate participantes quam mansuetudine. Insuper

Διφθερείσας. μέγισται μὲν οὖν εἰσὶ αὐτὰ τῆς φύσεως Διφθάλ-
 γαι· ἔπειτα δὲ καὶ ἡ χώρα ἐν ἣ
 αὖ τις κρέσσεται, καὶ τὰ ὕδατα.
 θύρῳς γὰρ ἐστὶ τὸ πλῆθος τῆς
 χώρας τῇ φύσει ἀκολουθοῦντα καὶ
 εἶδεα τῶν ἀνθρώπων, καὶ τοὺς
 ἔθους. οὐκοῦν μὲν γὰρ ἡ γῆ πε-
 θρεῖ, καὶ μαλακῇ, καὶ εὐδρος,
 ἐπεὶ ὕδατα καὶ τὰ μὴ μετέω-
 ρα, ὥστε θερμὰ εἶναι τῷ θερεος, ἐ-
 χειμῶνος ψυχρὰ, καὶ τῶν ὠρέων
 καλῶς κέεται, ἐπεὶ καὶ οἱ ἀν-
 θρώποι ἄρκυδες εἰσὶ καὶ ἀπαρ-
 δεῖ, καὶ ἰσχυροὶ, καὶ ἀταλαίπω-
 ροι. καὶ πλεονέχουσι καὶ ὡς ἐ-
 πὶ τὸ πολὺ. πότε γὰρ οὕτως, καὶ
 τὸ ὑπνερῶν ἐστὶν ἐν αὐτοῖσιν.
 ἐς τε τὰ πύχνα παχέες, οὐ λε-
 πτοὶ, οὐ δὲ ὀξείες. οὐκοῦν δὲ ἐστὶ
 ἡ χώρα ψιλή τε καὶ ἀνέχυρος καὶ πε-
 χύνη, καὶ ὑπὸ τῷ χειμῶνος πε-
 ριμένη, καὶ ὑπὸ τῷ ἡλίῳ κακαί-
 μενη, ἐπεὶ δὲ σκληροὶ τε καὶ
 ἰσχυροὶ ἐστὶν ἀνθρώποι, ἐκ ἐντό-
 νου καὶ δασείας. πότε ἐργατικὸν
 ὅξυ ἐνθα ἐν τῇ φύσει τῇ πιαύ-
 τη, καὶ τὸ ἀγρυπνον. πότε ἡθὺς καὶ
 τὰ ὄργανα, ἀνδρείας καὶ ἰσχυρά-
 μονας. τῷ τε ἀγρίου μάλλον με-
 τεχόντας, ἢ τῷ ἡμέτεροι ἐς τε τὰ
 ad

- IV. τέχας, ὅξυτέρας τὲ καὶ στυγερώ-
τερας, καὶ τὰ πολέμια ἀμείνους
βιήσεις, καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ γῇ
φύσιν ποιοῦντα, ἀκόλουθα ὄντα
τῇ γῇ· αἱ μὲν εἰσπνέονται, φύ-
σις τε καὶ ἰδέαι, ἔχουσιν οὕτως.
Ἀπὸ δὲ πούτεων τεκμασθῆναι,
τὰ λοιπὰ εἰσθυμῆσθαι, καὶ οὐχ
ἀμείνως.
- ad artes etiam acutiores, &
plus solertes, & ad res belli-
cas gerendas aptiores. Quin
& omnia quæ à terra proue-
niunt, terræ ipsius naturam
respiunt, & sequuntur. At-
que hæcenus quidem maxi-
mè contrarias corporum na-
turas & formas diximus, è
quibus coniectura facta, si
quoque reliqua consideraue-
ris, nunquā à vero aberrabis.

IN CONTEXTVM ANNOTATIONES.

- LVIII. **A**μικτω.] Ex Galeni codicibus lib. quod animi mores sequuntur tem-
perie corporis, hic locus itz corrigi debet, eritque consentanea le-
ctio is quæ superius posita sunt, Europæos non esse societatis & coitus
amatores: sic etiam Strabo lib. 2. Geographia inquit Europæos esse alie-
nos ab omni societate; propter locorum asperitatem, frigiditatem &
portuum inopiam. Imo etiam quæ sequuntur, declarant ita legi oport-
tere. Nam Hippocrates singulis singula reddidit, & τὴν ἡμεραν & νύκτα, ma-
gis correspondet ἀμικτω, quam ἀμείνω.
- LIX. **ἡσυχίης & ραθυμίας.**] Quicunque sunt sanguine frigidiorē & minus fi-
broso, illi sunt timidiores, inquit Aristoteles, ut cerui, dæmæ, lep-
ores: sed homines qui non exercentur sunt eiusmodi: sunt enim car-
ne humidissima, proindeque minus fibrosa, & ideo statim ab exercitio
colliquantur corpore calefacto. At verò quia exercitatione augetur cal-
lor, itemque fibræ, tam carnis, quàm sanguinis, inde fit, ut taurus in
rabiem actus ferocissimus sit.
- LXIII. **καὶ αὐτοῖς.**] Sic ex libro Galeni quod animi mores sequuntur temperiem
corporis, est legendum, ut & ipse contextus indicat. Nam regio mon-
tosa & alta sicca est, & homines in sicca regione sunt robustiores & fe-
tiores.
- ἰδία μᾶλα ἴδ.**] Hoc totum dependet à multitudine & bonitate fe-
minis. Cuius rei demonstratio ex Aristotele & Hippocrate talis habe-
ri potest. Ex Hippocrate quidem lib. 1. de diæta, ubi inquit quotiescun-
que ab utroque parente masculinum semen, aut certè à patre excernitur,
atque vincit in generatione, tum filios gigni fortes & splendidos. At
secundum Aristotelem probl. 26. & 29. sect. 4. mares hyeme cupidissimi

coëunt, quia plurimum tum innati caloris habent. Ergo etiam & in ea regione quæ hyemi respondet in frigiditate. Ad cupiditatem autem rei venereæ sequitur potentissimi seminis multa profusio.

XIV.

καταρτία.] In Galeni libello de vocibus Hippocratis corruptè legitur *καταρτία*, quam lectionis corruptionem sequutus est etiam Gorrhæus in definitionibus medicis. Legendum est, ergo *καταρτία*, ut ex hoc loco patet. Estque hæc dictio Hippocratica, qua designantur homines recti, ventre ad æquabilitatem plano atque directo, nec protuberante. His hominibus opponuntur ventrosi apud Pliniū, & ventrioli apud Plautum. Sed notatu dignum est apud Galenum in libro quod animi mores &c. legi *διμήκεις*, id est, oblongos. Quia tamen Galenus dictionem hic positam Hippocraticam agnoscit, hanc retinebimus, cuius interpretatio erit petenda ab alia Galeni dictione *διμήκεις*, id est, oblongi.

ἐν τῷ μεγάλῳ.] Cum hæc habitatio tota sit palustris, & proinde morbosa, ob vitium seminis & facultatis conformantis debilitatem homines non possunt esse magni: sed propter aquarum abundantiam, & aëris humiditatem, quæ duo maximè replent, erunt lati & carnosii. Propter adustionem excrementorum fient nigris pilis. Dicuntur autem biliosiores quam pituitosiores, quia ut dictum est *secunda huius libri parte text. 3.* qui degunt ad lacus ventribus superioribus & inferioribus sunt biliosi. Sed pugnare secum videtur Hippocrates, qui hic carnosos eiusmodi homines appellat, quos in contextu citato inquit facie, claviculis & humeris attenuari. Sed dicendum, esse naturam loci carnosos, morbo autem fieri macilentos, quoniam in splenem carnes colliguntur. Rursum notanda quæ hic adhibetur distinctio, homines harum regionum fore carnosos & splendidos, si lacus à fluminibus repurgentur: sin minus, ventre & splene laboraturos. Ac ventre quidem, quoniam hyeme fient duri & adstricti, æstate vero dysenteria & diarrhœa laborabunt, ut dictum est *text. 5. & 6. part. 2. huius libri.* Liene autem, quoniam ipse aquis replebitur, & scirrhusus fiet, ut dictum est *text. 3. & 4. 2. part.*

LXV.

ὁρώμενοι.] Hic textus oppositus est 63. Ut igitur illic montes, & asperitas, & siccitas faciebant magnas mutationes anni tempestatū: sic hic locorum planities lævis, ventorum similitudo, & aquarum abundantia faciunt earundem tempestatum similitudinem. At probatū est *text. 59.* à similitudine tempestatum fieri socordiam. Proinde hic rectè corrigitur cum Galeno in libro quod animi mores. *ὁ ὁρώμενος* pro *ὁ ὁρώμενος*. Nam & *text. 2. huius sect. 4.* dictum est Asianos esse *ὑπὸ τῷ πνεύματι*, id est, mansuctiores, ideoque conclusum *text. 9.* in illis non reperiri *τὴν ἀνδροειήτητα*, id est, fortitudinem.

LXVI.

ὁρώμενοι λέπια.] *λεπταί* & *ἰσχυροί* apud Hippocratem cognatæ sunt significationis, sed tamen dissimilis. Qui enim naturæ habitudine sunt graciles, & habent amplas venas, hi dicuntur *ἰσχυροί*. Et in hoc significato usurpauit Hipp. *aph. 44. lib. 2. & aph. 6. lib. 4.* in quo Galenus interpretatur *ἰσχυροί* *χολώδεις*, id est, biliosos. At vero quicunque colligatione fa-

Et per morbum macrescunt, illi dicuntur *μαῖσι*: sic enim Hippocrates *aph. 35. lib. 2.* appellauit abdomen *μαῖσι*, quod præter naturam extenuatur. Et *part. 29. sect. 3 lib. 6. epid.* extenuationem à morbo appellauit *μαῖσι*. Tamen interdum ista duo confunduntur, vt *text. 3. part. 2. huius libri*; & apud Galenum *cap. 4. lib. 2. temper.* igitur hic Hipp. regionem appellat *μαῖσι* impenſe macram & ſiccā, proindeque ſterilem. *οὐκ ἐστὶν ἐν αὐτῇ γένεσις*. Hi homines duri ſunt, robuſti & bilioſi tum natura loci, tum victus ratione. Vbi enim ſumma eſt locorum ſiccitas & aëris, ibi & tales eſſe temperaturas eſt neceſſe natura. Et vbi talis eſt regio, ea etiam quæ ſuggeruntur ad hominum alimoniam dura ſint, & ſicca oportet. Proinde Hipp. *lib. 2. de dieta*, inquit quæ ex locis non aquoſis & ſiccis & æſtuoſis prodeunt alimenta, ea omnia ſunt & ſicciora, & calidiora, & amplius robur corpori exhibent. Præterea ex Gal. *cap. 4. lib. 2. temper.* quod ſiccum eſt; durum eſt. Eademque ratio eſt, cur iidem ſint pertinaces, quoniam impreſſiones in dura materia diutius remanent, vnde hominum melancholici temperamenti conſtantia. Cur item ſunt iræ ſummæ par ratio. Nam, vt inquit Galenus *cap. 7. lib. quod animi mores*, ſolida omnia & firma concaleſcunt vehementius caleſcunt quam humida, & proinde eorum ira maior.

ὕδατα κατὰ μακρῶς.] Sic omnia legunt exemplaria, itemque Galeni LXVIII. codices *in lib. quod animi mores*, & omnes interpretes hoc loco *μακρῶς* exponunt de aqua non profunda, ſed quæ ſit in extrema terræ ſuperficie. Atque ſic Galenus appellauit *κατὰ μακρῶς*, venas quæ in gracilibus exterius apparent. Sed conſiderandum fuit, quis eſſet modus apud Hipp. loquendi. Nam *text. 12. 2. part. huius libri* appellauit *ὕδατα μακρῶς*, quæ eſſent ex profundiffimis fontibus; & *4. text. part. 1. huius libri* *ὕδατα μακρῶς* appellauit aquas, quæ eſſent æſtate calidæ, & hyeme frigidæ. Itaque hi contextus conuincunt legendum eſſe *ὕδατα μακρῶς*, id eſt, aquas non admodum ſublimis, id eſt, profundæ hauitus. Nam terra pinguis & mollis manifeſto arguit aquam extremæ ſuperficie quàm proximam; quod enim molle eſt, humidum eſt.

ὡς ἀσπυρῶν &c. Quia terra pinguis eſt craſſa, ſunt & pingua eius alimenta, indeque homines carnoſi redduntur. Nam, vt inquit Hippocrates *lib. 2. de diet.* omne alimentum dulce, pingue & oleoſum, quoniam ex pauca mole plurimum diſſunditur, multum replet, & vbi caleſcitur (coctione) fuerit, calorem natiuum tranquilum reddit. r. citra acrimoniam vllam. Sunt iidem malè articulati, quia cùm pingues & frigidi ſint, minus expeditè mouentur. Non ſunt tolerantes laborum, quia humidum. Quod enim in caloris ſui temperatione humidum eſt, id ipſum molle eſt, inquit Galenus *cap. 4. lib. 2. temper.* Et proinde labore colliquantur, vt inquit Hippocrates *lib. 2. de diet.* Quod autem eos dicat eſſe improbos, primo notandum eſt ex Plat. *lib. 5. de legibus*, ad bonos vel malos homines gignendos terram plurimum poſſe. Deinde ex eod. vt citat Galenus *cap. 6. lib. quod animi mores*, ex acidæ & ſalſæ pituitæ, amari bilioſique humoris corpus peruagantis impetu animi

morbis generantur. Præterea apud Galenum *cap. 5.* Heraclitus inquit in sicco corpore sapientiam & prudentiam dominari. Et hæc opinio- nem post Gal. confirmat historia stellarum, quæ quia splendidissi- mæ sunt & siccissimæ, idcirco in his prudentia & sapientia dominatur. At hi homines humidissimi sunt & in terra humida. Ergo malignitas, quæ contraria est prudentiæ & sapientiæ, illis dominabitur. Erunt hi præterea somnolenti, propter cerebri humiditatem nimiam; & mini- mum ingeniosi: quia in tenuitate, siccitate & calore sanguinis ingenij efficacia est.

Χαλκὴ ψιλὴ καὶ ξηρὴ.] Hæ duæ dictiones, αἰώροπος & ἀνέροπος non habentur in Galeni codicibus, tamen huic loco conveniunt. Sed notandum est ab omnibus interpretibus malè reddi αἰώροπος, natura munitum, cum po- titus verti debeat *natura non munitum*. Sic enim Plutarch. ista tria con- iunxit αἰώροπος, ἀνέροπος & κατὰ τὴν, i. *non munita, non clausa, sed omnibus obvia*: & cum omnis locus muniatur, vel montis oppositu, vel sylvar, vel fluminis interiectu, vel maris, vel etiam portu: hic Hippocrates appellat regionem non munitam, quæ his omnibus caret. Atque id de- clarat dictio præcedens ψιλὴ. Nam, ut notat Galenus *cap. 5. lib. 2. tem- per.* terra nuda est & destituta plantis, quæ vel impensè est humida, vel summè sicca. Humidam hic intelligere non possumus, cum dicat huius regionis aquas esse profundissimas.

ἀνέροπος δὲ.] Hi homines quia sunt in regione sicca, idcirco siccī sunt oportet, & proinde duri atque robusti. Cum autem, teste Galeno *cap. 1. lib. de offib. m. p.* sit id genus articulationis, cuius est evidens mo- tus, hoc loco appellat homines *συνθραμμένους*, eos qui propter benè con- formatam articulationem expeditè mouentur, & his opponuntur teste Budeo *de agribus*. Et cum Galeno *cap. 1. lib. 1. de mot. m. p.* musculi *ἐν- τὸν* dicatur tendo & nervus: tendo quidem à verbo *τίνω*, id est, *ex- tendo*; nervus autem à verbo *νέμω*, id est, *flecto* propter extendendi & flectendi nervi actiones duas: idcirco hic homines appellantur *ἰσχυροί*, qui musculorum actiones expeditas habent, quod arguit spinalis me- dulle & cerebri siccam & constipatā naturam. Homines considerantur his modis duobus modis, teste Gal. *cap. 6. lib. 2. temper.* vel solo pectore, vel toto corpore: & utrumque contingit propter corporis multam ca- liditatem, cum moderatā siccitate coniunctam: proindeque huiusmodi homines sunt animosi & prudentes. Hæc autem omnis corporis habitu- do facit, ut sint *ἐπὶ θυμῷ*, & propter biliosum humorem, siccitatemque multam vigiles, ut notat Gal. *cap. 1. lib. 1. de symp. caus.* Et erunt ad ar- tes propensi, quia calidum cerebrum promptissimè res apprehendit, sicutum autem res animo comprehensas diutissimè conservat.

FINIS.

INDEX RERVM NOTABILIVM QVAE IN HOC OPERE

continentur.

A	Bortus quibus causis fiat. 23. 38.	Aetherea aqua. 72
A	Abfcessus in morbis quādo expe- 97	Alexander Aphrod. circa gene- 85
A	ctandus. 35	rationem calculi puerilis refel- 85
A	Abfcessus species. 112	litur.
A	Acuti morbi differentiae. 25. 95	Amphur quid significet. 121
A	Aegypti diuifio. 132	Alimenta regionis siccae qualia. 163
A	Aegyptiorum constitutio, & mo- 115. 134. 139	Alimenti non puri duplex excre- 84
A	res.	mentum.
A	Aër & æther quid differant. 74	Alteratio fit ad melius. 145
A	Aëris neceffitas. 10	Aluminofarum aquarum qualita- 59. 63
A	Aër liber an concluso melior. 44	tes.
A	Equinoctia cur consideranda. 111	Alui excrementa cur fortent. 33
A	Equinoctiorum tempus. 129. 119	Aluus cur humidior. 144
A	Ereearū aquarū qualitates. 59. 63	Alui liquidæ commoda. 20. 25. 57.
A	Es an præstantius ferro ad fecan- 139	differentiae. 25
A	dum & vrendum.	Alui duræ noxæ. 33. 56
A	Estas in morbis quid indicet. 9	Amazonum regio, & mores. 133.
A	Estas apud occidentales qualis. 44	138. 139
A	Etatis principium. 14. 110	Amazæ quid apud Hippocratem. 129
A	Æstiuum solstitium cur periculo- 109	Anafaræ causa 60. cur omnium 60
A	fus hyberno.	hydropum facillimus.
A	Æstiu solstitij tempus. 109	Animæ species & facultates ex 120
A	Æther quid. 74	Galeno.
		Annus saluberrimus. 89. 90
		Annus morbosus. 90
		Annitempestatum analogia cum 92
		hominis ætatibus.

I N D E X:

Anni tempestatum differentia. 9.	Aquæ plurius qualitates. 59.
determinatio. 110	Aquæ plurius noxæ 76. cur pe-
Anni distinctio & diuisio in suas	ctori nocet. ibid.
partes ex Hippocrate. 14. 15	Aquæ palustres quid differant &
Anticanis seu Procyon 110. non	lacustribus. 17.
idem qui Sirius. 111	Aquarum orientalium dotes. 30.
Anisus quid. 112	Aquarum occidentalium vitia.
Apoplexiæ & paraplegiæ eadem	44.
materia. 26	Aquæ quæ crassescunt ex aqua
Apoplexia & sphacelismus cere-	& terrâ componuntur. 51.
bri quid. 103	Aquarum & petris scaturientium
Apoplectici qui euadunt, sunt	noxæ. 58. 63.
paraplectici. 26	Aquæ meridionalis regionis qua-
Appetitus canini causa. 55	les. 17.
Aquæ necessitas. 13	Aquarum lacustrium & palustrium
Aqua quomodo fit salsa. 12	qualitates. 50. 51. 52. 55. 58. 62.
Aqua talis est, qualis aer. 44	Aquæ palustres quomodo corri-
Aqua voraces reddit. 34. 55	gendæ ad potum. 52. 53.
Aquæ consideratio quantum ne-	Aquarum mineralium & metalli-
cessaria. 6. 11	carum qualitates. 59.
Aquarum differentia generales.	Aquarum ex niue & glacie reso-
11	lutarum qualitates. 76. 77.
Aquæ duræ. 12	Aquarum varij generis noxæ. 77.
Aquarum durarum noxæ. 29. 30.	Aquilonis dotes. 11. 27.
63	Aquilonis varia nomina. 95.
Aquæ frigida noxæ. 79	Aquosi vini dotes. 87.
Aquæ pondus quomodo assti-	Aquosi habitus seu temperamen-
mandum. 11	to. 104. 105.
Aqua nec pota, nec admota hu-	Arabia cur aromatum ferax. 41.
meorat, nisi vt medicamentum.	Aequinoctium quid. 99.
39.	Arcturi ortus 110. vis. 111.
Aquæ natiuus color qualis. 52	Ardentis febris sedes. 24. 25. sym-
Aqua odorata quæ. 41	ptomata pathognomonica. 123.
Aqua calefacta cur citius refrige-	Arclatensis ciuitatis qualis situs.
ratur. 52	16.
Aqua potabilis & dulcis eadem.	Argentearum aquarum qualita-
26	tes. 59. 63.
Aquæ calefactæ qualitates. 76	Articulus cur semper debilis. 144.
Aquæ bonæ. 17. 26. 30. 59	Articulorum dolores tophacei,
Aquæ malæ. 26	quomodo curabiles. 99.
Aqua cur mouetur. 51. 52.	Asia consideratur ab Hippocrate
Aqua quando bilefcit. 52	vt calida. 117.
Aqua pluuia quadruplex. 72	Asiæ situs & temperatura. 118.
Aqua pluuia cur celerimè pu-	Asiani cur imbelles. 131. 132.
res. 52. 74.	Ascites ab affectu lienis scirrho-

INDEX.

70. 55. cur lethalis. 55. 56
 Asthmatis cur pueri obnoxii. 23.
 24
 Astra cur Medico consideranda.
 12. 15. 102. 110. 111
 Astrorum ortus & occasus cur so-
 lum meminit Hippocrates. 16
 Attenuatio quid. 54
 Attenuationis causæ. ibid.
 Aurearum aquarum qualitates.
 59. 63
 Auster & Aquilo cur soli è ventis
 ab Hipp. memorati. 108
 Autumnales quartanæ cur lon-
 gissimæ. 103
 Autumnus indivisibilis. 56
 Autumni principium. 15. 110
 Autumno cur morbi perniciosissi-
 mi. 45. 110
 Αὐχμός quid. 18
 Αἰγρία quid indicet. 46
 Αἴθρῃ & καὶ αἴθρῃ differentia. 46

B

B Arbari qui. 138
 Bellicosi qui sint. 132. 133. 138
 Benignitatis Asianorum causa.
 114
 Bibliothecæ orientem spectare de-
 bent. 41
 Bilis atra duplex. 105
 Biliosi natura quid. 114
 Biliosis tempus infensum. 101. 103
 Bituminosarum aquarum quali-
 tates. 59. 63
 Borealiū ventōrum utilitas. 47
 Boes Scythici cur sine cornibus.
 140

C

C Alculi materia. 77. 79. 80.
 83
 Calculi vesicæ signa. 84
 Calculi puerilis causæ. 83
 Calculus in omni corporis parte

generari potest. 83
 Calculus cur rarior in muliere
 quam in viro. 83. 37
 Calculosa mulier an pudendum
 fricet. 83. 88
 Calculus an generari possit in ve-
 fica citra nephriticam renis af-
 fectionem. 85. 86
 Calidæ & humidæ naturæ obno-
 xiæ putredini. 94
 Calor duplex in sole. 41
 Canis ortus. 110. noxæ. 110. 111
 Capite debiles non sunt boni po-
 tores. 9
 Caput quos morbos inducat. 19
 Capiti cur infensa austrina consti-
 tutio. 94
 Capitis figuræ tam secundum quā
 præter naturam. 127
 Capitis eminentiæ & futuræ. ibi-
 dem.
 Carnis materia & generatio. 140
 Caseus equinus Scytharum ci-
 bus. ibid.
 Charopos oculus quid indicet.
 129
 Castratis quando mutatur vox
 & pilus. 148
 Catarrhi differentiz. 98
 Causi sedes 24. 25. signa patho-
 gnomonica. 25. causæ. ibid. cri-
 sis. 202. 203
 Causi duplicis causæ & signa.
 202. 203
 Causus cur hyeme. 37
 Cenchron ventus. 139
 Cerebrum pulmo & lien fluxioni-
 bus obnoxia. 53
 Cibi administrandi indicationes.
 & differentiz. 13
 Chronicus stellarum ortus. 13
 Ciuitatis sitæ ad ventos calidos
 dotes. 8
 Ciuitatis situs malus. 163. 1
 Ciuitatum varij situs. 6. 7. 8. 30. 31

INDEX.

Ciuitatis ad orientem sita dices.	30. 31. 41	Deiectio quotuplex.	19
Ciuitatis ad occidentem sita in- commoda.	32	Deiectio fit duobus modis.	27
Climata mundi.	118	Delirium quid.	57
Cocctionis tertie duplex excre- mentum.	74	Deserta Sarmatiae.	140
Coctio in morbis quando expe- ctanda.	35. 85. 86	Destillationis à capite varia sym- ptomata.	126
Coitui qui apti aut inepti.	143. 151	Dextram partium morbi cur fortiores quam sinistram.	139
Coinsulae situs & temperatura.	118	Dietae quotuplex.	122
Colligatio duplex.	34	Dietae quae bona, quae mala.	13
Color est ab humoribus, non à partibus solidis.	26	Dietae hominum cur Medico con- sideranda.	164
Color exuperantis humoris est in- dex.	41	Dietae administranda ratio quo- tuplex.	13
Colorum variorum in pilis cau- sa.	146	Diarrhoeae causa.	24
Color prauus & decoloratio quid differant.	46	Diarrhoea à dysenteria.	ibid.
Comprehensio prompta cerebri subtilitatem arguit.	42	Diuturnum in morbis quid.	152. 153
Conceptus signa.	62	Dulce quomodo fit.	26. 75
in Conceptu quatuor consideran- da.	123	Dulcis aqua eadem quae potabi- lis.	26
Concubitus promiscui ab Hipp. damnati.	119. 121	Durum quot modis aliquid fit.	79
Conformatio foetus quanto tem- pore perficitur.	80	Dura aqua quae fit.	12
Crapula quid.	20	Durarum aquarum noxae.	63
Craetudinis corporeae differen- tiae & causa.	130	Dysenteria quid differat à diar- rhoea.	24
Crisis species.	111	Dysenteria an lienosis lethalis.	55
Crudi humoris deiectione an landa- bilis.	25	Dysenteriae tempestatum vitio.	90. 93. 95. 96. 98. 100
Crus cur patitur in ischiade.	37	Dysentericorum clysteribus aqua pluuia commoda.	76
Crystalli materia & generatio.	41		E
Cultus deorum triplex.	32	EBriosi cur infocundi.	147
Cutis an totius corporis tempe- ramentum indicare possit.	21. 28. 41	Exanthemae siue mentis perculsio triplex.	137
		Exanthema quid.	99
		Elusio omnis in contraria rei den- sa partem efficitur.	75
		Eminentiae capitis.	127
		Empyema quid.	35
		Empyematis differentiae.	33. signa.
		Empyema.	33
		Empyi qui.	107
		Empyi ubi videntur.	108. ubi ibid.
		Empyi curescendi.	108. ubi ibid.
		Empyematis septentrionalium morbi.	120

I N D E X.

<i>Emetici</i> quid.	81	& saluberrimus.	48
Epialæ febris causa. 24. quid differat à lipytia.	ibid.	Febres putredinosæ à cæli constitutione.	91
Epidemij Septentrionalium morbi.	33	Ferrum quid.	46
Epigenesis quid.	60	Ferrearum aquarum qualitates.	59. 63
Epilepsia quid differat ab apoplexia. 24. à convulsione. 24. ibid.		Flavus color vnde.	145
Epilepsia quæ incurabilis.	36	Fluminum magnorum aquæ cur malæ.	77. 80
Epilepsiz differentia.	36	Fœcunditatis & infœcunditatis causæ.	140. 141. 143. 146.
Epileptici qui pueri fiant.	24	Fœcunditati quid profit uterimolities.	45
Epileptici quomodo fiant melancholici.	105. 106	Feminæ procreationi Natura non intendit.	145
Epinyctides.	24	Fœtus in utero sæpe morbo laborant.	68
Epiploï colliquatio & effluxus in lienem.	54	Formæ similitudo vnde.	122
Equitationis continuæ incommoda.	149. 150. 151	Formarum in populis varietas vnde.	198. 159
Etesiz cur non fiant noctu.	96	Fortes qui sint.	138
<i>Euxinæ</i> qui.	147. 148	Fossilium origo.	63
Europæi cur inter se dissimiles.	147. 152. 158. 159	Frigoris vis varia in sanis & ægris.	27
Europæorum animæ virtutes.	138	Frigus quomodo calefaciat & verrat.	146
<i>Euphor</i> terra quæ sit.	12	Fulminis generatio.	75
<i>Epidaurus</i> quid Hippocrati.	13	Fuluus color vnde.	143
Exercitatio quid.	154	G	
Exercitationum species.	154	G Aleni patriæ situs & temperamentum.	118
Exercitationis tempus & utilitas.	13	Gelu generatio.	78. 79
Excrementa alui cur fœtent.	33	Gelu à niue discrimen.	79
Excretio quando fit in morbis.	35	Generationis principia secundum Hippocratem.	140
F		Generis similitudo vnde.	122
Fæces quot modis fiant duræ	27	Glacialium aquarum vitia.	76. 77. 78. 79
Fames & sitis an simul esse possint.	34. 55	Glacies quomodo fit dura.	79
Fasciæ partes, conditiones & usus.	145	Glareosæ terræ dotes.	11
Fauonius quibus horis diei fiat.	44	Glaucus oculus.	129
Fauonius serenus, iucundissimus		Terra & æras quid differant.	119
		Y	

INDEX.

Gregorum qualitates.	138
Grauditas falsa.	62. 63
Grauditatis exploratio.	62
H.	
H æmorrhagiæ è naribus cau- sa, signa & utilitas. 35. in- strumenta per quæ fit. ibid.	
Hæmorrhagia qua ætate maximè fit.	35. 36
Hæmorrhoidum causa.	24
Hæmorrhoides à quibus liberent.	24
Heliacus stellarum ortus.	15
Herniæ causæ.	61
Hilaritatem exhibet perspiratio libera.	52
Hippocræ quid.	140
Hippocratis patriæ situs & tem- peratura.	118
Hominum natura similis regioni quam incolunt.	116. 12. 157
Humor omnis merus, crudus.	27.
Humor quomodo pabulum sit ignis.	45
Hyberni solstij tempus.	61
Hydrargyros cuius qualitat. 63	
Hydrops causæ.	100
Hydrops cur ad affectum lienis scirrhosum sequatur. 55. cur le- thalis.	55. 56
Hydrops qui non lethalis.	56
Hydropicorum à iecoris inflam- matione, cur faeces duræ & ari- dæ.	53
Hydrops vterini nouem species.	62
Hydrops in scroto puerili causa.	39
Hydrops iste cur ætatis progres- su euanesceat.	40
Hydrops pectoris quomodo cu- randus.	108

Hydropici cur vrendi. 107. vbi & quomodo.	108
Hyeme frigida qui morbi fiant. 9.	
quæ incommoda.	14
Hyemem frigidam siccam qui morbi sequantur.	9
Hyemis principium.	110
Hyemis duratio.	15
Hyemis pro vento.	95
Hyemis austrina quæ.	97

I

I cterici coloris causæ.	130
Ignis pabulum humor. 45. 46	
Imbelles cur Asiani.	131
Incolarum natura quomodo simi- lis regioni.	116. 121
Incolarum alicuius loci dixerit va- ria cur Medico consideranda.	6
Ingenium viuacius copiosum ca- lorem innatum arguit.	43
Ingenio qui valeant.	138
Inoculatione quomodo planta producantur.	12
Institutum vitæ quid.	104
Ira cum intelligentia coniuncta optimam temperiem designat.	42
Iram efferari quid sit.	137
Iris quomodo arbores odoratas reddat.	41
Ischiadis causæ & signa.	80

K

K ausæ quid Hippocrati.	15
Kausæ & exor discrimen.	46.
Kausæ quid.	154
Kausæ quid Hippocrati.	16

INDEX.

L

L Abor quotuplex. 154
 Lac quomodo generatur. 38.
 39.
 Lactis optimi notæ. 86
 Lactis substantia triplex. ibid.
 Lac prauum emendantia. 39
 Lac cur pancum. 39
 Lactis qualitas. ibid.
 Lac biliosum in pueris calculum
 gignit. 82
 Lacus quotuplex. 17
 Lacustris ciuitas quomodo ad
 ventos bene se habeat. 17
 Lacustrium qualitates. 49. 50. 51.
 61
 Lanuginis in puberibus causa. 40
 Leges quid conferant ad mores.
 158
 Λειψύμνη qui. 46
 Λήληξ quid Hippocrati. 112
 Libyrorum constitutio & mores.
 115
 Lien, pulmo & cerebrum facile
 fluxionibus implentur. 53
 Lien magnus à pituita, & à bile
 quid differant. 53
 Lien κατάρρετος quis. 54
 Liene efflorescente vniuersum
 corpus contabescit. 54
 Lienis ad affectum scirrhusum
 cur hydrops sequatur. 55
 Lienosæ mulieres. 61
 Lienosis quæ dysenteria lethalis.
 55
 Lienteriæ causæ. 100
 Lipyriæ & epialæ discrimen. 24
 Liquidi humoris deiectio an lau-
 dabilis. 25
 Lochiorum purgationis duratio.
 61
 Lochiorum suppressorum causæ.

61. symptomata. ibid.
 Longitudinis vitæ causa. 36
 Lotium substillum quid. 80
 Latetia quomodo sita. 11

M

M Acrocephali cur tales. 124
 Mæotidos situs. 121
 Magnitudo staturæ duplex. 130
 Maniæ causa. 57. 105
 Maniæ non fiunt fluente aluo. 57. 16
 Mare cur salsum & amarum. 73
 Maris conformatio in vtero quā-
 to tempore perficitur. 60
 Marem generare natura semper
 intendit. 14
 ad Maturationem requisita. 89
 Maturationem impediencia. 130
 Medicamenta purgantia quando
 danda in febribus. 107
 Medicatio Scytharum. 149
 Melancholiæ à mania differentia.
 57. 105
 Melancholici quomodo fiant epi-
 leptici. 106
 Melancholicus humor duplex. 105
 Melancholici cur constantes. 1163
 Mentis exanthesis seu percussio tri-
 plex. 137
 Meridionalis plagæ vitia. 16. 17.
 41
 Meridionales cur morbis acutis
 non obnoxij. 24. 25
 Metallicarum aquarum qualita-
 tes. 163
 Metaptosis quid. 81. 160
 Molles habitu qui. 104

Y ij

INDEX.

Molles aquę quę sint.	12		
Monstrorum in feris causę.	121	N	
Montibus in summis cur nun-			
quam est ros.	45	Naturam moresq; hominum	
Morbi vernaculi signum.	14	immutantia.	160
Morbus cur magnus.	43	Nebula quid.	75
Morbus puerilis quis.	23	Nephritis quid.	80
Morborum cognitioni quid con-		Nervorum materia & generatio	
ferat situs vrbium, 56. quid a-		140	
quarum cognitio. 6. quid dicta-		Nigrum aliquid quot modis fig.	
rum variarum.	ibid.	76	
Morborum differentię.	14	Niliacę aquę virtutes,	81
Morbi epidemij nota.	ibid.	Nivis materia.	45
Morbi breues & salutares.	18	Nivis generatio.	78
Morbi cur diuturni.	18.105	Nivium aquarum vitia. 76. 77.	
Morbi qui magis periculosi.	36	78. 79	
Morbi autumnales cur lethali-		Nomadę qui.	140
ores.	110	Nomadum mores.	134. 142
Morbi vitio tempestatum 90. 91.		Nivis quid.	123
92. 93. 98. 109		Notus seu auster duplex.	97
Morborum & tempestatum anni		Novę significatio apud Hipp.	119
analogia.	93	Nubes quid.	74. 75
Morbi cur diuini crediti.	152	Nubes cur alba aut nigra.	76
Mortis causę.	36	Nuda terra quę.	12
Mortis & salutis species.	111	Nudę & asperę terrę incolarum	
Morbi quid Hippocrati.	117	mores.	160
Morum diuersitas in populis vn-			
de.	158. 159. 160	O	
Mulierum Septentrionalium mor-		Occasio quid Hipp.	15
bi.	29. 37	Occidentalium qualitates.	
Mulierum Orientalium dotes.	31	31. 32. 47. 48	
Mulier temperata fecundissima.		Occiduus situs cur insalubres.	
43.		44. 48	
Mulierum sterilitas vnde.	143	Occidentalium ætas qualis sit.	
Mulier cur rarius calculum ge-		45	
nerat quam vir.	83. 87	Occidentales cur decolores.	46
Mulieribus tempestas commoda.		Occidentales cur morbis obno-	
101. 102		xij. 46. cur semper periculose	
Mutationes quę morbosę & pe-		laborent.	47
riculosę.	94. 106. 107. 109. 142	Occidentalium ventorum quali-	
Mutationes & varietates tempe-		tates.	47
statum quid efficiant.	101. 111.	Oculus χαρμε & γραινε.	129
131. 138. 151. 160.		Odoratum quomodo aliquid red-	
		ditur.	41
		Odor malus in aqua vnde.	51

INDEX.

Omenti crassities quomodo no-	147	Pectori cur nocet aqua pluuiæ.	76.
ceat impregnationi.	121	Pelluciditatis in aëre & aqua cau-	ibid.
<i>Ophthalma</i> quid.	25	sa.	ibid.
Ophthalmia duplex.	25	Percussio mentis triplex.	137
Ophthalmia quomodo longa.	25	Pergami, Galeni patriæ, situs &	118
Ophthalmiæ differentiæ. 98. cau-	105	temperatura.	118
sa.	105	Petrosæ aquæ duræ.	58. 63
Orbis diuifio.	117	Petrosarum aquarum noxæ.	63
Orientis commoditates.	40	Phagedænæ quando fiant.	9
Orientalis situs quibus rebus dif-	41	Phrenitis quid.	57
tinguatur.	41	Phagedæna quid.	18
Orientales vrbes cur saluberri-	30. 31. 41	Phrenitici cur voluntariis actio-	99
mæ.	30. 31	nibus robustissimi.	99
Orientalium dotes.	30. 31	Phthisis species.	39. 97. 98. 100
Orientales mulieres cur sæcun-	43	Pilæ ludus quantum vtilis.	154
dissimæ.	43	Pilorum causæ.	40
Orientales venti cur ad occiden-	42. 43	Pinguedinis causæ.	130
tem non perueniant.	42. 43	Pituitæ materia.	45. 72. 73
Orientales cur clara voce.	31	Pituitæ species.	98
Ortus & occasus stellarum cur	14	Pituitosi, natura qui.	104
considerandi.	14	Pituitosis tempora comoda.	100.
Ortus stellarum quotuplex.	15	101. 103.	
Ossium materia & generatio.	140	Pituitosis quomodo accidat mor-	95
<i>Oupens</i> quid.	85	bi acutissimi.	95
		<i>Πασις</i> quid Hippocrati.	94
		Plantæ à suis truncis auulsæ, cur	120
		non intereant.	120
		Pleiadum ortus & occasus.	110
		Pleuritidis causæ.	33
		Pleuritis ex caufo quomodo fieri	103
		possit.	103
		Pluuiæ materia.	45. 72. 73
		Pluuiæ generationis modus.	75
		Pluuiæ aqua cur celerrimè pu-	52
		tret.	52
		Pluuiæ aquæ qualitates.	72
		Pluuiæ quæ tempestiua.	93
		Poloniæ situs & constitutio.	140
		Polyfarcia quid.	130
		Pondus aquæ quomodo intelli-	11
		gendum.	11
		Principium morbi quando.	108
		Procyon seu Anticanis.	110
		Procellosa aqua an mala.	73

Y ij

INDEX.

Pruina materia. 45
Pruritus pudendi in calculo causa. 83
Pubertas quando incipit. 40
Pueri calculosi multi ab utero matris. 86
Puerilis morbus. 23
Puerilis calculi in vesica causæ & signa. 82
Puerorum Septentrionalium cōmoda. 30
Pulmo cur facillè fluxione impletur. 53
Purgationis menstruæ laudabilis conditiones. 37
Purgandi non sunt rauci nec a. 47
Quartanæ æstiuæ an longæ. 56
Quartanæ autumnales an longæ. 105. 23
Quartanæ an facillimæ & securissimæ. 56. 96
R
Rarum omne spongiforme attrahere & continere aptū. 53
Rauci non purgandi. 47
Raucedinis causæ. 47. 53
Regionis temperatæ dotes. 115. 118. 138. 35
Regionis intemperatæ qualitates. 116
Regionum multiplex varietas causa variarum formarum & morum. 158
Regionis concavæ vitium. 13
Regionem asperam incolentium mores. 160
Regioni quomodo similis incolarum natura. 116. 122. 158. 160

Regio sicca quæ alimenta profectat. 163
Renum morbi quæ triplices. 79
Renum qui. 28
Robore qui excellant. 138
Roris materia & generatio. 45
Roridus quid Hippocrati. 22
Ruffi cur citius canescant. 146
Ruptionis venarum causæ. 29
S
Salis facultates. 71. 72
Salutis & mortis species. 110
Salsedinis in aqua causæ. 12. in mari. 73
Salsæ aquæ quomodo corrigi possint ad potum. 53
Salsæ aquæ an alium moucant. 72
Sapientissimus quis est, idem & temperatissimus. 42. 119
Sauromatarum mores. 133
Sapor malus in aqua vinde. 51
Scythia pars Europæ frigidissima. 117
Scytharum constitutio & mores. 133
Scythæ cur coloris fului. 145. cur humiditate scatent. 144. 144. cur infœcundi. 143. 146. 147
Scytharum medicatio. 149
Scythici boues cur sine cornibus. 140
Secando & vrendo quid semper obseruandum. 108
Sectio ubi facienda in hydrope. 108
Seminis vis in plantis. 120
Semen quomodo à totius corporis partibus procedit. 124. 128. 129.
Seminis malitia. 128. 129
Semen cur adeo varium. 152

Senes cur distillationibus obnoxij.	26	Stagnantium aquarum vitia.	11.
Senibus cur à raucitate periculum impendet.	47	Stellarum ortus quotuplex.	15
Senescere & siccare idem.	73	Sterilitatis causæ.	22. 29.
Septentrionalium morbi endemij.	35	38. 147	
Septentrionales cur obnoxij epilepsia.	36	Sphacelus cerebri quid.	103
cur ruptioni venarum.	34. 35	Splenis tumor unde.	50. 53
cur voraces.	34	Splen cur facile impletur.	53
cur oculis debilibus.	35	Sterilitatem an inducat sectio venæ post aures.	155
cur longioris vitæ.	36	Stranguria quid.	80
Septentrionalium mulierum morbi.	37. 13	Stranguriæ species.	ibid.
Septentrionalis regio duplex.	144	Sudoris materia & generatio.	73.
Sexus similitudo unde.	122	74	
Siccitas duplex.	28	Sulphurearum aquarum qualitates.	39. 63
Siccitas quæ humiditate salubrior.	105	Surculus quomodo plantam producat.	120
Similitudo in animantibus sextuplex.	122	Suturæ capitis.	127
Sirius & Procyon non idem.	111	Syderum ortus occasusque cur considerandi.	14
Sitis focus.	54	Sympathia quotuplex.	39
Sitis & fames an simul esse possint.	34. 55	Syria cur aromatum ferax.	41
Situs urbium cur Medico considerandus.	6		
Situs occiduus cur insalubris.	44	T abis species.	97. 98. 100
Solida calefacta diutius calorem retinent.	163	Tartarorum regnum.	140
Solis calor duplex.	41	Temperamenti differentia.	104
Soli partes expolitæ cur non succedunt.	73	Temperamentum calidum humidum, pessimum.	16
Solstitiorum tempus.	109	Temperamentum totius corporis an dignosci possit ex cute.	28
Solstitium æstivum cur periculosius hyberno.	ibid.	41.	
Solstitia cur consideranda.	111	Temperati cur vix ægrotant.	43
Somni species & causæ.	155	Temperatissimus idem & sapientissimus.	42. 36
Spadones qui.	47	Temperate regionis dotes.	115.
Sperma quid.	119	118. 120. 121. 138	
Sporadicus morbus quis.	14	Tempestatum anni qualitates.	9.
Squalor duplex.	28	10. differentia.	ibid.
		Tempestatum mutationes cur consideranda.	14. 16. 111
		Temporum ratio quid conferat in Medicina.	5. 7
		Temporum æqualitatis & inæ-	

INDEX.

qualitatis effectus. 116. 117. 131. 136. 137. 151. 158. 160.	litates. 47. 53. occidentaliū. ibidem.
Tempestatum anni descriptio ex Hippocrate. 14. 15	Venti Orientales cur ad occiden- tem non perueniunt. 43. 44
Tempestates morbosæ. 90. 91	Venti quando validiores. 44
Tempestatum anni proportio cū hominis ætatibus. 92	Ventorum vtilitates. 47
Temulentia quid. 20	Ventres & singulis anni tempe- statibus, & singulis diebus mu- tantur. 16
Tenue quid Hippocrati & Gale- no. 54	Ventres, qui superiores, qui in- feriores. 27
Quid cur in morbis consideran- dum. 152	Ventres tenues, qui Hippocrati. 54. 55.
Quid quid apud Hippocratem. 153	Ventriculo frigidi cur edaces. 13
Terra regionis alicuius cur Medi- co considerata. 6	Ventriculo calidi, carne frigidi. 54
Terrarum differentiarum generales. ibid.	Vergiliarum ortus & occasus. 110
Terræ pinguis qualia alimenta. 163	Veris principium. 14
Therionia quid. 46	Vernales morbi criticè potius, quam symptomaticè fiunt. 110
Thoracis sympathia cum parti- bus genitalibus. 39	Vesicæ calculi causæ. 82. 83. 84. signa. 84
Tonitru quando fit. 75	Vesicæ calculus citra nephriti- cam vllam renū affectionem generari potest. 83
Tonitrualis aqua bona. 72	Vini commoda & incommoda. 87
Tophacei articularum tumores quomodo curabiles. 99	Vinum an pueris dandum. 87
Tumor quot modis euanciscit sa- lutariter. 40	Vinum aquosissimum quale. ibi- dem.
V	Virorum morbi proprii. 24
Vapor quotuplex. 45	Vitæ longioris causæ. 36
Varix quid 61. cur periculo- sus. 62	Vlcus quid. 37
Varices cur præcipuè fiunt in ti- biis. 61	Vnguium materia. 141
Venti definitio. 10	Voci efformandæ quot requirun- tur. 42
Ventorum consideratio quid cō- ferat ad artem Medicam. 5	Voluptates in coitu causæ. 146. imminutæ. ibid.
Ventorum differentiarum. 10	Vox quid indicet. 42
Ventorum Meridionalium per- niciēs. 10	Vox in signis supervenientibus consideranda. 46
Venti qui diutius durant, & con- trā. ibid.	Vocis differentiarum causæ. 42. 46. 120
Venti magis morbosī. ibid.	Vrbium situs cur considerandus. 6
Ventorum Septentrionaliū qua-	Vrbis situs duobus modis confi- deratur. 40. 41. Vr-

I N D E X.

V rbium varij situs.	30.31	V terus quot modis morbo affi-	
V rendi & secandi quid semper		ciatur.	32
obseruandum.	108	V terus contra abortum quomo-	
V rina cur frequentius in viris re-		do à natura constitutus.	38
tineatur quam in mulieribus.		V teri hydropis species.	62.63
37			
V rinæ duplex excrementum.	84	Z	
V stionis causæ.	107.145		
V teri vicio quomodo causetur ste-		Z ona terrida cur aromatis a-	
rilitas.	22	bundat.	41
V teri mollietatem quantum valeat ad		Z enith quid,	118
<u>fœcunditatem.</u>	43		

F I N I S.

E R R A T A.

P Ag. 2. lin. 3. quos. pag. 23. lin. ult. arteriis. pag. 33. lin. 25. fieri. p. 42. lin. 34. qui. pag. 57. lin. 21. calor. p. 17. lin. 18. notum. p. 108. lin. 29. linum crudum intromittit. p. 116. lin. 4. *λίμνη*. 103. lin. 29. *καρτέρας*, id est, capitis grauitatem. pag. 118. lin. 2. & 3. *dele*, quam tamen. p. 123. lin. 4. *dele quod superflue repetitum est*. 148. lin. 6. quem coitus non subducit.

Y